

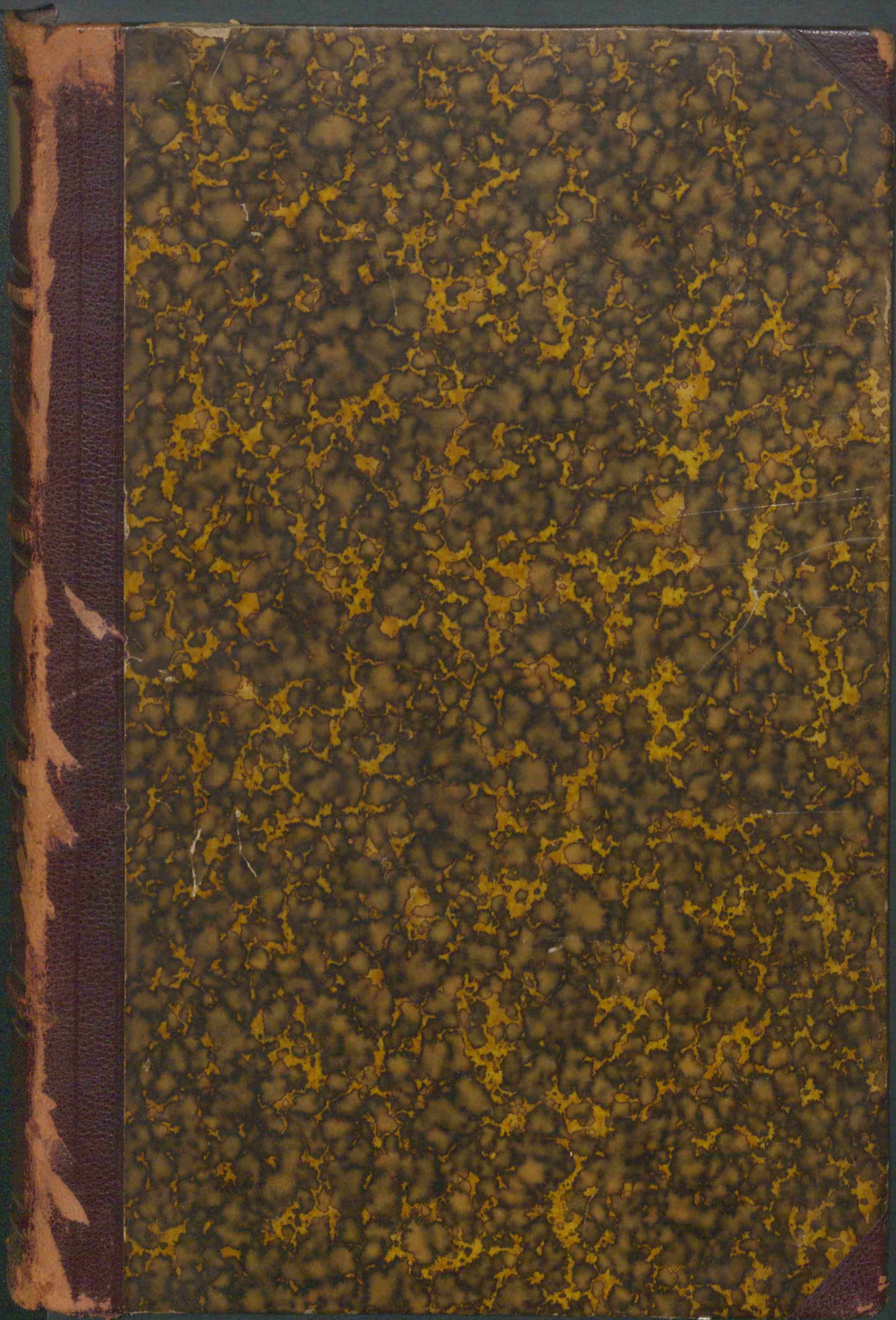

Handwritten numbers on a paper label: 15-217.

קבץ ער
ד

III

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 716-17.

ס פ ר י ם

היוצאים לאור בפעם ראשונה

על ידי

חברת מקיצי נרדמים

(הוקמה מחדש בשנת תרמ"ה)

תחת השגחת ראשי החברה:

אברהם ברלינער בערלין,
דוד גינסבורג בפטערסבורג
יוסף דערענבורג בפאריז,
שלמה חיים האלבערשטאם בבילין,
אברהם אליהו הרכבי בפטערסבורג
מרדכי יאסמראוו בפילאדעלפיא,
משה עהרענרײך ברומא,
דוד קויפמאן בבודאפעסט,

שנה שניה תרמ"ו.

Kobez al Jad.

2

BERLIN 1886.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.

(Dr. A. Berliner).

In Commission bei:

J. Kauffmann
in Frankfurt a/M.

Wittve u. Gebrüder Romm
in Wilna.

1192906

SAMMELBAND

kleiner

Beiträge aus Handschriften,

mitgetheilt von

Lévy, Kaufmann, Epstein, Halberstam, Reifmann
und Steinschneider.

~~~~~

Jahrgang II.
(1886/5646)

BERLIN 1886.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.

(Dr. A. Berliner.)

In Commission bei:

J. Kauffmann
in Frankfurt a. M.

Wittve u. Gebrüder Romm
in Wilna.

קביץ על יד

והוא

ספר האסיף

כולל

דברים עתיקים נעתקים מתוך כתבי יד

יוצא לאור בפעם ראשונה

על ידי חברת מקיצי נרדמים.

שנה שניה תרמ"ו.

BERLIN 1886.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.
(Dr. A. Berliner).

In Commission bei:

J. Kauffmann
in Frankfurt a/M.

Wittwe u. Gebrüder Romm
in Wilna.

ספר
תולדות אלכסנדר

חברו פלוני אלמוני.
הוציאו לאור עם הקדמה והערות

ישראל הלוי
רב בק"ק פאריס.

הקדמת המוציא לאור.

זה הספר אשר אני מוציא לאור נמצא בכ"י באוצר הספרים אשר לממשלה בפאריס (n°. 671) והסופר השמיט שם החבור וגם שם המחבר, וזה כמה שנים השערתי שהוא מלאכת שמואל אבן תבון על כי אחד הוא עם הכ"י של לונדון המיוחס לו, אבל היום אודה כי שגיתי כאשר אבאר הלאה.

אף על פי שהחשך מכסהו אפשר לגלות מקורו כי אם יעיין בו הקורא יראה בלי ספק שהוא מתורגם מלשון ערבי וזה מכמה פנים: א) בהרבה מקומות נאמר "בלשון הגר", לדוגמא: הנקרא אלצולגאן בלשון הגרי, מעין הנקרא בלשון הגר יאבנוס, הצפרדע הנקראת בלשון הגרים אלסלחפה, פרי הנקרא בלשון הגרית אלסנדרוס, ובאמת כל אלה מלות ערביות; ב) בקצת שמות נשאה מלה א' ל שהוא ה' הידועה בערבי, לדוגמא: אלערק, אלימאן, אלהנדסיא, אלברהמה; ג) הרבה שבויים נפלו בשמות הארצות והאנשים מפני טעות המעתיק העברי בקריאת איזה אותיות ערביות הדומות זו לזו בצורתן כי בכתיבת הערביים הני' והב' והי' והת', גם הפ' והק', גם הר' והו' אינם משונים אלא בנקודים החסרים ככתבי יד הישנים, לדוגמא: בנוס = Ninus, דוריוש = Duritus, פאסנדר = Cassander וכו'; גם במקום הפ' נכתב ב' מפני שהפ' הקשה חסר בלשון ערבי, לדוגמא: ברמניון = Parmenion וכו'.

אבל לריק יגעתי למצוא את הספר הערבי אך בתרגום העברי נשאר כמה ראיות המוכיחות שהספר הערבי היה מתורגם מלשון רומי, א) פעמים לא הבין מחברו המלות האדומיות, לדוגמא: הוא אומר שיש לאמון האיל זקן כלב, כי בספר אלכסנדרוס האדומי איתא *barba canis ornata*, ר"ל זקן לבן, אומר: עורות דג הנקרא לאלמהרים (ציל אלמהרים, ר"ל זקן, משרש הרמ) כי סבר שמלת *vitulus* (עגל) הוא *vetulus* (זקן), ועוד מדבר מארצות ארמיניא ופרובינציא כאלו היו קרובות זו לזו ושעות זאת באה מבלי ספק מפני שנכתב בס' האדומי *armenia provincia*, ר"ל מדינת ארמיניא; ב) שמות הארצות והאנשים נכתבים כפי צורתם בלשון רומי, ואין כאן מקום להאריך; ג) הספר הערבי הוא אות באות העתקת ס' רומי המכונה *Historia Alexandri mag- ni de Praeliis*, ואם יקשה הקורא אולי תרגם המעתיק הערבי את החבור היווני שהוא מקור הס' האדומי, יש תשובה לדבר כי מלבד הראיות שהבאתי בס'מן א' וב' עוד יש לנו ראיה ברורה וזה שנמצאו יותר מששים כתבי יד מהספר הרומי והם מתחלקים לשתי כתות, כת אחת ישנה והכת השנית משונה ממנה בספורים נפלאים אשר הוסיפו הסופרים והספורים האלה אינם אלא חלקי ספרים רומיים כס' *Justinus* וס' *Orosius*, ולכת השניה יתיחס הכ"י אשר תרגם

המעתיק הערבי כאשר תחזיקה עיני הקורא אם יזכר הספר אשר אני נותן היום לפני עם הספר Historia de Proeliis שהוציא לאור החכם צינגערלע: O. Zin-gerle, Die Quellen zum Alexander des Rudolf von Ems (IV. Germanistische Abhandlung von K. Weinhold, Breslau, 1885). ועוד המתרגם הערבי לא הבין שפת יונים כי הוא אומר גשר פליס תחת Hellespontus יען כי סבר שהשם pontus הוא מלה רומית.

וכאן מקום לספר קורות הספר האדומי, במאה העשירית לחשבונם שלוח דוכסי קאמפניא המכונים יוחנן ומרינוס (941—965) את ליאון הגלח (Archi-presbyter Leo) לעיר קוסטאנטינא ובהיותו שמה אסף ליאון הרבה כ"י יונים ובתוכם ספר תולדות אלכסנדר ויביאם לעיר מושבו נפולו, וירבו הימים ויזכור יוחנן את הגלח ויצוהו להעתיק את תולדות אלכסנדר בלשון רומי וישמע ליאון לקולו, אלה דברי ליאון עצמו בהקדמת חבורו, ועד היום לא נגלה לאור הספר היוני ההוא אבל מה איכפת לן כי בכירור היה נוסחא אחת עם קצת הוספות ושונים מס' Pseudo-Callisthenes האב לכל ספורי אלכסנדר הנפלאים אשר נתפשטו בכל העולם והוא מעשה ידי המדברים (rhetores) של אלכסנדריא במאה השלישית לחשבונם, ראה הספר הנכבד מהח' Paul Meyer, Alexandre le Grand dans la littérature française du moyen âge; Paris, 1886. על כן זו היא מגלת יוחסין של ספרנו: הוא בן לס' ערבי פלוני שמו שהוא בן לס' Historia de Proeliis שהוא בן לספר יוני אלמוני שמו, שהוא בן לספר Pseudo-Callisthenes.

ואף כי אין אה לחבורנו יש לו קרוב וגואל והוא הכ"י הנמצא בבית המדרש של לונדון no. 145 (כפי רשימת הח' ניבויער) ומלפנים בקשתי מהח' פריעדלענדער מנהל בית המדרש שישלח לי מאמרים אחרים למען אוכל להוכיח לכ"י פ' אולי ידמה לו ואמצאם במקומות האלה אחים באמת ואמור אומר כי שניהם שוים הם אבל בקראי אחרי כן מהחל ועד כלה ראיתי כי שנית על כי לא הרביתי לחקור כדון וזה מצאתי: מראשית הספר עד דף 8 ה' 4 דומה לכ"י שלנו בהענינים אך בסגנון לשונו משונה ממנו ודומה ליוסיפון וגם יש בו מאמרים המתנגדים לנוסחתנו ומתאחדים ליוסיפון, ומדף זה עד דף 31 אין לו שום דמיון עם היוסיפון וגם בסגנון לשונו משונה מנוסחתנו אבל הוא דומה לה בסרוד הענינים ובתבניתם, ומדף 31 עד סוף הספר מלבד קצת מקומות דומה לה גם בלשונו, ולדוגמא אציג כאן מאמר אחר משלשה החלקים האלה:

חלק א'

כ"ל דף ד'

וכאשר ראתה המלכה את הלוח הזה נפלא בעיניה מאד ותאמר לו הן הנחילך האלהים חכמה רבה ועצומה ואם הגד לי השנה והחדש והשבוע והיום והשעה והרגע והחלק ממנו אשר נולד בו פיליפוש המלך או יהיה מבטחי ברברין וקסמין

היוסיפון

ותאמר אליו הן הנחילך האל חכמה הלא תניד היום והשעה והרגע אשר נולד בו פיליפוס המלך אם זה תניד לי אבטחה בהכמתך ואני כבר יודעת זה ובוה אבחנך ויגד לה כפתע את אשר שאלה ממנו על נכון ויאמר אליה אם

היום יפון

תשאלו להגיד אליך מבלעדי זה על דבר אנדר ותאמר לו אבל אנשי המדינה מספרים איש אל רעהו כי פוליוס המלך יש בלבו לגרשני בשונו מוזאת המלחמה כי לא ילדתי לו בנים וישיבה נקתניבור לאמר שקר יאמרו וכזב ידברו ואולם יקרה אליך עמו אחר שנים מקרה ותתפטרי ממנו ואחר כך ישוב לבקש אהבתך נכנע ותפגע בו להודיעה המקרה ההוא עד סופו ולהיותו לה לעזרה בחכמתו למלטה מפוליוס אישה ויאמר אליה דעי כי אחר מן האלוהות הגדולות אשר אמרתי לך כי יחשוק במלכה הוא יחשוק כך וידרשך להלוות אליו והוא יעורך בכל אשר תרצי ותאמר מי הוא האלהים הזה ומה תארו ויאמר שמו האלוה אמון החזק ונקרא בשם זה כי הוא יחזק ויעזר כל הנשענים עליו ותאמר הודיעני תמונתו וצורתו כי יבוא ויאמר אליה האלהים הזה הוא איש בינוני בקומה לא זקן ולא בחור ובמצחו קרנים כקרני השור וזקנו כזקן הכלב והנה כלב וממנה יולד לך בן ותאמר אם זה אמת לא אקרא את שמך עוד מתנבא כי אם איש אלהים קדוש.

כ"ל ד' ד'

מבטח שלם והגיד לה את שאלתה על נכון ויאמר לה אם תחפצי להגיד אליך זולת זה הקשי לשאול ותאמר אנשי העיר מספרים איש אל אחיו כי פליוס המלך יש את נפשו לגרשני בשונו ממלחמתו זאת וישיבה שקר וכזב יזמו לך האנשים האלה לא כן יהיה בעת הזאת אמנם דבר יקרה אליך עמו אחר שנים ותפטרי ממנו ימים אחדים ואחר ישוב אליך נכנע ותרדוש ממנו להודיע לה הענין ויאמר לה דעי כי האחד מהאלהות חשק בך והוא דורש ממך שתלווי אליו למען יעורך בכל אשר תבקשי ותאמר לו מי הוא האלוה הזה ומה תמונתו וצורתו ויאמר לה האלוה הזה שמו אמון החזק ונקרא בשם הזה בעבור כי הוא יכול לחזק ולאמץ את כל הנשענים עליו ועובדים אותו ותאמר הודיעני צורתו ותמונתו למען אכירנו בבאו אלי ויאמר לה האלוה הזה לא זקן ולא בחור ובמצחו קרנים כקרני שור וזקנו כזקן הכלב והנה יבא אליך בחלום לדרוש מאתך שתלווי אליו ותאמר לו אם אמת הדבר לא אחזיקך בחזקתמתנבא רק בחזקת איש אלהים קדוש.

כ"פ ד' 2

ותאמר לו מה מאד גדלה חכמתך ותבונתך אשר נתן לך האלהים ואולם אם הגד תגד לי השעה והרגע אשר נולד בה המלך או אדע כי אין נכון וחכם כמודך. ויקסום ויעונן בחכמת קסמיו ויגד לה את העת ואת השעה ואת הרגע אשר נולד בה פוליוס המלך ויאמר לה כאשר הגדתי לך את זאת כן אנדר לך את כל אשר תשאלני הקשי נא ושאלו ותשאל אליו ותאמר שמעתי כי המלך פוליוס שם אל לבו לגרשני מבית מלכותו בשונו מן המלחמה אשר הלך ויען ויאמר לה שקר אמרו לך כי לא יהיה בעת הזאת ואולם יארכו הימים ויגרשך המלך ותפרדי ממנו ימים אחדים ואחר ישוב אליך בעל כרחו ותשאלהו לפרש לה הדבר הזה ולהיות ידו ועצתו עמה בדבר הזה ובכל אודותיה ויאמר לה אבל יש באלילים אליל גדול בוחר בך ואוהב אותך מאד ורוצה להודקך לך והוא יעורך בכל אשר תשאלהו ומה תאמר נפשך ויעשה לך ותאמר לו מי האלוה הזה ומה שמו ומה צורתו כי יבוא אלי וכבדתיו ושמעתי בקולו ויאמר לה שם האלוה הבוחר בך הוא אמון האמיץ ונקרא שמו אמיץ מפני שיש בידו כח ועצמה לתת און ולהרבות

כ"פ ד' 2

גבורה לבושתים בו. ותאמר אלין מה צורתו למען אבירהו בכואו אלי ויאמר לה צורתו צורת אדם בינוני לא זקן ולא בחור ועל מצחו קרנים כקרני השור וזקנו כזקן כלב ובהלום הלילה יבוא אליך לבקש ממך ולשכב עמך ותען המלכה ותאמר אליו ואם אמת הדבר הזה מהיום והלאה אינך בעיני כי אם כנביא או כמלאך.

חלק ב'

כ"פ דף 20

לאדוננו דרויש המלך שלום. אמנם יודע לך כי חדשות מתחדשות בכל יום אצלנו ושיבושים עצומים כי יבוא אלכסדר בארץ ביד חזקה ואין קץ לערים אשר הפך והחמם אשר עשה בארץ ועתה אדונינו מהרה תבוא אלינו בחיל כבר בטרם יפשט בארץ ויקרב לערי המלוכה ויבזו לנו ואם נלחמה אתו אז נכון לנו. ולא שמע להם דרויש ולא השיב להם אך ציוה ויכתב אל אלכסדר מכתב לאמר. מן דרויש המלך מלך פרס הגדול אל אלכסדר אשר מקטני עבדיו לאמר. הנה שלחו לנו הפקידים אשר על יד נהר פרת לאמר כי נכנסת במלכותינו ותדרוך בנבולינו וכי אתה מתנשא להתקרב לקראתינו והעולה על רוחך רחוקה מהיות אשר אם ישובו אליי מורה אל המערב גם אתה תעשה את הדבר הזה והוגר כי תאסוף עבדיו אליך ותכבדם ואם תרמה נפשך על ככה התקרב בנו ותתאהב עמנו לא תקום ולא תהיה כי על הגדל שנאתינו עליך ותשתרש מאד אהבה.

כ"ל דף כ"ז

אל דרויש המלך הגדול מאת עבדיו שתפשיץ ואספקיר שלום. כבר הקדמנו אנרותנו למלך ונודיעהו כל התלאות אשר מצאתנו והצרות אשר רדפנו והם גדולים וגוברים יום יום ולכן שבנו להודיע המלך יהי אלהים בעזרו הרעה אשר באתנו מגדודי אלסכנדרוס הסוכבים את מדינותנו ומחריבין אותם ונוגשין יושביה אשר מלפנים כל גבור לא היה אלהים. ועתה אנחנו מחלים כך לעורנו בנדוד רב ועצום אולי נוכל להלחם בו ולגרשו מעלינו בטרם הגיע רעתו אל בית המלכות וירדה עליו. ובעמוד דרויש על האגרת לא השיב עליה. אבל כתב אל אלסכנדרוס אגרת זאת נוסחה. מאת דרויש אדני פרס העצום אל צעיר עבדיו אלסכנדרוס. הובאה אלינו אגרת מקצה שרינו בקצה המדינות אשר עלית עליהם והיא מגידה נאותך ושרירות לבך המפתה אותך להשתגע ולהכנס בבית מלכותנו ולקרב עליהם ולערוך אתם מלחמה. ודע כי כל האלוהות אשר במזרח יוכל להעתק ולנוח במערב ומחשבתך לא תקום ולא תהיה. והוגר לנו כי אתה נותן יקר וכבוד אל המתלקטים אליך מאנשינו ואם תרמה כזאת לקרב אלינו דע כי הדבר ירחיק מנגדינו לכן הוסיף האנשים ההם ככל אשר תוכל ועשה להם כאשר יעשה האדם לאויביו כי זה לא ימיר מעלתך וקלותך ושפלותך אצלי וסוף דבר הנך תדע מה יהיו קורותיך ממני בקרוב.

חלק ג'

כ"ה (ד' 32)

וכראות אנשיו כי מת אדונם רפתה ידם וימס לבבם ויתנו את נפשם למות ויקרא אלכסדר להם אנשי הודו מדוע תלחמו ותתנו את נפשכם להרג ואדוניכם כבר מת. השיבוהו אין הפצנו בהיים אחריו כי טוב מותנו מחיינו ואל נראה מדינותיו שימשול עליהם מושל מבלעדי מלכינו ונהיה אנחנו בתוכה נדכאים. ויען אליהם אלכסדר אל תרהו מן הדבר הזה והרפו ידיכם מן המלחמה ושובו אל ארצכם וגורו בה ואל תיראו שירדה בכם רודה ולא שליט. ותרף רוחם וינחמו בדבריו וישליכו כלי הנשק מעליהם ויקרו וישתחוו לו ויצום לשוב אל ארצם ויצו לחנוט את פוור כמשפט המלכים מלכי הודו ולקבור את כל אשר נפל הלל במערכה משני הגדודים ויצו לבנות שם מדינה במחנהו ויקרא את שמה אלכסדרייא עד היום הזה וככלותו נסע בחילו אל היכל ידוע שם וכו' שני צלמי זהב שחוט והיו יקרים בעיני אנשי המדינות ההם וברעת אלכסדר כי נבוכים היו. . .

כ"ל (ד' מ"ב)

וכראות אנשי פור כי מת אדוניהם רפתה ידם וימס לבבם ויתנו את נפשם למות ויקרא אליהם אלסכנדרוס ויאמר אנשי הודו מדוע תלחמו ותתנו נפשכם להרוג ואדוניכם כבר מת השיבוהו אין הפצנו אחריו בהיים כי טוב מותנו מהיינו ואל נראה מדינותינו ימשול עליהם מושל מבלעדי מלכנו ונהיה אנחנו בתוכה נדכאים השיבם אלסכנדרוס אל תפחדו ואל תרהו מן הדבר הזה והרפו ידיכם מן המלחמה ושובו אל ארצכם וגורו בה ואל תראו פן ירדה בכם רודה ולא שליט ותרף רוח אנשי הודו וינחמו בדברי אלסכנדרוס וישליכו כלי הנשק מעליהם ויקרו וישתחוו ויצו להם לשוב אל מלך הודו ולקברו ואת כל החללים ויצו לבנות מדינה במחנהו ויקרא שמה אלסכנדרייא עד היום הזה וככלותו נסע בחילו אל היכל ידוע שם וכו' שני צלמי זהב שחוט יקרים מאד בעיני אנשי המדינות ההמה וברעתו אלסכנדרוס כי נבוכים היו. . .

וזה אות נפלא שבשני החלקים אשר בו משונה לשון כ"ל מלשון נוסחתינו שונה הוא גם כן בכתיבת שמות האנשים והערים ובמקום שהוא יכול למעות בקריאת האותיות הערביות הנשתנות או הדומות אשה אל רעותה ובחלק השלישי אין עוד שנוי כלל כזה או השנויים אינם אלא ט"ס, לרומא בשני החלקים הראשונים:

	כ"ל	כ"ה
Bihostia	יוסיפייה	קוספייה
Albania	בניה	אלבנייה
Illiricus	הירוק	אלריק
Callisthenes	קליסתיאנוס	קליסתיאוס
Olympiadis	נביאדש	אלנפדיוש
Duritus	דורנוס	דוריוש
Ninus	נינוס	בנוס
Andriaci	אנדריאנה	ארדריקה
Platea	בלתניא	צלתיאה

ובחלק השלישי אלו הן שני גרסאות

	כ"פ	כ"ל
Europa (הג' תחת ב')	אורניא	אורויא
Juno (?)	תמאנס	תשאנס
Mars	מארס	מראתס
Adamantinum	אדמונתין	אראמנתין
Antigonus	אלטיגין	אנטוניגוס
Perdicas	ברנדקיש	ברדיקוס
Prasiaca	פרארבקא	אבן הפרה
Bebrica	בינקא	ביברקא
Sesonchosis	קשיש	הישן קשיש
Mardos	מאפראס	מנארדס
In loco campestri	הכרותה	הברובינה
Cynocephali	בשפלוס	בטופלוס
Fluvius qui dicitur solis	במאלטמה	אלמא ואלשמס
Italia	לומברדיא	לונברדיא
Antipater	אנטיבטרוס	אנטיבטרוס
Alexandria	אלכסדרא	אלכסנדריא

אבל אם נשוה את שתי הנוסחאות עם ס' Historia de Proeliis גם בחלק אשר משונות הן זו מזו נראה שהצד השווה שבהן הוא שהן כוללות דברים אחדים החסרים בס' Historia או נכתבים בניסוחות אחרונות והקורא ימצא כל השנויים האלו בהערות, על כן יש לנו להשעיר כי מעתיקי כ"ל לונדון וכ"ל פ' תרגמו נוסחאות שונות מספר אחד ערבי, ואין לתמוה על זה כי הסופרים הרשו לנפשם להוסיף ולגרוע כחפצם, ובחלק השלישי נראה לי הדעה היותר נכונה שאחר שכלה מתרגם כ"ל ל' את פעלו בשני החלקים הראשונים מצא כ"ל ככ"ל פאדים ובראותו שהוא גם כן העתקת תולדות אלכסנדר חשב בלבו להביא בספרו את הנשאר מכ"ל זה והוסיף מדיליה מאמרים אחדים פרפראות לחבורו, ואם תאמר אפכא מסתברא אם חקרת ומצאת אשר לו יהיה כדברך כי אז לא הביא לנו כ"ל פ' מאמרים שלמים מס' Historia החסרים בכ"ל ל' מפני שמעתיק כ"ל ל' קצר מאמרים אחדים כאשר תראה בהערות, ונוסף על זה כי להיפך הכנים הוא בספרו דברים החסרים בס' Historia ולא הביאם מעתיק שלנו בספרו ואם הלך הוא בדרכי מעתיק של כ"ל ל' איך היה יודע להוסיף מדעתו הדברים הנמצאים בס' Historia ולגרוע הענינים החסרים מהספר הלו, לא נביא ולא בן נביא היה ולא טרה להוכיח כ"ל ל' הערבי לדרוש בכל מאמר ומאמר אם ישו שני הספרים.

ומי הוא מחבר של כ"ל ל': הוא שמואל אבן תבון כפי עדות סופר כ"ל ל', וזה לשונו: "גשלם זה הספר והעתיקו החכם החוקר על סודות המציאות והחכמה באמת ר' שמואל ב"ר יהודה אבן תבון מרמון ספרד והעתיקו בזמן אשר העתיק ספר המורה אשר לא יסולה בכתם אופיר, ע"כ. ואף על פי שזה הוא הוספת סופר אחד ולא דברי שמואל עצמו אין לנו רשות להכזיב עדותו.

ועוד שם: וזה הספר נמצא ביד קצת אנשים בהעתקת אלהריו והוא משובש מאד כי הוא העתיקו מלשון והמעתיק השלם העתיקו מלשון הגרי ללשון עברי תהי משכורתו שלימה ע"כ. על דבר המלה מלשון נטה דעת ה' Neubauer כי הוא טעות סופר ובמקום "מלשון" צ"ל מלשין ואין נראה לי יען לא נדע כי הכיר אלהריו שפת רומית וכל העתקותיו הן מלשון ערבי, אולם תשאלני נפשי אולי חשב הכותב של הקונטרס האחרון כי שמואל אבן תבון ראה את העתקת ס' מוסרי הפלוסופים אשר לאלהריו אך גם אז אשיב לנפשי שאי אפשר כאשר כתב כבר ה"ח' Steinschneider כי בתקדמתו לס' מוסרי הפילוסופים אומר אלהריו בפירוש כי תרגמו משפת ערבית ומה היה לו להכותב לאמר כי הוא העתיקו מלשון אחר ובכן אשער אולי רמו הסופר על החבור אשר אוציא לאור וכוה אירע לשמואל אבן תבון: בתהלה ראה כי משונה העתקת אלהריו מהעתקתו וחשב בלבו שהוא תרגמה מלשון אחר, דרך משל משפה ספרדית, אבל לסוף ידע והבין כי טעה בהנם להעתיק דברים אשר כבר מתורגמים ואמר בלבו למה איגע ואטרה, אעתיק את דברי ס' אלהריו, ועל זה ישתוו באחריתם הכ"י ל' והכ"י פ', אבל הדבר עוד בספק.

הקדמת שמואל אבן תבון אשר הכנסתי בפנים הספר הטעה הרבה הכמים אשר אמרו כי תולדות אלכסנדר העברי הוא מעשה תלמי והכמי מצרים, ה"ח' וואלף וה' Berger de Xivrey וז' Favre כולם הלכו שבי לפני האולת הזאת ויסוד טעותם אינו קשה להמצא, כי הס' Historia מתחיל בדברי הכמי מצרים ומסיים בדברי הספר אשר קונן תלמי המלך אחרי מות אלכסנדר ויבא אחד מהמתרגמים וחבר סוף הספר לראשיתו למלאת הסרון ס' Historia אשר גם הוא השמיט שם המחבר.

ואם אמת הדבר שכ"י ל' שהוא מלאכת שמואל אבן תבון וכ"י פ' שניהם העתקות חבור אחד ערבי אולי נצליח לרדת לעומקה של הלכה בהנוגע למחבר הערבי, א) אם בסוף המאה השתים עשרה היה בספר או בדרום ארץ צרפת נוסחאות שונות מהכ"י הערבי נמצא כי כבר היה נכתב הספר באמצע המאה הזאת, וכבר מאד להאמין כי היה בעת ההיא בספר אנשי ערב יודעי שפת רומית, ב) גם מסופקים אנחנו מאד אם כבר נתפשט בספר כ"י Historia, ג) המתרגם קרא את שפת רומית בהברת אנשי מערב ולא בהברת מדינחאי, לדוגמא בוספלים Bucephales, סליסיה Cilicia, קפלוסיה Cappadocia וכו', על כן מוכרחים אנו להשעיר שהמעתיק הערבי לא היה מבני מוצא אלא מבני מערב, ומושבו היה קרוב לאיטליא ולפרובינציא שהוא ידע היטב שמות הארצות האלו והחליף פעמים הרבה שמות ארצות רחוקות עם שמות מדינות הקרובות לארצות האלה, אבל ארץ מושבו אינה ארץ ספרד על כן הוא היה מבני איי סיציליא, ודעתי זאת גלתי זה שלש שנים ולא נסגתי אחר ולהיפך עדי חשבי יותר וארבה לעמוק עוד יותר תתהוקנה מחשבתי וכעת עוד אציע ראיות אחרות, כי כל מלומדי העתקות הערביות ידעו היטב שעוד לא ראינו שהמחברים הערבים מעתיקים בלא שנוי כלל דברי הוואי ועל אחת כמה וכמה דברי מוסר ופלוסופיא, ולהיפך הם מחלפים המאמרים כפי שיטתם ודתם ואמונתם והלא דבר נפלא שאין בספרנו שמין דבר מדתי הערביים ואמונתם ואל תאמר שלא היה לו מקום לגלות דעתי כי להיפך כל הווכח אשר בין אלכסנדר ודרגוס הוא מאמר מוסר ופלוסופיא וקישויות רבות כנגד עובדי

הקדמת המוציא לאור

פסילים והמעתיק השאיר אות באות כל דברי הספר האדומי אשר הוא מלאכת נוצרי, ונתפלא עוד יותר בפנשנו פעם אחת כי נזכר שם ארץ ערב וקראה המעתיק אראביא ולא ערב, וגם סיריא במקום "שם" כפי מנהג הערביים, ואנו יודעים כי הערביים השוכנים באי סיציליא בימים האלה התערבו בנוצרים וילמדו מעשיהם לשונם ומחשבותם וישכחו דרכי אחיהם היושבים במזרח או באפריקא, ועל זה ראה

Amari בס' Storia dei Musulmani di Sicilia.

כבר הראיתי לדעת כי העתקת שמואל אבן תבון אחת היא בחלק הראשון עם היוסיפון, ובוה טעה עזריה מן האדומים כי חשב שהיא מלה במלה כפי הנוסח אשר ביוסיפון וז"ל: וכן מעסק נקתניבור וכשופיו אין בו כל מאומה הן תמצאהו בספר תולדות אלכסנדר לחרטומי מצרים אשר ראיתיו וגם הנה באמתחתי נעתק ללשון הקדש. . . ואותו הספור של נקתניבור הוא בספר ההרטומים הנזכר מלה במלה כפי הנוסח אשר ביוסיפון הנמצא לבני עמנו" (מאור עינים פ' י"ט ד' 234 דפוס Cassel) ובשניה כזאת נפל גם כרמולי, (Itinéraires, p. 346) וגם מחבר הרשימה לכתבי יד פאריס.

אבל מי לקה ממי, היוסיפון משמואל אבן תבון או להיפך? לכתחילה נראה כי נוסחת היוסיפון היא הקדומה כי בעל היוסיפון היה במאה העשירית ושמואל אבן תבון יותר ממאתים שנה אחריו ועוד ששמואל מביא בשני החלקים האחרונים השונים מנוסח היוסיפון איזה מאמרים הנלקחים אות באות מהיוסיפון ראה דף 57 הערה 10 ודף 77 ה' 5 ולהלן, אם כן לא נשאר למלאכת שמואל אבן תבון רק החלק השני: החלק הראשון יצא מהיוסיפון והחלק השלישי ממחבר כ"י פאריס וזה תימה, אבל כל זה אינו נראה לי כי אם יעיין היטב הקורא ביוסיפון יראה שכל ספור מעשי אלכסנדר הוא הוספה מאוחרת כי בספר הראשון מספר בעל היוסיפון מלחמות אלכסנדר עם דרויש וביאתו לירושלים ואחר כן בספר שני ישוב לראש ספורו ומדבר מתולדתו, ועוד כל הספור חסר בהעתקות הערביות של יוסיפון הנמצאות באוצר כ"י אוקספורד כאשר כתב לי הח' נייבויער ועוד מדברי סופר כ"י יוסיפון הנמצא באוצר כ"י פאריס 1280 נראה שנוסחאות היוסיפון לא היו דומות אשה אל אחתה ואיזו מהן רחבות מחברותן וז"ל (ד' ב' ע"ב): "וכראותי אני יהודה אבן משקוני את יקרת הספר הזה ומעלתו ואת תפארת גדלתו הואלתו להמציאו לי ויעזרני העוזר האמתי על ככה ואעשה זה ואמנם מצאתיו על תכונות שונות כי מצאתיו ארוך כזה מלבד שהיו חסרים ממנו ספורים סודיים רבים אשר הם העקר והיסוד בספר והם הספורים המלמדים להועיל גם כן מצאתיו מקוצר אשר קצרו והעלים רוב ספוריו החכם ר' אברהם ב"ר דוד הלוי הידוע בן אלצדיק מגדולי חכמי גרנאטא גם מצאתיו עוד מקוצר על דרך אחרת קרובה לדרך ר' אברהם הנז' בהעלמת ספורים רבים גם כן קצרו החכם הגדול ר' שמואל הנגיד מגדולי מדינת קורטובה ואמנם עזרני ה' ואמצאה את הספר כלו כלשון החכם יוסף הכהן בן גוריון הכהן מחברו ולא חסר ממנו ספור אחד מכל הספורים אשר כתב בו כאשר הודיע עוד אז שמחתי מאד בו כמוצא שלל רב". ועוד דף ג' ע"ב: "ודע כי אנחנו כאשר כתבנו לנו את הספר הזה היו לפנינו אז ארבעה ספרים וכולן היו חסרים מהם ספורים רבים מספורי הספר וגם הספר אשר עליו סמכנו יותר מכל הספרים שראינו הנה גם הוא היו חסרים ממנו ספורים רבים אשר

השמיטם הכותב הראשון לספר החסר בהשמטה מסוככת בהעדר ההתבוננות ואמנם הואיל ה' לעשות חסר עמנו ולהמציא לנו ספר שלם ולא הסכימו הספרים אשר היו אתנו בחסרון ואמנם מה שהיה חסר מהאחד מהם מהספורים היה נמצא באחד ומה שהיה בזה אין בזה ומה שאין בזה יש בזה עם היות כי היה אתנו ספר המישי אשר עליו סמכנו לכתוב לנו את הספר ועל פי סדרו כתבנוהו לנו ואף אם גם הוא היו ספורים רבים חסרים ממנו והיו נמצאים בספרים האחרים אשר אתנו הנה הוא היותר שלם מכלם ועל פיו כתבנו לנו את הספר". ועוד יש ביוסיפון דברים המורים באצבע שהחלק הראשון הזה הוא העתקת ספר ערבי כי בזה כלכד יובנו שמות כנביאדש תחת Olympiadis ויושני במקום Pausanias ואולי על זה כיון צוניץ באמרו שכל הספור הזה מקורו בספרי בני קדם (Gott. Vortr. 149 b, 152) והלא דבר נפלא שבאמצע המאה העשירית לחשבונם (940), אם באמת כתב בעל היוסיפון, בזמן ההוא, או מיד אחר יציאת הספר האדומי לאור (941-965) כבר תרגם איש יהודי מאיטליא העתקה ערבית מהספר האדומי?.

מכל האמור נראה שהחלק הראשון הזה מן היוסיפון הדומה לתרגום שמואל אבן תבון הוא מאמר שלם הנלקח ממנו והתוספות הקטנות שברף 57 ובר' 77 הכניסן סופר אחד בפנים החבור. ועתה נשאר עלינו לדעת מאין בא כל שאר הספר השני של יוסיפון כי גם הוא אינו הולך בעקבות ס' Historia, ואם נקח אחד אחד כל המאמרים ונווכח אותם עם כל החבורים המספרים קורות אלכסנדר כמו שעשה כבר הח' Zacher בס' Pseudo-Callisthenes, Forschungen zur Kritik und Geschichte der ältesten Aufzeichnung der Alexandersage, Halle, 1867, נוכל בנקל לומר זה לס' Pseudo-Callisthenes וזה לס' Valerius וזה לס' Julii Valerii Epitome וזה לס' Historia וזה לאגרת אלכסנדר אל אריסטוטליס, אבל אין לאל ידינו להחליט כי באמת קרא בעל הספור העברי כל החבורים האל ואולי היה בידו ספר אחד אשר בו היו כבר נאספים כל העניינים האלו. מס' Historia de Proeliis יצאה העתקה עברית אחרת והיא מלאכת עמנואל בן יעקב המכונה בונפיליו מעיר טרסקו בעל שש נפסים ונמצאת באוצר כ"י ס' (no. 750) ובטורין (A. VII 6.; ברשימת הח' Peyron, no. CCXVIII) ושני הכתבי יד אינם שלמים אבל כל אחד ימלא חסרונות חברו וכ"י פ' נכתב על ידי חיים ואביו אביו יהוסף בן הניאל בן אליהו בן עזיאל ממשפחת מיוניקי בשנת ה' ת' קפ' ח'. וכ"י ט' על ידי לואין יהודה בכ' יהושע יוייא' מן האדמים לזכריה בכמ"ד בנימין פנצי יוייא' יוס' ב' (. . . ?). וזה התחלת הספר:

"זה ספר תולדות אלכסנדרוס המקדוני מיום הבראו עד יום מותו וארץ מולדתו ויחוס אביו ואמו וכל מעשה תקפו וגבורתו ומלחמותיו אשר נלחם עם עממי הארץ ויכניעם וישימם תחתיו למס עובד הנם כתובים על דברי הספר הזה. אמר המעתיק בעל הכנסים לא מהיותי חכם בעיני וצחות לשון על שפתי השיאני לבכי בהעתקת הספר הזה מלשון נצרי אל לשון עברי כי בעד אנכי מאיש ולא בינת אדם לי אמנם נכסוף נכספתי בהעתקתו אחרי אשר ראיתיו כתוב בספר הנצרים ומצוייר בדמיונות נאות ובצבעים שונים ובכסף וזהב על רוב אהבתם אותו ורוב אנשים מאמינים את דבריו ואיניני מהם אע"פ שכל דבר אפשר כי לפעמים אשיג בהם תועלת ונמצא העתקתו ובניינו חזק ואל יאשימני קורא בו כי לא

להתגדל בו העתקתיו כי אם למלאות חפצי ולהפיק דעתי ואמרתו בשבתי עם אנשים נדיבים או עם עמי הארץ אספר להם מדברי הספר הזה יערב אליהם ויהיו לפניהם כדבש למתוק, אחלי ליוצר הכל להסיר שגגותי ולמחול עונותי ולסלוח חטאי ויוכני לראות משיח צדקינו ובניין בית מקדשינו במהרה בימינו אמן. ויהי מלך אחד במצרים ושמו נטיניפו ויהי האיש ההוא חכם ונבון ובקי והחרטומים . . . " וכפי דבריו העתיק עמנואל בן יעקב ספר נוצרי ר"ל רומי ועל זה יעידו מלות רבות, לדוגמא כוכב יובים Jupiter, והספר הוא מלה במלה תרגום ס' Historia וגם העתיק המחבר המלות הנכתבות תחת צורות הספר האדומי אף על פי שהשמיש הצורות, ואחר העתקתו הוסיף עמנואל חלקים גדולים מס' מסרי הפילוסופים לחריו והם חלק ד', ה', ו', ח', י', י"א, י"ב, י"ג, מספר השלישי ועוד ח' המישי מהס' השני הנמצא בראש הספר השלישי בכ"פ פ' 1220, 896 ; ומיד אחר זה הוסיף מאמר ארוך הנמצא ביוסיפון ח' י"ח, גם בספור ביאת אלכסנדר לירושלים הכנים בהעתקתו דברים אחדים הנלקחים ביוסיפון ס' א', וא"ה אוציא לאור גם העתקת עמנואל בן יעקב בשנה הבאה.

באוצר הכ"י של עיר פארמא (no. 1087, 2.) נמצא ס' תולדות אלכסנדר

אחר וזה ראשיתו:

"אחיל מעשה אלכסנטרוס, פליפוס אבי אלכסנטרוס המקדוני מלך על מקדון ויוון שש שנים וברוב חילו ונבורתו הכניע והעביר כל יושבי סביבות ארצו הכניע את היוונים תחת ידו ואז מת פליפוס המלך וילחם פליפוס את עיר ביונטיון וישלח פליפוס את אלכסנטרוס בנו בעיר תרכים בחיל גדול ללחום בה, או חמד פאוסניאוס סלוניקון איש גבור ועשיר ויתאוו לונות את אוליפיאדה אם אלכסנדרוס וישלח אליה מפתים לפתותה להניח את בעלה ולא קיבלה וירא פאוסניאוס כי אלכסנטרוס היה במלחמה ויקח בירו כלי המלחמה הוא ואחרים גיבורים עמו וילך להמית את פליפוס וליקח את אשתו ויכה את פליפוס בצלעותיו מכה גדולה ולא מת ותהום הארץ. כיום ההוא בא אלכסנדרוס מנצח המלחמה וירא סער גדול בעיר וישאל מה זה, וכאשר שמע הדבר ויבא בהיכל אביו וירא את אמו תפוסה ביד פאוסניאוס ויחפזין להכותו בחברו וירא פן ימית את אמו, ותאמר לו אמו הבה ויכהו מכה גדולה וירא אלכסנטרוס כי עוד אביו חי ויקח החרב ויתנה לאביו ויאמר לו קח החרב ונקום מיתתך ויכהו אביו וימת פאוסניאוס וימת פליפוס ויקבר אותו בנו אלכסנטרוס, וימלוך אלכסנדרוס תחת אביו בן עשרים שנה והיה חכם בכל חכמה ובמולות ובכל דבר ואיש מלחמה ורבו המלמדו חכמה אריסטוטלוס החכם וזה אלכסנטרוס . . ."

והשאר אינו רק העתקת היוסיפון, והספור אשר הצגנו פה הוא כעין ס' Julii Valerii Epitome (I, 24) ובסוף הספר שונה קצת מיוסיפון ומסיים באגדות הגמרא (תמיד) על אלכסנדר, ואלו דבריו האחרונים: "ואמר להו וממאי ידענא דהכי הוא שקלון כליל עפרא וכסויהא ולא לתר תקלה במתקליה דהא היא דכתיב שאול ואברון לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה, ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה נשלים."

ובכ"י 4, 1183 מזה האוצר יש עוד ספר קטן וזה התחלתו: "אלה עינינו אלכסנדר בחילו אשר מת בו כאשר הגיע לשערי מות והיה חליו משתית

סם המות אשר השקוהו וכתב לאמו כתב יוהרנה בו לבל תחרד עליו . . . והוא מאמר שלם מס' מוסרי הפילוסופים.

ובאוצר כ"י מודינה (Bibl. Estense, n°. LIII) נמצא ס' מעשה אלכסנדר המשונה מראשו ועד סופו מכל הספורים העבריים והנוצרים והוא קובץ דברי הבל והוואי מספר „אלף ואחד לילה“ וכיוצא בו אבל אין כאן מקום להאריך ואי"ה אדבר ממנו במכתב עתי, ועד היום לא היה נודע עד כי מצאו החוקר המופלא כהר' נייבויער, ואציג היום השורות הראשונות והאחרונות: „איש היה בארץ מצרים ושמו בלדר בן אסון והיה האיש והוא חווה בכוכבים ורואה במזלות ומעונן ומנחש ומכשף אשר לא קם כמוהו בכל ארץ מצרים וכל אשר הפין עשה בכשפין ויתן עיניו בגלופטריאה המלכה אשת פליפוס מלך מצרים ויתאו לשכב עמה כי היא היתה יפת תואר ויפת מראה וימת לבו בקרבו מרוב אהבה עזה וכמעט אשר לא נותרה בו נשמה ויתחזק בלדר וישען על מולו וינחש בכשפין לדעת אם מחשבתו מועלת לו לשכב עם המלכה ויפל גורל בכשפין ויעל גורלו על המלכה וישמה בלדר שמחה גדולה וילך בשרה אנה ואנה ויחפש למצוא עשב אחד ששמו צרפיליא וישבע את העשב בכשפין ויקברוהו תשעה ימים רצופים . . .“ וזה סוף הספר: „ויהי ככלותו לצוות ויאסוף את רגליו אל המטה וימת בתחלואים רעים ויבכו חיילותיו וספרותו שבעים יום ויעברו ימי בכיתו ויקחו גוף אלכי ויבשלוהו ויקחו עצמותיו ויוליכום ארץ מצרים וישבו ארצה מצרים ויבואו מקרניא ארץ מצרים אל אמו גלופטריאה ויתנו את הכתר בראשה ותמלך אחר כן חמש עשרה שנים ותעש המלכה משפט ושלום ואת המלכות מסרה המלכה ביד ארבעה שרים הללו וישפטו את עם הארץ ויעשו היכל גדול אשר לא נעשה כמוהו, סליק.“

דבר אל הקורא.

זה דרכי בספרי: המלות שהן טעויות לפי דעתי שמתו אותן בסמן העגולה (Ⓞ) המלות הקשות פירשתי אותן בהערות, והכנסתי בתוך סימן כזה [ ] המלות המתקנות הן מדרך הרעיון הן על כי כן נכתבות בכ"י לונדון, אמנם לא טרחתי לתקן השגיאות אין מספר ובפרט הנסתר לנקבה או כיוצא בו כי זכרתי דברי שמואל אבן תבון עצמו בהקדמתו לס' המורה וז"ל: „ועתה מפיל אני תחנתי לפני כל מעיין בספר הזה אשר ימצא בהעתקה טעות או שגיאה בלשון או בדקרוק המלות או בין לשון זכר לנקבה ובין רבים ליחיד שיתקנתה וידינני לכף זכות שהרבה פעמים יקרה במלה אחת שתהיה בלשון העברי על לשון זכר והיא בלשון העברי על לשון נקבה וכן יקרה בין רבים ליחיד וכיו.“

גם הנחתי כל שמות הארצות והאנשים כמו שהם בכ"י אף כי מתנגדים זה לזה להראות לקורא שהמתרגם או הסופר לא שם על לב להעתיקם בדקרוק ובעיון יפה והרבה פעמים לא ידע הנוסחה הנכונה אלא אחר מששו בחשך.

וגם לא עמלתי לפרש כל ספור וספור ממעשי אלכסנדר ולא להוכיח מקורם ומוצאם וגם לא להישיר את המעקשים או להשוות המאמרים המתנגדים זה לזה כי זאת מלאכת מדפיסי הס' Historia de Proeliis ובאמת נעשתה קצת על ידי ה' Zingerle, Langraf, Zacher, Die Vita Alexandri magni des Archipresbyters Leo, Erlangen, 1885; וכדי שיוכל הקורא להשוות נוסחת

הספר העברי עם ס' Historia de Proeliis רשמתי בכל מאמר ומאמר חחלק (§) שבחיבור צינגערלע, ולפי זה לא עמלתי להראות כל שנויי הגירסאות אשר בין הס' העברי לס' האדומי כי אמרתי מקום אניה לבאים אחרי להתגדר בו. וקודם שאסיים אתן רוב תודות לחברת מקיצי נרדמים אשר כבודני בהכניסם הספר הזה בלקוטם ובראשם להרי בערלינער ולחכמים אשר היו לי לעזרה בין בשלחם לי העתקות בין בהכמתם ובקיאותם הלא המה הר"ר Steinschneider, Paul Meyer, Neubauer, Friedlaender, Perreau, Joseph Derenbourg, תהי משכרתם שלמה.

ישראל הלוי.

פאריס יום כ"ה כסלו תרמ"ו.

תולדות אלכסנדר.

[זה¹] ספר אלכסנדרוס מקדון וקורותיו גבורותיו וכל אשר עשה וספור מלכים אחרים קדמו[הו] ועניני מולדתו ויחסו ומו[לד]תו.

זה² הספר נכתב תלמי המלך עם כל חכמי מצרים והרטומיה החוקרים על יצירת כל דבר ועל בריאת בעלי חיים כלם והצמחים וצורת התרפים וחזונים ומעשה הקסמים והכשפים וזה התהלתו.]

ויהי מלך אחד ממלכי מצרים ושמו נקתניבור³ והיה האיש ההוא נכון וחכם בחכמת האצטננינות ומשכיל במלאכת הכישוף והקסם ובקי במלאכת המנחשים והמעוננים וראש למהירים בחכמת הרוחות ומופלג בשמוש כח הכוכבים והיה ישר דרך נאה מן המצרים ונחמד בעיני השרים וכל עם הארץ. ויגד לו כי מלך אחד ממלכי פרס ושמו ארתחשסת אסף המון רב וחיל כבד לבוא (אל ארם) להלחם בו, ויהי כשמוע נקתניבור את הדבר הזה ויתיעץ לדעת אם אמת היה הדבר הזה לבא עליו מלך פרס ויקח משרי עמו ומקריאי משרתיו ויצו עליהם ללכת אל פאתי ארץ ממשלתו וכל גלילות ערי פרס לרגל ולחקור על הדברים האלה ולשוב אליו אל נכון. ויקח מכונה אחת נחשת גדולה מלאה גשמים שמורה אצלו ולקוחה בעת ידוע ומנוסה כחק הקסם ההוא ויקח בידו כף תמרים אשר כורתה גם היא בשעת בחינה ומנוסה למלאכה הזאת⁴ וילחש על המים כמשפטו כרצותו לדעת על סתרי ההווה עד שנראה אליו בתוך מימי המכונה צורות הספינות והאניות והמחנות הבאים עליו וישב על לבו ויתן דעתו לדעת מה לעשות להנצל מהרעה הזאת הבאה אליו⁵ וכעמדו מהריש והנה איש אחד מן המרגלים אשר שלח אל גלילות ארץ פרס בא ויאמר אדני המלך נקתניבור הנה ארתחשסת מלך פרס בא עליך בחיל כבד וביד חזקה להלחם בך ועמו עם רב ממדי ופרס ואשור וכשדים והגרים ועילם ופתרום ושנער וחמת וכל איי הים וכל אנשי המלחמה אשר ממורה השמש⁶. וישחק עליו המלך נקתניבור ויאמר לו איש הלש ירא ורך הלבב מבשר רעה וצופה קשה סורה לך נטה הלאה מה מאד נבער מדעת כל אשר ישלחך גדולה או קטנה⁷. ויקם נקתניבור וילך אל חדר המסתרים אשר לו ויקח דונג ויעש ממנו צורת אניות ופרשים ואנשי מלחמה וישליכם אל המים אשר במכונה ויקח כף תמרים אשר בידו וילחש בקסמיו לדעת מה יהיה באחרונה. ויגידו לו קסמים ויכר מתוך הנחזשים

אשר עשה כי אלילי מצרים אשר לו וצלמי עצביהם ננסיס בתוך אניות מלך פרס והמה חובלים ותופשי משוט לבוא עליו. ויצר לו מאד וידע כי בלחה אליו הרעה וישם לבו להמלט בנפשו [242 a] ויגלה ראשו ווקנו [1] וגבות עינו ויתחפש וילבש בגדים צואים] ויברה לילה ויקה בידו אשר מצא [מ]כסף וזהב וחרוץ וחלי כתם ואת כל הכלים העשויים לחכמת האיציטנגינות ולמלאכת הקסמים. וילך אל ארץ בלוסי² ומשם ארץ אנסי³ וילבש בגדי שש ומשי לבנים כמנהג נזירים פרושי המדברות אשר בארץ שנער⁴ וילך ארץ מקדון וישב בתוך המון העם ויתנבא בתוכם ויגד לכל איש ואיש יצר מחשבות לבו ויפלא בעיני העם ויגדל מאד בעיניהם.

ואנשי מצרים ראו כי ברה מלכם ונס גבורם ויחרדו ותרפינה ידיהם וילכו אל בית עצביהם ושם צלם ושמו סרפיס ויקריבו לו מנחת כשפים כמשפטם וישאלוהו על דבר מלכם ויען הצלם ההוא הלא מלכם ברה וימלט מפני ארתחשסת הבא עליכם כי ידע והכיר בחכמת קסמיו כי הוא ימשול בכם וימלוך על ארצכם ימים רבים⁶ עד שיבוא הבחור בן מלכםם ויקה נקמתו מאויביכם והייתם אתם ואויביכם המושלים עליכם עבדים לבחור ההוא. וכאשר שמעו מצריים את הדבר ההוא לקחו אבן שחורה ויעשו להם צורת נקתניבור ויכתבו על רגליו דבר הצלם להיות להם ולבאים אחריהם זכרון.

ונקתניבור ישב בארץ מקדון נכבד בתוך העם ולא נודע מי הוא ומאין הוא. והיה לעת צאת המלכים להלחם זה עם זה ויצא פיליפוס מלך מקדון לצבא להלחם עם מלך אחר, ויעל נקתניבור אל היכל המלך לבקר את אשתו ושמה אלנפדיושו⁶ וכראותו אותה נשאה הן בעיניו ותבער בו אהבתה ויכרע לפניה וישתחו לה וישק על ידה ויאמר לה יעורך אלהים מלכת מקדוניא ותאמר לו אלהים עמך גבור החכמה והבינה סורה שבה פה ויסר וישב. ותסב פניה אליו ותאמר לו שמעתי את עצם החמתך ואמנה איש מצרי אתה. ויאמר לה מאד היטבת לכבדני באמרך עלי כי איש מצרי אנכי הלא הם המצרים הידועים בכל דבר החמה ומשכילים בכל שכל ואם אינני מהם גם לי לבב כמוהם לא נופל אנכי מהם בחכמה, ובדברו את הדברים האלה לא גרע ממנה עיניו ולא נטה פניו ותאמר לו מה זאת שמת עלי מבטך ויען ויאמר לה מראך הזכירני את אשר אמרו לי עצבי אלהי שאני עתיד להתחבר אל מלכה גדולה ולשרת לפניה ונכון לבי ובטוח שאת היא המלכה ויוצא מתחת בגדו לוח אבן השהם ועליו זהב סביב משוכין באבני כדנד ואקדה ובתוך הלוח שלש צפירות הצפירה הראשונה צורת י"ב מזלות ושנית צורת כוכבי לכת והשלישית כללות רבות [242 b] מחכמת האיציטנגינות⁷ [. . .] ואחת יקרה מאד למראה עיניה ותאמר לו מה מאד גדלה חכמתך ותכונתך אשר נתן לך אלהים ואולם אם הגד תגיד לי השעה והרגע אשר נולד בה המלך אז אדע כי אין נבון וחכם כמוך. ויקסום ויעונן בהכמת קסמיו ויגד לה את העת ואת השעה ואת הרגע אשר נולד בה פיליפוס המלך ויאמר לה כאשר הגדתי לך את זאת כן אני לך את כל אשר תשאלני הקשי נא ושאלתי ותשאל אליו ותאמר שמעתי כי המלך פיליפוס שם אל לבו לגרשני מבית מלכותו בשובו מן המלחמה אשר הלך ויען ויאמר לה שקר אמרו לך כי לא יהיה בעת הזאת

ואולם יארכו הימים ויגרשך המלך ותפרדי ממנו ימים אחרים ואחר ישוב אליך בעל כרחו ותשאאלו לפרש לה הדבר הזה ולהיות ידו ועצתו עמה בדבר הזה ובכל אודותיה ויאמר לה אבל יש באלילים אליל גדול בוהר כך ואוהב אותך מאד ורוצה להודקך לך והוא יעורך בכל אשר תשאליהו ומה תאמר נפשך ויעשה לך ותאמר לו מי האלוה הזה ומה שמו ומה צורתו כי יבא אלי וכבדתיו ושמעתי בקולו ויאמר לה שם האלוה הבוחר כך הוא אמון האמיץ ונקרא שמו אמיץ מפני שיש בידו כח ועצמה לתת און ולהרבות גבורה לבוטחים בו. ותאמר אליו מה צורתו למען אכירהו בבואו אלי ויאמר לה צורתו צורת אדם בינוני לא זקן ולא בחור ועל מצחו קרנים כקרני השור וזקנו זקן כלב¹) ובחלום הלילה יבוא אליך לבקש ממך ולשכב עמך ותען המלכה ותאמר אליו ואם אמת הדבר הזה מהיום והלאה אינך בעיני כי אם כנביא או כמלאך²). ויצא מלפניה וילך אל המדבר אל אשר ידע ששם עשבים ועיקרים הצריכים למלאכת הכשוף ויעש מהם בחכמת כשפים עד שהיתה המלכה רואה בחלום כל דבריו. ויהי בבקר ותשלח ותקרא אליו ויבא אליה ותאמר לו הנה ראיתי בחלומי ככל דברך בא אלי המלאך ויאמר לי הנני מפקיד אצלך איש לעשות ככל דברך ויאמר לה שמעתי את חלומך ואולם בואי החררה ואראה לי שם מקום ואודיעך את מספר החלום ואת שכרו ואראה כל אותן הדברים כי ידעתי כי האלוה הזה עוד יתראה אליך בדוגמת תנין גדול ואחר כך יהפך לאיש כתבניתו ואם אסתר עמך באותו מעמד איעצך איך תתנהגי עמו ומה תעשי ואם לאו לא אוכל [243a] לעיצך על זה ותאמר לו הן דברת בא אל [חדר משכבני] ועשה כטוב בעיניך וכי יבוא דברך אתך לאב לנער הילד כי על ידך יהיה לי הבן הזה ועתה ציזתה המלכה להכין לו מקום בחדר משכבה שילין שם עמה הלילה. ויהי בלילה ההוא ויקם נקתניבור ויתהפך בכשפיו ויהי לתנין גדול כי כך יעשו המכשפים יהפכו לתנינים בחכמת כשפיהם וילך על משת המלכה בדוגמת תנין ויתהפך לאיש ויבא אליה ותהר לו וככלותו אמר אליה הנה [מן] הזרע הזה יצא איש חזק ואמיץ על כל הגבורים או נפרד ממנה ויצא מהיכלה וילך לו. ויהי כמשלש חדשים והרגישה המלכה כי הרה היא ותשלח אל נקתניבור ותאמר לו הנה אנכי הרה ועתה הודיעני איך יפול דבר אל המלך פיליפוס כבואו וירגיש בדבר הזה ויען אליה אל תיראי כי אמון האמיץ אלהיך אשר בא אליך יהיה לך לעזר וישיב לב פיליפוס לאהבתך. ויסע משם וילך המדברה אל המקום אשר עשה שם כשפיו וילקט עשבים ושרשים לעצור ולהשתמש בכח הכוכבים להראות לכל איש את אשר יחפוץ להראותו בחלומו. בלילה ההוא נראה לפיליפוס בחלום כי האליל אמון שכב עם אשתו ואחרי שכבו עמה סגר רחמה וחתם עליו בחותם זהב וצורתו צורת תנין ועל ראשו מאכלת הרה והשמש מנוצץ עליו ואמון אומר לה הנך הרה מדוגמת פיליפוס והבירו³). ויקץ פיליפוס והנה חלום ותפעס רוחו ויקרא אל הכהן אשר היה עמו במחנהו ויספר לו את חלומו ויאמר לו הכהן אם אמת החלום הזה הנה המלכה הרה מרוח האליל אמון ותלד בן גבורתו נחש ומלכותו יגיע עד מורח השמש וזה פתרון הצורות אשר ראית ממעל לחותם.

ויהי לקץ ימים וילכד פיליפוס את המדינה אשר צר עליה ונדמה⁴) לו בתוך המלחמה כאילו נחש הולך לפניו ונופה בפני המלחמה הנלחמים עמו ומכריחם והוא נוצח וכאשר נגנס פיליפוס לתוך המדינה שב למלכותו בארץ מקדון. ויהי כאשר

בא פיליפוס אל היכלו ותצא המלכה לקראתו ויחבקה וינשקה ויאמר אליה אם ויתרת גופך אין עליך אשם כי אין בנולדים לבטל רצון אלילים וכבר הראני אלילי בחלומי את כל אשר עשית ואשר אירע לך ועל כן אין אדם יכול להאשימך. והיה מקץ ימים והמלך יושב על כסאו והמלכה נצבת לימינו ושם מבחר שריו והנה נקתניבור בא בדמות תנין בתוך ההיכל מקפיץ ומדלג ובהגיעו למלכה הכניס ראשו לתוך חיקה וינשקה ויבהלו מאד כל היושבים לפניו וגם המלך [243b] נבעת מאד ויאמר הלא הוא זה התנין אשר ראיתי ביום לכדי העיר אשר צרתי עליה נלחם עם אויבי ונוצח לפני פליאה מאד דברו וגדולה היא לי.

אחר הדברים האלה ופיליפוס יושב על כסא מלכותו ונפל בחיקו צפור והטיל ביצתו בחיקו ונפלו¹) מחיקו על הארץ ונשבר ויצא ממנו נחש קטן ויריץ הנחש ללכת על פניו כמעט ואחר רצה לשוב אל השפופרת שיצא ממנה ולא הגיע שם ומת. אז פחד המלך ונבהל ויאמר לאסוף את כל שריו ועבדיו ויספר להם את כל אשר קרהו ויראם את הציפור והביצה והנחש שיצא ממנה. ויען אחר²) מגדולי קוסמיו ויאמר הלא זאת אות מאת האליל כי בן נולד שיוכבוש את כל הממלכות והיה כשוכו ממלחמותיו אל מלכותו ימות בדרך ולא יגיע אל העיר שיצא ממנה. והיה אחריו כן ותתהלחל המלכה ויאחווה חבלי יולדה והיא לא ידעה על מה החבלים האלה כי לא ידעה ולא הרגישה ביום עיבורה איש למשכב וזכר. ותשלח ותקרא לנקתניבור אז ידע על מה תדרשנו כי שמר ימי עיבורה. והיה בבואו ויאמר לנערותיה שאוהה והעמידות על רגליה. והיה מידי עמרה והשמים נתקדרו בעבים והשמש נתכסה בענן ויאמר שבי המלכה שבי ותשב. והיה כשבתה המליטה זכר אז רגזה ותרעש הארץ והשמים רעשו והיה ברקים ורעמים וברד כבד מאד לפניו לא היה כן ויצאו הסריסים ויבשרו את המלך הנה המלכה ילדה לך בן. והמלך קם אל המקום אשר שם המלכה ויאמר לה הנה נא ידעתי כי בנך אינו ממני והיה עם לבבי לבלתי החיותו ואולם על פי הנפלאות שראיתי במולדו ידעתי כי רוח אחרת עמו ובן האלילים הוא ולא נתן להמיתו וכשר הדבר לגמלו ולגדלו ולשום שמו אלכסדר³) ויצו המלך את שרותיו ואמהותיו ותגמלו את הילד והיה לו לבן. בימים ההם ויגדל הילד ולא דמה בצורתו את פיליפוס וגם לא לאמו אך שערו כשער הארי ועיניו גדולות האחת שחורה והשנית ירוקה ושיניו ארוכות וקולו כקול הארי⁴) עד כי ירעדו שומעיו בהרימו קולו. ובהגמל הנער אמר המלך לגמלו וללמדו כל החכמה או למד והצליח. והיה בן י"ג⁵) שנה והוא רוכב על סוס ואיש לא יעצור כח לפניו. וכראות פיליפוס את גבורתו ואת עוצם חכמתו [244a] נשא חן בעיניו ויאמר לו אי אלכסדר טוב אתה בעיני אבל איני [מכיר] כך אם יצאת מחלצי שהרי אינך דומה לי בצורתך. והמלכה שמעה ותירא מאד ותאמר אולי לב המלך עלי על דבר בני ותשלח ותקרא לנקתניבור ותאמר לו גם [נא] ראה מה יהיה סוף הדבר עלי מאת המלך כי יראתי על זה. ויען ויאמר אליה אל תחשבי עליו רעה כי אין בלבו עליך רק טוב. אז שמע אלכסדר את דברי נקתניבור ויאמר לו איזה הדרך עבר רוח יי לדבר אותך ולהגיד לאדם מה שיהו ואשר בלב המלך. ונקתניבור היה אחד מן המלמדים אשר העמיד המלך ללמדו במיני החכמות. ויאמר הלא מחכמת האצטגנינות ושימוש הכוכבים יעמוד אדם על אלה. ויען אמנם הרעות כי לא גילית אוני ותכס ממני בחכמה הזאת כי על זאת יש לי לבבי משאר החכמות כולן⁶). ויען ויאמר לו רבו אבל בעל החכמה הזאת בהתלמד צריך להמשך במדברות לבדוק אחרי הכוכבים

מקום שכלה רגל משם. וישאל אלכסנדר המן החכמה הזאת יעמד אדם על מדת ימיו ומתי ימות, ויאמר לו כן וגם אני רואה בחכמתי ימי למות ויוצא חלצי יהרוג אותי. ויען אלכסנדר ויאמר עתה אני חושק לדעת בחכמה הזאת ואבינה לאחירתם. ועתה הגד לי איך יפול דבר. ויאמר לו הלא אמרתי כי תצא אחרי ונטשתך המדבר אז תבין ואז תבחין. והיה הלילה ויועדו ויהיו יחדיו לצאת המדבר ויצאו בלילה ההוא. המה יצאו מן העיר עד החריץ העשוי מחוצה לחומת העיר שביב לה כמשפט העיירות הבצורות ויאמר רבו שא נא עניך השמימה והבט אל שבתי איך אורו נוטה לחשוך וכוכב צדק ונוגה איך אורם וזהרם. ויאמר לו רבי הראני איפו הם ומי הם הכוכבים ויהי כצאת [כשאת] רבו עיניו ובהראותו אליו את הכוכבים ויקרב אלכסנדר וידהף נקתיניבור אל תוך החריץ ויפול שמה ויאמר אלכסנדר לנקתיניבור בנפלו שמה רדה אל שאלו ברעתך כה משפט איש אשר יגלה סודי המלכים שלא במצותם. ונקתיניבור נשא קולו מתוך החריץ ויאמר שמע נא אלכסנדר הנה יום אשר אמרתי לך כי יוצא חלצי יהרגני. ויען ויאמר איך אני בנך ויען [ויאמר הרף ממני כי אין כזב בדברי והאמת דברתי ואכן לא אפרש לך עוד. והיה כשומעו ויחר אפו וירגמהו אבן וימת שם]. והיה אחרי כן ויך לבו על הרגו רבו. ויאמר בלבו אולי אמת הדבר וינחם מאד וירד אל החריץ [244 b] ויקח נבלתו ואת גופתו שם על שכמו ויבא עד אמו אל ההיכל. ותראהו אל אמו ותאמר לו מה המשא הזה. ויאמר לה את גופת רבי אשר הרגתי אמש. ויחר לה מאד ותאמר מה הגמול אשר שלמתו ותהרוג אביך או אשר הוא כאביך ויאמר הלא מפסיתוך ומרע דעתך היה כל אלה. ותצו המלכה ויקברהו בכבוד בתוך היכלה.

ומלך קסלוסיא¹ היא הקרובה למקדונייא אהב לפיליפוס ושלה לו מנחה אשר עליו סוס חשוב מאד והיו קורין אותו סוס בוספאל ולא היה אדם יכול לעוצרו ולבלום את פיו וכל הקרב אליו יהרגנו. ויצו המלך ויעשו כמין קובה של ברזל וישימו בתוכו הסוס וישליכו אליו כל המתחייבים הריגה למלכות לאכלם להיות זו מיתתם. והיה מקץ ימים הלך המלך אל בית אליליו ויאמר לו אשר יוכל לרכוב על סוס אשר בתוך קובת הברזל הוא ימלך אחרך. ואלכסנדר בן ט'ו שנה והיה איש משכיל מהיר ובקי בכל החכמות וילמד חכמת האיציטנגינות וחכמת השיעור והמדה והמשקל והמניין מן קלסטיאוס² וחכמת המשפט והנימוסין מן נקסיאניס³ וחכמת הפילוסופיין מן אריסטוטליס. וילך שמו בכל הארץ על עצם גבורתו ורוב חכמתו והוד מלכות אשר נתן עליו. והיה היום ויעבור אלכסנדר לפני קובת הסוס וירא והנה בין רגליו איברי אדם אשר נותרו לפניו מאותן שאכל וירע מאד בעיניו וישלה בתוך אשנבי הקובה לאהזו ממול ערפו. והיה כראות הסוס את יד אלכסנדר ויסב פניו וילחכהו בלשונו. ויצו אלכסנדר ויפתחו את שער הקובה ויבא בתוך הקובה וימסס⁴ את הסוס מראשו ועד רגליו ויכנע הסוס לפניו ולא נע ולא זז ממקומו. וירכב על הסוס ולא שם עליו סרג ולא רסן ולא אסרו. ויצא בתוך העיר ויתמהו הרואים אותן מאד. וירא פיליפוס אלכסנדר רוכב על הסוס וישמח ויאמר ברוך אלהים אשר דבר בפיו ובידו מלא כך דבר האלילים אשר נבאו עליך ויספר לו את חלמו. ויען אלכסנדר ויאמר לו היטבת לחלום אם תקימנו ותעשה כן להושיבני על כסאך אחרך ותתן לי רשות לצבא אל המקום

אשר אראה¹) ויען ויאמר לו צא ועשה כן לך וקה עמך חיל ופרשים ככל אשר חאמר נפשך והנה אל כל אשר תרצה ראה צויתי לתת לך ארבעים אלף דינרי זהב להוצאת הדרך. ויבחר לו מאה פרשים מגבורי פיליפוס ויקח את הסוס בוספאל ויצא עמו [245a] בצבא. ויקח עמו את פסתיוס²) סופרו ויפגע בדרך את נקולואוס מלך ארדנם³) ובהיל כבד. וכראות המלך את אלכסדר וישאלהו מי אתה. וישיבהו אלכסדר בשפה רפה⁴) אני הוא אלכסדר בן פיליפוס ויען ניקלאוס ויאמר לו הלא הוגד לך מי אני ואיך השיבותני [בשפה גאוה]. ויאמר לו אמנם ידעתך ניקולואוס מלך ארדנם⁵) אתה. ועתה אל תתנאה ואל תתפאר על עצמך לבעבור כי אתה מלך מעצמך ואני מלך תחת אבי הלא הרבה שפלים ובעלי ענוה נצחו במעט אנשים וגברו על מלכים גדולים ואנשי גאוה⁶). ויען ניקולואוס ויאמר לו הלא תשים לבך להמלט על נפשך או טוב לך מגבורה אשר אתה מתחזק בה. ויאמר לו אלכסדר והוא כמצחק זה הדבר אשר דברת אינו מסור בידי ולא בידך וכשמע ניקולואוס דברי אלכסדר אשר קראו בן אדם ולא מלך ויחר לו מאד ויאמר לו מדברין אתה ניכר שאינך מכיר את עצמך וגם אינך בקי לדבר את המלכים לפי גדולתם הלא אם צויתי את האנשים ההולכים עמי לרוק בפניך הלא תטבע ברוקים אתה ואנשיך. עוד הדבר הזה בפיו ותבער בו חמתו וימהר וירוק על פני אלכסדר⁷). ואלכסדר עצר את חמתו וימשול ברוחו ולא נילה את חמתו בפעם. ויען לו במענה רכה ובקול נמוך דע לך נקולואוס כי לא אשיבך עתה גמול כפי המעשה הרע אשר עשית לי אך אם נוועדה יחד לעת נכון או תבין מי הכלב ומי האריה. וישימו להם מועד להראות פנים ולהתגרות יחד וישב איש למקומו עד יום המועד. ויהי ליום המועד ויאספו את מחניהם ותהי המלחמה חזקה בין שניהם וילחמו מערכה עד רוב היום ותעו יד אלכסדר ואשר עמו ויהפך נקולואוס עורף לנוס לפני אלכסדר וירדף אלכסנדר אחריו וישיגהו וימיתוהו שם במלחמה. וירדף אחריו הצבא עד שער המדינה וילכוד את המדינה ואת המלכות וישם עליה פקיד למלוך תחתיו. וישב למקדון ועמרת המלכות בראשו וימצא פיליפוס חתן אשר לקח לו אשה על אמו ושמה פלוטרא⁸) ועושה משתה גדול לכל שריו ועבדיו ויבא אליהם אלכסדר וימצאם אוכלים ושותים והוגנים ויאמר לפיליפוס ברוך אל עליון וברוך אדני המלך אשר על ידו נצחת את האיל הראשון אשר עמד עלי ואני יש עם לבבי להשיא אמי אחד מן המלכים לאשה ואעשה לה משתה גדול ולא אקראך כי אתה לא קראתני אל המשתה אשר עשית. ושם [245b] בתוך המשתה סליגואוס⁹) שר צבא פיליפוס ויאמר לאלכסדר הלא המלך נשא את פלוטרא ההוליד ממנה כדמותו בצלמו והוא ימלוך אחריו. ויהי כשמוע אלכסדר את דבריו ויחר אפו ויכה בכשיל אשר בידו וימת. וכראות המלך כי מת שר צבאו ויחר אפו ויעמד על אלכסנדר להכותו בסכין אשר בידו וכשעמד אחותו כאב גדול ויפול ארצה וינס אלכסדר מפניו ויבהל המשתה ביום ההוא ותהפך משמחה ליגון וישאר חולה בתוך ההיכל. והיה ביום השלישי הלך אלכסדר לבקרו ויאמר לו אי פיליפוס ואם אין משפט הבן לקרא לאביו בשמו אעפ"כ אני לא אכנה בשמך כאשר יכנה הבן בשם אביו כי אם כאשר יכנה איש את ידידו ואיעצך שתשיב את אמי אשתך כי שלמתה גמול רע ואל יהיה בלבך עלי על שהרגתי את שר צבאך כי בן מות היה על

הדברים אשר [דבר] לי בבית המשתה ולא נכון לפקוד עלי את הריגתו כי במשפט הרגתיו. וכאשר שמע המלך את דבריו וישא את קולו ויבך וגם הוא בכה עמו ויצא מלפניו ויבא אל אמו ויאמר לה אמי אל יחר לך על אשר עשה לך המלך כי בגר כך כי את בנתך בו בסתר והחטא הוא גורם לך את כל זה ולא יהיה לנשים לבו אם ישובו לבעליהן. ויקחה ויאחו בידה ויביאה אל המלך ויהי כראותה ויחבקה וינשקה וישיבה לו לאשה ויצו ויוציאו מביתו האשה אחרת אשר לקח.

ויהי מימים וישלה דריוש מלאכים אל פיליפוס לקחת מידו הממון שהיה משיב לו בכל שנה. ויהי כראות אלכסנדר אותם ויצו לבלתי תת להם מאומה ויאמר להם אמרו לדריוש כי במדה שהיה פיליפוס קודם שנולד לו בן אינו היום כי אז היתה לו תרנגולת מטילה ביצי זהב וכשנולד לו בן סגר אלהים את רחמה. ויתמהו האנשים על דבריו איך מלאו לבו לדבר כאלה וישבו אל דריוש בפחי נפש.

ויהי אחרי כן ויוגד לפיליפוס לאמר הנה פשעה עליך ארץ אלמניא ופרובינצא (וכל ארץ המערב¹) אשר תחת ידיך ולא השיבו לך מס מנחת שנה בשנה ויצו אלכסנדר בנו לקחת אתו חיל רב ולעלות לצבא על הארץ ההיא. ויקח אתו מבחר הצבא אשר לפיליפוס ואנשי המלחמה אשר לו וילך [אל] הארץ וילחם בה ויצר על ערי הבצורות ויתפשם ויכבשם תחת ידי פיליפוס כימי קדם. ובהיותו לשם מדרו על פיליפוס גם אנשי [246a] בטיניא² ומלכו שמו יוסנים³ והוא איש נבור חיל. ויקח אתו חיל ופרשים וילך אל ארץ מקדוניא לתופשה ולקחת לו המלכה לאשה כי אהבה מאד למבראשונה ויצר על מדינות אנגוניה הקרובה למקדוניא. וכאשר שמע פיליפוס כי צר יוסנים על אנגוניה⁴ הקרובה למקדוניא לקח אתו את יתר הצבא ושאר ההמון אשר לו וילך לקראתו מארץ מלכותו וכאשר קרב פיליפוס אל מחנה יוסנים וישקף אל מחנהו וירא את המון המחנה אשר לו ויירא מאד להלחם בו וישב למקדוניא וכשמע יוסנים את הדבר הזה וירדף אחריו וידבק אותו קרוב לשער מוקדון ותהי המלחמה ביניהם ויפגע יוסנים בתוך המלחמה בפיליפוס ויך על כתיפיו עד אשר נטה למות וירדף יוסנים אחרי מחנה פיליפוס עד שער מקדון ויבא אל תוך המדינה ויעל אל היכל פיליפוס לקחת לו המלכה ולא מצאה כי ברה מן העיר אל מגדל עזו אשר בארץ. ויהי כבוא יוסנים אל תוך היכל מקדון והנה פיליפוס ברה מן העיר וילך אל מדינת יוסנים הקרובה למקדון להאסף שם עם חילו ולבא להלחם עם יוסנים וידע אלכסנדר את מקומו ויקח מתי מספר מגבוריו ויצא פתאום אל יוסנים בתוך המחנה ויכהו בחרב על ראשו וימת⁵ וילך אל המערכה אשר אביו נפל שם וימצאהו קרוב למות ויצעק אל פיליפוס והי כשומעו את קולו ויאמר לו רב אמותה הפעם כי אינני דואג על מיתתי אחרי ראותי את פניך כי ידעתי כי תקח נקמתי מאויבי ויאנח וימת.

ויפל אלכסנדר על צוארי המלך ויבך עליו וישאהו אל ההיכל אשר לו וישרף אותו כשריפת המלכים⁶ ויקברוהו בכבוד גדול. ויעברו ימי בכיתו וישב אלכסנדר על כסא המלכות וישלה ויאסוף את כל שרי ארצו ויבואו לפניו ויאמר להם שמעו לי ארץ מקדוניא ותסליא וטרטיא⁷ וכל משפחות ארץ יון. שאו עיניכם על פני אלכסנדר והביטו אל מראה הודו ושמו לכבכם אל מעשהו והכינו

מחשבותיכם אל עבודתו כי הוא עם האלהים¹) מעוזם ומעריצכם וישמרכם מכל צר ואויב ויכניע אויביכם תחת כפות רגליכם ואל תדאגו על מות המלך פיליפוס בטחו על האלהים ועל אלכסדר כי הוא יתעסק וישתדל בכל צריכם הכינו וקדשו לכם כלי מלחמה משחו המגנים ומרקו הרמחים ואשר אין לו כלי מלחמה יקנה כי לא אשכון במקום אחר ואינני חפץ במנוחה [246b] כי אם להתגרות במלחמת אויבינו ובכבוש את שונאינו. ויענו זקני הארץ ויאמרו לו אדונינו צוה את דברך על הבהורים בני גילך וזרו אותם למלחמה ואזור אותם להחליץ לצבא כי אנחנו עברו הזמנים עלינו והוקנה מצאתנו יומי השיבה פגענו שים פניך אל בני הנוער חוקי הלב וקלי רצון והמה יעשו רצונך²). ויען ויאמר להם הוקנים אשר למדתם אותה (?) מנעוריכם ואתם יודעים מסיבות המערכה ותחבולותיה ועצת האויב והמצור ולא לנערים אשר לא ערכו מלחמה מעודם ועד היום הזה ולא ידעו מעשה המערכה אתם תצאו בראשם ותפקדו אותם אל פני המלחמה והם ישמרו מצותכם את כל אשר תצום³) ויהי כשמוע השרים והוקנים את דבריו ויפלו על פניהם וישתחוו לו ויאמרו כן נעשה כאשר דברת הנה אנחנו נכונים אל כל אשר תצונו. ויצאו השרים והוקנים ויתנו ראשים על הצבא וישימו פקידים על המערכה ויצאו אנשי החיל בעצת השרים והוקנים ככל אשר צוה המלך⁴). והיה מימים ויצא המלך לצבא ויפגע לו במקום טרגון⁵) ושם במה גדולה ובתוכה צלם גדול ושמו אבולון והיה אליל גדול לבני יון בימים ההם ויאמר אלכסדר לזבח זבח לפני אבולון כמשפט הכהנים הגוירים אשר לפני הבמה ושמו זקודה⁶). ויאמר ארני המלך העת הוה הנה לא עת זבח הוא לפני אבולון ולא לרצון יהיה לך כי כבר פנה השמש לערוב ופנה היום ונטו צללי ערב. וישמע המלך אל דבר הכהן ויחדל הזבח עד למחרת. והיה ממחרת כעלות השמש ויזבח המלך את הזבח לפני האליל אבולון ויקרא האליל ויאמר המלך אי ארקיליאנס מה לך ויתנכר השם הזה בעיניו ויבוהו ויען ויאמר לאליל למה לא קראתני בשמי עתה ידעתי כי זבחך ללא הועיל ומנחותיך לא עזר בהם. ויצא אלכסדר מן הבמה וילך עם חילו אל ארץ אלריק⁷). ויכבש את כל ממלכת הארץ ההיא. ויסע משם אל מדינת שולאנא⁸) וילכדה ויסע משם וילך באניות ארץ לוברדייא. וכשמוע אנשי רומא כי בא אלכסדר אל גלילות ארצם ויראו מאד פן תדבקם רעתו ויבקשו להשלים עמו ויקומו ויעציהם וישישיהם וישלחו מלאכים ובידם מנחה שקלים זהב שחוט. ועמרת זהב משקלה אלף אונקיות ויאמרו להם כה תאמרו לו הנה יועצי רומא וישישיהם מכפרים את פניך במנחה הזאת ושואלים ממך [247a] להשלים עמהם ולהיות ירך עמם ויקרא שמך עליהם וילכו ויבואו אליו ויגידו לו את דברי יועצי רומא ויביאו לו את המנחה וישמע אליהם וישלים עמהם ויכרות להם ברית וישלחם. וישב המלך על הים אל ארץ אפריקייא ואל ארץ פלישתים⁹) ויערוך אתם מלחמה וינצחם ויכבש את מלכותם¹⁰). וישב אל איי סקלייא ואקיריתוס ופתירוס¹¹) וישם פניו ללכת אל הבמה אשר היה שם צלם הנקרא אמון. והיה בדרך ויעבר צבי אחד לפני הצבא ויורו המורים בקשת אל הצבי ולא הכוהו. ויקח אלכסדר את הקשת ויורה את הצבי והיהגהו וישמה שם אלכסדר שמהה גדולה כי נחש ועונן בדבר ויקרא שם המקום מקום החצים עד היום הזה. וילך משם אל הבמה אשר הזכרנו ויזבח שם זבח גדול לפני הצלם ויקטר לפניו. אחרי כן הלך אל המקום הנקרא

טפורי¹) וימצא שם בתחתית ההר י"ב חביות ומכל חבית וחבית יוצאות י"ב עינות מים²) ובראש ההר בית במה גדולה ובנינה גדול ומופלא והיו שערי בית הבמה סגורים ולא ידעו לאיזה אליל הבמה עשויה ויזבה שם זבח גדול ויקטר לאליל סתם ולא קראו בשמו. והיו בלילה ההוא ויחלם והנה האליל הנקרא סרפס נגלה ויאמר לו אי אלכסנדר התוכל לעקור את ההר הזה ולשאת אותו על כתפך. ויאמר הכה הזה אינו בידי ואם היה בידי אעשנו. ויען האליל כאשר לא יוכל איש לעשותו ככה כן לא יוכל לשנות את שמי³). והיו כאשר שמע את הדבר הזה ויקוד וישתחו לאפיו וישאל אליו ויאמר לו בי אדוני הודיעני מתי תהיה וכמה⁴). ויען האליל ויאמר הקשית לשאול כי הדבר הזה אשר שאלת לא יודע כי אם אחרי טורח גדול אך מפני כבודך וחשיבותך אצלי אגלה לך דע כי מות תמות בימי בחורותיך על יד סם המות אשר ישקוף בכוס חומר. ויקץ משנתו ויתעצב מאד על הדבר ולא הגיד לאדם ויקרא אל הצופים אנשי המלחמה הרצים ההולכים בראש הצבא לכו לכם [אל אישקלון]⁵) וצרו עליה ושבו לכם פה עד אשר אלך אליכם ויחל ויבן עיר ויקרא אותה על שמו בעבור הזכיר שמו אחרי מותו. והיו כאשר [התחילו] הבונים לבנות ויפתחו אשיות החומה סביב. והנה עופות הסמים [השמים] באו⁶) ויחנו סביבות האשיות והנה העופות⁷) באים אחריהם ויבלעו העופות הראשונים ויאכלום ויחר לאלכסנדר על הדבר הזה ויחדל לבנות העיר כי אמר אות היא על העיר חרבה ושוממה תהיה וימיה לא ימשכו ומדוע אמר עליה לבנותה. ויאספו אליו חכמי מצרים החכמים וידעו העתים והירעונים [247b] ויאמרו לו אל יחר בעיניך הדבר ואל תחדל לבנות העיר כי אות היא המעשה הזה כי העיר הזאת אשר אתה בונה תהיה עזרה ומנוסה לכל הארצות ומשם יאפרו את כל המדינות ויבאו אליה מארץ מרחקים ויסחרו בה⁸) וכשומעו את הדבר הזה צוה לבנות ויבנותה. ויצו את חכמי מצרים ללכת לארצם ולבקש שם את קבר ירמיה הנביא ולהוציא עצמותיו ולקברם שם בדי פינות המדינה להיות שמור למדינה למען לא יבא לתוכה לא נחש ואפעה וצפרדע ולא היה רעה ויעשו כן והיא העיר הנקרא אלכסנדרייא. ועד היום הזה לא נראה בתוכה היה רעה ושרץ רע ויתקיימו דברי אלכסנדר במעשה הזה⁹).

ויהי טרם החל לבנות העיר ויבאו אליו אנשי מצרים וישלימו עמו וימליכוהו עליהם. והיו כבואו בתוך עיר מצרים וירא ברחוב העיר צלם אשר עשו בברוח נקתיניבור ממצרים מפני ארתחשסתא וישאל להם מה הצלם הזה. ויאמרו מלך אחד היה לנו ושמו נקתיניבור ויברח מכאן ולא ידענו אנה הוא ונעשה צורתו ונקימה למצבה. וכשמעו זה ויאמר זה היה אבי אשר הולידני וזו תבניתו. וירד מעל המרכבה ויחבק את ההיכל הצלם וינשקהו וירא על רגליו מכתב חרות ויאמר להם מה זה ויקראו לפניו המכתב והוא ואת כל המראה אשר ראה וישמח שמחה גדולה וידע כי הוא המלך אשר אמרו האלילים.

וילך משם ארץ סוריא¹⁰) ויצאו אליו שרי הארץ ויקבצו עליו להלחם בו לגרשו מן הארץ ההיא. והיו כראותם כי חזק מהם ורב מאד מתנהו וישלימו עמו ויביאו לו מנחה מכל המדינות אשר בארץ. והיו מהם אשר השלימו [השלים] עמם ולקח מנחתם ומהם אשר לא השלים ולא לקח מנחתם ויהרגם. וילך משם ויצר על צר¹¹) וישלח מלאכים אל ירושלים

אל הכהן הגדול ואל שרי היהודים לאמר כה אמר המלך אלכסנדר עשו אתי ברכה והשלימו לי והשיבו לי את המנחה אשר השיבתם לדריוש מלך בבל כי טוב הוא לכם עבוד מלך מקדון מעבוד מלך בבל. ויען הכהן הגדול וכל שרי היהודים לא נוכל לעשות כן כי נשבענו בשם אלהינו למלך בבל להיות לו נאמנים ולא נפשע בו כל ימיו ולא נמירנו במלך אחר הלילה לנו מעשות זאת מחטוא לאלהים ולעבור על שבועתנו ולפשוע במלך בבל. וישבו המלאכים אל אלכסנדר ויגידו לו דברי היהודים ויחר לו מאד ויאמר לעלות עליהם לצבא ואקח נקמתי מהם ואודיעם את ידי ואראם הטוב טוב [248a] אני מדריוש אם אין. רק לא יכול לעשות מיד להעלות מעל צר עד שילכדנה. והיה בלילה ההוא ויחלום והנה בירו אשכלות ענבים וישליכם מידו על פני הארץ וישחטם ברגליו וירמסם והנה יין אדום מאד על פני הארץ. והיה בבקר ויקרא חרטומי מצרים והכמיה ויספר להם חלומי ויען הגדול שבהם ויאמר הנה צר בידך והרגת אנשיה ושפכת דם על פני הארץ ותהרס את המדינה ושמת תל עולם והיין ההוא דם האנשים אשר בה הנהרגים על ידך. והיה כשומעו כן ויקם מהרה ויועק את הצבא ויקרב את כלי המלחמה וילחם עליה מלחמה גדולה ולא הגיע הצי היום עד שלכדה ונהרסו חומותיה ונהרגו אנשיה ונשבו הנשים והטף אשר בתוכה ויהרוס העיר וינתץ את מגדלותיה וישימה תל עולם וכן עשה לשתי מדינות שבסביבותיה ויעש בהם רעה גדולה אשר לא עשה לכל מדינה אחרת וזכר הרעה ההיא לא נשכה מזרעם וזרע זרעם. אחרי כן נסע משם וילך אליסיא ומשם אל רדוס¹) וישב פניו אל ירושלים ואל בית המקדש וכששמע פחת יהודה והכהן הגדול וכל שרי ירושלים וייראו מאד ויאספו כולם אל ירושלים ויאמר להם הכהן הגדול אנשי ירושלים ויהודה שובו לדי אלהיכם ויציל אתכם וכה תעשו קדשו צום קראו עצרה שלשת ימים רצופים והרבו תפלה ותחנה והעלו עולות ושלמים לפני ד' ויצילכם מכף אלכסנדר ויעשו כן. והיה ביום השלישי לתעניתם וירא הכהן הגדול בחלומי והנה קול קורא אל תירא מאלכסנדר וצבאותיו רוב מחנהו כי לא יעשה עמכם רעה השכימו בבקר ופנו את רחובות העיר ואתה לבוש בגדי הכהונה אשר תעבוד בהם לפני לפנים ופנו את כל הדרכים ולבשו בגדי לבן הליפות ושים הציץ על ראשך ופתחו את שערי העיר וצאו אליו. והיה בבקר ויאסוף כל העם ויספר להם החלום וישמחו ויכרעו וישתחוו לדי' ועשו כאשר צוה להם ויצאו לקראת אלכסנדר ויעבר בראשם הכהן הגדול ויעלו אל הר הלבנון ויראו משם את עיר ירושלים ואת בית המקדש ויעמדו שם עד אשר קרב. והיה כראותו מחנה היהודים בראש ההר ויאמר אל חילו התיצבו פה אל תוסיפו לעבור ויקח עמו משריו הגדולים ומתי מספר עמו ויקרב אל הכהן וירד מעל המרכבה ויחבק לו וינשק לו וישתחו אל השם הגדול אשר על ראשו וידבר אל הכהן דברי שלום ויעשו לו כבוד גדול. וכראות עבדיו את המעשה אשר עשה ויתמהו ויפלא מאד בעיניהם ויען אחד משריו גדול ונשוא פנים מכל השרים [248b] אשר עמו ושמו ברמניון²) אדוני המלך כל ממלכות הארץ נתן אלהים בידך ואתה מלך גדול על כל הארץ ומדוע השתחית אל הזקן הזה שאינו מתורתך והשפלת לפניו נפלא מאד הדבר בעינינו ובעיני כל צבאות מהניך. ויען ויאמר שמע נא ברמניון לא השתחית לאיש הוה אלא לשם החקוק על מצחו החרות בציץ הזהב ועתה שמעוני אחי ועמי אני בהותי במקדונוי ויהי עם לבבי לקבוץ את

החיל הזה וזאת בחלומי והנה במדבר דוגמת המקום הזה והנה שם אנשים מלובשים בגדי לבן מדוגמת אלו ולפניהם אחד כדוגמת הכהן הגדול ומלבושיו ויאמר אלי בחלום המלך אלכסנדר ואומר הנני ויאמר אני המלאך השלוח לעזרתך מאת האלהים מברוני לך כי כבוד גדול ומעלה גדולה יהיה לך ואעזרך בכל מקום ועתה כראות זה ואזכרה את הלומי ואדע כי איש האלהים הוא ויהי כשמוע עבריו את דבריו ויישב בעיניהם. ויהי אחרי כן ויבא אלכסנדר אחרי הכהן אל תוך המקדש וישתחו על אפיו לפני ההיכל ויוצא לו הכהן ספר דניאל ויראהו אורות הבחור מלך יון שיתגרה מלכי מדי ופרס ועשה והצליח וכשמעו זה שמח שמחה גדולה ויאמר להעלות עולות ושלמים לשם אלהי ישראל. ויצו הכהן הגדול להעלות עולותו ושלמיו על פי התורה וכמצות משה איש האלהים ויעשו כן הכהנים. ואחרי כן צוה המלך לתת לכהן מתנות גדולות וחמדות ובקש ממנו להעלות עולות תמיד ולהתפלל בעבורו. ואחר כל תפילותיו [אמר] מה שאלתך הכהן ויתן לך ויאמר לו שאלתי אם על המלך טוב להעביר קול בכל מחנהו אשר בכל מקומות ממשלתו וגם כאשר ילחם בכל ואשור ואלעזר¹ שימצא שם איש מעמנו לא ימצא לו נזק וינשאהו עבדי המלך עד הגיע עדינו הנה ובכל המקומות אשר אחד מישראל נר שם לא יאנס לעבור על תורתנו כמשפט וגם אנחנו נעבוד את אלהינו כמשפטנו לעשות את זבחינו ואת נסכינו ואשר יתן לנו עזר המלך לעשות לנו הנחה מעבוד לו בשנה השביעית ומהשיב לו מנחה שעלינו להשיב לו מדי שנה בשנה כי מצות אלהינו עלינו לאמר בשנה השביעית תשבות הארץ וכאשר תשבת הארץ נשבת אנחנו בשנה ההיא. ויצו המלך ותנתן דת להעשות כן ככל אשר שאל הכהן ויברת ברית על פי הרברים האלה ויכתב בשם המלך ויחתם בטבעת המלך². אחרי כן יצא מירושלם המלך וכל [249a] שריו עמו וכל מקום שהלך השלימו ויביאו לו מנחה. והפלטים אשר פלטו מצור אחרי אשר לכדה וילכו אל דרוש ויגידו לו בא עלינו אלכסנדר ולכד צור והפיל חומתיה והחריב הארץ והרבה חלליה וישב ממנה שבי נשינו בנינו בנותינו ויהי כשומעו כן ויצו להחזק לו תבנית צורת אלכסנדר וימצא כם איש אשר נמצא אתו צורת אלכסנדר ותבניתו חרותה על לוח ויוציאה למלך וכראות צורת אלכסנדר ויבו לו בלבו מאד ויצו ויעשו כדור והמקל אשר ישחקו בו הנערים הנקרא אל צולזאן בלשון הגר³ וכוס זהב ויתן ביד אחד משריו ויכתב כתבו וישלח לאלכסנדר.

וזה פתשגן הכתב. מן דרוש בן דרוש המלך מלך הארץ ואשר דומה לשמש בתקופתו בחורו ואורו ואשר כל אלהי פרס מנינים עליו ועומדים לעזרתו והמולך ממורת שמש ועד מבואו אל עברו אלכסנדר שלום. שמעתי כי אתה מתנשא לאמר לבא בארץ עם הפרסים הרקים המורדים והפושעים שנתלקטו אליך להלחם על חילותי המכסים את עין הארץ ועם מלך גדול כמוני אשר זהב וכסף וראמות וגביש ואבנים יקרות ופנינים אשר באוצרותי אם יתפורו על כל יושבי הארץ או יעשירו ואתה כבוא הספר אליך המלך [עליך] לצאת מעצתך ושוב לארצך אל אמך ושם ראשך בתוך חיקה והנה שלחתי לך כדור וצולזאן אשר תשחק בו עם הילדים בני גילך וגם כוס זהב שלחתי לך למען תמצא בו מקצת מחסורך ועתה אם לא תשמע לעצתי תדע כי אצוה עליך מקצת צבאותי לקחתך בציצית ראשך ולהביאך אלי ולתלותך על אחד מן השיחים מהגבוהים כמשפט המורדים והפושעים

בני נילך הקמים על אדניהם והמתפרצים על מלכם ועתה שמים אני נוטל עליך
 בחר לך אחד מהם¹). ויהי כהגיע המלאכים אל אלכסנדר ויתנו לו שלום כמשפט
 המלכים ויתנו לו הכדור והצולגאן והכוס ויצו המלך לקחת מידם ויקרא לפתיוש
 סופרו ויצוהו לקרוא הכתב באוזני כל היושבים במסכה ההיא ובשמעם דברי הסופר
 ההוא וזעקו ויחר להם מאד לאמר איך מלאו לבו לדבר על המלך כן. ויצו
 המלך לאמר שימו יד על פה והחרישו הלא ידעתם והבנתם מעל הספר הזה כי
 פחדו ואימתו השיאהו לדבר כן הלא כאשר הכלב יפחד כי או יגבה וירם קולו
 ועתה הנה נתן בלבנו אמין וחוק כחנו לבא עליו בהודיעו אותנו את כל תוקף
 עושרו ומאודו ושימו לבכם למן היום הזה איך נקח את עושרו ואת ארצו כי או
 נעשר ונמצא און לנו. אחרי כן השיב אל מלאכי דרויש ויאמר [249b] הנה ארניכם
 אמר עלי לתלותי ועתה הנני עושה בכם את אשר אמר וכששמעו כן ויחררו
 ויצא לבם ויפלו על פניהם וישתחוו ארצה ויאמרו לו אדונינו המלך מה פשענו
 ומה הטאתנו הננו עבדים לך וגם למלך השולח אותנו ואם טוב בעיניך אין לנו
 משפט מות כי הננו לכל מצותך ושלחותך נכונים ולשלחות מלכנו דרויש²). וכששמע
 אלכסנדר דבריהם ישרו בעיניו ויאמר להם אל תיראו ויאמר לתת להם מתנות רבות
 ובעת האוכל נתן להם מקום בראש הקרואים ויאמרו לו המלאכים אדונינו המלך
 ינתן נא לעבדיך אלה פרשים לבא עמנו ונביא לך המלך דרויש אסור וימאן
 ויאמר [חלילה לי] מעשות זאת מתת לכם איש אחד מאנשי כי אין נכון למלכים
 גדולים ולאיש כמוני לקשור עליו קשר ביד עבדיו כי או יזמו יבא או נעדרה
 במלחמה³). ויצו להשיב תשובה על הספר המובא אליו לדריוש. וזה פתשגן הכתב.
 מן אלכסנדר בן פיליפוס ואלפנדריוש המלכה אל דרויש המלך האומר בלבו כי
 הוא דומה אל השמש בוהרו ובהדרו והחושב כי כל אליהי פרס מגינים עליו. הנה
 כתבך בא אלי ואקראנו ואבין מדברייך שאין עליך הוד מלכות ודברי כסיל דברייך
 ואינך בקי במוסר המלכים ודתותיהם ותגדל עצמך ער השמים בעצם ירך בכחך
 ודמיויך לשמש ואת כבוד עשרך רב אוצרתך ותמעט אותי להשפילני ואת ממלכתי
 עד עפר ועתה דברייך אינן אלא תימה הלא המלכים הגדולים לא יעמדו לפניך
 ולא יוכלו לך ואף כי איש נבזה כמוני ומלך קטן כאשר קראתני חדל נא איך
 יקום עליך ואיך יערך לפניך כי קטן הוא ואולם שמע נא דרויש אמת הנינו אליך
 אקרה לקראתך כי רב עשרך אשר הודעתני נתן בלבי לבא בארצך ויהיו לי דברייך
 כבשורה כי אירשנו וזה החלך לעשות. לי אות בשלחך לי כדור וצולגאן וכוס הכדור
 היא כדמות הארץ ועוגל שלה לאמר כי תשוב לי ואמלוך עליה וגם הצולגאן
 המתעקף בראשו לסוף כאגמון אות ומופת כי כל המלכים יכנעו לפני ויכרעו וישתחוו
 לי ויהיו לי לעבדים והכוס אות לך כי תשיב לי אשר ומנחה תמיד וזה אשר
 החלות לי לעשות ותבשרני בשורה גדולה על דברייך ועל משאלותיך ועתה דע כי
 בן מות אתה ומות תמות כי אמרת אשר דמית בגדלך אל השמש ואל הצבא⁴
 ותשיר(?) על כל המלכים ואם נוועדה יחד ותנצחני אין יתרון כי מלך הדומה לשמש
 [250a] אם ינצח מלך דל וקטן כמוני לא תהיה תפארתו על ככה ואולם אם
 אני אחזק ממך או יהיה לי השם והיתרון והכבוד כי נצחתי המלך המולך ממורה
 ועד מערב ועתה דע אל נכון כי אלך לקראתך להלחם כן. וישובו המלאכים אל
 דרויש ובקראו את הספר ויחר אפו ותבער בו חמתו וישלה מלאכים אל השליש

והנבורים אשר לו באנטוכיאי¹) וכתב שלח אליהם וזה הכתב. הנה שמעתי כי אלכסנדר המקדוני נתנשא בילדותו ויצא מן הדרך מאד עד אשר נכנס בעסייה²) אשר בקצה מלכותינו ונס משם ויעש תועה בכל המקומות ההם ועתה צאו לקראתו וקחהו אלי והביאהו לי ובכל הדרך תייראהו פן יתיירא (?) למען ידע כי לא יראנוהו כי ידענו כי ילדותו ושחרותו הסיתהו לעשות את הדברים אשר הוא עושה³) ובהגיעו אלינו נלבישהו משובצות זהב ונשלחהו אל אמו ושמה יגדל עם הנערים בני גילו ולכשיגדל או יעשה אשר תמצא ידו אבל עתה ילד הוא ורך ואין לפקוד על אשמיו ועתה אל תשנו והביאוהו אלי. ויהי כקראו השליש שבאנטוכיאי הספר הזה ויפל על דברי הספר ויכתוב ספר להשיב אל המלך דריוש. אל המלך דריוש מלך מלכים מאת עבדו השליש והנבורים אשר באנטוכיאי לאדוננו שלום ידע אדוננו כי בא לידנו הספר אשר שלח על אודות הנער אלכסנדר כי בא בעסייא ונכנס בארץ ההיא אמנם ידע אדונינו כי אנחנו פה באנטוכיאי ביראה ממנו וגם אנחנו צריכים לעזרתו ולחילותיו להושיענו מידו ואף כי נלך לקראתו ולתופשו כי זחלנו בעוברו עלינו יצאנו לקראתו עם הצבא והגבורים ולא עמדנו בפניו וכאשר נמלטנו מידו ונשב ונאסף העירה שמחנו הלא הוגד לאדננו אשר עשה לצור התייה צבי ממלכות וכל אנשיה גבורים כי הכם לפי חרב ועוד שאדוננו אינו משלח כי אם להלבישו ולתת לו מתנות וזה שכתו על הרעה אשר עשה ואם טוב בעיני אדוננו אל יחר אפך עלינו כי אין בנו כח על זה והוא על ידי שלוחיו ישלח לו כדבר הזה⁴). ויהי כבוא הספר הזה אל דריוש ומלאך בא לו לאמר הנה אלכסנדר חונה בארץ אלערק על נחל גוראניק⁵) ויצו את סופרו לכתוב לו ספר. מן דריוש בן דריוש המלך המולך עד אפסי ארץ אשר כל האלילים יהללוהו ובספרי מצותו ודברי הימים יהודותו וכל המלכים עליהם קבלוהו ויאשרוהו אליך אלכסנדר שלום. עתה כבוא הספר אליך אין מהרה ולך לך אל ארץ מקדונייא ואני מצוה עליך משני פנים מפני המצוה שלי עליך הן מפני העבדות שלך לי שנקרא [250b] שמי עליך כי אם לא תעשה הנני מעיר עליך חיל עד אשר לא תמצא מבצר להמלט בו ומערה לא תכילך ואכן שוב לך אל ארצך פן תרבקך הרעה ואל ישיאך הילדות אשר בך וגם אני שולח אליך כלי אחד כשכש⁶) אם תוכל לספור אותו אז יעלה בלבך אולי תוכל לעמוד על קצת מקצת חיילותינו ואם לא תוכל לספרו איך תוכל לספור חיילותינו ואיך תנאה להתגרות בנו אכן ברח לך אל מקומך ושמה אם יהיה לך מקומך לפליטה ואם נניח לך את הארץ ההיא ולא נפקד עליך הרעה אשר עשית. ויבא המלאך אל אלכסנדר ויקרא הסופר וישלח ידו אל הכלי ויקח מן הזרע הכשכאש וישלח אל פיו ויאמר אל המלאכים אמנם נכוננו דבריו כי אין מספר לצבאותיו ואולם כאשר הזרע הזה מתוק לחיך האדם ומחיר למשחק בתוך פיו כן גבוריו וחיילותיו חתים ונשחקים וגם אני אשלח לו על ידיכם דבר שהוא כדאי. ויהי ממחרת ויבא אליו מלאך מאמו המלכה לאמר הנה אמך חולה מאד ומבקשת לראותך בטרם תמות ויכתב ספר ביד המלאכים לאמר. אל דריוש המלך מאת אלכסנדר בן פיליפוס המלך והמלכה אלנפריוש שלום. הנה כתבך בא אלי וגם הזרע ששלחת וידעתי כאשר הזרע לא יספר בן חיילותך רבים ואולם הם נוחים להשחק ולהבלע כמו הזרע והא לך מאתי כלי מלא פלפלין לאמר כאשר הפלפל מעט וחד וחזק בן חילי ואם מעט נגד חילך ויזקו ושחקו את חיילותך

ואולם קורות הזמן ומנורותיו יבטלו מחשבות האדם ואשר בלבם ועתה אל יבטיחך יצרך כי מפני פחדך ברחתי כי אמי חולה מאד ואעלה לפוקדה ולבקרה ולשמור מצותה בכל עת ואני עתה הולך ודע כי אשוב אליך אל נכון לקרוב ימים ואשר הבטחתך אעשה אך השמר ממנו. ויתן מתנות למלאכים וישובו אל דרויש. והוא עומד משם ויקם ללכת אל אמו עד מקרון. ויהי שר אחר גדול מכל השרים אשר בארץ פרס¹ ושמו אמונתא² יצא ויהן על עיר גדולה שבארץ אלימאין³ ויצר עליה. וישמע אל אלכסדר כי יצא להלחם בארצות בכל ויקם משם לבוא לקראתו ויקראו שניהם בדרך ותתגר ביניהם מלחמה רבה כל היום ההוא וכל הלילה וביום השני החלו להלחם כעלות השחר עד צאת הכוכבים והיה ביום השלישי החלו להלחם בטרם יכיר איש [251a] את רעהו ויקמו להלחם כל היום ויפלו הללים רבים מאלה ומאלה אך נגוף נגף אמנתאן ואנשיו מפני אלכסדר ונבוריו ובראותו את גבורת בני מקרון ויברח לילה עם הפליטים אשר נשאר לו מתרב אלכסדר וישובו עד דרויש. והיה בבקר וירא אלכסדר כי ברח אמנתאן ויצו לקבור את כל החללים אשר במחנהו ובמחנה פרס ולרפא את המוכים. ובהגיע אמנתאן אל דרויש והנה שבו שלוחיו משליחות אלכסדר וכלי הפלפל בידם ויקח דרויש מהפלפל וידק בפיו ובשיניו ובהרגישו חמימותו וחרפותו וישליכהו מפיו ויאמר אי אלכסדר צדקת כי שלחת אלי פלפל כי מראה שלך ומראה גבורך משונה במראהו וגם טעמך טעמם לא טוב כטעמו⁴). ויען אמנתאן ויאמר אדוני המלך הנה עבדך נקרא עתה אתו בחיל כבר בדרך לא נמלטתי ממנו רק במתי מעט ועיניך רואות⁵). והמלך אלכסדר הלך לו ויעבר בדרך אסיה הקטנה ועל כל המדינות אשר הלך וישיבו לו מנחה ויצא במחוז סרדאן⁶ אל המדינה הנקראת גורדאן ולא פתחו לו ויצר עליה וילכדה ויהרוס חומותיה⁷ ויסע משם אל היכל⁸ הקרוב לעיר הזאת ויזבח לאליל ההוא וזבחים ויסק נסכים ובני המלכים הכהנים אשר בהיכל ההוא עמדו לפניו כל עת הקרב הקרבן במחתות כסף ויקטירו לפניו קטורת וזה היה הרגלתם וגודל כבודם למלכים. ויסע משם ובא עד נחל אישכומודור ולעיר תרבריוא⁹ ויצאו אנשיה לקראתו וביאו לו מנחה ויכבדם מאד ויהללם ויאמר אמנם כי אתם עם ונכבדי ארץ וכמה שבהים זכר שספר עליהם אומירוס הפייט בפיוטיו ויען ארכלימיטוס¹⁰) אחד מגדולי חכמי העיר ופילוסופיאי אדוננו המלך לו היה אמירוס חי לא היה פנוי לשום שבה אדם ולא לשום שבה מדינה אך כך היתה שירתו כל ימיו ולא יספיק לו נסע ולך אל ספקו (?). אחרי כן נסע אלכסדר ויעבור המעבר אשר בין אסיה הגדולה ואסיה הקטנה ויעבר את גשר פליים¹¹) ויבא מקדוניה וימצא את אמו שרופאת מחוליה וישמח שמחה גדולה ולא נח ולא מלאו לו הימים ויאסף [חילון] ויצא מקדונייא ויבא עד תבין והיא היתה עיר גדולה ויאמר להם החלצו מאתכם אלף¹²) איש לצבא בצבאותי ויתמחו האנשים אשר במדינה לאמר מי יוכל לעשות כדבר הגדול הזה וירוצו ויצאו אל תוך המדינה ויסגרו השערים ויעלו על החומת כ"ד אלפים לבושים שריונות ויצעקו ויאמרו אי אלכסדר לך מעלינו פן בהרב נצא לקראתך ונבריהך מעלינו בעל כרחך. וישמע [251b] ויצעק וילעג למו ויאמר שמעו נא בני תבין אם גבורים אתם למה סגרתם בעדכם ומעל החומת תצרוהו ועתה שמעו נא לי באחת לא אפרד מעליכם עד היות המדינה בידי ואוציאכם בציצית ראשיכם כאשר יוציאו מן החדר העלמות לפי שאתם דומים לנשים יותר מאנשים

ויצו את המורים ויורו לאשר על החומה עד שלא נראה בהם הויץ לחומה יד אחת ואחר ציוה למקצת גבוריו ויקחו עצים ויתנו בהם אש וישימו השערה וישרפום באש ומקצת אנשיו ציוה בכשלים וכלפות לחפור סביבות החומה ויעשו כן ויפלו אנשי החומה ארצה מהם היים ומהם מתים וילכד המדינה בכח וישמחו אנשיו ואויבי תבין על הלכדה כי אויבים רבים להם וימצא בתוכם מנגן אחד ואשמינאי¹ שמו ויקח עונבו בידו וינגן מעניין הלהנין (?) הנפרדים בחכמת הניגון הנקרא מוסיקא בלשון הגר על דרך הרחמנות שמנגנים לפני המלכים למען ירחמו עליהם²) ויבא לפני המלך ויאמר לו הלא אדוני המלך גם לך היה נכון אם היית מתאחר בכבוש המדינה מהרוג אנשיה וכי אביך המלך פיליפוס מולדתו היה מתבין ואנשים אשר בתוכה קרובין בני הדרך. וישמע אלכסנדר דבריו ויחר אפו כי קרא אביו קרוב לאנשי תבין ויצו להרס את הנשאר בה שלא להרוס ומבניה נסו מהם פליטים אל היכל אבולון ואלכסנדר בהרסו קם וילך לעשות דרכו. וגבור היה בתבין ושמו ליטימיקוס³) ובלכת המלך מתבין נכלל בצבאותיו והיה בתוכם ולא הכירוהו ויצא בתוכם במלחמות ימים והפליטים נתנו לבם לבנות את תבין ובהיותם בהיכל אבולון ובתוכו היתה כהנת מכהנת אבולון ומן המעין שהיה בתוך ההיכל היתה מנסכת מים בין ידי⁴) צלם אבולון והצלם מגיד לה כל צרכיה וכל משאלותיה ויאמרו לה הפליטים קסמי נא והשיב לנו דבר אם נצליח בבניין אם לאו ותקח מים ותנסך על ידי הצלם ותשאלהו עליה ויען לה המתינו עד שישוב הגבור שינצח שלשה פעמים ואז תכנו ותצליחו ויאמינו ויחדלו לבנותה עד בא דבר הצלם. והיה אלכסנדר המלך ויעבור על המדינה הנקרא קרגותיאה⁵) ויצאו אליו ויאמרו לו יקומו הגבורים ויצחקו המלך גבורינו וגבוריו כשהוק שעושים רוכבי העגלות במקלות שנקרא צולנאן⁶) ויואל המלך כן ויקומו אנשי המדינה ומגבורי אלכסנדר והיה לטומיקוס בתוכם וינצח כל בעלי השחוק אשר מקרונתיאה וישמה אלכסנדר וישאל עליו למן (?) האיש הזה [252a] ויקראו לו ויבא לפניו וישאל לו מי אתה ומאין ויאמר לו אדני המלך איש אשר אין לו צבא ומקום על מה יקרא שמו ומאין הוא ויען המלך ומי יש בצבאותי שאין לו צבא או מקום ויען מפני שהמלך אלכסנדר הרס את מקומי ויכן המלך ויאמר אמנם מתבין אתה ועתה אם תנצח פעם שנייה ושלישית כראשונה הנני מצוה לתת לך כתר מלכות בתבין ולבנות את מדינתך. ויצא אל השחוק וינצח כפעם ראשונה בפעם שנייה ושלישית ויצו המלך וישימו כתר מלכות בראשו ויאמר לו לבנות את עירו ולשוב אליה כל הנמלטים ממנה והיה כן. ויעבור אלכסנדר משם ויבא עד מדינת צלתיאה⁷). ואשתרונגוש⁸) שר המדינה לא יצא לקראתו ולא כבדו כמשפט ויחר לו מאד ויבא אל הבמה אשר בקרוב המדינה בראינה⁹) ותצא לקראתו הכהנת שבהיכל ההוא ותאמר שמה נא אלכסנדר כי ירך תתגבר על אויביך וכבוד יהיה לך מכל המלכים אשר היו לפניך וישמה על דבריה ומתנות אמר לתת לה. וגם לאשתרונגוש השר אמרה הכהנת דע נא כי נגרש אתה ממלכותך ויחר אפו מאד ויאמר לכהנת דע נא כי משפטך הוא שתגרשי מאן כי כבודת אלכסנדר כבוד גדול ולי שהמקום הזה שלי אמרת כן. ותען לו ותאמר לא אמרתי אלא אמת. ולא ארכו לו הימים עד שציוה אלכסנדר ויגרשהו משלטתו וילך עד תניא¹⁰) המדינה כי משם היתה משפחתו ויבקש מהם לעזרו על אלכסנדר וכששמעו כי גרשו אלכסנדר חרה להם מאד ויאמרו

תולדות אלכסנדר

לעזרו עד ישיבוהו למלכותו. והשמועה באה אל אלכסדר על בני עיר תניאה ויכתב ספר ושלה להם. וזה פתשנן הכתב. מן אלכסדר בן פיליפוס ואלפריוש המלכה לבני תניאה שלום. הלא שמעתם והוגד לכם כי קמתי ואמלוך ואשב על כסא המלכים ועל כסא פיליפוס אבי אחריו ורבים מהמלכים המליכוני עליהם מהם למען פחדתי וזרוע גבורתי ומהם ממשפט השררה והמלכות אשר לי עליהם ולא נכחד מכם את אשר עשיתי לתבין ואילייה ותמצא ידי לי לאנשיה ואתם ידעתם את אשר אהבתי אתכם ואת כבודכם שמצאתם אצלי ועתה כבוא הספר הזה אליכם כסף המס אשר תשיבו לי הכינו ותנו בידי עשרה אנשים הפרתמים וראשי המדברים אשר עמכם ושלחום אלי ועמם אדבר טובתכם וכבודכם ואם לא תשמעו הכינו לכם הנשך והלחמו על עירכם ועל גופותיכם כי אני [לא אשיב] ידי מכם [עד] אשר יהיה קף בני תניאה בידי (ואנשיה) ואעשה [252b] נקמה בכם. ויבא הכתב אליהם וכקראם אותו ויאספו אנשיה אל רחוב העיר להועיץ על זה והיה הם מתיעצים על הדבר הזה והשר [1 דומישתיאנוש] החכם בחכמת הפלספה אשר בארץ רוסה² איש עשיר [כי אסף] נכסים בארץ פרס קם על רגליו ויצעק בני תניאה לבבכם אל ירך ואל תיראו מדברי אלכסדר וקול פחדו ואל תאשמו מעזור את אחיכם בני אשתרוגבוש עד שתשיבוהו למלכותו ויחרישו כל העם ולא ענהו דבר אך נתלחשו וירגו זה עם זה חרישית. וככלותו לדבר והנה אשכלוס³ החכם הפילוסוף עמד על רגליו וישא ידו אל העם ויהם אותם ויאמר שמעו נא בני תניאה אמנם כי אתם עם וחכמים ונבונים אתם עשו דבריכם והצליחו הנה אם יבא אלכסדר ותבטחו בעצמכם שתוכלו לעמוד בפניו על כל מלחמותיו אשר נתגדב לכם עשו וטוב אבל אם אתם מסתפקים בדבר הזה לא טוב שתשימו עצמכם בדבר שאין לו סוף ולא קצה על כבוד ושתוכלו להוציא לאור ואם תבטחו על עצמכם שתוכלו עמוד בפניו או תלחמו בו כי גנאי גדול הוא לכם בדבר אם תתחילו בדבר ולא תשלימוהו וכבודכם וחכמתכם ושמכם עד אפסי ארץ ועתה אם תכשלו בזה הלא רעה גדולה וקללה היא לכם⁴ הלא שמעתם מה עשה אלכסדר אל ארתחשסתא שנלחם במצרים ויגרשהו וגם ייג מלחמות עשה וכולם נצח שאלו נא מה עשה לצור ותבין ושאר ארצות שאיני צריך להזכיר לכם וכל אלה לא היתה מלחמה אלא במשפט וצדק ואחרי כן שאל בשלום המדינות ויגרשם משפשותם ויהזירם אליו ועתה אשתרוגורוש פקדכם נגרש מעירו באיולתו ובעינו ובי פשע על המלך שהמליכו ועתה אם תלחמו על ככה עמו ותנצחו מה יהיה סופכם או מה תוכלו לבקש ממנו ולהתחנן כי תקרא אתכם רעתו. ויתיעצו על דבריו לאמר כן דברת ויקומו ויעשו עשרת זהב הרוץ משקלה וי⁵ ליתרין וישלחו לו ביד שלוחם עם ספר לפניהם⁶ אנשים מראשי המדברים אשר שאל והמס לא שקלו לו וכבא הספר עד אלכסדר ויקראנו ולא באו העשרה אנשים אשר שאל ויחר לו ויצו לכתוב מכתב שני אליהם. מן אלכסדר בן פיליפוס המלך ואלפריוש המלכה לבני תניאה ממנו מצוה. דעו לכם בני תניאה כי מיום עמדו על מלכותו היה עם לבבי להכניע תחת מלכותו ויון כל הממלכות ולנשואם על כל העמים יען חכמתכם ובינתכם [253a] הביבה בעיני ואתם המרתם גם אתם את טעמי ותחליפו את זממי כי חשבתם עמל עלי ולא שמעתם בקולי ולא שלחתם אלי עשרה אנשים המדברים אשר אמרתי לכם ואני אמרתי כבוד אכבדכם ואתנכם לאחים לי עצמי ובשרי כמשפט חכמים ובני אלהים ולעשות לכם חוקים צדיקים

ומשפטים ישרים לטוב לכם כל הימים¹) והאילים הגדולים עדים עלי ותחשבו עלי רעה לאמר מתגולל אלכסדר להתנפל עלינו ותעשו בדבריכם שני פנים הנה לקחתם דומסתינום אשר דבר טוב אל המלך ותתנהו אל המהפכת ואל הצינוק²) ומצד אחר לא שמעתם בקולי ולא האזנתם לי³) ותחשבו לי על און יען אשר השלכתי אשתרוגנורוש מעל פני על משפטו אשר חרץ ולא השבותם על לבבכם מה עשיתם לסוקרט הפילוסופי⁴) החכם הגדול אשר הרגתם אותו על לא פשע על אמרו איליכם ואלהותכם שאינו טוב⁵) ועתה אני אמרתי לקרא לכם לשלום ושלא לעבור הרב עליכם ולא אביתם הנני אליכם אל נכון ואשפטה אתכם ואבא על מדינתכם על פניכם ובהרב אפקד עליכם. אז אמר לעלות על תיניאה מהר לצבא להשחיתה ולהוציא טפס ונשיהם לשבי ויסע. ויהי כשמע אני שמאם מהברת אפלאטון⁶) ורבו של אלכסדר את שמע אלכסדר וביאתו ועשה בערמה ויצא אל שער מדינת תיניאה⁷) נאנה ובוכה עד בא אלכסדר. ויהי כבואו ושאל לו אלכסדר אי רבי מה לך. ויאמר לו מבקש אני מאת אדוני המלך להעביר חיילותיו על דרך אחרת למען לא יעמדו לי ביני ובין השמש אשר אני מתחמם בו⁸). ויבן אלכסדר כי להעביר מעל המדינה אמר ויקצה וישבע הי ד' אלהי השמים אם אעשה דבר מכל אשר תבקש ממני. ויען ויאמר אדוני המלך בחסדך הלחם בתיניאה ואל תחמול עליה והמתה מאיש ועד אשה ואת כל אשר בה לפי הרב. וישתומם אלכסדר במעט ויפלא אחרי כן פתח פיהו ויאמר לו הן צדקו ויפה כונו הראשונים שאמרו שלא יהא לאדם עסק ודברים עם רבו ואולם אולי נשאתי פניך אחרי אשר נשבעתי לבלתי השחית את העיר אשר דברת ואעבירה קול ואסלח לכל חטאתם ואחמול להם. ויפתחו לו אנשי העירה את שערי העיר ויצאו אליו כפופים לבקש מלפניו מחילה ויקבלו עליהם מלכותו ויעש להם כדבריהם ויכבדם וינשאם. והנה רעאקראטוס מסיעה אחת משבעה הנחלקות בחכמת הפילוסופה ויאמר לו אמנם האלהים יתן לך כבוד ומלכות וממשלה אשר לא היה לאיש כמוך בעולמות הללו. [253b] ויצחק אלכסדר לדבריו ויאמר כי תפלה גדולה התפללת עלי אבל איני מאמין לאשר אמרת שיש עולמות זולת אלה⁹). אחר ננש וישאל להם לשלום. ויצא וילך אל ארץ מקדוניא¹⁰) אשר על חוף הים. וכשמעו אנשים את שומעו ויאמרו איש אל רעהו אם אנשי תיניאה פחדו ממנו וייראהו מהמת חולשתם ומיעוט גבורתם היה זה ואולם אנחנו לא כן נעשה הבה נתחכמה לו ונלחמה בו ונעשה לנו שם. ויחוקו מדבריהם ויכינו אוניות וישימום. באנמייהם לשמורם¹¹). וישמע אלכסדר ויכתב להם שמעו נא בני מקדוניא אל נא תבטחו בגבורתכם למרוד ואל תצאו מדרכי ראשונים ומעבודתם ועובוניו וחיו ואכבדכם ותהיו לי [רעים] ואם לא תשמעו לי ולא תחדלו להסיר האוניות הנני מעביר אותם. בראש זאת עירכם אתן חרבה ושמהמה ואת בחורכם אהרג. ולא האמינו לו ולא האזינו לקולו¹²). וילחם להם ויאמר לבעלי הנפט לשרוף את האוניות באש וישליכו את הנפט ושרפום. ואחרי [כן] נגש אל המדינה וילחם בה וילכדה ויפלו מן החומות מטועני הרב ונופלים ארצה ומהם נמלטו וימהרו חוקנים והנשארים ויצאו ויתחננו לו כי [בי] אדונינו הסר הרבך מעלינו ונעבדך כי תרחם עלינו. ויאמר להם הנה משפטכם היה לעשות לכם מה שקויתם לעשות בצבאותי ואחרתם לבא אלי ועל כל אלה שובו לעריכם שלימים ולא אפקד אתכם כחטאתיכם ולא תיראו כל הימים אשר תלכו אתי ביושר ובתם לבב וילכו להם. ואחרי כן אמר אלכסדר

ויזבחו ובה וינסכו נסכים בבמה אשר בהיכל קרוב לאותו מקום שהוא היה שמה. ויסע משם וילך אל זיזאקון¹ ומשם אל ביוזנטא² הוא המקום אשר שם גינת קוסטנטינא באחרונה והיה כל המקום אשר עבר ויהיו לו עבדים ונושאי מנחה. משם עבר כלכדוגניה³ וימאנו אנשים לעברו ויסגרו דלתות המדינה ויעלו על המדינות להלחם ויצעק להם אלכסדר נדר לאמר אי בני כלדוגניאה השלימו והיו פן תנחמו באחרונה ולא תועילו. ולא אבו שמוע וילחם בעיר וילכדה ויהרימה לפי הרב. ומשם עבר ויבא עד אנכירה⁴ ויסגרו אנשיה שערה ולא נראה אדם על הומותיה וקול איש ואשה לא נשמע בעיר וברחובותיה כי נחבאו. ויצו אלכסדר מהרו הציתו את העיר באש. וכצאת העצים עד השער לשרפה והנה זקן אחד נראה על הסוס על החומה ויצעק ויאמר אי אלכסדר למה תעשה כה לעברך לא [254a] עשינו לך אנחנו רעה ולא נלחמנו עמך אבל לא פתחנו לך מפני שעבדים אנחנו לדריוש ואם נפתח לך כי אז נפשע בו ואולם אתה הולך להלחם בו אם תוכל נכה בו הננו לך לעבדים או איש לך לא יחרץ בלשונו. ויען אלכסדר ויאמר כדבריהם כן הוא לא אבקש מידכם מאומה אך פתחו לי בלבד שער העיר עד בואי אל דריוש ונלחמתי בו. ויפתחו לו ולחילו ויבואו בכל המדינה לקנות מחסורם. ומשם הלכו אל קוספיה ומשם אל אנטוכיאה ומשם עד גבול הכלדאין ומשם עד נחל שינוס⁶ ומשם הלך ויבא במדבר. והיה המדבר גדול ונורא ויעף החיל ויגיע ויצמא שם העם למים וירעב ללחם וימותו רבים הם ומרכבותיהם לאין מחיה. וירע לאלכסדר ויחר לו מאד ויזבח זבחים לאיליו וידרו נדרים ויעשו משתה ויקרא כל העם אל המשתה ויצו ויתנו צידה לדרך לאשר אול הלחם מכליו. וילוונו כל העם עליו כי נפשם מרה להם על מרכבותיהם מן הכל⁶. ויאמר להם מה לכם מתאוננים על מרכבותים אם יחיינו האלהים לא יחסרו לכם מרכבות טובות מאלה ואם נמות הנה מה צורך לנו. ויען לו העם קול אחד ויאמרו אדוננו המלך המדבר הזה רע ומר ועתה נטה ימין ושמאל אולי נגיע ליישוב ואז טוב לנו. ויעש כן ויצא מן המדבר ויבא עד לוקאדש⁷ וימצאו שם מים ומרעה לבהמתם ויתנו מספוא למרכבותיהם וינחו. וישמע דריוש כי אלכסדר בא אליו אל נכון ויקבוץ כל שריו ויועצו וסרסיו ויאמר להם הבה נתחכמה מה נעשה הנה היום שנה חשבנו על אלכסדר הנער הזה המורד שיתנהג כמדת המורדים הגנבים אשר יגנבו דיים וינסו וישובו בחפזן אל מקומם והנה זה לא כן עשה אלא שמתנהג כדרך המלכים לתפוש מדינות ולשחת ממלכות וערים בצורות ככה ובחיל וכיר הזוקה ואני כתבתי לו שיתנהג עם הנערים בני גילו והוא לא עשה כן אבל עלה מאד ונתגדל ושמא האיליים בעזרתו ודבר כזה אין נכון להתיימש ממנו ולא נבטח על מלכותינו הגדול ונאמר כי מלכותו מעט ואנחנו חשבנו לגרשו ממלכותו מאלדיה⁸ ונתגבר ועצם עד שאחו בכנפות מלכותינו פה בפרס והבו לכם עצה ודבר הלום. וישמע ארקרוש⁹ אחיו את דבריו ויבו לו ויאמר לו רב עתה לתת לאלכסדר המלכות וכבדתו בדברך ועוד לו אך המלוכה באומרך כי אחו בכנפות פרס ואתה הגרשתו מאלדיה מדינתו אך לא תעשה כמנהגך צא ולמד ממנו [254b] ממה שהוא עושה שאינו מניה חיילותיו ולא על ידי גבור כי אם הוא בעצמו נלחם מלחמותיו כי לא [לו] תאסוף הילך ופניך הולכים בקרב כי אז תגרשנו מן הארץ. ויען דריוש אחיו ויאמר אמנם אתה כבדתו יותר ממני באמרך שאלמד אני ממנו וכי מלך גדול

כמוני ילמוד מן הקמץ. ויען אחד משלישיו אל יחר אף אדוני על דברי אחיך
 ביעצו אותך ללמד ממעשי אלכסדר כי למה שאני בקי ואני ראיתיו איש חכם
 הוא מאד ובכל עצה טובה ומראה כמראה אריה ועצתו מפי עצמו ולא מפי אחרים.
 ויען לו המלך מאין אתה בקי בו ובאיזה דבר ראיתו ענייניו. ויאמר לו בעת אשר
 שלח אדני המלך אותי בימי אביו מקדונייא על המס המושב לו משם מדי שנה
 בשנה ואז ראיתיו ואת דרכיו כי נכונו מאד והוא עודנו נער רך ומצליח בכל מעשיו
 וכל רו לא אנס ליה ונכורתו גדולה ואולם אם טוב בעיני אדוני המלך יצוה על
 מדינותיו הקרובות אליו כי מלכות גדול לו בק"ג¹²) מדינה ולא ייגע אדוני המלך
 שמה כל מדינותיו אלא מהמדינות הקרובות אליו ואז האלילים יצוה ויכלה עמוד
 וכששמע אלכסדר את שמע צבא המלך הלא אז יחרד לבו וישב לו. ויען השליש
 השני טובה עתך ודברך נכוחים אם יאמנו דברך שינוס מפני היילותינו אבל
 דואג אני כי יקרה אותנו כמקרה הדוב והארי אשר יקרא לפניו עדרי צאן מהמונס
 לא יחרד והוא לברו נכונות בתוכם ויאכל עוד ויטרוף²) טרף וצבא היונים אוכלי
 הרב ואנשיו אחד לאלף דמות אריה³) לא יסבו פניהם ולא ינוסו מפני כל. ובדברים
 הללו נפרדה חבורתם. והיו אחרי כן ויספר אלכסדר את חילו וימצאם ד' אלפים⁴)
 פרשים ול"ד⁵) אלף רגלי וק"פ אוניות. והיו כל השומע הנה אלכסדר יוצא להלחם
 את דרויש נפלא בעיניהם כי חיל דרויש עצום ממנו אשר לא יספר מרוב. ויעבר
 אלכסדר אל ארמנייא הגדולה⁶) וילכוד את כל הארץ ויעבר משם וילך במדבר
 ויצמא שם העם למים וימתו רבים מהם. וילך בלילה ההוא ויאר להם על מדינת
 ארדריקה⁷) ושם עינות מים וישתו העם ויקומו משם ויבאו עד נהר פרת ויצו המלך
 להביא קורות ויביאו ויעשו רפסודות על הנחל ויעשו גשר על פני נהר פרת
 ויחזקהו במסמרים ובשלשלאות של ברזל יעזר [ועם כל זה] העם יריאים לעבור
 הגשר ויצו את הנערים נושאי כלי המלחמה רוכבי הבהמות והפרדות לעבור בראשונה
 ויעבורו⁹) ועוד העם יריאים לעבור ויעבור אלכסדר ואחריו עברו כל העם [255a] וכאשר
 תמו כל העם לעבור ויצו וישרפו את הגשר ואת המעברות. והעם תמהו על זה
 ויאמר להם מה התמהין שאתם תמהים על שורפי הגשר הלא לכם לדעת כי אין
 ידיים לכם לנוס הנה והנה ואתם בארץ אויביכם חזקן והיו לאנשים כי לא תראו
 מקרון עד הכנע כל אויבינו ובהרו לכם הטובה היום כי תלחמו ולא תשובו עורף
 או כי רך לבבכם ורדו בכס שונאיכם ואין לכם מנוס ומעתה טוב לכם מות
 כגבורים מכנשים או כי תעמדו ונפלו אויביכם לפניכם¹⁰). ויענו כולם הנה אדוננו
 עשה לנו חיל אשר אתנו ולמדנו מלחמה הננו אחריו [אחריו] כאיש אחד. והיו
 כל המקום אשר עברו לא נשנבה מהם קריה ולא נמלט כל עופל אשר לא
 לקחו והשלימו.

ויבא מכתב אל דרויש מאת נשתלום¹¹) השליש המופקד על נהר פרת¹²). ידע
 אדוננו המלך כי נפגשו את חיל אלכסדר ונלחמו אתו ולא עמדנו לפניו ומתו
 שרי צבאותינו ובעלי השם וגם אני הוכתי מכה גדולה ובראשויוש¹³) השר ברח וימלט
 ורבים ממנו השלימו ונהפכו אל אלכסדר ויאספם אליו ויכבדם והיו אתו גם מטרגוס¹⁴)
 שרף ויהרס את ההיכל אשר בו. וכקרא דרויש הכתב ויבו בעיניו וישלח ספרים
 להשיב אל נשתלום לאמר חזק והתחזק ושובה והלחם בו עד כלותך אותי¹⁵). ויבא
 עוד מכתב אל דרויש משני שרי צבאיו שעל נהר פרת¹⁶) לאמר. לאדוננו דרויש

המלך שלום. אמנם יודע לך כי הרשות מתחדשות בכל יום אצלנו ושיבושים עצומים כי יבוא אלכסנדר בארץ ביד הזקה ואין קץ לערים אשר הפך והחמם אשר עשה בארץ ועתה אדונינו מהרה תבוא אלינו כבד בטרם יפשיט בארץ ויקרב לערי המלוכה ויבוא לנו ואם נלחמה אתו הנה או נכון לנו. ולא שמע להם דריוש ולא השיב להם אך ציוה ויכתב אל אלכסנדר מכתב לאמר¹. מן דריוש המלך מלך פרס הגדול אל אלכסנדר אשר מקטני עבדיו לאמר. הנה שלחו לנו הפקידים אשר על יד נהר פרס לאמר כי נכנסת במלכותינו ותדרוך בגבולינו וכי אתה מתנשא להתקרב לקראתינו והעולה על רוחך רהוקה מהיות אשר אם ישובו אליי מורה אל המערב גם אתה תעשה את הדבר הזה² והוגד כי תאסוף עבדיו אליך ותכבדם ואם תדמה נפשך על ככה התקרב בנו ותתאהב עמנו לא תקום ולא תהיה³ כי על הגדל שנאתינו עליך ותשתרש מאד האבה. ובקרו אלכסנדר⁴ הספר הזה ויצחק וילעג לו מאד ויכתב לו מכתב לאמר. מן אלכסנדר בן פיליפוס המלך ואלנפרייוש המלכה [255 b] אל דריוש בן הפרסי לאמר. דע לך כי הגאווה בגאותו שנואה אליי קדם ועל כי תשתרר לאין נכון קצפו כל האלילים קצף גדול עליך והם נתנוך לא לדאואה⁵ (2) וימשילו שונאך עליך ועל זאת אני בוסה כי אלהמה כך ואנצחק ואשר כתבת⁶ כי אהבתך ושנאתך שקולות לי כאחת ולא עשיתי אלא מרוחב לבבי ורצון נפשי⁷ והכון לך כי הנני אליך נכון לעלות לצבא והמכתב הזה אחרון הוא לך מאתי עד הראותי אותך ביום קרב. ויתן מנות למלאכיו וישלחם וילכו ויבאו אל דריוש.

אזי קרא אלכסנדר לכל שריו ועבדיו ויועציו ויתיעץ לשלוח מלאכים לדריוש להשיב עמו המס ולהשלים עמו או אם ימאן שיתראה אתו במלחמה פנים בפנים ויאמרו לו טוב הדבר. והיה בלילה ההוא ויחלום והנה אמון האליל עלה אליו בצורת מכבדיוש הוא וחל בלשון [עברי] הוא הכוכב הנקרא שבת בלשוננו⁸ מלוכש במלכוש בני מקדוניא ומזונו בכל זונם ויאמר לו אלכסנדר בני ויאמר לו אני. ויאמר ידעתי את דעתך אשר בלבך לשלוח מלאכך אל דריוש לא תעשה כן אך בעצמך התגבר ולך שם ואע"פ שסכנה הוא אל תירא ואנכי עמך להשיבך בשלום. והיה בבקר ויקרא לכל עבדיו ויספר להם את חלומו ויאמרו לו אחרי שהאליל צוך עשה. ויקם ויקרא אל השליש אמילוס⁹ אשר היה מן הנפלים¹⁰ אליו ממחנות פרס ויאמר לו לך אתי וסוס שני להפיח בו קח אתך ויעש כן. וילכו בלילה ההוא ובעלות השחר היו על נהר דגלת הוא דגלת¹¹ ומשפטו בימים ההם בלילה יקפאו מימיו וקמו נד אחד ובבקר כחם השמש ימם הכפור וילך הנחל על כל נדותיו. ויעבר אלכסנדר שמה במקום שהיה רחבו קנייה טעחים¹² ויאמר לו לא תעבר אך שבה פה עד בואי אליך. ויבא עד ספלוס¹³ מושב המלכות ולא נתנהו שומרי העיר להכנס כי יצא דריוש משם לשוטט במדינותיו והחריש אלכסנדר עד בואו. והיה כל הבא מחיל דריוש עד אלכסנדר ועמד ויבישו אליו¹⁴ וישאלו לו מי אתה כי אינם מכירים מראהו¹⁵. ויבא דריוש ויראהו ויבט אליו ויחשב כאלו הוא האליל אבולון ירד משמי טועתו ויעמד שמה ויתרעו¹⁶ לו ויאמר מי אתה. ויען ויאמר אל דריוש אחד מהפחות הגדולים אשר לאלכסנדר נשלח מאליו אליך לאמר מה הפחד הזה אשר פחדת מהתראות עמו ומהלחם בו הנה עליך היה הדבר למלחמה יותר ממנו ואולם אלה דבריו אליך אם תשלים עמו ותשיב לו מנחה

ישא פניך ויכרות עמך ברית ואם אין הנה המלחמה אליך [256a] פנים ואחור. ויען דריוש ויאמר אמנם עצם דברך וגאווה דברת כי האמנם דבר אדוניך את לשוננו היתי שומט מפיו אולם לבעבור אשר נשא פני שלוחי אשא פניך¹ ובוא אתי אל המשתה. ויקחהו ביד ימינו ויביאהו אל בית המלכות ויושיבהו על שולחנו בהיכל המוכן לו וקירות ההיכל וגנותיו ומפתני הבית טוחים זהב טהור. ויתן אלכסנדר לאמר אל לבו הלא הוא לי אות טוב לרשת את המלכות אחרי שהביאני המלך חדריו. וישבו² לאכול לחם והמאכל בקערות זהב ממולאים אבן יקרה וישקו הסריסים על השולחן בכוסות זהב ממולאים בתרשיש. וכאשר שחה אלכסנדר וינער את הכוס ויתנהו בחיקו וכן השני וכן השלישי. ויתמהו המשקים ויגידו לדריוש ויאמר אחי מה זה אשר תתן הכוסות בחיקך. ויאמר כי כן משפט אדוננו אלכסנדר לשותים על שולחנו וחשבתי כי כן מנהגכם ואולם הנה לכם ויוציאם מחיקו ויתנם למשקים. ויתמהו כולם לאמר כמה גדולים מעשה אלכסנדר וכבודו כי כן יעשה לעבדיו. והאנשים אשר [הביטו אל] אלכסנדר [מאסו] שפלות קומתו וחרוד פניו ויאמרו מה ראה המלך שעשה פחה מאיש כזה ומה ראה כצורתו הלא אין לו לא מראה ולא מעשה ולא קומה³. ויהי השמש לבא ואנבלוס⁴ אחד משרי דריוש בא. הוא אשר הלך בימי פיליפוס במצות דריוש המלך למקרון לקחת המס המושב לו. וכראותו את אלכסנדר ויכירהו ויחל עוד דברו והי כדברו ויכירהו ולא הסיר פניו ממנו. ואלכסנדר ראה כי לא יסיר עיניו ממנו ויירא ויבן כי הכירו ויקם על רגליו ויאמר למלך שלחני ויצא בחפזו עד שער הכירה והשמש שקע וימצא נער ובידו פתילת הבגד של דונג דולקת ויקח מידו ויברח לו מהעיר. ואנבלוס מהר עד דריוש לאמר מה זה כי בא אלכסנדר אל שולחנך ותשלחהו בשלום ויאמר לו ידעתי אותו. ויצו את רוכבי הסוסים ויצו אחריו הדביקוהו רדפו מהר כי תשיגוהו והשיבוהו אלי. ויהי עד כה ועד כה והשמים התקדרו ועלמה היה ולא היו הרודפים רואים את הדרך ולא מצאו ידיהם והבהמות אשר תחתם נכשלו ויפולו. ואלכסנדר נמלט ויבא עד נהר דגלה והוא נקפא ולא פחד מעבור הנהר והי בעוברו ויקרב אל שפת הנחל השנית ונבקע הנחל וישבע הסוס ויעל וידלג ויצא מן הנהר בשלום ויקח הסוס השני אשר הביא אתו אמילוס וירכב עליו וישבו שניהם אל מחנהו לילה וישכב עד הבקר. ושרי דריוש אשר רדפוהו לא מצאוהו וישבו אל דריוש ויהרר מאד ויהלך אט ובהלכו על ההיכל ושם צלם אחד שהיה עשוי בצורת ארתחשסתא [256b] מלך פרס הראשון ויפול ארצה וישבר ויירא עוד דריוש ויצא לבו ויאמר אך עתה שלמה מלכות פרס ובימים אחרים תשבר.

ויקם⁵ אלכסנדר בבקר ויקרא לכל עמו ויעמוד על העמוד ויקרא באזני העם ויספר להם את כל אשר עשה. ויאמר שמעוני עמי אני חשבתי לאמר רבים העם אשר עם דריוש מאשר אתנו ואולם הן רבים עתה עמנו מעמו וגיבורינו מגיבוריו וגם ראיתי את אנשיו התיים והלשים וגם אם עמו רב מעמנו לא נירא מהם כי עדת דבורים אם מעטים הם לא ייראו מעדת זבובים אם וגם רבים. ויריעו העם וישמחו מאד ויאמרו הזקתנו אדוננו המלך ואולם הננו לכל מצותך.

ויאסף דריוש מחנהו ויפקדם וימצאם ששים אלף בין רגלים ופרשים וגם אלכסנדר סיפר את מחנהו והיו ד' אלפים פרשים ול' אלף רגלי. וילך דריוש לקראתו ויתקבצו וילחמו כל היום ההוא ולא נצה איש את חברו אך מגפה היתה

בעם דרויש ויפלו ביום ההוא ארבעים אלף איש ומעם אלכסדר מאה ושנים פרשים ונוי רגלים ויחלק עליהם לילה. וירא דרויש כי נגף לפני אלכסדר ויברח מלפניו עם הנשואים לו.

ויהי בבקר צוה אלכסדר לקבר החללים ממחנהו וממחנה פרס ויאמר על המונים לרפאם ולתת להם את צרכם מאוצר המלך. ויכתב ספרים¹) לכל השרים אשר במלכותו לאמר שייריה וקבלורוקיה וסליסיה ופלונוגוא וארכיה שלום²). עתה כבוא הספר הזה אליכם בכל מדינה ומדינה כפי כחה תשלח לי מצמר גפן ופשתן וק' עורות כפי היוצאים בכל מלכות וק' זנב נעלים אל השליש אשר לי באנטוכייה וציותי עליו לצאת על הגמלים להביא לצבא מלבוש לעם אשר ברגלי ונעלים לרגליהם.

ודרויש ברח ויבא עד ספלוך מקום כסא מלכותו ויחשב בלבו איך ינקם מאלכסדר וישלח³) מלאכים אל פאוור מלך הודו לאמר ברית בני וביניך ועתה עלה אתי לעזורני ונלחמה באלכסדר.

אז השיב לו מכתב מלך הודו אל דרויש המלך שלום. שמעתי את דבריך וארא מכתבך ולולי שחליתי נקראתי בעצמי ללכת אליך ואולם עתה צויתי במלכותי וכל המלכים אשר על ידי לעורך חיל כבוד מאתנו להנקם מאוייביך.

ויגד לאלכסדר לאמר הנה דרויש מהריש עליך לבוא בצבאותיו ולהוות

עליך בהר טברימון⁴) עם כל חילו ויירא מן המקום ההוא סביב למחנהו ואם יבוא שם דרויש לא יהיה לו ידים לנוס הנה והנה. ויהי בינו ובין ההר⁵) מיל ויקומו הלילה ההוא ויאר להם [257a] תחת [ההר] וייעף אלכסדר מטורח הדרך ויפשט בגדיו וירחץ אל הנהר היורד מן ההר וכצאתו נעקם על יופיו ויהי מעוות⁶) ויתחל ויפול ויבוא אל המטה. וייראו עבדיו מאד ויאמרו הנה עתה ישמע דרויש ולא יחמול. וישלח ויקרא לפיליפוס רופאו והוא בחור. ויאמר לו אל תירא אלכסדר כי מהרה יהיה רפואתך על ידי משקה אשר אשקך. ויאמר לו מהר המשקה ויצו [ויבא] אליו מכתב מאת ברמיניון⁷) מלך ארמניה לאמר. השמר אדוני המלך מן הרופא כי אמר להרנג אל המלך דרויש אשר הבטיחו לתת לו בתו ולהשלישו על מלכותו. כי היה שונא ברמיון לפיליפוס מאז ומקנא בו. וכבוא הכתב ופיליפוס נכנס וכוס המשקה בידו ויבל אלכסדר לקרוא הכתב ויקח הכוס בימינו והכתב בשמאלו ויתן בכוס עיניו למען ירגיש פיליפוס כי אז לקח שמין על משקהו. ויאמר לו פיליפוס מה זה אדני המלך [ירא] מהסם לשותות אין בו דבר קשה שתה ותתרפא. וישתה וירפא ויתן הכתב לפיליפוס ויאמר לו דע כי נאמן אתה עמדי ואהבתיך כי לא האמנתי אדם עליך. ויאמר פיליפוס אדוני יבוא נא האיש שהלשין ואני אגלה ואודיע אדוני כי בלבו היה לשלה יד במלך. וישלך המלך ויבוקש הרבר וימצא ויתלה על עין.

ודרויש אסף חילו ויהי ששים אלף רגלי⁸) ומאה אלף פרשים וילך ויעבר לקראת אלכסדר את נהר דגלת. ויחנו אלה נוכח אלה הרחק במטחוי קשת. ובבקר הלכו להלחם זה עם זה עד חצות היום ולא נצחו זה את זה. ויהי כחצות היום וינגף דרויש ויפלו מאנשיו שלשים אלף רגלי ועשרת אלפים פרשים ומאנשי אלכסדר נפלו מאה ושלושים וששה. וינס דרויש ויברח אל נפשו והעם אשר היה עמו לא היה בו כח לשוב אחריו. ויעזב מחנהו ואוהליו כאשר המה ויתפוש אלכסדר ביום ההוא ארבעים אלף אסיר מחיל דרויש וגם אמו⁹) ושתי אחותיו תפש. ואחד מגדודי

דריוש הבטיח להביא אל דריוש את ראש אלכסדר. ויאמר דריוש להשיאו בתו ולהשליטו מקצת מלכותו ושם הנבור בראנאנוס¹). ויקם וילבש בגדי אנשי מקדון וזינו כוינן ונסו כנסיהם ויבוא בתוכם וילך ולא הכירוהו. והלך הלך וקרב עד כי קרב לאלכסדר מאהריו וישלף חרבו ויך על ראשו ויבקע הכובע מעל ראשו וגם בראשו נגע החרב. ויבואו גבורי מוקדן להרגו ולא נתנם אלכסדר. ויאמר לו מי השיאך לזאת. ויען בראנוס התחשבוני שמקדוני אני פרסי אנכי וזנה אמר לי דריוש לעשות לי אם אסירה ראשך ואביאנו לו. ויחמול עליו אלכסדר ויאספהו אליו ויכבדהו [257b] כי אמר כזה גיבור אבחרהו.

ודריוש²) בהגיעו אל ספלון מקום כסא מלכותו ויפול מלא קומתו ארצה ויצעק צעקה גדולה ומרה ויבך. ויאמר ברוך משפיל הרמים ומרים השפלים ועושה חרשים לבקרים. אני הייתי למלכים מנצה מלחמות ועתה נפלתי ונוצחתי ומה אעשה לי ולמולי ומה תולדות נולדות בעולם מבקר לערב ולא ישיב בן אדם אל לבו כי בערב ילין רנה ולבקר תוגה ואשר ישמה ביום אחד עליו יבכה למחרתו ימי הצדיק על כל הנבראות ברוך הוא³). ויתאפק וישב אל אלכסדר מכתב. אל ארוני המלך אלכסדר מאת דריוש שלום. אמנם לא אכחד מאדוני כי נפלתי בידו ולא עצרתי כה ואכן כי סבה היא מאת האל ועתה אל תתנאה ואל יגבה לבך ותנה את בקשתי להשיב לי את ביתי ואני אשים את ארוני⁴) ואת ארץ מקדון להיותם יחד זו אל זו כאחת ושים לבך אל המלך ארתחששתא⁵) וגדולתו ועוצם חוקפו מה עלתה בו כהיום אסור בארץ אלדייה⁶) כי גדולת האדם אין לה קצבה אלא כרצון הכורא. ואני מעירך ומוכירך על הדברים אשר ידעתי כי תעשם מרב חכמתך ולדעת ולהבין שאין לבטוח בילדי הימים ובמתנות הזמן כי לא יבין איש את אחריתו. וכי תשלים אתנך על הערים ואוצרות אשר אצרו אבותי מרחם ושבישיר ומקתארה⁷) ונגויהם והאלהים יתן לך כבוד והן ושים לך צדק והכוכבים הגדולים יהיו לעורתך ויושיעוך. ויתן ביד עבדיו וישלח לו ויבואו המלאכים עד אלכסדר ויכבדו ויצו לקרא הכתב באוני כל העם ויען בראנוס הפרסי⁸) אי ארוני המלך נכון לך לעשות שאלת המלך דריוש ושוב לך כי תתערב עמו ותחיו לבת אחת ויד אחד אכן תנה לו ביתו. ואלכסדר לא שת לבו ולא ענהו ויאמר לשלוחי דריוש שאלו לי בשלום המלך אדונכם ואמרו אליו מה מאד נמהר לבקש את ביתו הלא אם נכבש מדינותיו אין אנו צריכים לקחתם ברשותו כי אם ביד חזקה ואולם אם יודה שהוא נצוח ומוצא מן המלכות מדינותיו נתונות לו גם כן בטל⁹). ואם ימאן יוסיף עוד התראות אתנו במלחמה כי גם ינצחנו עדנה יש לנו כח לעצור באסיריו ובכל שתחת דינו כהיום¹⁰).

וישיבו¹¹) המלאכים אל דריוש דברי אלכסדר ויתן פניו לאסוף חיל להלחם בו ושלח אל פאוור מלך הודו לאמר. מאתי דריוש מלך פרס אל מלך הודו שלום. שמעת את אשר קראנו על עסק זה אלכסדר שנכנס במלכותינו ואשר עשה לנו רעה ואולם בטובתך עורני וגם אל תנה ידיך כי גאותו [258a] אין להכיל הנו כים בשוא גליו במלחמותיו וברב דבריו ועוד התנהג עמי כאח וקרוב ואסף חילך לסניך ומרה ובאה ואני הנני מצוה בכל מלכותי אשר תלין שמה כל עת לחם ויין ותבן ושעורים לסוסים וכל מחסורך לתת לך כל לילה עלמות מלובשות בגדי רקמה לשמושך ואפסנייא ג' אונקיות זהב לכל רגל¹²) וה' לכל פרש אשר הביא אתך כי לא ארסא

מללחום בו הן לנצח הן לינצח, אם אנצח אמותה ואל אראה ברעת הילי וביתו בשבי ואם אנצח אז טוב לי כי אוציאנו ואתן לך מחצית מכל השלל לשלום. ופרש¹) אחר מדריוש נפרד ממנו ויבא לאלכסדר כל הדברים האלה. אז שמעה אם דריוש ותכתוב אל בנה לאמר. אל דריוש מלך פרס בני המודי וידיד נפשי שלום. שמעתי בני כי עם לבבך להוועד את אלכסדר ולהתחבר עמו למלחמה. ועתה בני למה ישיאך לבך בדבר הזה להתגרות באשר מולו מתגבר ועומד והמליכהו ימים והשירהו זמנים ומלכות מאת האלהים אכן בני אל תתגרה בו ועשה את אשר [אמרת] לך ואל תלחם ואנחנו תחת ידו בכבוד גדול. וכקרא דריוש את הכתב ויבך מאד אך עודנו מחויק במלחמה. ואלכסדר לא הרך לבו ויחוק את עמו ויאמר למה יקדמנו דריוש כפעם בפעם בראשונה אנחנו נבא אליו בארצו ונלחם בו. ויצו לכל עמו יקחו ענפי העצים אמירי האילנות לקשור ברגלי הסוסים וכל הבהמות שבמחנה ולהנהיגם במרוצה ויעשו [כן].

ויהי כי קרב צבאו עד עיר ספלון²) והצופים אשר בהרים נשאו עיניהם ויראו האבק עולה מכין רגלי הבהמות ולא הרגישו אל הענפים אשר ברגליהם אך אמרו הביא עלינו אלכסדר את כל העמים אשר בארץ ויראו מאד ויוסיפו על פחדם. וספלון היתה על שפת דגלת ויחנו על הנחל אלה מפה ואלה מפה. ויצא דריוש ויעבור דגלת בחיל פרשים מאה אלף ורגלים אין מספר ועשרת אלפים ענלות נושאות כלי המלחמה והמאכל וילכו ויחנו במקום אחד. ואלכסדר עמד וירכב על סוסו בוספאל וילך על כל צבאיו ויערוך מערכותיו ויעמידם על משמרתם וילך ויורם משפט המלחמה. וכראות אנשי דריוש את זריותיו ואת גבורותיו ויראו מאד וחילו הוסיפו גבורה. וילחמו מעלות השחר ועד צאת הכוכבים ויפלו הללים רבים עד מאד חמרים חמרים גם סוס גם פרשים בחיצים לא נראתה כמלחמה ההוא ודריוש היה [רואה] המלחמה [258b] אחרי שראה כי ניגף כפעם בפעם וכראות עבדיו כי רצונו להרוג לא נתנהו לבא במלחמה ויאמרו לו לשוב אל ארצו. ויסב פניו וישב לו עם אנשיו אשר נשארו במחנהו שעצרו כח לתת (?) ויבאו עד דגלת והנה קפאו המים ויעברו הוא ואנשיו על הקרה, ובעברו נבקע הקרה ויטבעו רבים גם עבדי אלכסדר רדפו אחריהם עד המעברות רדום והכוס ולכוד³). וימות ביום ההוא כל איש גבור חיל שבמלכות פרס לא נשאר שם איש גיבור. ויצאו עם אלכסדר לפשט החללים ומהנה דריוש שוללים ובוזיים ולא כלו משלול עד תום ליד ימים לאסף השלל כי רב הוא. ומספר ההרוגים ממהנות פרס מיום אשר עבר אלכסדר נהר פרת עד היום ההוא אלף אלפים וחמש מאות אלף⁴) לבד המתים טרם עברו⁵). ואלכסדר עבר דגלת ויבא עד המדינה שהיתה לארחססתא מלך פרס הראשון ויועץ⁶) לחרוף שם כל ימי החורף, והמדינה ההיא נפלאה בבניינה ויהי בלבו לשורפה ויחדל אחרי כן⁷). ושמה קבורים⁸) כל המלכים הראשונים בארונות נאים ועליהם מציבות ועמודים וציונים נאים ויחפרו העם הקברים וימצאו שמה כלים חמודים ממולאים באבן יקרה ושם קבר בנוס⁹) מלך שירייה הראשון בארון אבן שנקראת גמשת¹⁰) ויחלק אלכסדר לכל העם אשר אתו ויתן להם מתנות.

ויסע משם הוא וכל מחנהו ויבא עד ספלון¹¹) ויצר עליה. וכאשר ראה דריוש כי צר לו ולא ילך אלכסדר מעליו ויתן בלבו לברוח עד קצה מלכותו

ולהמלט (בבורסאין¹) מפניו. וידעו שנים מגדוליו אשר בלבו ויתנכלו להמיתו ולהתרצות בו אל אלכסדר וידע ויירא מאד ויאסוף את כל מהנהו ויאמר באונייהם עמי ידעתי כי יש בכם מתנכלים להמיתני ואולם אין לי חזק ביום להאשים איש ולתופשו על הספק אבל אודיעכם אם יש את נפשכם לשלח יד בי למען תתמצו אל אלכסדר תועים אתם והחושב זה דמו יהיו בראשו²) כי מלך לא ימחול אשמת איש הקושר על אדוניו אכן הסירו מכם המחשבה ולא תמותו. וידעו האנשים כי נודעה עצתם ויקומו בתוך המהנה קבל עם³) האחד בשלוח על כתפו הימנית והשני גם הוא עמד ויכהו על כתפו השמאלית ויפול דרויש ארצה מוכה ויגוע והנה לא מת עתה אך קרוב הוא למיתה והעם חרדו ויברחו איש לאהלו והמכים נסו כמו כן. (וישמעו⁴) אלכסדר את קול ההמון וימהר ויבא אל תוך העיר עד הרחוב אשר דרויש נפל שם וירד מעל הסוס על דרויש ויבך בכי גדול וכל עם דרויש נפוצו מעליו וישארו ברחוב הוא והוא ויקרע אלכסדר חלוקו ויחבוש בקרעים את מכותיו ויאמר לו התחזק ואל תירא ושובה למלכותך ואנכי אחיה לך לבן ואשיב כתר בראשך ואת נקמתך אקח מהמכים אשר הכוך ובאלהים אני נשבע לך שאני עצב על קורתך ותבין בלבך כי מלכים לא ישמחו במפלת חבריהם.

וישיבהו בקול נמוך ויחזק לאלכסדר טובה ויאמר חי אלכסדר בני⁵) אל יגאה לבך על מולך אשר הצלחת כי כל בן אדם אינו אלא כצל עובר וקח תוכחת ממני כי אתמול מנצה מלחמות הייתי מלך מלכים ועתה אין בי כח לעצר אסילו בעצמי⁶) ואתה בעצמך תשאני וקברתני כי קבורתי על ידך זו היא כבוד ושרי פרס ומקדון תמנה ללכת אחרי מטתי ואלו שתי הממלכות יהיו לאחריים בידך וערכם עמך דרגואניש⁷) אמי וגם אחיותי אשר באו לחסות תחת כנפיך ובתי⁸) רוצנאן תהיה אשתך כי לחברה טובה ואשה נעימה תהיה לך.

ובכללותו לצותו וימת⁹) ויצו אלכסדר להתעסק בקברו ותכריכוו כמשפט המלכים הגדולים שהיו מלפנים בפרס ויצו את כל השרים ללכת אחריו ברגל וגם נשא מטתו אלכסדר בעצמו על כתף לקברו ויסתום קברו ויבך עליו בכי גדול וכל¹⁰) השרים הרואים בכו בכי גדול על בכיו מאשר בכו על מיתת דרויש.

ואחרי כן החזיק אלכסדר על ספלון העיר ויפלא מאד על בנין העיר ועל הבירה שהיתה טוחה זה בכל כותליה בזה טהור והקרקע מצוסה באבנים יקרים תרשיש שוחם וישפה והאבנים נאים וזהובים וישב על כסא המלכות¹¹) שהיה לכורש מלך פרס הראשון וילבש בגד מלכות¹²) ויבואו לפניו בבירה שרי פרס ומקדון ויכתב ספר וישלה בכל מלכותו וזה פתשנן הכתב.

מן¹³) אלכסדר מלך מלכים בן אמון האליל ואלכסדריוש המלכה אל כל השכנים בארצות פרס הקרובים והרחוקים שלום. אמנם כי עברו ימים מלפנים והיו תיגרה ביני וביניכם ומלחמות ביני ובין המלכים המולכים עליכם ולא יכולתי לעשות עוד מה שצוה אמון האליל שלא יהיה ועתה קמתי ואמלוך עליכם ואין בלבי עליכם רק טוב ואתם תהיו לי סגולתי והחביבים לי וקרובים לנפשי ועתה הנני כורת לכם ברית ולכל עוברי [דרך] ולרוכליכם ולסוחרים ללכת ממקומם עד קצה מלכותי בטח על כנעם [259b] ולא יהיו גזיקים והמהליף על דברי אלה נשבע אני באמון האליל ובמשפט הכבוד שיש לאמי עלי לעשות משפט המחליף בכל דברי אלה ובכל אשר לו אעשה משפט והנני¹⁴) מהזיק טובה [לאנשים] אשר

[הכן] המלך דרויש ומליכוני עליכם כי הם גרמו לי כל הכבוד הזה ורוצה אני לעשות להם יקר ולשלם להם שכר כאשר יתכן ולו ידעתי מי הם ועתה יעמדו לפני ועידו עלי עצמם ואני נשבע בחוק האלילים כי הטוב שאמרתי ונשבעתי לא אחליפנו. וכשמוע הרוצחים מפי דרויש [אלכסדר] את שבועותיו ויתגלו לפניו ויאמרו אנחנו הרגנו את דרויש אויב אדונינו המלך והגלחם בו ועתה הגמול אשר אמרת תנהו לנו וימרה ויהלטה מהם¹) ויאמר במה אדע למען באה הדבר באוני העומדים עליו ויענהו שנית ויאמרו אמנם אנחנו הרגנוהו וכאשר ראה כי עדותם [אמת] וכי שמעו העם דבריהם [ויצו]²) ויקשרו עליהם את ידיהם אחורנית ויאמר אליהם פנים ענה בכס כי הרגתם את המלך ויענו אליו ויאמרו אי אלכסדר הנך היום ראשון למלכות פרס והיום נשבעת באלהיך על כל הטובה וזה תחליף דבריך ואיך יאמינו כך מן היום והלאה חיל פרס. ויען להם ויאמר אמנם נשבעתי אנכי להתהלך בתום וביושר את כל העם ולהיותם לי לעם אך הקושרים והמכים אדונם אשפטה אותם כמשפט. ויוליכם עד קבר דרויש וישחטום שם. אז באו כל חיל פרס ויאמרו השתחוונו כי הרגת הקושרים. ותשקוט ארץ פרס כולה במלוך עליהם אלכסדר וישפטם באמת. ויהי שם זקן אחד ושמו דוריוש³) דוד אלכסדר [דריוש] איש חכם ונכבד בתוך כל עם הארץ ויבקשו כל השרים מאת המלך לשוטו בראש השופטים וישמע לקולם וישם השופטים בראשו⁴) ויושבחו על כסאו⁵) והמלך לבש בגדי מלכות וישב על כסא זהב למלכים ודריוש יושב לפניו ויאמר לו⁶) הלא אדוני המלך דרויש ציוה אותי לתת לך רושנאן בתו לאשה. וישמע לו אלכסדר. ואחרי כן עשו עבדי המלך שרי פרס [...] וישמחו מאד על התנותו ויצו אלכסדר ויעשו לרושנאן משתה גדול וכסא זהב ותשב לימינו. ועם הארץ ביום התנותו באו בבית הבעל ויוציאו את כל צלמי עצביהם לפני המלך ויזבחו וינסכו להם וישתחוו להם אפים ואחרי [260a] כן באו וישתחוו למלך על משפט הצלמים. וירע בעיניו מאד על זאת ויאמר להם לא טוב הדבר לעשות כי חוק הובה והקטורת וההשתחוויה הזאת לאילילים היא ולעצבים בעלי התגבורת ואולם לפני האדם שהם הבל ומעשיהם תהו וצורם לבלות שאול לא נכון לעשות כן.

ואחרי כן כתב לאמו ולארויסטוטלים רבו כאשר הצליה והממלכות אשר כבש והסגולה אשר ירש והאבנים יקרות אשר אסף ואשר עמד על כל מלכות פרס מלכות דרויש וכי נתחתן בבתו ויצו עליהם לעשות משתה ויום טוב גדול ביום שיגיע הספר עדיהם⁷) בכל שנה ושנה.

ויהי אחרי כן ויצו את חיל פרס לצבא עמו ויצבאו עד ארכנייה⁸) וילכדוה. ומשם⁹) עבר מקלאניץ ומשם באריתיה¹⁰) ומשם סאתיה¹¹) ומשם נסע עד קצות המזרח. ויבא באומה נוראה מראה איום ונורא להם¹²) ותוארם נפלא בעיני בני אדם והם אוכלים כל בעלי חיים וזבובים ועכברים ושקצים ורמשים וכי ימות בהם אדם לא יקברוהו אך אוכלים את בשרו ויהי בלבו להגירם על ידי הרב ומלך אחרי כן עם לבבו כי אמר אולי ימלטו מהם שרידים ולא אוכל לבלותם. וישליכם מן הארץ ההיא¹³) עד קצה ארץ צפון בין שני הרים שם האחד פרקתנכון¹⁴) ושם השני בוראון וביניהם בקעה רחבה ויאספם אל תוכה ויתפלל אל האלהים ויאמר בי יי סגר נא את האנשים האלה לבלתי ישחיתו הארץ. וישמע יי בקולו ויעתר לו וידבקו ההרים זה בזה ולא נשאר ביניהם אך מעבר רחב יי¹⁵) טפחים ויצו המלך

אלכסדר ויערכו ברזל ועופרת ונחשת למען לא יותכו מפני אש ולא יתפוצצו מפני פטיש וישלך אל פי המעבר ויסגרו מן הארץ עד רום ההרים השוה יחד זה עם זה למען לא יצאו עוד האנשים משם וישחיתו את הארץ. ומהיום ההוא והלאה הם סגורים אין יוצא ואין בא ויקראו למקום ההוא מסגר אלכסדר עד היום הזה.

ויסע משם ויעבר עד ארץ קשפיה¹ וייטב בעיניו הארץ ואנשי הארץ הזהירוהו להשמר משם כי מקום הנחשים הגדולים הוא ויצו ויחלצו גיבוריו בנשק ובשריונות וילחמו כל הלילה עם התנינים הגדולים כאשר ילחם איש את רעהו.

ובבקר נסע משם עד המקום הנקרא אלכנייה² ופירוש אלכנייה ואנשיה נבורים ואנשי חיל ולהם כלבים מלומדים ממלחמה שלמדום לצאת עמהם במלחמותם ותחוק כל עת מלחמת הכלבים בשונאיהם ממלחמת הגבורים ויראו מהם עבדי אלכסדר מאד. וכאשר שמעו האנשים האלה שמע אלכסדר [260b] ויערכו אתו מלחמה וידע ויבן כי בטוחים הם במלחמת כלביהם המלומדים במלחמה ויצו לכל חילו ויקחו כל איש חזיר אחד ויקשרוהו לפני מרכבתו ויהי כבואם אל המקום וכתחילת במלחמה אלה נכה אלה ויצו אלכסדר לפתח את החזירים אשר קשרו במרכבותם לנגד הכלבים הנלחמים בהם וכראות הכלבים את החזירים שקמו מן המלחמה ויבואו עד החזירים פה אחד. ויתגבר יד אלכסדר ויהרג את האנשים ויתפוש את ארצם וימצא בתוך הכלבים ההם כלב אחד וככלות המלחמה אמר אלכסדר להביא ארי אחד ופיל אחד להלחם עם הכלב וילחם בם יחד ויהרגם.

אחרי כן נטה עד דרך קשפיה וישם פניו ללכת אל ארץ הודו וילך בדרך קשה מדבר נורא ואיום והדרנים תלולים ומקום החולות³ ארץ ציה גם חום ויקש מאד בעיניו כל חילו על הדרך אשר הם עולים ויקצר נפשם מרוב החום והצמא אשר אין להם מים וילונו אנשי מוקדון ויאמרו המעט כי הביאותנו ממקומינו להלחם בדריוש ופרס כי תוסיף עלינו טורח ללכת למרחקי ארץ עד הודו⁴ ועתה ראינו שאין עיניו ולבו כי אם לעשות לו שם ולא יהוש עלינו ועתה נתנה ראש ונשובה למקומינו ודיו כי ימצא חפצו עם חיל פרס הנותרים עמו ויגיע למקום שהוא חפץ. ויהי העם כמתאוננים עד שנשמעו באזני המלך והוא [עלה] על מגדל עץ ויצו לאסף ולקבץ כל חילו ויאספו. ויצו לחיל מקדוניא⁵ ויבדלו מתוך החיל ויהיו לעבר אחד. ויקרא להם ויגשו אליו ויאמר להם שמעתי את תלונותיכם וכי קצה נפשכם על רב טרחו ועבודתי שעברתם לי עתה וקני יון אם לבככם לשוב לארצכם משבח אני אתכם על העזרה ועל המלחמות אשר עשיתם ואתם ידעתם את אשר [עשה] לי מלך פרס עד שנלחמתי עמו ותשמעו ותיראו מאד על כתביו ואזהרותיו ואיומיו עלי ואני דברתי עם לבככם ואומרה אל תיראו כי נלחמה אתו וננצחהו ואחמול עליכם ואשימה נפשי בכפי ואלכה אל עירו להגל ולרעת מוצאי ומובאי ויש מכס לא שלחתי ואשובה ואדעה כי מהאלהים תבוסת דריוש לנפול תחתי ואלחמה בו. ואלכד עמכם את ממלכתו ואמנם דעו כי עם לבבי כמו כן ללכת עד עיר הודו ועתה מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו כי אם תשובו כולכם מאחרי הנני לא אנהם מאשר עם לבבי ואלכה שמה לבדי. וכשמוע האנשים את דבריו [261a] וישובו ויכלמו על כל אשר אמרו וינחמו ויאמרו לו אמנם אדוני

המלך מלך מלכים כי אתה הטיבות לעבדיך כל הימים ותעש לך שם ותנשאם ואנחנו נחמנו והגנו אחרך לכל אשר תצונו. ויצו להשיב אל מחניתם כראשונה. ויסעו ויבואו עד פרגאסין¹) הוא ראשית ממלכת הודו באחרית חדש יולי²) הוא סוף חדש תמוז שלנו. ובהיותו שמה ויכתב³) ספר אל פוור מלך הודו לאמר. מן פוור מלך הודו אל הקושר אלכסדר החושב לכבש כל ממלכות הארץ שלום. הלא⁴) תאמן בעצמך כי מבני האדם אתה וכי אחריתך כראשיתך שוכני קבר למה תשים פניך לרשת משכנות לא לך⁵) לשבת אלהים להיות העולם תחתך ואתה לא תטעה ואל ישיאך לבך יען כי שחות וכבשת את האנשים החלשים אשר אין להם כח כי לא בהם אנשי הודו כי כולם גיבורים כי ידוע ידעת כי מלך גדול היה דיוניאום כקוש⁶) ואשר מלאו לבו לבא לארץ הודו ויתגר בס מלחמה ונפל בידם וישב בכשת פנים לארצו ובני מקדוניא ושאר מלכות יון ופרס אישכו ישיבו למלך הודו בכל שנה ושנה עד מלוק ארתחשסתא מלך פרס ובקש מלך הודו ועשה לו הנחה מן המס וכאהבתו אותו ולמען כי נקל הדבר בעיני הודו על גודל עשרו כי היה מעט לו אותו המס מכל היציאות לו בארץ הודו ועתה המלך עליך לשוב למקומך והנה גאותך ורום לבבך ואל תדרוש מה שאין ראוי לך.

ויבא⁷) הספר אל אלכסדר ויצו לכתוב אל מלך הודו לאמר. מן אלכסדר מלך מלכים בן אמון האליל ואלנפריוש המלכה אל פוור מלך הודו שלום. אמנם דברי האגרת אשר שלחת לנו לא החלישתנו אך חזקת לבבנו ואמצת כוחנו על רוב העושר והגדולה אשר ספרת לנו אשר בארצכם ולא מפני פחד גבורתכם ירע לבבינו אך נתחזק לבוא לרשת את ארצכם הטובה ואוצרות הכסף והזהב ואבן יקרה אשר לך הכון והכן לבך כי הנני לקראתך לערוך מלחמה בעור האל.

וכאשר⁸) ראה מלך הודו את הספר הזה ויבן כי בלב אלכסדר להלחם עמו ויאסוף את חילו ויצא לקראתו מחיל כבד לא יספר מרוב ארבעה עשר אלף עגלות נושאות לחם ומוזן לצבאיו⁹) וארבע פילין¹⁰) ועל כל פיל [. . .] ויוגד לחיל אלכסדר וייראו מאד ותהי יראתם גדולה על שמע הפילים ושאר חיות היער מכל שאר החיל. ויצו אלכסדר [261b] ויעשו צלמי נחושת חלולות וימלאום אש ויתנו הצלמים על העגלות וילכו לקראת חיל מלך הודו וישם חיל מדי ופרס ראשונה וחיל מקדון ויון אחרונה עמו ויתגר בס מלחמה וכאשר קרב חיל אלכסדר מחיל הודו וישימו הצלמים אשר בהם האש לנגד הפילים וכשלוח הפילין שפתותם¹¹) להלחם עם הצלמים כי חשבו חיות הנה ותלהבנה שפתותם ותכוינה ולא עצרו כח להלחם ויהפכו ויגוסו ותכבד המלחמה בין שניהם. ותהי¹²) המלחמה עשרים יום כל יום ומתו מאלה ומאלה עם רב אשר ייגעו חיל פרס ומדי ויעפו. וכראות אלכסדר כי נלאו חיל פרס ומדי ויקדש חיל מקדון ויון ויסב סוסו בוספאל ופניו הלכו בקרב וילחם במלך הודו עד אשר נצחו. ויצו אלכסדר לקבור את החללים אשר מחיל הודו ופרס.

ויברח¹³) פוור אל קצה מלכותו ואלכסדר בא עד עיר המלוכה אשר לפוור ויכבשה ויבואו העיר ויבזו אותה ושאר מדינותיו זהב וכסף ואבן יקרה ואין קצה לתבונה עד כי לא יאמין השומע עד שיראה מרוב החון והכבוד אשר לכדו. ואמרו הדוואים שהיה בבית פוור בית מלכותו ארבע מאות עמודי זהב מקשה על ראשם לוחות זהב מפותחות בהם כרמים וגפנים של¹⁴) ואשכלות משהם וישפה וקירות ההיכל

מצופות זהב בעובי אצבע ודלתות ההיכל שוהם והמשקוף והמוזות מעץ הנקרא בלשון הנר יאבנוס¹) ומעץ הנקרא סנדל מן הירוק ומן האדום וקירות ההיכל כלולות צלוחות זהב ממולאות אבן יקרה ותוכו תרפים וצלמים זהב ואבניו הוא הרויץ ומראש זה לזה גשרים של זהב מפותחים בצורות העופות המדבריות המופלאות והגשרים הלולים והרוז נכנס מבטן הגשרים על פיות העופות עד שיצא קול מפי העופות כקול העופות וציפופם וכל זה עשוי בחכמה הנקרא אלהנדיא²) ובתוך ההיכל כלים רבים מזהב ומכסף ממולאים באבנים יקרות ויפלא אלכסנדר על כל זה.

ויסע משם ויבא עד איי מרוניא³) אחר שבא אליו מכתב משם ויבחו בו ויחר אפו ויצו לכתוב שמה מכתב.

מן אלכסנדר מלך מלכים בן אמון האליל ואלנפריוש המלכה אל בליסתור⁴) מלך מרונוניא שלום. אמנם ידעתי כי לא יחד ממך כל דבר והניצחון שנצחנו דרוש המלך וכבשנו לכל הממלכות ההמה ואשר עשינו עתה לפזור מלך הודו הנני [מצוה] לך וכבוא הספר הזה אלינו [אליך] לצאת לקראתנו [262a] מארצך להראות אתנו פנים הנני אליך אל נכון כי אנחנו נכונים לבוא אל ארצך.

וכבא⁵) הספר אליה ותכתב לו בלשון קלה ובבוזי לאמר. מן בליסתור המלכה ויועציה ואוהבי מלכותה הבהורים והגיבורים כגבורה ומלמדי מלחמה אל מלך מלכים אלכסנדר שלום. אמנם אני נותנת לך עצה הוגנת וטובה שלא תבא בגבולינו כי אם תבוא עלינו תתחרט ותנחם ויפגעו בך גיבורים ואנשי חיל למלחמה המון רב אשר לא יספר מרוב ולא ראית כמותו לעולם. ואני מספרת ומודעת צורת מלכותי כדי שתעמוד על עניינה ותלמד לעשות מכושר עניינה דע כי מושבותינו שני איים הם אחד כנגד השני ושני האיים האלו שניהם בקצה היישוב מן ים אוקיינוס⁶) ואחר מן האיים האלה קרוב אל היבשה יושבי האי ההוא יושביה נשים כולן נשי חיל בנות מלחמה מתגברות בזמן הזה עכשו כפי המספר אשר ספרנום י"ד אלפי אשה לא ידעו משכב זכר ואנשיו חונים באי הפנימי⁷) לבד הם נפרדים מן הנשים ולנו חג אחד מדי שנה בשנה יאספו אתנו ויתחברו כל יושבי שני האיים יחד ויהיו נועדים יחד כל ימי החג שלשים יום וכאשר עברו ימי החג יברלו האנשים מן הנשים כמשפטם וכל הנשים אשר תעבורנה בתוך החג תשמרנה עת לדתן ואם תלדנה בת תעמד עמהן כל הימים ואם זכר יעמד אצל אמו כל זמן שצריך לה וכאשר יגיעו לשבע שנים יעברוהו הנער אצל האנשים כי לא יתערבו האנשים עם הנשים עוד בשום פנים ואנחנו באי השני כאלף אלפי אשה והמספר לנשים בנות המלחמה כמספר אשר זכרנו לך וכעלות אויב עלינו תאספו הנשים בנות המלחמה ותצאו על שפת הים לקראת האויב והנשואות תעמודנה על האי הפנימי לשומרו כל עת שהמלחמה ביניהן ותחלצנה הנלחמות למלחמה בהיציים ובאבני הקלעים ומהפלא גבורת נשינו הנלחמות רבות מהאנשים ויצאות⁸) אל היבשה עומדים למרחוק לראות גבורתינו וכאשר תעבור המלחמה והנשים תשובנה מהלחם יתקבצו כל האנשים כאגודה להשתחוות על כפות רגליהן ואם תנוש (?) המלחמה ותמותנה מהנשים⁹) בתוך הקרב ותהי נחלתן לנשים אשר היו מהן שעמדו אצלם וראו כמותתן ומכל יורשיהם יגרע נחלתן. ואכן אדוננו הגדול שמע נא את דברי בלסתור המלכה הנה נשותינו בנות החיל הושקות וחפצות הלחם בך מאשר

שמעו גבורותיך ונצחון מלחמותיך יען תבהנם כהיום ויצא להם שם על גבורתן ואנחנו נותנת לך [262 b] עצה אדוננו המלך שתשמע מבוא בגבולינו כי לא תהיה תפארתך אם תלהם אתנו ותנצחנו וגם אם ננצחך הלא אתה מבוויש וירוד מכל שעשית לפנים ושמך הגדול אשר קנית זה כמה יבטל אכן סורה נטה הלאה מבוא בגבולינו פן תקלה קלונך אם תבא עלינו. ועתה אם לא לעצתינו תשמע ויש בלבבך באמת לבוא עלינו הודיעני נא בתחילה כי נשינו שמיחות על ככה ועם לבבן שלא תמצאם בתוך האי אלא יצאו לקראתך היבשה להלהם בך.

ויבא¹) הכתב אל המלך ויקרא באוזני ויישב מאד דבריהן בעיניו מעוצם דעתן ועוצם בינתן ויצו להשיבן כתב יקל בהן ואחרי ראש הכתב כתב בו דעינה כי נלחמנו בבני הארץ וכבשנו כל שלשי רביעי הישוב ולא נשאר לכבוש זולתי רביעות העולם לכדו ואלה הממלכות אשר כבשנו בני תיניה ואוריה²) וזולתן והרובע אחר נשאר בלבד ואם נמנע מלכבשו חרפה היא לנו אך מאשר ראינו בכתבכן והכמתכן ובינתכן וגבורתכן עתה דעו ובהרו לכם הטוב כי אם אתם [מאתם] בחיים ובהרתם המות הלחמו בנו ואם תחפצו בחיים ותמצו לעמד בטח קבלנה עליכן מלכותינו ותכנעו תחת ידינו וטוב לכן אכן תתייעצו על ככה כי אנחנו נכונים לבוא בגבולינו.

ויבא הספר אל יושבי מרונויניא ויכתבו לו כי יעשו ויקבלו עליהם מלכותו³) ותשלח לו י' סוסים אמצים המוכרין בחילן וסוסים אחרים הנקראים פלרנש⁴) וי' עגלות נשואות המודות וכל טוב הארץ ויקחו מנחתן וילך מעליהן ויכרות להן ברית.

אחרי⁵) בן הונד לו כי פוור מלך הודו בברחו אל קצה מלכותו אסף המון רב מן הראשונים והילו הגבור וישם עם לבבו לשוב להלהם בו שנית ויועץ אלכסנדר ללכת תחילה הוא לקראתו בתוך מלכותו לערוך אתו מלחמה עד שלא יבא פוור עליו וימצא בתוך מחנהו מרגלים⁶) יודעי הדרכים ויאמר להם לכו נא וראו המקום אשר פוור חונה שם ושבתם אל נכון. ויהי הדבר הזה בחדש אב הוא אגושתי⁷) אשר החום בחומו וחמה בתקופתה ויוליכוהו המרגלים בדרך מדברות ודרך הנגב והחולות וארץ עיפה וצימאון אשר אין מים אך מעט לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם ויפג בדרך מדבר קשה ארץ נוראה אשר הלך אריה שם ולביא וליש אפעו ושרף מעופף ותנינים גדולים ויחררו כל העם אשר במחנה למחניהם כי נורא הוא עד שנתחמשו ויחלצו החיל בנשק ושריונות המגנים והרמחים [263 a] להלהם אתם. ויחנו החיל על רכסי הישימון ואין שם מים לעם לשתות ויצמא שם החיל למים ויקרא מקום אחד לפני מקצת פרשי מקדון בנקרת הצור והנה מים מפנים מן הסלע מעט מעט עד שמצאו שם כדי חמת מים וימלאו החמת מים ויביאו לאלכסנדר אל המחנה וכאשר ראו כי מעט הם ואין בהם אלא שיעור שתיותו לכדו ויאמר הלילה לי מלשתותם ויצו וישפכום ארצה לבעבור לא יתנשא על מחנהו ולא ישביעו נפשו והם שוקקים ויפלא כל המחנה על ככה ויישב מאד בעיני העם הדבר הזה וישמחו מאד. ויהי⁸) בדרך ויבואו עד מקום אחד וימצאו שם בריכת מים גדולה רחבה ד' מפרחים שיעור הצי מיל ויישב להם מאד ויהי בחילו כפעם התיא מאה אלף פרשים ושש⁹) אלף רגלי ומאה פילים טעונות זהב ואבן יקרה וד' מאות עגלות נשואות בר ולחם ומוזן לדרך וגמלים ופרדים נושאים הנשק וכלי

המלחמה אין להם מספר והיו כל המחנה עמוסים מן השלל אשר לקחו מארץ הודו בכסף וזהב ובאבן יקרה טעונים מאד ומרוב הצמא היו לוקחים מסי ברזל ממורק מצוחצה ואבנים קרים וילחכו אותם למען תשוב נפשם אליהם ותקר גופותם והיו מהם ששתו מימי רגליהם והיה כבר עליהם צמאון בהמתם מצמאון נפשם¹ וכאשר פגעו בבריכה ההיא היו סובבים אותה אילנות גבוהים וקנה מכל פנה ולא יכלו לעבור אל המים כי אם בתלאה גדולה וכאשר חנו עליהם וירצו לשתותם והנה הם מרים כלענה ויחנו אל המקום ההוא כחצי היום וקצרה נפשם מאד על מרירות המים אבל הבישו בשפת הבריכה השנית ויראו מגדל עצים ועליו בני אדם ושמהו כי ידעו שלא היה בלי מים מתוקים ויצו אלכסנדר אל מקצת המליצים לגשת אל המלחמה אל המגדל ההוא או לשאול מהם מים מתוקים. ובקרבם אל המגדל נחבאו כל אנשיו ולא ענום דבר וגם השליכו להם אבנים ויורו בהם היצים ויברחו האנשים ולא השיבום דבר ויצו אלכסנדר אל היודעים [משוטג²] לשוט אליהם דרך לעלות אל המגדל לדעת איה מים ויפילו מתי מספר מעצמם אל תוך המים וישוטו ויצאו אליהם חיות עצומות מתוך המים ויבלעו מן האנשים שלשים ושבעה איש ויעמדו הנשארם מעבור אליהם וידאג לב אלכסנדר מאד על ככה ויגדל צמאון המים לעם ואחר יצאו אריות ונמרים וצבועים מן היער ויחלצו אנשי החיל להלהם בם וכראות³) אלכסנדר אותם קפץ הוא אל המים כי נראו לו שם מי אפסים אשר יכול לעבור [263b] בתוכן ועשו כן אחריו כל הצבא ויחנו על שפת הבריכה השנית לנכה המגדל ומצאו שם גולות מים מתוקים אשר היה די בהם לכל החיל וישמחו מאד ותשב רוחם אליהם.

ויחנו שם בערב ויצו אלכסנדר לכתוב עצי המחטב מן היער אשר מול הבריכה כאשר יוכלון שאת ולהעביר בהן אש סביב למחנה וכעלות הירח בלילה ההוא יצאו אליהם מתוך היער נחשים ותנינים ופתנים משונים זה מזה וגויותיהן עצומות וכראשם קרנים עצומות חרוצים ועיניהם דומעות דמע עבה והיה מנהגם לשתות מן המים ההם וכאשר היתה עולה צהנתם ובאשם היה מת כל המריה אותם וייראו החיל מאד בפניהם ולא האמינו בחייהם ויאמר אליהם אלכסנדר ממני תראו וכן תעשו כי המלט תמלטו מהם בעורת האל ויחגר חומש אלכסנדר ויקח בידו רומח ארוך וילך לקראת הפתנים ויעשו כן אנשי הצבא ויורקו הרמחים עליהם ויברחו מפניהם ויפלו מקצתם באש וימותו מאנשי הצבא עשרים פרשים ושלשים גבורים. אחרי כן יצאו להם מתוך המים שרצים⁴) בעוצם צפרדעים ובגופם מגיני עור אשר לא ישלוש בהם ברזל ופטיש והאיצו אחריהם אנשי הצבא ויגערו עליהם עד אשר נפלו מהם ומהם נמלטו המימה, והיה כחצי הלילה יצאו עליהם מן היער אריות ודובים ויבואו תוך החיל וישחיתו אנשי הצבא מהם רבים והשאריות נסו ההרה, אחר יצאו אליהם חזירי יער ועמם יצורים כבני אדם לכל אחד מהם ששת ידיים ויצו אלכסנדר להבעיר אש סביב למחנה ויפלו בתבערה ההיא החזירים ושאר בריות אחרות. אחרי כן יצאה אליהם בהמה גדולה גויתה עצומה מגוית הפיל ולה תואר הסוס ובמצחה ג' קרניים ובלשון אנשי הודו שמה אירא נתרפן⁵) ולא יכלו להרגה עד אשר נצחה בקרניה מהאנשים כ"ה ותרפס⁶) ברגליה חמשים איש. וכאשר הרגה יצאו עליהם עכברים בלא מספר ועוצם גופם כשועלים והיו אוכלים כל אשר מצאו מנבלות הפגרים ואם נשכו אדם מיד היה מת⁷) ואחר יצא עליהם קפחים⁸)

רבות והיה מרתם כמדת בני היונה ותעופפנה על ראשם ואשר יכלו לאחוז בנפיהן בפני אדם היו אוכלות את פניהם ואת אזניהם וכן עשו בעם רב מאנשי החיל, הבוקר אור ויעלו עליהם עופות כעצם הגשרים¹) ומהם אדומים ומקריהן שחורים ויחננו על שפת הבריכה התיא והיו חוספין בנפיהן ומנקרין את הפגרים אשר שם ואוכלים [264a] אותם. וכעלות²) השמש נסע מן המדבר ההוא אל מקום אחד ושמו תרתבמא³) כי עיר רחבת ידיים ושמנה ויחננו במיטב העיר במדינה אחת ושמה שארש⁴) ובה היו אילנות גדולים ועצומים ועל גבי פרים היה צומח צמר וממנו היו עושים אנשי המדינות מלובשין ויקבלו את אלכסנדר בכבוד גדול ויחן בחילו עמהם וינפש שם עשרים יום עד אשר ידע מקום מהנה פוור המלך⁵) ויסע אליו וביניהם מהלך יומיים ויקראו שני החיילות יחד ביום השני למסע אלכסנדר בערב ויערכו מלחמה ביום השלישי⁶) בבקר וירכב אלכסנדר על סוסו בוסאפל ויבא במלחמה וימשוך בחרב ביזמו [עצמן] וירב מהרג בתוכם מאד וכראות פוור את אלכסנדר המלך קרא בקול גדול ויאמר הו אלכסנדר לא טוב הדבר אשר אנחנו עושים אשר לא יתכן שיפלו גדודינו חללים לפנינו אך נבוא בתוך המערכה שנינו אני ואתה ויעמדו גדודינו מנגד והוא אשר יגביר על ריעו יררו [ירדה] בשני הגדודים יחדיו. וייטב הדבר בעיני אלכסנדר ויצו לעשות כן ויציבו שני הגדודים לעבר אחד ויחלצו אלכסנדר ופוור להלחם יחד שניהם בשדה וכל אחד ואחד ציוה את חילו שלא ישאו קול ושלא ינע אחד ממצבותיו וכאשר כבדה המלחמה הרימו אנשי פוור קול וישא פוור את עיניו ויהם⁷) אותם ויגבר עליו אלכסנדר ויך בחרבו על ראשו ויפול ארצה מת. וכראות אנשיו כי מת אדונם רפתה ידם וימס לבבם⁸) ויתנו את נפשם למות ויקרא אלכסנדר להם אנשי הודו מדוע תלחמו ותתנו את נפשכם להרג ואדוניכם כבר מת. השיבוהו אין הפצנו בחיים אחריו כי טוב מותינו מחיינו ואל נראה מדינותיו שימשול עליהם מושל מבלעדי מלכינו ונהיה אנחנו בתוכה נדכאים. ויען אליהם אלכסנדר אל תרהו מן הדבר הזה והרפו ידיכם מן המלחמה ושובו אל ארצכם וגורו בה ואל תיראו שירדה בכם רודה ולא שליט. ותרג רוחם וינחמו בדבריו וישליכו כלי הנשק מעליהם ויקדו וישתחוו לו ויצומו לשוב אל ארצם ויצו לחנוט את פוור כמשפט המלכים מלכי הודו ולקבור את כל אשר נפל הלל במערכה משני הגדודים ויצו לבנות שם מדינה במחנהו ויקרא את שמה אלכסנדרייא עד היום הזה⁹) וככלות¹⁰) נסע בחילו אל היכל ידוע שם ובו שני צלמי זהב שהוטו והיו יקרים בעיני אנשי המדינות ההם וברעת אלכסנדר כי נבונים היו והוא ציוה ויקבו חזר בצידו הצלמים לצוק בתוכם זהב ויהי מספר ליטרי זהב אשר יצק אלף וחמש מאות ליטרין. ויעתק משם אל מבצר אשר היה בנוי בהר תלול והתחזק בו עם רב כי נפל [264b] פחדו עליהם¹¹) ויאמר אלכסנדר לחנות על ההר ההוא ולצור עליו בגליל שרי האומות ההר אשר לא אבו לרדת מתוכם וימשל מהר על כל העם אשר היה במגדל.

אחר¹²) כן נסע משם אל מקום ושמו בגד שמש ובה אומה ידועה ויצר עליהם עד אשר הכריהם לבא תחת ממשלתו. ויסע משם אל מקום מדינה ושמה ראשתה¹³) וימרו לו ולא אבו לתת יד תחתיו ויצר על מדינותיהם עד באו בהן בתוקף ויהרגם לפי חרב. אחר נעתק משם לפלך ושמו הופיראש¹⁴) והוא ממלכה עצומה אשר צבאים מתוכה מאתים אלף פרשים ויערך אתם מלחמה עד משלו על כל מלכותם ויגש שם תקרובת לנעבריו והלל לאליליו.

אחר נסע משם אל מדינות אשר בהן אומות רבות ידועות דראכנס ואברטים ותמים וכרמיונים ואספויים¹) וכן אומות אחרות מבלי שם היו בהרים תלולים ופסגות ויצר עליהם ולא נסע משם עד הכניעם ומשכם תחתיו.

ויסע משם וילך [דרך] מדבר וערבה בין שני הרים גדולים²) ויחשך עליהם הצל ההוא מאד וילאו לעבור השביל ההוא וי³) ימים וימצאו אחריתו אצל עין מים רחבה היא (עתה) היתה מן המים החמין וחמימותה היה שורף מאד ועליה שוכנות נשים יפות מראה ועליהם בגדי חושש⁴) ולא ידעו זכר. וכאשר הביטו אל חיל אלכסנדר רכבו על הסוסים היקרים אשר להם ובידן הניתות זהב מוצק⁵) כי הנחשת והברזל לא נמצא אצלם וכאשר חשב אלכסנדר לעבור המים עליהם לא יכול מרוב ארכם ומרוב הבהמות המזוקות⁶) אשר שם.

ויסע משם לצפון ארץ הודו ויהן ביער⁷) גדול ובה מים רבים וסביב ליער קנים חזקים אשר עושה אדם מהם הקנקנים. ותצא עליהם משם בהמה עצומה והיו קורין אותה אנשי הפלך אנכיתמוס⁸) והיא נקרא דישון או ראם בלשון אשורית והיה עליה צנה כצנת הצפרדע הנקראת בלשון הגרים אלסלחפה⁹) ולה שנייים כשיני המנירה ולא יכול אדם לגשת אליה ולא שלט חרב בתוכה ובגופה. ובעלותה לליהם מן היער הרגה בהם רבים פרשים ותעקר סוסיהם וימהרו עליהם הצבא בכשלים וכלפות עד אשר הרגו אותה.

אחרי כן נסעו משם ביער לפנים עד בואם אל מקום ששמו בחצאר¹⁰) ויצא עליהם מתוכו פילים מספר עצום אשר היו ביער ההוא ויגשו הפילים אליהם ויגורו אנשי הצבא מהם וירכב אלכסנדר על סוסו ויצום לרכב על סוסיהם והרגלים צויה לאסור החזירים ולהוליכם לפני הפילים לבעבור [265a] ישאו החזירים קולם ויצו להריע בשופרות. וכשמוע הפילים את תרועתם ואת קול החזירים נסו לקולם וירכב בהם החיל וידיבוקם ויהרגו מהם הרבה וישברו מהם שניהם הרבה.

אחרי כן¹¹) נסע וילך ביער ההוא ויפגע שם נשים ולהן זקנים ארוכים אשר מניעים עד דריהן ולבושיהן כותנות עורות החיות ולהן עצמה ותוקף במרוץ וכאשר ראו את הצבא מנגד נסו היערה וירכבו הצבא וירדפום וינישו מקצתם ויביאום אל אלכסנדר. וישאלם במה היו זונות¹²) ותאמרנה כי זונות מבשר החיות אשר צדות ביער ההוא. וכאשר בא¹³) הצבא ביער לפנים עוד פגעו אנשים ונשים בני שדה ועל בשרם שיער כשיער הגמלים והבהמות והם היו חונים על שפת מים נגרים¹⁴) וכראותם את הצבא הפילו עצמם במים ההם ויסתרו שמה.

ואחרי כן פגעו נשים משוננות כתוארן וגויתיהן ארוכות יותר משנים עשר זרתות¹⁵) ולהן שינים כחזירים ושער ראשן מכסה את כל גופם¹⁶) ומניע עד רגליהן ועל גויתן שער כבהמות ולהן זנב כשורים. וסביב לאותו יער היה יער אחר ובו נשים ידועות למאד¹⁷) יפות מראה ושערן מניע עד שוקיהן וארכן מגיע שבעה¹⁸) ועשרים אמות ופרסותיהן כפרסות הבהמות ופלא אלכסנדר מזואר הנשים.

ויסע¹⁹) משם ויהן על מקום קרוב להן והנה נסע עליהם רוח קדים סערה בסוף הלילה ותפריד את האש אשר הבעירו ואת האהלים אשר תקעו החיל הפיל הרוח ויגורו האנשים וידמו כי זעף אלהים עליהם בעלותם אל מדינות הודו וינחם אלכסנדר ויאמר להם אל ירך לבבכם ואל תערצו מן הרוח כי במקום הזה מרגיל הרוח

לסער בו בסוף¹) הלילות ובבקר נח הרוח. ויהי בבקר וינח הרוח ותרף רוח החיל מן מחשבותם.

ויסע²) משם וילך בין שני הרים וימצא שם שלג עצומה וכפור וימתו בו ארבעה³) ועשרים מהקרה ויצו אלכסנדר להרכות⁴) עצים ולהצית בהן איש סביב למחנה ונתחממו בו ותשב נפשם אליהם. אחרי כן קדר השמש ויהי לצל עליהם ויסתר מעיניהם אור השמים⁵) ושמים נתכסו בעבים וירדו עליהם אבני איש מגיעים ארצה ושורפים כל אשר יגעו צמחים ובעלי חיים. ויירא מאד אלכסנדר ויצו להגיש קרבניות וזבחים לנסך נסכים ויעתר לאלהים להעלות מעליו המות הזאת ויעתר לו אלהים ותעבר רוח ותטהרם גם העבים טהרו מחמת האה והצל בהיר והשמש [265 b] זרה. ויעתק משם ויצא אל ארץ אשר יושביה ידועים סידרם⁶) שקמים ושלוים⁷) ובוטחים במבחר העולם. ולא היה בהם כח לשאת כלי נשק ולא הסכימו להלחם והם עומדים ערומים אין כסות ושמלה עליהם והיו נסתרים במערות אשר שם והיו מכונים גימונש פיתשיש⁸) ופתרונו עירומים. ובעלות עליהם הצבא וידעו אותם מנגד קדמו אליו ציר מעמחם באגרת בפתשגן הזה.

מאת העירומים הערומים⁹) אל אלכסנדר היציר שלום. דע אם אתה עולה עלינו לקחת כל הון מעמנו דע כי אינך מוצאו אצלנו¹⁰) עקב אשר אתה לא תקח ממנו דבר שיהיה נגזר וטבוע לנו וכל אשר אינו נגזר וטבוע לנו לא תמצאהו אתנו כי אין אנו רואים ברעתינו להשתכר את אשר לא שת האלהים בתוכינו בעת יצירתנו ואם יש את נפשך להרגנו לא נצא אליך לערוך מלחמה ולא נישוש תום נפשנו בגללך¹¹).

ויהי כקוראו אגרתם השיבם לאמר. דעו כי אין הולכים אנחנו אצלכם לערוך מלחמה ולא לנגוע אליכם אך להלוות עמכם לעשות אליכם חסד ואמת. ויהי כאשר בא עדיהם שאלם מדוע¹²) הם נזוינים במזון הנאלח ומן הדבר אשר הפרצם על זאת. ויאמרו אליו אנחנו על המחיה הזאת נולדנו לזון מצמה הארמה ועשב הארמה אם מעט ואם הרבה ולא נטרח את עצמינו לעשות מלאכה להרוש ולרוע¹³) כי דיינו באשר הנחילנו [ה'] ומתנתו הטובה אשר נתן לנו [והוא שכלנו ודעתנו. ויחל אל' לשאול להם שאלות וישאל לאחד מהם היש לכם קברות. ויאמרו אנחנו נקברים בחיינו וגופנו הוא קברנו ונקבר(ים) בטותנו בו ובחבורו וכאשר נפרד ממנו נחיה. וישאל לאחד ויאמר מי הוא במציאות יותר החיים או המתים. ויאמר אצלכם המתים אמנם אצלנו כלנו חיים. וישאל לאחד ויאמר לו מי הוא יותר חכם האדם או הבהמות והחיות. וישיבהו יש בהמות שלא יגיעו כל בני אדם לקצות פרסותיהן וכל הבהמות בכלל יותר ערומים מכל האדם לבר משונאי מותרות העולם הזה כמונו כי אנחנו באמת מין האדם. וישאל אחר ויאמר לו מה המלכות האנושי. ויאמר לו אצלכם עשק וגול ואצלנו חכמה. וישאלו עוד מי לא יכוב. ויאמרו לו האל ויודעו כי הוא האמת ויודע אמת ויודעו ומכיריו ידעו אמת וזה מעשיהם. וישאלו אי זה צד יותר טוב בגוף האדם הימין או השמאל. וישיבהו אצלכם הנשמיים הימין ואצלנו השכליים השמאל כי לולא הייתם כן (?) הייתם זוכרים אחריהם ולא הייתם מכניסים עצמכם באלה השטויות אשר לא היתה כונת האלהים בהם ביצירתכם. ואחר ששאלם שאלות רבות¹⁴) [ויאמר אליהם היש את נפשכם בכל אשר אתי ואשורנו אליכם. השיבוהו שאלתנו אחת היא אותה נבקש אם נמצאנה¹⁵) אצלך לבלתי

תשיגנו מות ואם תוכל לתת לנו אותה נקבל מעמך ואם אין לא נבקש מאתך דבר בלתי זה כי אין צרכנו בה¹). ויאמר להם לא [לו] יכולתי על הרבר הזה הייתי מהזיקו לעצמי. ויאמרו לו אחרי אשר אינך יכול לנוס מן המות מדוע תתפאר בעולם הזה ואתה מחר תעובהו אל זולתך²). והשיבם האל אשר נתן לכם לבב לסבול כל אשר אתם סובלים הוא נתן לי לב חזק ואמיץ להתגבר ולהתפאר ואינני יכול להעתיק הטבע אשר התוך האל בלבי כיש³). הים כאשר בא בתוכו הרוח הומים גליו וכן אני אם הפצתי לנוח⁴) לא יעובני הטבע אשר אני בתוכו ומתכונת [266a] הדעת המורכב כי רצונו לתור אחרי המשרה והשלטון ובני האדם נפרדים איש מאחיו בטבעם ומוכן לבוטים⁵) ובגלל הרבר הזה בא ביניהם [ההבדל].

ויסע⁶) משם ולא עשה עמהם הדשה⁷) וילך עד בואו אל ארץ רחבת ידים ויהן שם בבא ההרסה בכל הילוי⁸). והיה בבקר וירא צמחים ואילנות ויצאים מתוך הארץ כעלות השמש ומדי עלותו היו האילנות צומחים פריים על הארץ עד היות השמש בחצי השמים ואז היו עומדים מלצמחה וברדת השמש מחצי השמים והלאה היו האילנות נוערים ובאים תחת הארץ עד בוא השמש והצמחים והאילנות באים עמו מתחת לארץ והיו הפירות טובים מאד וריח הצמחים טוב. ויבקשו מקצת הפרשים ללקוט מן הפירות ויגשו אל האילן ויפלו פגרים מתים אז שמע אלכסנדר כעין בת קול אומרת אליו לא יקרב אדם ללקוט מן הצמחים פן ימות ועל האילנות. [עופות בעלי קול ערב וכאשר היו יורדים מעל האילנות⁹] אל קרקע והיו קריבים אנשי הצבא לתפשים היו פורשים בכנפיהם והיה רוח תבערה יוצא מבין כנפיהם ושורף כל אשר להם סביב. [ובתוך המקום ההוא מצא דגים ותנינים שלא היו מתבשלים כי אם במים היים וחיות רבות בעלי המש רגלים ושלא עינים וארכן שש אמות, ומצא . . .] פיהם כחזה שלהם מרברים בו בלשון בני אדם ואוכלין כרוב [כדוב] ומצא סרטנים גדולים כספינות בתוך אגם גדול מצא אותם¹⁰)] וירא אלכסנדר משבת במקום ההוא.

ויסע משם ויהן אל נהר פישון¹¹) אשר ממנו יפרד יאור מצרים הוא נילוס וימצא בתוך המים סרטנים עצומים ועקרבים ונחשים והיו יריאים אנשי הצבא מלעבור בתוכו. והיה דרך הנהר מושבת שנה תמימה לא יוכל אדם לעבור כי אם בחדש יוליו ואגושת¹²) מפני היות רעות אשר היו כלות מן המים בשני הדשים אלו ועל שפת הנהר השנית שוכנים אנשים בעלי מראה¹³) ולא יכלו לעבור להם. ויצו את היודעים לרבר בלשון הודו לשאלם מה משפטם ומה מעשיהם ולאזיה עם מתיחשים¹⁴) ויודיעום כי הם עם אלברא המה¹⁵). ויחפזין¹⁶) אלכסנדר מאד לדעת בעניניהם ויאמר להריץ אליו מתוכם מלאך¹⁷) בקרון קטן כתואנה אשר היה להם [לדעת] לעבור הנהר ולא היה לזולתם. ובבא המלאך אליו נכתב איגרת ויתנה אליו [החוליקה¹⁸] לאלברא המלכה¹⁹) וזה פתשנן הכתב. מן אלכסנדר בן אמון האליל ואלנפריוש המלכה אל דניום²⁰) מלך אלברא שלום. מלפנים היה רצוני להלוות אליכם ולהצמד לכם בדעתי תושיתכם הישרה ודעתכם הנכון אשר תשענו עליו בהבדלכם מאגר הון ומעשיות עושר ונוסף²¹) לכם מעט מוער²²) ואין אתם הפצים להתעמר בכל דבר ולא לנגוע לבעלי החיים ולאכלם והייתי הפין לעמוד על מעגליכם ולדעת איזה דבר נשא אתכם [266b] להתנאות על המשפט הזה ולהדריך אם יכולתי²³) על הדרך אשר אתם עליה כי אני מנעורי עד היום הזה²⁴) על אהבת ההכמה

ועל חקירת סודותיה ולא עזבתי מלמד ששמעתי עליו שיש אתו חכמה אשר לא הרביתי לו כבוד והון ויקר לבא להורות לי חכמתו ואשר לא היה מתרצה בכסף וזהב וסגולת מלכים לבא אלי הייתי הולך אליו במקומו ועירו לשרתו ולהתלמד ממנו ואף שאני מלך בן מלך עד אשר פגשתי בזמני איש אשר נתן לו האל מפתחות אוצרות חכמתו ויף בגדלו עד אשר ידע כלל המציאות ידיעה שלמה ולא היה איש לפניו ולא יהיה אחריו מי שעבר גבולו בחכמה ובטוב המדות ובשלמות הנפש וביושר עד שראוי לומר עליו שבגללו ברא האלהים מין האדם והוא היתה הכונה בכריאתו ואולי כונת סבוב המצאו הלילה בנצחות התנועה הסבובית היא המעמידה המין וההוויות כל אחד יבאו למהללו ומצאו כי עדיין לא הגיעו בהתחלתו ולכן תהלתו הדומיה בפה ובלשון והציור הנצחי התמיד להרמות לו והוא שמו ארסטוטלים מאנשי אתיניאה עיר חיי העולם הזה ובעל זמן כמוהו. וכאשר שרתתי אותו ועמדתי על סודותיו וחכמתו ולא על כלם אמרתי אין לי לבקש זולתו כי הוא תכלית החכמה ומי יוכל לבא עד תבונתו [וחפצי היה מנעורי בקנין המוסר ולא הייתי מודה בעצה אלא אם כן] מכה ראייה נוכחת⁸ ואמרו החכמים יתכן לאנוש להחזיק אל עצמו את התושיה אשר כל האנשים מודין בה ומפאריך אותה. ואני אומר אולי תושייתכם היא זאת ולו בארתם אותה לי עם שרשי משפטיה ותהבולותיה⁴ [הייתם] מועילים לי ולעמי בגללה⁵ ואתם יודעים כי החכמה נמשלת לנר מה הנר המכתיק אדם ממנו ובהעלות נירות רבות לא יחסר ממנו מאומה כך היא החכמה ואני דורש מאתכם להחיש תשובתי בפתרון הדברים אשר דרשתי מאתכם באר היטב.

ונקרא דרגוס⁶) אגרת אלכסדר השיב לו אגרת וזה פתשננו. מאת סנדרוס [דרגוס] כהן אלברא המה⁷) אל אלכסדר הנקרא מלך מלכים שלום. ידענו מתוך דברך כי לקנות המוסרים רצונך וחפצך לדעת יסודי החכמה⁸ וייטב בעינינו ונפאריך על זאת והורינו כי ראוי [אתה] לשלוש ולמשול ולמלוך משאר המלכים עקב אשר לא יתכן להקרא [מלך] לחסר תכונה והנך משובח ברצותך החכמה והמשפט ואם אינך משכיל בחכמה לעשות כמעשנו⁹ אין לנו להאשים אותך כי אומן טבע לבכך אשר גדלת עליו אינו כדמות טבע לב אלברא המה לתהלת החכמה והעניין הזה כי אתם כל משפטיכם וצדקותיכם אשר תעשון בהפצר הנביאים¹⁰) והאלילים והגעבדים אשר מכפיץ אתכם אשר עושין אותם באמרכם כי האלילים שלהם לכם להזהירכם ואנחנו איננו מתנהלים על המשפט והדת בעד נביא או אליל אך מעצמינו ודעת לבבנו ומשורשי החכמה ויסודה ועל כן דרכנו שונה מדרכיכם. והיה פתרון דתינו ופורטוקשה עלינו בדעתינו כי אתה מרוב תפארתך בעולם הזה ושרירות לבך [אשר] השיאך לתור אחרי השלטון והממשל ימנעך מהקור על תעודתנו ושרשי דתינו¹¹) ואז יהיה יגיענו לריק. אכן נבאר לך שמין מדרכינו אשר אנו דורכים בה מבלעדי אות ומופת פן יהיה כבוד עלנו [עליך] להבינם ולמען לא אליך מונעי לקח¹²) אנו מודיעים לך מקצת תושייתנו. דע נא אלכסדר כי אנחנו לא נחטא ולא נפשע¹³) עקב [267b] אשר לא נבקש מן העולם הזה דבר שאינו נגזר לנו. אמנה נבקש מן העולם את אשר יעמידנו בו ויטריפנו חוקינו ולא נדרש את המותר. ולא נכפה את הבהמה לחרוש את האדמה כדי לזרעה¹⁴) יען הבהמה גם היא חותרת אחרי אוכלה ומוזנה וכן

משטח החרמים לצוד עוף השמים ודגני הים או להנהיג הכלבים לצוד חיות השרה כל זה רחוק מעמנו שאין אנו רוצים לזון בלתי מגדולי האדמה ועשביה בלא יגיע האנשים ועמלם ובגדולים ההם הנה אנחנו משיבועים רעבנו ואין אנו חושבין להשיבוע את נפשותינו כל השובע שלא יתכן זה בעין הרעתי¹). ובמעשה הזה נמלטנו מן החללים והצירים אשר אתם עלולים בהם ואנו כל ימי חיינו תמימים ובריאים ואין אנו טעונים אל התרופות ואל הרופאים ככם ועל כן חיינו גורים ונגבלים בשוה²) ומעט מהרבה ימצא אצלנו נער נאסף בלא זמן ולא זקן ונער עד דאבון נפש³). ואין עמנו מי אשר יכריהו הצינה להתחמם באש ולא חווק החמה להתקרר ודינו בימי הקיץ והחורף המכסה אשר הקדים עלינו בוראינו מלכסות בשר ערותינו בחגורות עלי תאנה ולא נוסף בהן בעת החורף ולא נגרע מהם בעת הקיץ. ומוזנו זרע הגדלים ופירות האילנות ומכסנו עליהם. ולא ניוון מבעלי החיים מלבד החלב אשר אנהנו שותים מפני כי זמן מוון הוא שהכינו האלהים לקטנים בעת לידתם לגמלם⁴) ואשר יותר מן החלב אחרי יניקת הילד או יהיה מותר לגדולי אדם לשתותו. וכן לא נלוה אל הנשים לתאותינו אך לחיות זרע בעתים אשר יועיל הזרע לתת שארית⁵) שאין לנו מלאכה אשר נדרוש בעדה השתכרות העולם אחרי אשר אינה צורך לנו. ולכן חיינו במנוחה וכל ימינו אנו עוסקים במהלל הבורא ברוך הוא ולהבין גבורותיו ונפלאותיו. ולא נבקש לשמוע חידה אם לא תצא חכמה מתוכה ולכן נמעטו דברינו. ואין בינינו מחלוקת אחרי אשר כל אחד ממנו לבו נוטה אל הצדק ואיננו הפץ בלעדיו וכאשר שומע⁶) מקרב ואם יטה לבבו מאחריו ישוב מהרה אליו כי לא נבקש זולת האמת והצדק. ולא ידרש יותר על חוקי יען הדבר המוסף על החק לא יועיל והמבקש דבר אשר לא יועיל מאבד ואינו קונה ומי אשר לא הספיקהו די החק [268a] לא תהיה או די בקשתו גזורה ונגבלת⁷) והוא כל ימיו עני ואביון. ומפני שאנחנו מספיק לנו את אשר נמצא מגדולי האדמה לכן סרה הקנאה מתוכינו ואין בנו איש חומד דבר מיד עמיתו כי אשר בידו מספיק לו ועל כן נכרת מחלוקת מבינינו ואהבה ושלום בתוכנו. ואין בתוכינו שופטים ושומרים אחרי אשר אין פשע בדינו שנהיה מוכרחים לשום עלינו שר ושופט. ולו אלכסדר תבליג [תחזיק] על יצרך ותכפה אותנו [אותו] כאשר עשינו אנחנו לא דרשת מהמלכות והממשלה ככל אשר אתה [דרוש ולו אתה⁸]] עושה גבורות על אויביך אשר בין צלעך לא היית טעון לגבור על אויביך אשר חוצה לך רק הדבר הזה כבוד עליך ולא נצוך לעשות הדבר אשר יקשה ממך. והנה בארנו אליך כלל מתושינתנו ונותרה אחת אשר לא נמנע להגיד אליך נכ [ואם נדע] אנחנו כי תנבלהו ותלעיג לה מה [והת⁹]] הרבר כי לא דרש אדם כופר מתוכנו מאת רבו ולא עשה צדקה לבעבור יכפר לו האלהים על עונותיו ולא נענה אל אחיו לשאת פשעו אשר עשה כנגדו. אכן לא לקח ממנו משכבו¹⁰). ולפי שאנו יודעים שאתה תבון את המעשה ותקלהו על זה באנו לבאר לך מהקורנו בדברים האלה. ואנו אומרים כי לא נשא לנו כופר מרבנו מימינו יען לא אשמנו נגדו שנהיה מהלים אותו לכפר על אשמתינו. ולא פשענו אל יציר כמונו שנשוב אליו בתשובה ונדרוש כפרתו או נחוק עניים בצדקה לבעבור יכפר על אשמתינו. וכן לא שאל כופר ממנו אל עמיתו כי לא עשה פשע שיהא צורך לדרוש עליו כופר. וכן לא מת אחד ממנו בידי אדם עבור שלא עשה לו דבר שיהיה חייב לו מות עלי דינו. אכן אתם אנשי יון אצל [וכלל] כל האומות לבד

משפחה אלכראהמה המירותם¹) את תושינתו כאשר המרנו אנחנו²) תושינתם כי אנחנו לא נעדה הכלים היקרים כאשר תעידו אתם [ולא] תתנאית נשינו עבור תמצאן חן בעינינו כנשיכם כי אין נפשוחינו חושקות בהן לתאותהן. וכי לא נבנה בתי מרחצאות להתערך בהן ולטהר במימיהן כי חום השמש ביום מהמם אותנו ורסיסי הלילה רוחצים בשרנו. ואין אנו צריכים לשרוף את האבנים ולעשות סיד לסוד בתנו כי המערות אשר עשה אל מספיקות לנו. ואין אנו צריכים למלאכת החרשים והאורנים לעשות כסאות לשבת בהם ובגדים ללבוש כי העפר מצע לנו לישן בו כאשר יהיה באחריתנו. ובכל זה [268 b] אין אנו צריכים להעזר איש באחיו בכל מאומה ולא יעבוד איש ממנו לבני גילו כי לא יתכן להכם לעבוד את בני גילו שהם כדמותו בצלמו כי בוראינו אחד ואין לאחד ממנו יתרון על הכירו בגבול היצרי³). ולפי שאתם דורשים טובות העולם הזה אתם צריכים להתלמד חכמינו⁴) המליצה להתייעץ במלים צחות לבעבור תתפארו על [חכמיכם] ותשתררו עליהם. ומפני שאנו ממירים את עצתכם נבון צחצוח המלים ותקונם אך הפצינו תוכן הענינים עד אשר הכרנו חכמת המליצה ואין אנו רואים ללומדה כי בנויה היא על שוא מהתלות אשר אנו מרחיקין אותן אמנם רצוננו להתלמד החכמות הנותנות אות זמופת והאותות הראויות הנאמנות אשר לא יבואם עקלקלות נדיב. וכן אין אנו הפצים את הפציכם מרוב הנגינות והתענוגות בפרדסים ובערוגות. אולם כאשר יטה לב אחד ממנו אל תענוגו ישים את לבו לקרוא חידות הראשונים וקורותיהם ובוה יתן ללבו מרגוע ומוסר. ואם הפין להשתעשע ולהתנאות ישא עינו השמימה וראה הכוכבים המשמחים את הלב והתמונות הערוכות המזוהרות ואז יראה מוטב שבתלאות והנפלא בהן וכן יביט אל אור השמש הזורה אל כל פנות העולם והניצצים הנוצצים על קצות הארץ וכן יביט אל הים הרוק אשר נכחנו אשר לא יהמה ולא יסער ולא יעבור שפתיו כאשר הימים אשר אצלכם עוברים שפתיהם ובוה מנפלאות החכמה הנותנים נפלאה מאד לרואיהם⁵). וטוב לו להביט אל הנפלאות האלה מלחרות בשמתתם ולהביט אל האילנות אשר אתם נוטעים בידים והבניינים אשר אתם עושים ותשכרו לכם אנשים ככם אשר אין לכם יתרון עליהם בצורה ובמעשה. ואשר אתם מתנאים לעשות מכלי הזמר והנגון הם שמע קול עופות וזמרים ונועם קולם וצפצופם טוב לנו מכל כלי זמרים ונגונים אשר יודעים [אנו] לעשותם אם ייטב בעינינו. ואתה אלכסנדר אני יודע כי כל מה שספרתי לך לא תוכל להתאפק לעשותו ואף אם העידות בעצמך כי תעשהו אולם אין להאשימך על זאת למען הטבע אשר נתן בך שלא תוכל להחליפו ואיך יוכל האדם לעשות על יצרו שהיתה תרבותו⁶) בארצות אשיא ואורניה ואפריקיה אשר אנשיהם בהתקבצם במערכת המלחמה חושבים לכסות עין הארץ מרוב גדודיהם [269 a] וכי מדי משלם על גדוד רב ויגברו על הממלכות אז יהיו נקראים בשם האנשים יותר ואתם ברוב גדודיכם באתם בים הגדול הנקרא אוקיינוס הסובב את כל הארץ ולא די לכם כל זאת עד אשר אמרתם להוריד עופות מן השמים ולנצח חיות השדה ותשימו לכם פרסכם⁷) קבורה. ותחשבו כי כל זה האלהים הגירו לכם עם עבדיו הנביאים והמלאכים⁸) אשר אתם השבתם כי כוכב הצדק שהוא אחד מהאלהים היה אותה את ההון והרוח ולכן הוא אות. לכם ותאמרו כי שני אלוהות הם מעידים לכם בבקשת הרוח והנאוף והזנות. ותמלאו בטניכם בבשר בעלי החיים והמטעמים

המתחלפים לכמה עניינים¹). ותחשבו כי בצומכם יום או יומיים מספר כפרתם²) בהם את אשמותיכם אשר עשיתם³) על המאכל. וכן תחשבו כי האל ציוה אתכם לשחוט בעלי חיים ולהעלות עולות לפניו מהם לבעבור התרצות אליו. וכמה הייתם מטיבים לו העליתם את עצמכם לפניו לעולה אם⁴) היו דבריכם אמת. ואין⁵) אנו רואים כל אשר מבקשים מטובת העולם הזה בלתי מסבות לשנוא את אחיו עד כי מקצתם ילכו רכילים בין שני מלכים וירגלו ביניהם לבעבור ירחב ריב בתוכם. ולא תרפו הצורה אשר ברא [אלהים] חופשית עד אשר תקווה לכם ותעבירוה⁶) ותכריחו את שופטיהם לדון לכם כפי רצונכם וכפי חקכם ולמקצתם⁷) תמורת דינם ותשימו מהם שרים ועבדים והאל ברא אתכם צורה אחת ומחומר אחד קורצתם יחדיו. ועוד תהדרו במשפט פני הגדול הן היתה ראייתו אמת הן שוא. והצורות והעניינים האלה אשר נטבעתם בהם השיאו אתכם ויפתו אתכם להתגבל ברעות העולם הזה ותועבותיה לנשות אל המאכל ואל המשתה והמלבוש⁸) ולכן נששתם מלכת אחרי המשפט. ולא יספיק לכם חוקכם הטרם תדעו כי האם אשר ילדה את האבן ילדתכם כי הכל נוצר מן האדמה⁹) ואם כן מדוע תחרשו האבן להגין לכם והעפר אשר הוא אביכם מושל על גוויתכם. והתמהון הגדול אשר בדבריכם חשבתם כי האל שברא כל בעלי חיים ציוה אתכם לזבחם לעבד מהם לפניו וגם תתרוצו אליו בהציבכם ההיכלות והצמחים¹⁰) לשמו ואינם יודעים כי האל אינו הפיץ בדם העגלים והכבשים והתיישים ולא להקריב אליו בכלי זהב וכסף אמנם המקריב לו לב החכמה והתבונה ויתפלל לו בשמו המפורש הקדוש ולא יקריב צלם לפניו או תמונת האיש ההוא קרוב אל בוראו כי האל טהור וקדוש ואוהב קדושים וטהורים המטהרים מצואת העולם¹¹). ולכן אנו מחזיקים [267 a] אתכם כחוקת אוילים אשר לא תדעו המשענה אשר אתם נשענים עליה ואינם מכירים כי היינו חיים טובים ותושייתנו קדושה דומה לתושיית המלאכים. אכן נטיתם אתם מן הדרך ונטמאתם בזנות וברשע ובהרג בעלי חיים ובתורות הגבראים¹²) ובעבודות הצלמים ואתם בהייתם טמאים כי נרחקתם מדרכי הבורא וכל שכן בעת מיתתכם שתתרחקו ממנו ומכבודו¹³). כי הנכם חשבתם אשר רצון האל תקנו בימי טומאותיכם וזבחיכם ויותר על כן כי לא תעבדו אל אחד אבל תשתפו עמו אחרים הרבה מאד עד אשר שמתם מספר אלהיכם כמספר גידיכם ועורקיכם וכי לכל אחד¹⁴) מכם אל אחד מושל ואתם רואים כי הילד בעת מולדתו טהור וקדוש וטוב הוא שיקרא בעת ההוא כאחת הבהמות מאשר ימנה את החכמים הנכרים. ואני רואה אתכם בתרכם כסילים מכל שתחשבו כי מנארבת¹⁵) המולדת נולדה מראש כוכב הצדק ולכן היה לה ממשלה על המוח אשר הוא מקום החכמה והדעת. ותחשבו כי תמאנס¹⁶) הכומרת נבראה מגופו¹⁷) ולכן היה לה ממשלה על הגוף. וכי מארם¹⁸) היתה בעלת חיל ותמשול¹⁹) על הלבב. וכי כוכב הכותב היה חכם גדול בארץ ולכן משל על חכמת המדבר בעלות השמימה²⁰). וכי כוכב הנוגה היה אוהב הנואפים ולכן משל על אודות הנשים²¹) בעלות השמימה. וכל זה מבואר בכללי נימוסיהם ואתם מחלקים הנמצאות ונתתו בעלי חיים על האלהות כפי דעתכם ולא תדעו כי אחד ברא כל הנמצאות וכי הוא מושל עליהם ומנהיגם. אחרי כן הקקתם בנימוסיכם כי כוכב מאדים מקריבין לפניו את החזיר ונוסכים לפניו דמו לכיוונו וכוכב שבתו התיישים ולצדק שורים ולנוגה בני יונה ולכוכב²²) כנפי העופות ולבונה ולמנארבה הכומרת הגדיים ולאתנאום²³) [הטלאים] וכי ארכלוס ציוה אתכם²⁴) לכסות

היכלו בעלי התאנה והיכל כניסוס כשושנים¹). ואתם נותנים הכוכבים והמלאכים קצנים או זוכי [אוהבין]² בהמות שתתרוצו להם בדמים ובשר או בעלי שחוק שאתם מתאנים בוצנים ועלי תאנים הוי עליכם³ ומחשנותיכם [רעות] עליהם וחסירו מהם כבודם ואם תאמרו כי האלוהות ציוו אתכם כן מאד קלותם בעיניהם ואם תעשו את זה מלבבכם ולא בעצתם הן הרחקתם מהם רצונם ואתם מחוייבים להם⁴ והם [269 b] מקציפים עליכם והנכם מכל צד במעלה מעוטה ונקלה.

ויהי⁵ כאשר קרא אלכסנדר האגרת הזאת חרה אפו בהתקלתו⁶ בנעבריו ובהתהללו באיליו ויצו להשיבו באגרת כפתשנן הוה. מאת אלכסנדר מלך מלכים בן המלך אמון האליל והמלכה אלנפריוש אל דרנרוס⁷ שלום. ראיתי דברי אגרתך ובינותי בתפלאתך וודון לבך כי חשבת אשר (עם אל נכון) המה [אתם] יחידים בין עממי הארצות יען תאהבו האמת בפנים ובמעלליכם. ותחשוב כי המלאכות והאומניות אשר עושים כל בשר הם הטאים ופשעים לפני אלוהות וכי המלאכות אשר יתכנו לאנשים בטבע להם ובתוכן רב בעלי החיים נתנם האל בהם לאפס ולאין וכל אשר נתן בנצח⁸ הלב ובגזירתו הטאת ופשע הוא. ובשלשת אלו דברים הרביתם⁹ מאד עד אשר העליתם עצמכם כמעלת האל המחוייבת עבודתו ואנחנו רואים כי המעלה הזאת אשר נתתם בעצמכם שוא ושקר היא אמנם הצדק והמשפט הוא אשר אשים לפניכם. השבתם כי אין מנהגכם לחרש את האדמה ולא לזורעה ולא לנטוע האילנות ולא לבנות בתים ולא לשכון באהלים ולא לרכב על בהמות ולא ללכת בלבים וכי אין אנשים במקומכם עוגבים על הנשים ולא נשיכם על האנשים ותחשבו כי כל זה תום נפשיכם וברות עצמכם. אמנם לא כן כי על כן אינכם חורשים את האדמה לפי שאין לכם ברזל שעושים ממנו כלי החריש והקציר ועל שאינכם בונים בתים כי אין בכם כח להצב¹⁰ (החומר¹¹) כי¹² אין לכם בהמות לרכב עליהם ולא אוניות וציים שתלכו בהם. ויציק אתכם הדלדול ותאבו לרעות העשבים כמו הבהמות ואינכם בזה בלעדי כדמות הצבועים והאריות אשר לא מצאו בעלי החיים ישובו גרפים לרעות העשבים וגדולי הארץ לתמוך את רעבונם ולהעמידם על נפשם בגרוע מהם את אשר נאות מהם. לכן דבריכם אלה אשר אתם [דוברים הם] ככה ובהפצר ואתם עומדים עליהם ואנחנו השוכנים בארצות האלה השמנות והטובות לו הציקנו הזמן לשכן בארצותיכם הרוות והרעות שבנו נכיאים וגרפים להתכלכל כאשר אתם מתכלכלים. ובהיורכם בנשים ותזידו בכם כן משפטכם אתם חרצתם ברעותכם גדולי הארץ והעשבים המכיאים את הטב נשמיכם ועל כן אין לכם תאוה בנשים. ועתה למן היום והלאה אל תתנאו בדבריכם עלינו שלא תוכלו להתנאות ובל [תאמרו] [270 a] עניותכם ומסכנותכם חסד האלהים עליכם הוא יען האלהים ברוך הוא לו הפץ בדבר זה [לא] ברא בעולמו כל הנמנעים לאין יתרון וכן כל אשר נתן באנוש מרקות המלאכות ופלא האומניות היתה מתנתו¹³ להיות יותר לבעלי החיים ההונים ואתם אל הטאת והפשע נכונים ונועדים ומן היקר והכבוד גרושים ודחוקים. ואמנם המהלל והכבוד הוא לנו כי אנחנו נוחים על הגורה האנושית ומשלימים כל אשר נתן בנו אלהים מן הכח הטבעי והיצורי ונבקש מעלות המעשים ונוסיף עליכם ודורשים לנו אנו החסידים והצדקות ונבחרה מעשה חוסן ויקר כי האלהים ברא התמורות והחליפין בעולם לבעבור יאחו אדם כל דבר מהם בעתו ויקבל כל מקרה איש אל אחיו

ואנחנו אוחזים מכל דבר כמשפט ונותנים אל כל ענין חוקן ואמתו. וכאשר מסכות הגלגל מתחלפות בשקיעתן וזריחתן כן אודות האנוש בחייו נעתקות מעניין אל תמורתו ונצנעות [ונוסעות] מדבר אל חילופו כי הילד הפצו ורצונו להתעלל ולשהוקן ובחור ועלם בקשתו בתנועה ותשמיש והוקן מחשבתו נופלת משני העניינין האלה ונדבכת אל התנועה והזהרה אשר הילד אין בו כח לעשות מעשה כי לא תניע תמימותו והבאה מתמים כל כסותיו כי הגיע אל תוקף חייו) והוקן נפטר מכל כי הוא עובר ובטל מן העולם. והטוב לאדם לתת אל כל זמן מזמני חייו הדבר הנאה לו והמתיחש אליו לבלתי יחשך כוחו ותוקפו מעשות העניינין הנלוים אליו והדברים אשר הרחיב לו האלהים עשות ולקחת מכולם מדה בינונית וטובה ואז תהיה מחייתו מתוקה ומשובחת בעולם הזה ולא תהיה זנוחה ונקלא לעולם הבא עקב אשר לא לקח מדבר הרבה ממשפטו וחוקו² הנכון לו. ואשר נמש נחלתו ואחותו אשר הנחילו האל בעולמו הוא נבל את עצמו ויטוש את צביונו ולא שמה בחלקו וכן מעגליכם אשר אתם דורכים בו. ולכן יתכן לאדם לקרוא את תושייתכם תושיית משוגעים ולא יתכן לנבון לקרוא תושייה.

וכקרא דנדרוש³ אגרת זאת השיבו עליה באגרת בפתשגן הוה. מאת דנרום כהן אלבראקמה לאלכסנדר הנקרא מלך מלכים שלום. הנה הרחבת במליך לבלי חק כי תהית על עצמינו וחידתינו⁴ ותהתל על מעללינו ופעלינו ותפאר את חקכם ותשייתכם⁵. ואני אומר לך כי אנחנו לא נחשב את [העולם] הזה לנצה אך הוא לנו אוהל ומעצר [מעבר] אל המקום האמתי אשר באו אבותינו בו ולכן לא נכון [270 b] לנו לצאת מן העולם הזה [טעוני] פשע וחטאת פן נלאה בדרך אשר אנחנו נכפים ללכת בה ועל כן נמנע מאגור הון ומצבור זהב וכסף בעולם המסע. ואשר החטיאות אותנו כי אנחנו משימים את עצמינו כאלוהות אין אנו חוטאים בדבר זה אמנם אתם חוטאים בו כי כל אשר אגרתם מרוב המטמונים ותבצעו את שאינו שלכם ותבקשו למשול על העולם בדבר הזה תחשבו להרמות כאלהים ולגבור על מלכותו ויצוריו. ואשר אמרת כי האלהים ברא בעולם⁶ החליפין והתמורות אמת הוא אך לא בראם לבעבור יאחו אדם מכולם אלא למען יראה הטובה ויאספה אליו ויכיר הרעה ויבדל ממנה ואז⁷ יתום בו הדעת אשר הפלא לו האלהים מכל בעלי חיים בדעתו למאוס ברע ולבחור בטוב. ואתם געלתם את הדעת ותסברו כי החרוץ והכסף והפנינים יהיו מספיקין לכם והם אינם משיבועים רעבונכם ולא מרוים אתכם לצמאכם ולא תהיה נפשכם ברה וזכה בקניינכם אמנם משברים⁸ צמאכם המים ומשיבועים רעבונכם המאכלים ומוכים את נפשתיכם החכמות. והכסף והזהב אשר תשימו להם יוצאים מכל זה עד אשר הרחבתם בעלי הכסף והזהב ותנשאום למעלה ואם הם פושעים כאשר מתעמרים תהיו גם אתם פושעים באהבתם אנשי רשע. אחר התנשאת עלינו בכניינכם אשר אתם בונים ובעלי החיים אשר אתם מקריבים ואוכלים וכל זאת יתכן שתנשאו בו על אנשי בליעל ולא עלינו. ולו ידעתם הגאון והגובה הייתם בושים להתגאות באשר הוא שמצה לכם אמנם המהלל והיקר הוא לבעלי הנזירות ומודרי הנאה מהעולם הזה המטהרים מהטמאות בו. ובקרא אלכסנדר⁹ האגרת הזאת שלה לו פתשגן הוה. מאת מלך מלכים אלכסנדר בן אמון האליל והמלכה אלנפריוש אל דנרום שלום. אבל קראתם עצמכם קדושים בהיותכם נפרדים ומגודים מתוך בני אדם אשר לא יוכל כל בשר לעבור

עליכם ואין בכם כח להעתיק ממקומכם ואתם שמה כלואים. תחשבו כי הדלת והמסכנות אשר בתוכם באתם עדיהם ברצונכם ומחקרכם ואתם לא באתם עד הנה בלערי בהכרח ובהפצר ואין בכם עצמה להפדר מכל הנמסר אליכם. ולכן רואים החכמים ובעלי הדעת כי אתם בני צדקה [271 a] אשר יש לאדם לחמול עליכם ולהתפלל לאלהים שיעלה מעליכם הרעה אשר אתם בה וירחיב לכם גבולי טובותיו ויפתח לכם שערי מזונותיו ויקל מעליכם רוע הייכם. ומשפט הוא על הנבון ועל החכם לרחם על בני גילו וצלמו. ואל אלהים אני שואל ומתחנן לגלות לכם עטרת שלום וצדקה ולתת לכם אחרית ותקוה למען תשכילו עוד בכל אשר תעשוין¹).

אחרי כן צוה אלכסדר להציב במהנחו על נהר פישון עמוד אבן גבוה² ולחקות עליו מכתב. אני המלך אלכסדר באתי עד המקום הזה וצויתי להציב את העמוד הזה על שפתו.

אחרי כן³) נסע משם אל בקעה גדולה ושמה אכתאי⁴ וסביב לבקעה יער אילנות עצומים נושאים מגדים נפלאים ובתוכו אנשי שדה גדולים בגוייתם בעצם גזית בני ענק ולבושיהם כותנות עור⁵). וכמות הצבא על הבקעה צבאו גם הם המדברים אליהם וכדיהם הניתות ארוכים וילחמו עם אנשי אלכסדר עד אשר הרגו מהם [קנ"ב] פרשים. ויצום אלכסדר להרים קול סער גדול מאד וכאשר שמעו האנשים ההם קול ההמון ותרועתם ולא שמעו מאז קמו נסו לקולם היערה וירביקו אותם אנשי חיל ביער וימת מהם עם רב. והיו מספר ההרוגים בו ל"ד⁶) וימותו מאנשי אלכסדר קי"ז⁷). ויעמדו שם ג' ימים נוונים מחית היער ופרו האילנות והיו⁸) ביום הרביעי הלכו אל יאור קרוב למקום ההוא ויהנו שם בשעת ט' מן היום וימצאו איש עצום וארוך ועליו שיער כשיער החזיר ויצו אלכסדר לתופשו [חן] ויבואו אליו ולא ברח ממקומו ולא זע מהם עד הגיעם אליו ויביאוהו לפני אלכסדר⁹) ויצו להפשיט נערה אחת מן הבתולות את לבושה ולהגישו לפניו וכראות האיש הפרא חטפה ורצה לברוח עמה ויאמר אלכסדר לאוהו ולשורפו באש ויעשו כן.

אחרי כן נסע משם ויחן בהר ששמו אדמנותין¹⁰) ומראש הפסגה היתה שרשרת זהב תלויה ומגעת לארץ ומשלבת היתה ומספר השלבים אלפים¹¹) אשר היו עולים בהם על ראש הפסגה. ויצו אלכסדר את חילו לחנות בתחתית ההר וילך שם הלילה ובבקר ציוה להקריב נסכים לאלוהותיו ויקח עמו מקריאי משרתיו ויעל עמם בשרשרת ההיא אל ראש הפסגה. וכאשר חנו בראש הפסגה מצאו שם מושב ובנינו יפה וכותליו ועמודיו ומפתנו זהב סגור ושם המושב מושב השמש ואצל המושב [271 b] היכל זהב ונגד לשער ההיכל דליות כרם מקשה זהב ובהם אשכולות זהב וענביהם פנינים. ויבא אלכסדר אל המושב ההוא וימצאו שם ערש גבוה והוא של זהב ומרכבו משי וזקן יפה תואר וישב עליו ואוכל לבונה ושותה שמן הקטב. וכאשר הביט אלכסדר ושריו אל הזקן ההוא השתחוו לו יחדו ויקבלם בסבר פנים יפות ויאמר להם אבל יש את נפשיכם לבא לפני האילנות הקדושים אשר לשמש ולירח ולהעמיד אתכם ולגלות עליכם ולהנבא לכם מחשב לבבכם ולהודיעכם מה יהיה באחרונה. וכשמוע אלכסדר שמה מאד ויאמר הן יש את נפשינו בדבר הזה. וישב אותו הזקן דבר ויאמר לו אם אתה טהור אשר לא נטמאתה באשה מימך ולא שלחת ירך בדבר חרם וגוילה ועושק ואשמה אתה ורעיך בוא וקרב אל האילנות כי לא יתכן לאשר אינן קדושים ולא אמת¹²) לגשת אליהם. ויאמרו לו אין אנו טהורים בכל המעשה

הזה אשר דברת ואף גם בואת לא נהרל מגשת אליהם. ויקם הזקן ממושבו ויאמר אליהם אם כן אפוא ינצל כל אחד מכם העדי שעליו והמלבושים היקרים. ויצו אלכסנדר את סננו תלמי ואלטינין¹) נציבו וברדנקווש²) רוזנו לפשוט את בגדיהם ולהסיר את הותמיהם. אחר הפשיט אלכסנדר החלי ומלבושי העדי אשר עליו ויצו שארית עבדיו לעמוד לפני המושב וילך אלכסנדר ושלשה משרתיו אליו ולפניהם הזקן. ויבואו עד יער אשר היה בהר ובו אילנות עצי גופר ועצי זית ושרף האילנות ההם לבונה ובוצרים מהן שמן הקטב וגובה אילנות היער ההוא יותר מק' אמות ובינם אילן ופארותיו מרובים והיה עומס את כל שאר האילנות עד לא היה בו עלה ולא פרי ועליו עוף גדול יפה ולא היה בכרכלת התוכיים³) ואזנים כעין הזהב וצוארו ושאר נוצותיו משובצות כתשבץ הפסיס⁴) ולו זנב אשר לו נוצה מזהירה כעין השושנה. ויתמה אלכסנדר על תאר העוף וישם עליו מבטו. ויאמר לו הזקן שם זה העוף פאניק⁵) וכאשר [272 a] דבר הזקן והגיד שם העוף לאלכסנדר פרש העוף כנפיו ויעף. וילך הזקן לקראת מהלך העוף עד בואם אל שני אילנות השמש והירה וישתחו הזקן לפניהם ואלכסנדר ושריו השתחוו. ויאמר הזקן לאלכסנדר אם תרצה לשאול במדעך הדבר אשר אתה מבקש לשאול עמוד לפני איוה מן האילנות תרצה כי בעומדך לפניו ישיב לך דבר על השאלה אשר נקשרה במורשי לבבך והתשובה לא יקשיבנה אדם וזולתך. ויאמר לו אלכסנדר ובאיוה לשון ישיבני. השיבו דע לך כי אילן השמש יפתח לך דבר בלשון הורו ויתום בלשון יון ואילן הירה יעשה תמורתו יחל בלשון יון ויכלה בלשון הודו. ויגש אלכסנדר אל שני האילנות ויהבקם ויהשב בלבו הדבר אשר מבקש לשאול לאמר הישוב אל ארצו מקרון אם לא. השיבו אילן השמש בלשון הודו הוי אלכסנדר בהשענך עלי ותכמה על שמי מעת ילדותך וקיימת הפצי ועשית רצוני על כן כבשת את הממלכות אולם הדבר אשר אתה חושב לשוב מקדוניה לא תעשהו. ויאמר לו אילן הירה הן קרבו ימך למות אלכסנדר ועתה ימיתך האיש אשר אתה מסבר. ויחשוב כנפשו שאילתו לאמר אתה האילן הקדוש הודיעני מי ישלח ידו בי להורגני. השיבו לא יתכן להודיעך מי הוא פן ההרגהו ותהיה נבואתי נבואת שקר אכן דע כי לא תמות הרג כאשר תירא כי אם על ידי סם המות ועוד ימים אחדים ובעת הזאת תמשול על כל מלכי הארץ כאשר תרצה. ויאמר הזקן רב לך אלכסנדר נלכה ונשובה אל המקום אשר באנו משם. ויסב הזקן וישב עמו אלכסנדר ושלשת משרתיו אשר באו עמו ויבאו אל מושב השמש וישב הזקן בערסו ואלכסנדר וריעיו באו אל המהנה בתחתית ההר. ויעתק⁶) משם עד בואו אל מדינות פראר בקא⁷) ויהן שם נעצב ודואג. וכאשר ידעו אנשי עיר בבאו הביאו לו שי מחפצי מדינותיהם עורות יקרים מעורות הדגים כעין עור נמר ועורות הנקראים סלאבה⁸) בלשון הגרית ואורך כל אחד ו' אמות שלימות. ובארץ הזאת הר ובראשו מדינה בנויה מאבן גזית ולא היו האבנים טהות בסיד ולא בוולתו ומלכות המדינה היתה ביד אשה אלמנה ושמה קלולש קנדאשש⁹). [272 b] ויכתב אלכסנדר אליה כפתשגן הזה. מאת מלך מלכים אלכסנדר בן המלך אמון האליל והמלכה אלנפריוש אל קלולשקנדאשש המלכה שלום. אנהנו צוינו לעשות צלם זהב בדמות האלוה אמון להוליכו אל ההר אשר מדינתך בנוייה עליו ולהושיבו שם על כסא המלוכה אשר הוא יושב עליו כעת בהיכלו והיה בעת בא הספר הזה אליך לכי אל המקום אשר ישב בו הצלם כי הנני

הולך שמה ותהיה השתחוויתך אל הצלם הזה נכה השתחווית. ויבא הספר אליה ותקראו ותשיבהו ביד מלאך שלוח מעמה אגרת ותשור לו מנחה.

מאת קלולש קנדשש אל מלך מלכים אלכסדר שלום. ידוע ידענו כי האלוה אמון היה בעורך וכי הוא עורך במלחמת אנשי מצרים ויכנע מלכות פרס והורו ושאר האומות לפניך. ודע לך כי האלוה אמון לבדו לא עשה כל זה אך בעזרת האלוהות הקדושים אשר נלוו אליו. ואנחנו מטריבת הרעת אשר נתן לנו אלהים והטהרה המתרכבת בתוכנו לא נראה כמשפט ללכת להשתחוות לצלם אמון לבדו. רק הנני הריצונו לכבוד הצלם עטרת זהב מפותחת באודם ופנינים והעטרה תלויה בראש שלשלאות זהב ממולאים במיני האבנים המתנוססות אשר יצוה מלך מלכים האלהים יהיה בעזרו לתלות את העטרה הזאת בהיכל אמון ויהיה כבוד להיכל ותקרובת לזה האלוה. ושלחתי לנאמני המלך ושריו המשרתים את פניו משקל זהב מופך ק' ליש' וג' עמודי זהב וק' עופות מן העופות המופלאים הידועים אצלנו (סית פוסו) בק' (בלול²) זהב ביד ק' עבדים כושיים ומאתיים קופים וד' דנסורין³) והם בעלי חיים נפלאים ידועים במדינות ההם ושלוש מאות מיני זמר וחמשים פילים (וארבע) מאות עורות נמרים והנה לך עצי הובנים. ואני פוגעת במלך מלכים ומתחננת אליו לקבל תשורתך זאת וישבני דבר המשל על כל קצוות העולם או נותר ממנו קצה. ותתן מנחתך זאת במשרת איש אחד מקריאיה והיה יודע לצייר ותצווהו לחזק צלם אלכסדר בטבלה אחת ויהיה מעיין הישב בצורתו ויביאה עמו אליה. ויבא האיש עדיו ויתן לפניו כל אשר היה נושא ממנחת המלכה ויצר דמותו ויביאהו אל המלכה ותעל [שמחתה] עליה מאד ותצווה לחקקה [273 a] בכותל בית משכבה⁴). ולה⁵) ג' בנים ולכל [אחד מהם] נתנה מלכות במדינותיה שימלוך עליה ושם האחד קנדאלש ושם השני מרסיקוס ושם השלישי פראכתור⁶). ויצא קנדלאש עם אשתו ואנשיו לבקר פני אמו ויפגעהו בדרך⁷) מלך בינקה בגדוד עצום וילחם בו ויכנע קנדלאש לפניו אחר אשר נפלו הללים מחילו וישבו את אשתו. וימלט קנדלאש עם שארית אנשיו עד מהנה אלכסדר לבעבור התעצם בו להשיב את אשתו ויבא בתוך המחנה לילה ויקחהו שרי הצבא ויביאהו לתלמי סגן אלכסדר. וישאל אליו מה שארתו. השיבו אני קנדלאש בן המלכה קלאלש באתי עד מלך המלכים להיות לי לעזרה מן הפגע אשר פגעני ויספר לו מקרהו. ויצו להציב לו קובה ולשבת שם עד קחתו עצת אלכסדר בדבר הזה. וימהר תלמי וילך לילה לפני אלכסדר ויודיעהו את מקרה האיש ובקשתו. ויאמר לו לך אל קובת המלכות אשר לי ושב על מטתי ולבוש בגדי מלכות והתעטר בעטרת מלכות ושאל לו כאילו אתה אלכסדר מה מעשיו ומה שאלתו וכאשר יספר לך אודותיו צוה ויביאו לפניך אנטיקון⁸) הטפסר ומלאך שלח אלי לקראני ואבא אליך כאילו אני אנטיקון ואני אספר לך ענייני העלם מפי המרגלים שלי במדינות ואז תשאל לי עצה. ויעש תלמי כן וכאשר עמדו לפני אלכסדר ויאמר לו אלכסדר אדע המלך העצה הגדולה הנכונה אצלי אם על המלך טוב לשולחני עם העלם אל המדינה אשר הוא אומר כי שם ביתו ואצוה את אנשי המדינה במצותיך להשיב לו את ביתו אם לאו אשרוף המדינה באש ואינני יועין למלך לשלוח אחר זולתי. ויאמר אליו קנדאלש אמנם כמך מאנשי הבינה והמליצה יתכן [לשבת על כסא] מלכות. ויאמר [תלמי] לאלכסדר כן דברת ועתה לך ועשה כן. ויצאו אלכסדר והעלם מתוך המדינה וישבו האנשים אשר באו עמו עד חנותם

במדינות ביבראקה. ומלכה הביא אשת קנדלאש כבירתו ושימה במשמרת. וכבא אלכסדר אל המדינה קרא בקול גדול ויאמר אנשי ביבראקה אני מלאך שלוח מאת אלכסדר וכה מצוה אתכם להשיב את העלם הזה אל ביתו ואם לא אבעיר מדינתכם באש. וכשמעם את הדבר הזה הלכו יחד אל הבירה ויבקעו את שעריה ויציאו [273b] משם אשת קנדלאש וישיבהו אל אישה, וישתחו העלם לפני אלכסדר וישבח ויודה את האל ואתו ויאמר לו הנני הולך לאמי לבקר את פניה ולו תלך עמי אליה אני אשלם לך גמול כל אשר עשית עמי. וייטב בעיניו ללכת אתו לבעבור ראות המלכה אמו כי שמע הוד יופיה ויאמר אלך אולם לא אוכל ללכת עמך עד קחתי רשות מאלכסדר. וילכו שניהם יחדו אל המחנה וישאל אלכסדר עצה מתלמי וירשהו ללכת¹). וילכו דרך הרים ורכסים גבוהים עד לב השמים והיה כבד מאד עליהם והיו מכונים דידאלוסים²) ועל ההרים האלה עצי ארו ושטה עצומים ופירות נפלאים ובהם כרמים נושאים אשכולות ענבים גדולים אשר לא יוכל כל בן חיל לשאת אחד מהם ובהם פירות אנונים ועוצם גופן כאתרוג הגדול³) וכגשת⁴) קנדלאש למדינת אמו הקדים אליה מלאך מן האנשים אשר עמו. וכאשר שמעה כי הוא בא אליה ואנטיקון טפשו אלכסדר עמו צייתה את שאר בניה וכל צבאה לצאת לקראתם בכבוד גדול. ותלבש בגדי מלכות ותשם עטרה על ראשה ותשב על כסא זהב נוכח שער המדינה. [ובכא אלכסדר] נשא עיניו וירא את המלכה ונשאה חן בעיניו ותבט אליו המלכה ותכירהו כי הוא אלכסדר אולם לא גלתה לבן אדם⁵) ותקם מפני אלכסדר ותקחהו בידו ותביאהו אל בירתה ותשב עמו במושב מלכותה. והמושב קירותיו וספונו זהב סגור ורצפתו אודם פטרה ובו תבניות נאות ממולאות וצבעונים יקרים ומעלות המושב דר ירקק כעין אבן פטרה מאיר בפנינים ובמעלות חקוקות צלמי תמונת הפילים והסוסים ורוכבים עליהם כעין פרשים והיתה מושכת בתוכו גלות מים מתוקים נובעים על שטה הפנינים והאבנים יקרים ועומדים אל שתי צלעות הגולה⁶). ותצוה המלכה לערוך המאכל ויביאו שולחנות הובנים והעיץ נקרא צנדל בלשון הגרית והעיץ ההוא מהודו ועליהן קערות פטרה ונביעי אבן השוהם ומהם גביעים הרושים מאבני אודם. ותאכל המלכה עם אלכסדר במושב ותחוק בו המלכה ללון עמה בלילה [274a]. והיה בבקר ותבוא המלכה ותמשכהו ביד ימינו ותביאהו אל ערש זהב אשר יושבת בו בטוב לבה ועליו אבנים יקרות מאבני אודם והיו מתנוצצות כשמש ומרגלות הערש הזאת הובנים וצנדל עומדים על גלילים אשר מושכים אותם כי פילים והמלכה ברצותה להשתעשע בפרדם בירתה היתה מצוה להביא פילים למשוך [הגלילים] על רצפת הבירה. וכשבתה עם אלכסדר על הערש צותה ויביאו הפילים למשוך הגלילים ויעתק הערש ממקומה עם שניהם. וכראות אלכסדר תנועת הערש אשר הוא יושב עליו נפלא מאד בעיניו ויאמר לה⁷) אלו ראו זאת במדינות יון נחשב להם ליקר ולתפארת. ולא היה אז עמהם איש זולתם. ותאמר⁸) לו אמת דברת אלכסדר כי זה היו חומרים ומפארים יען לא ראו מימיהם, אולם אינו נחשב לנו כל כך. וכשומעו בקראה אותו בשמו נחפו ונבהל ותפול עליו חרדה גדולה. וכראותה כי נשתנה מראה פניו אמרה לו מדוע יראת ותפחד בשמעך את שמך. ויאמר אליה כ⁹) השם אינו שלי כי אנטיקון שמי. ותאמר לו אל תכחשני אלכסדר כי לא יועיל לך כחשך ביום הזה ואתה בא וראך מאין ידעתי שאתה אלכסדר ותביאהו החרדה בית משככה ותראהו הלוח

אשר צלמו חקוק בו ותאמר לו הכר נא הצלמך הוא זה. ויבט בו היטב ויכירהו וישתק וינע לבבו והפחד החל בו. ותאמר לו הוי מעריץ ממלכות ומכניע תחתיו ממשלות פרס והודו וגובר על מדינות תובל וכוש ומפיל עמים הללים לרגליו¹) ומשפיל כל מלכיות הארץ לפניו מה תהווה כעת בתוקף עצמך כי הנך היום ביד מלכת קנדאסאי איפוא גאותך ועברתך ואיה גבורתך ואילותך²) הלא ידעת כי בן אדם בשר ודם לא טוב לו להתפאר ולהתהלל כי לא ידע איך יצעדו בו הזמנים והעתים וכי מחשבתו תכחש ועצתו תופר. ויוסיפו דבריה אל אלכסדר שברון ואימה עד אשר נשקן ארכובותיו זה לזה ושיגיו חרקו. ויסב את פניו ויפן כה וכה וליחת פיו נראתה מעוצם כעסו. ותאמר לו מה הליחה אשר עלתה בפיך וחוריו אפך ועברתך ולמה תפן לימנך ולשמאלך הנך היום בידי ותוקף מלכותך לא יועיל לך עתה. ויאמר אליה אלכסדר חרוך אפי על עצמי הוא כי אין חרב בידי. ותאמר לו ולו יש חרב בידך מה היית עושה. [274 b] ויאמר עתה הרגתיך ואחר כך הרגתי את עצמי. ותאמר לו אמנם³) בתשובתך זאת הודעת חוק ירך ותוקף לבך ובמשפט הנחילך האלהים גדולה וממשלה מכל אשר היו לפניך ועתה אל תירא ואל תחת אלכסדר כי הנך ביד אשה אשר תעורך ולא תרף ידה ממך עד שובך אל מעגלתך מפני חסדך אשר עשית עם בני והנה נפשי תחתך לכל מי אשר יבקש לשלוח ידו בך ועתה פתור עיניך⁴) כי כלתי בת פוור מלך הודו אשת פראכתור בני לו ידעה אותך לא ניצלת מידה כי היתה הורגת אותך תחת אביה אשר הרגת והנני מבליגה ומתאנה לך להצילך מידה ועתה צא עמדי אל מושב המלכות. ותקחהו בידה ויצא עמה ההדרה וכבר שב לאיתנו וייתב מראה פניו [ותושיבהו] על ערש נכה ערשה ותשלח ותקרא לשלשת בניה וקריאי אנשיה ותאמר אליהם דעו כי אנטיקון זה עלינו לגמלו כחסדו אשר עשה עמנו ולכבוד מלך מלכים אלכסדר אשר שלחו אלינו ואני דורשת מאתכם לנהג לו כבוד כמוני ולהדרו ולהרחיבו. ויאמר אליה פראכתור בנה יודעת את כי אלכסדר הרג את פוור הותני ובתו אשתי מבקשת לתת בידה אנטיקון להרגו תחת אביה. ותאמר לו לא נכון לעשות כן ואין עליו משפט מות אך עלינו לעשות עמו חסד ולא נהרגו פן יהיה לנו לשמצה. ויעמד קנדלאש ויאמר לו דעה כי אנטיקון בא בערבוני והנה נפשי תחתיו בעדני חי לבלתי יגש אדם לנגוע בו. השיבו פראכתור אחיו לו הדלתני אותו כי עתה הרגתיך והוא עמך וירכו הדברים ביניהם וכאשר ראתה המלכה גערה בהם ותהם אותם ותאחו ביד ימין אלכסדר ותביא אותו הבירה ותאמר הלא דברתי עליך לאמר כי רוחי נפעם עליך ועתה הבה עצה ודבר הלם. ויאמר לה לכי והעמידני לפני בניך המריבים עד דברי עמהם. ותעש כן וכאשר בא אליהם לאמר דעו כי מותי לא יחשב לאלכסדר למאומה כי היום בחילו אלף איש במקומי אכן הנני אשיא אתכם עצה אשר תמלא רצונכם ואני את נפשי אציל ועתה תאמינו לי עד שובי לאלכסדר ואני אשבע לכם בכל עומק שבועה אשר תרצו ואעידה⁵) לכם כרצונכם להעמיד אלכסדר לפניכם ותעשו בו כשוב בעיניכם⁶). ותאמר לו היטבת לדבר ותסב פניה אל פראכתור⁷) ויאל אלכסדר כל אלה חוקה כי [275 a] אלכסדר יעמיד לפניו במעמד ההוא⁸). ותצו בנה קנדלש ללכת עמו עד באו אל חיל אלכסדר.

ויצאו⁹) מעמה ללכת אל מעגלות אלכסדר. וילינו בלילה בתוך מערה אחת ויאמר קנדלש לו המערה הזאת מדמים חכמינו כי האלוהות ירדו שם לאכול והיא

מעררה טהורה והמעטיר שם מתקבל. ויבא אלכסנדר אל תוך המערה ויפלל שם וימצא בתוכה ענן וערפל ובתוך הערפל כוכבים מאירים ומול הכוכבים עומדים מלאכים ובניהם מלאך עצום נורא ועיניו מנוצצות כניצוצת השמש¹). ויחרד אלכסנדר בהביטו אל המלאך. ויאמר המלאך שלום עליך אלכסנדר. ויען לו אלכסנדר ויאמר מי אתה האלוה. ויאמר לו אני קשיש² המושל על כל קצות הארץ ובהיותי עמך גברת על כל ממלכות עד אשר לבדת ממשלות הרבה מכל המלכים אשר היו לפניך ואני הייתי לך לעורה בבנותך המדינה אשר קראת על שמך. אחר כן נראה אליו במקום ההוא מלאך אחר אשר מראהו נורא מאד יושב על כסאו. ויאמר אליו מי אתה האלוה. השיבו לו אוריקול³ הנקרא סרפס אשר האלוהות מרהיבים אותי וכל היצורים נשענים עלי ואני העמדתך בארץ הלובים⁴) והנני נראיתי עליך במדינות האלה. ויאמר אליו אלכסנדר אני מתחנן אליך האלוה סראפס שתודיעני יום מותי. השיבו לא יתכן להודיע לשום אדם את יום מותו פן יעמידם ויחלישם מבלתי עשות עבודת העולם הזה אשר עליהם ולכן לא אוכל להודיעך הדבר הזה כי לא תורה עליו החכמה⁵) אולם אודיעך כי המדינה אשר בנית על שמך יהיה לה מבצר ותוקף עצום וילחמו עליה מספר מן המלכים אחרך ובמדינה הזאת תהיה קבורתך. וכאשר כילה סרפס מדבר נעלה הענן והערפל אשר נראה לאלכסנדר נעלם מעיניו המראה אשר ראה. וכעלות השחר נסע אלכסנדר עם קנדלש עד בואו מהנהו ויצו לתת לקנדלש מלבושים יקרים ומתנות⁶) וישלחהו וילך אל עירו. אחר⁷) כן נסע אלכסנדר משם עד בואו במשעול צר בין שני הרים ובמשעול ההוא פתנים עצומים ולהם קרניים בראשם ובקצות הקרניים אבן מזהירה כוהר אבן תרשיש ובמקום ההוא אילנות הקצה⁸) ופרי הנקרא בלשון הנרית אלסנדרום אשר היו פתנים נוונים מהם. ויעתק⁹) משם אל מקום אחר קרוב לו ויפגע שם בהמות עצומות ופרסותיהן שסועות כפרסות החזיר ואורך כל פרסה מהם ג' אמות והיו הבהמות ההם¹⁰) כראשי [275 b] [החזירים] וזנבים כזנב האריה. ועל ההרים אשר סביב למקומות האל פרסים עצומים כעצם העוגיה והיו הפרסים ההם מכים בכנפיהם את פני הפרשים והרגו מאנשי החיל מספר רב. ויצו אלכסנדר המלומדים בקשת מאנשי הצבא לירות החיצים נוכח העופות ולקלע האבן בפני הבהמות ובתאנה הזאת סרו מתוך החיל אחרי אשר הרגו מהם מאתים אנשים וח' רגלי¹¹). ויסע¹²) משם וילך עד פגעו יאור רחבו כב' מילין וחצי וסביב ליאור ההוא קנים אחרים ועבותים ויצן אלכסנדר לחרות הקנים ולעשות מעבר לעבור בו אל היאור ההוא. וכשמוע השוכנים במקום ההוא בעלות אלכסנדר אליהם שלחו אליו מנחה מדגי הים טובים וחפצים יקרים ממדינותיהם מהן קערות דר ירקק נושאת קערה אחת מהן ג' הינין מטעמים ומהם שני הינין ומלבושי עורות הדג הנקרא לאלמהרים¹³). וכים ההוא דגים כזבובים טוב טעם אשר לא ימצא בכל הדגים טעם טוב ממנו. והיו לשם אילנות תותים עצומים משקל התות היא ר"ן לימרון וסביב לקנים ההם היו שוכנות נשים יפות תואר ופרע שערן עד שוקיהן לולי שהיו להם שיניים כשיני החזיר והכלבים וכתופשם בן אדם היו מחויקות אותו לעצמן ולא היו מרפים ממנו עד מותו. ויצו אלכסנדר להרוג כל הנמצא מן הנשים ההן.

ויעתק¹⁴) מן היאור ההוא עד בואו אל שפת ים אוקיינוס הסובב את כל הארץ ויגיע עד קצה מקומו אשר חושבים האנשים כי בריחי השמים הנקראים קוטבים

סומכים לשפת הים שם. ויפגע על שפתו השנית טירות בצורות ובנינים ומגדלים גבוהים אשר היו ממצב ארכלוש המקדמוני ויצו אלכסנדר¹) להחריב את הכל וישים תל עולם. אחרי כן הלך הלוך ונסוע אל חוף הים וירא אי קרובה מן היבשה ובה נשים מדברות בלשון יונית²) ויצו אלכסנדר מקצה החיל לעבור עליהן במשוט ולשאול את עניינם. וישליכו עצמם מאנשי החיל אל תוך הים לשוט אל האי ההוא וינערום בתוך הים סרטנים עצומים אשר היו על השפה ההיא בים. וכראות³) אלכסנדר נעתק מן המקום ההוא אל מדינה ושמה מנאפרס⁴) ואנשיה בעלי החיל ויצא אליהם משם⁵) ריבוא רגלי וחמשים ריבוא [276a] פרשים ויערכו עמו מלחמה חזקה עד אשר נפלו חללים הרבה משתי המערכות ותעו יד צבא אלכסנדר ויערכו מלחמה שנית עד אשר נפלו המנאפרסים⁶) בין רגלי הצבא וישבו את מלכם ושמו קלמוס⁷) ויצו אלכסנדר לשורפו באש וכאשר נגע בו האש הרים את קולו ויאמר⁸) דע אלכסנדר כי עוד מעט ואת תהיה עמי ויבן אלכסנדר כי קוצר ימיו מודיעו. ויסע משם לבוא בתוך המדינה ההיא ויהשוב כי הרבה היתה ממרבית החללים אשר הפיל ממנה ויעבר בראש אנשי הצבא ויבא במדינה טרם צאת אנשי העיר אליו וימצא שם מספר רב מן הפרשים ושלופי הרב וילחם. עמם הוא לבדו וישען אל בית החומה להתעצם בו לבלתי יוכלו לצאת אליו מאחוריו ויסב את פניו אל הנלחמים מעל לחומה וילחם במ לבדו ויורה אליו אחד מאנשי החומה בחץ נגד לבו ויקבל הוא בידו החץ ויבא בתוך חיל המדינה וירץ אל המורה בחמת כוחו ויהרגו עד אשר הגיע צבאו לבוא וישמעו את קולו בתוך המדינה וימהרו להכנס בתוכה ויהרגו כל הנותרים שם מאנשי המלחמה.

ויסע משם ויפגע אי בין שני יאורות והיו באים אליו אל מעבר צד בין שני היאורות ושם האי מפיארבה⁹). ויצבאו גבורי האי ובהם רובים אשר מורים בחיצים בלולים בסם המות ויהרגו ההמון מהחיל. וילץ שם אלכסנדר על שפת המעבר בלילה ההוא ויחלום והנה האליל אמון נראה אליו ויאמר לו לא תירא מן החצים האלה ועתה קח מהעשב אשר במקום הזה לפניך והשקה ממימיו כל חללי המלחמה ותשוב נפשם אליהם ויחיו. ויהי בבקר שב אלכסנדר להלחם שנית באנשי האי ויצו את החלוצים לקחת מן העשב אשר הראהו האליל ויעשו כן וכאשר היו נפגעים בחצים טועמים מן העשב וחיים וכדבר הזה הבקיעו את העיר ויהרגו כל אנשיה ויהריבוה. ויעתק משם עד בואו בראשית ים סוף שהוא ים הגדול האדמרס¹⁰) ויחן בתחתית הר אשר שם ויעל אלכסנדר אל ראש ההר וימצא שם מין העוף הנקרא פרס¹¹) ויצו לצוד מהם בכל אשר תמצא ידם וברדתו מן ההר ציוה את האומנים להציב לו כסא ברזל ולעשות לו עמודים גבוהים אשר יכול לשבת בכסא ולאחזו בעמודיו ולתלות מן העמודים שרשרות ברזל ולעמוס קצות מהשרשרות [276b] על הפרסים ויערוך עמו ויומן לכסא בריה ומוון. וכאשר נקשרו רגלי הפרסים אל השרשרות ההמה פרשו בכנפיהם ויעופפו וישאו את הכסא עמהם ויעלו מעלה מעלה קרוב לשמים. ויבט אלכסנדר למטה ממנו והארץ נראתה כמין כדור¹²) ובהביטו אל הארץ נשבה רוח סערה ויעופפו הפרסים לעלות ולא יכלו לעופף עוד ויורידם הרוח ויפול הכסא אל מקום שמו הבקעה הכרותה¹³) ובין חיל אלכסנדר מהלך ימים. וייגע אלכסנדר בדרך מאד ויגע אל הילו אחרי התייאשם מתישבתו אליהם ויהללו האלהים אשר הצילו בדרך¹⁴) ויהי¹⁵) ככלותו לעשות את התואנה הזאת שב להתאנות איך יבוא

בתוך הים עד התהום ויצו ליודעי אומנות לעשות (כלי זכוכית להציל לו) תיבת הזכוכית המזוהר למען יבא בתוכה ויעשו כן. ויבא בתוכה ויצו לקושרה בעבותי פשתן¹) ולתלותה בהם ויתן העבותים ביד רוזניו ויצום להורידו אל תוך הים ויהיו העבותים בידיהם עד אשר [בא העת ויעלהו] להם. וישליכו את התיבה אל תוך [הים] האדמדם ואלכסדר בתוכה עד אשר נשקע אל תהום ויפן ויבט שם בעלי חיים נוראים ומיני הדגה והבהמות העצומות אשר נפלאו מאד בעיניו וגם אילנות ופירות אשר רועים בהמות הים מהם. ולא ספר אלכסדר מצורות בעלי החיים ההם ותבניתם בלתי מעט מהרבה כי אמר פן יהרסה שומעיו ויסבוהו²) וכאשר הגיע עתו אשר התנה לעבדיו העלוהו מתוך הים וישב אל מהנהו.

ויעתק³) עממה וילך הלוך אל חוף הים האדום אל מקום אשר פגע בהמות והיו להם קרנים במצחם והקרניים ההם מלוטשים כחניתות המרושים ואשר ננחו בקרניהם אלה מן הפרשים החמושים ונקבו השריונות אשר עליהם ויפילום מעל סוסיהם מתיים ארצה ויתגברו אנשי החיל להלחם בבהמות האל ויהרגו מהם ח' אלפים ותין בהמה במספר.

ויעתק⁴) משם אל יער שצומח בו הכסף השחור⁵) וימצא שם פתנים גדולים ולהם קרנים כקרני האקו והיו נוגחים בהם כל הקרב וימיתו מאנשי החיל מספר עצום ואנשי החיל הרגו מהם כאשר יכלו. ויעתק⁶) משם ויפגע במקום חיות נוראות ושמש בשפלוס⁷) וראשיהם כראשי הסוסים [277a] ולהם גויות עצומות ושינים ארוכים ובהתנפחם יוצאים מנחיריהם שביבי אש ושורפים כל אשר סביבם וימיתו בנשימתם מן החיל מספר גדול ויבואו אנשי הצבא בתוכם כאיש אחד ויהרגו מהם רבים והנשארים הרה נסו.

ויעתק משם ויעבר יאור משפתו אל שפתו ויצאו עליהם מן הארץ ההיא שרצים גדולים כעוצם גורי הכלבים והיה לנמלה מהם ו' רגלים ושיניה כשיני הכלבים ועינה שחור ותהרגנה הנמלות מספר רב מבהמות החיל והיו הנמלות חופרות הוהב מן האדמה ושוטחות לשמש וכאשר יגש אדם אל הוהב לקחת לו ממנו נושכות אותו ומת מהמתו. ויסע משם וילך דרך חריץ בין שני הרים גבנונים ועליהם אנשי שדה עצומים וגוייתם כבני ענק ועין אחד ביניהם בתוך מצחם וילחמו בחיל אלכסדר מקצת היום עד גברו עליהם אנשי החיל ויכריחום. וילך אל אי קרוב לשפת הים ובו שוכנים אנשים אשר אין להם ראשים מכתפם ולמעלה ועיניהם ופיותיהם בקרביהם ואורך כל אחד מהם י"ב זרתות ורוהב גוייתם ז' זרתות ועינם כירקרק חרוץ ובו בהמות כתואר הסוסים ורגליהם כרגלי החיות ואריות וקומתם⁸) ו' זרתות ורוהב גוייתם י"ב זרתות. וילך לפנים היער ההוא ויפגע שם בריאות בתואר בני אדם ולהם שוקיים ארוכים ושחורים ואורך השוק כ"ב שוקי שאר בני אדם והגוף אורכו כ"ו שוקיים וזרועותם צחים ורגליהם אדומים וראשיהם עגולים ונחיריהם ארוכים ועבים. ויצא⁹) מתוך האי ההוא ויחן בבקעה רחבת ידיים ויעמוד שם ימים מספר כי סוסו בוטפאל הלה חוליו עד נטה למות וישאר אלכסדר במעגלה ההוא ויחל אולי יקל מעליו חוליו ולא נעתק משם עד מות הסוס ויחר לו מאד כי היה לו עזרה פעמים רבות ממלחמות חזקות ולא יכול אדם לרכוב עליו וזלתי אלכסדר ובמות הסוס ציוה אלכסדררוס לקוברו ולהציב על קברו מצבה ויבן מדינה ויקרא שמה בוספליא¹⁰) על שם הסוס.

תולדות אלכסנדר

ויסע¹) משם וילך אל מקום ידוע במאלטמה²) ויובילו אליו אנשי המקום מנחות ה' אלפים פילים ומאה אלפים עגלות נושאות מיני מגדנות וזמרת הארץ. ויעתק³) משם עד בואו בירת ארתחשסתא המלך וימצא בתוכה כלים נפלאים ומשכיות נפלאות ובניינים נפלאים ובחדר הכירה עופות לבנים כעץ בני יונה אשר היו (277b) יודעים ומכירים כל ההולאים הבאים עדיהם יהיו מחליים אם לא ואשר היה בן חיים מחזירים פניהם אליו ומביטים בו ומקל מהליו וחי ואשר היה בן מות מחזירים מאחריו ומת.

ויסע⁴) משם עד באו בכלה⁵) ויפגע בדרך פתנים ולהם שני ראשים ודי אונים וארבע עינים ונוצצות כשביבי אש ויפגע עוד שם בהמות כתואר הקופים ולהם שמונה רגלים וה' עינים ולהם קרנים בראשם והמנחות אותו בקרניהם מת פתאום. וכבא אלכסדר מדינת בכל מלאכי כל הממלכות מוחליץ אותו במסים ואשכרים מהם מלאכי קרתניא⁶) ומהם מלאכי אפריקיה וספרד ומלאכי לומברדיי⁷) ומלאכי איי צקלייא וסראקנייא⁸) ושאר מדינות מערב⁹) כי בגדולת שולטנות אלכסדר והדרו נכנעו כל הממלכות לפניו ויצאו לבא תחת ממשלתו ולסוד אל משמעתו ולהתברך בשמו. וכבואו בכלה ציוה לכתוב אל אלנפריוש אמו ואל אריסטוטולים רבו אגרת לספר להם כל הטובה אשר עשה לו האל ואיך הכניע לפניו הממלכות וערך המלחמות אשר נלחם בארצות הודו וכוש ומספר הגדוד אשר קרה וגדודי חיות הנוראות אשר פגע בארצות והצמחים והאילנות הנפלאים אשר ראה. וכבא אגרתו להם השיבו אריסטוטולים באגרה כפתשנן הזה. אל מלך מלכים אלכסדר מאת אריסטוטולים צעירו ועברו דברי שלום ואמת. הן נפלינו מאד מדברי האגרת מרב האותות והמופתים אשר ראו עיניך והיד החזקה אשר היתה לו מאת האלהים וממשלתו הגדולה והעצומה מכל אשר היו לפניו ואני משבחה ומודה [לאלהים] אשר עשה עמך להפליא אשריך המלך הגדול ואשרי רוניך וסרניך המשרתים את פניך תמיד ומביטים אל המסעות המתנוססות אליך ואמנם הממשילך במלאכים לא כחש אך צדק ואמת ונכוחה דבר. אחרי כן ציוה אלכסדר להציב תמונות זהב סגור וקומת כל אחד כ"ה אמות ויצו לחקוק עליהם כל קורותיו ותולדותיו אשר מצאוהו ומספר הממלכות אשר השחית והערים והמדינות אשר משל עליהם. ויצג התמונה אחת בארצות שנער ושישך והתמונה האחת [278a] בארצות פרס.

ובעת¹⁰) היותו בכלה ילרה שמה אשה ילד נפלא בצורתו ויחתלו בכנר ויביאהו אליו והילד הזה מראשו ועד חלציו תארו כתואר בני אדם אבל נתחיו העליונים כולם נחלשים ומתים ולא היה להם תנועה ומחלציו ועד רגליו כתאר בהמה ונתחיו התחתונים היה לו בהם תנועה וחיים. וכראותו הצורה קרא לכל כהניו וחכמיו ויראם אותו וכראותו הגדול שבכולם¹¹) צעק במר נפש ויאמר אמנם אדוני המלך הגדול הניע קצך. השיבו אלכסדר איככה. השיבו כי הצי הצורה הזאת העליונית אשר היא כתואר בני אדם ואין לה תנועה אות היא ועדות על מלכותך המתנהלת על מנהג האנוש אשר נחה תנועתו ותכלה ממשלתו והצי התחתוני הנע דומה לתואר הבהמה אות היא על המלכים הבאים אחריו שירמו בעצתם ובמעשיהם נגדך כדמות הבהמות. וכשמעו אלכסדר דבריו הורידו עיניו דמעות ויקרא אה ויאמר כובב הצדק¹²) מה מאד היטבת לו הארכת חי והוספת על ימי עד כלותי (ומני) טובות

העולם ותכונותיו אשר הוחלתי וציפיתי לעשות ועתה אחרי העידות בכך אני מתחנן אליך לתת אסיפתי אסיפה טובה ועריבה.

(ובמדינתו) אתיניא היה איש מגדוליה ושמו אנסיבטרוס²) ויתנכל להמיתו ולו אחים ובנים שרי צבאות אלכסדר וגם הוא קרוב למלכותו ומשרת את פני אלכסדר ושר האופים והמשקים אשר לו ושם בני אנסיבטרוס האחד יובאש³) ושם השני אליאש. ואנסיבטרוס קנה סם המות מאחד הרופאים אשר בארץ מקדון ויתנהו בכלי ברזל ויחתום עליו וישלחהו אל יובאש בנו ביד קלאנדרוס⁴) אחיו ויתנהו קלאדרוס ליובאש ויצפנו עמו. ואלכסדר ראה בחלום הלילה כאלו זה אנסיבטרוס⁵) מכהו בחרב אשר בידו וממיתו⁶) וישלח בבקר ויקרא לכל חכמיו ויספר להם החלום. ויאמר לו האחד חושב אני כי אנסיבטרוס זה אינו שלם עמך והוא מרמה לשלוח ידו בך? ואלכסדר לא שת לבו אל דבריו. ובלילה⁸) ההוא הלך אחד ממשרתי המלך על יובאש בן אנטיברוס על לא חמס ויצו אלכסדר להכותו ויהר אף יובאש בצוותו להכותו מבלי אשמה ובקבל עליו דברי שקר ויתנכל להשקותו את הסם אשר [278b] נכמס עמו. ויהי⁹) היום ואלכסדר יושב על כסא מלכותו בבית המשתה ויובאש הושב על כנו ויבקש אלכסדר ממנו לשתות והוא עומד על ראשו וימחר יובאש ויסך בכוס מן הסם אשר עמו ויושיטהו לאלכסדר. וכשתותו נשתנה מאד פניו ויאחזוהו צירים ויאמר אל היושבים למולו הנני אוהו בנופי כאלו חרב הדה שקעה בי ואיני יודע מה זה ועל מה זה. ויכבד עליו החולי ויקם מעל המשתה ויבוא בית משכבו ויצו אל המסובים לפניו לאכול ולבלתי יקמו מעל המשתה ואף גם זאת לא יוכלו האנשים לשבת ויקמו ויהיו מרוב חבלי אדונם וחוליו וילכו אחריו אל הבית הפנימי בית משכבו לשמע מה משפטו מחוליו ולא היה אחד מהם מרמה כי היתה יד יובאש ברבר הוזה כי אמרו אולי תלאת הדרך היה. וכאשר ישב על ערשו שאל מאת יובאש להביא לו נוצה להקיא בה כל המשתה והמאכל כי היתה בכשנו כובד גדול. וילך מהר ויבללה בסם ההוא ויתנה אליו וכאשר שמה בפיו הוסיף עליו כובד הליו וחבליו וישליכה מידו וישאר מיצר ומחל על ערשו. ויהי לו בעליית משכבו הלונים פתוחים נשקפים אל נהר פרת ויצו לפותחם וילך הלוך על ערש משכבו ותלך עמו רושנאן אשתו. והיה הפיץ אלכסדר בלכתו על ערשו להפיל עצמו מן החלונות ההם על נהר פרת לבעבור ישאוהו מים ויטבע בהם וימות. ויחפוץ לאחוז בחלונות ההם ויחלש ולא יכול לקום כי גבר חוליו עליו וכאשר נגש אל החלונות ויחפוץ להשליך עצמו בתוכם הבינה אשתו רושנאן מעשהו והיא היתה משרתת אותו ותחבקו ותפרוץ בו לבלתי עשות זאת ותשא את קולה ותבך ותאמר לו הוי מלך איך תרצה להרוג את נפשך ואיה קנאתך וגבורתך. וימאן אלכסדר ויאמר אנא מאתך רושנאן רעיית נפשי ואיילת אהבתי לנוטשיני ואשליכה עצמי אל המים האלה ואל ידע אדם במותי. ותשתחו רושנאן לרגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את מחשבתו ואמרה איך תחפוץ להמית עצמך מלך מלכים כי תיטוש אנשיך באפילה אחרך ותעזוב עוזב ותרפה מהם לא תפקוד איש עליהם. וינחם [279a] אלכסדר וישמע לקולה ויצו ליובאש המשרת את פניו להביא אליו שמעון סופרו¹⁰). ויהי כאשר בא אליו הסופר ציוהו לכתוב אל אריסטוטלים רבו כהברים האלה. אני אלכסדר מצוה אותך אלופי הגדול לקחת מבית אוצרי מאה¹¹) דרכמוני זהב והדרכמון מאה ליטרי¹²) ותבן הכל מאת אלפים

תולדות אלכסנדר

רטל זהב ולשולחו אל הכהנים הכומרים ומסעד לעבודת ההיכל אשר תציבו על קברי למען יהיה הזהב הזה חווק לה ונאה על העוברים אותי ומתפללים. וברעתי באמת כי קצי קרב וכי מלאו ימי תחתי¹ ומי ימשול על הגרוד ומי יניחנו עד ישאו גוייתי אל אלכסנדר²) ולא מצאתי איש נכון ונבחר להכיר הזה וזלתי תלמי סגני בדעתי הסדו וחורין דעתו ואהרי נתתי לו מצרים לממשלה ואנפיה ואפריקיה ומדינות תימן וכל מדינות מזרח השמש עד בואך ארץ ככתראס³) וקלופטרא אשר גירש פיליפוס אבי יקה לו לאשה. ואם תלד רושנאן אשתי זכר יהיה לו מלכות גדול אהרי ושימו שמו כאשר תרצו ואם נקבה תלד יהיה לה מלכות מקרון וכל ההון אשר תאצור בירתי תתנו לרושנאן אשתי. ותהיינה מחלקות המלכים על כל ממשלתי כאשר אערוך לך. ביטון ימשול על מדינת אלריא⁴). אפרסטיוס מולך על מדינת מדי⁵). וסניור על מדינת ששאניה⁶). ואנטיקון בן פיליפוס על מדינת יקונייא פרויזא הגדולה⁷). ולואן מדינת יקונייא⁸). ונרקוס מרעהו על מדינת חלסיה ובנפיליא⁹). ופסאנדר על מדינת קרייא¹⁰). ומאגרו על מדינת לורי¹¹) ויניעון על מדינת תתייא¹²). ופיליפוס אחי על מדינות פלוניאש¹³). ושואולקוס ונקנור בן אנטיחוס ימשול על המצרים¹⁴). ולא ימושו קסאנדר ויבאש בני אנטיברוס ממשלתם ועבודתם¹⁵) אשר הם כיום בפדינות ובצדקות. ועתה לא יעבר מעדותו זה הדבר ונציבי החייל ימשלו על הממשלה אשר היו בה ויקרא דרור לאנשי וויספו¹⁶) אשר היו לו לעבדים וישלחם וילכו אל ארצם ויאמר המליכו בן טבאל¹⁷). וכאשר כתב אלכסנדר את המצוה הזאת נרעדו השחקים ויגדלו הברקים ותרעש מדינת בבל כולה [279 b].

ויצא¹⁸) שם במדינה כי מת אלכסנדר¹⁹) וכל מקרון אשר שם רכבו כולם וילכו עד שער הבריה וירימו קול ויאמרו כי היו הפצים להכנס ולראות אדוניהם ואם ימנעם אדם מבא אל אדונם יכוהו בחרב. וישמע אלכסנדר קולם וישאל מי הם. ויאמרו לו כי הם המקדונים אשר נאספו לראותך. ויצו להוציא במטה אל מושבו ולהושיבו על המטה. ויבואו אליו המקידונים ויעמדו לפניו בכלי הנשק. ויבך אלכסנדר בראותם ויצום להפשיט מעליהם הנשק ויפגע בם שלא יהדשו דבר אהרי מותו וימשלו על המדינות כמשפט אשר הריץ להם וינהלום על נכון. וברברו אליהם עלתה שועתם בכבי דמעה ויאמרו לו אנא אדונינו המלך הגדול הודיענו נא מי ימשול עלינו אחרך. השיבם הנה צויתי ואערוך את כל האנשים אשר יהיו מושלים על הארצות ואטש²⁰) דבר מלכות מקרון ואתנהו בידכם להמשל עליכם בן טבאל. ויחלו את פניו להמליך עליהם בר דקום²¹) כי בא בתוכם²²). ויצו אלכסנדר ויביאהו לפניו וימליכיהו עליהם ויצוהו לקחת לאשה את רושנאן אשתו. ותעל²³) זעקת ההמון בכבי וישתחו כולם אל אלכסנדר וסרני העם כורעים לו ונושקים על ידו ועליו היה עומד זקן אחד ממקרון ושמו אסקלופוס²⁴) ויקרא בקול גדול ויאמר אוי לכם עם מקרון איכה תתנהמו ואיכה תמצאו ארוכה למכתכם הן היה לכם תחת פיליפוס אדוניכם תמורה טובה באלכסנדר המלך הגדול אשר גבר על כל הממלכות והבליגה ממשלתו על כל הממלכות. ותקצר נפש אלכסנדר ויך בידו על מצחו ויאמר אל תזכיר שמי במלכותי כי כבר נשחת ונמס אכן אבכה על מקרון איך יכרת מלכותה ויהרב שלטונה. ויכנו כל העומדים שם ויקראו בגרון ויאמרו איך תעובנו אלכסנדר ותרף ירך מעל גרודיך והמון צבאיך מי יתן ונגוסה ונמות עמך כי מה מדי חיינו אחרך. אחרי כן צויה את רוזניו וסרניו ופיליפוש אחיו למשוה את גוייתו במותו

במור ולבונה ולשאת אותו ארץ אלכסנדריא שבמצרים ולקבורו שם ויתן זהב וכסתות אל היכל אבולון¹) וכן ציוה לתת לכל היכלות מדינותיו. ויהי במותו הנטוהו רופאיו וילבישוהו תכריך מלכות ויתנו על ראשו עמרת זהב ויושם בארון זהב²) וישאו אותו כל צבאות מקרון ארץ אלכסנדריא ויבך תלמי סגנו אחרי הארון ובה אמר בלכתו. הה מלך מלכים [280a] אלכסנדר הן שחת במותך מן העמים יותר מאשר שיחת³) בחיך. והכל הולכים אחריו באבל גדול ובמספר עד בואם עיר אלכסנדריא שבמצרים ויקברוהו שם בערוגה אשר ציוה לבנותה על שמו.

נ"שלים זה המע"ש"ה ב"עז"ר יוצ"ר כ"ל מ"ע"ש"ה.

ואלכסדר⁴) היה לו קומה קצרה וצוארו ארוך ועיניו מזהירות ועינו אחת⁵) דומה לאדמימות ומראהו נורא מאד וזוהר עיניו כברק מנוציץ ושאר נתחיו בינוניים ונקבים ואיש חיל מאד ויהי שתיים ושלישים שנה ובשמונה עשרה לשניו⁶) גבר על כל הממלכות בלעדיו שבע שנים ובשארית שנותיו כבש כל המדינות כחפצו ויכנעו כל הממלכות תחתיו כרצונו ולא⁷) ערך אליו מלפניו ויבן שתיים עשרה עיר וכולם קראם על שמו אלכסנדריא (שבמצרים) ולא עמדה לאיש מלפניו משרתיו ומלכותו כאשר הגיעה אחריתו ותכליתו וימת⁸). ושני⁹) היי אלכסדר שלישים ושתיים שנה ובן שמנה עשרה התחיל להלחם עד שהיה בן עשרים וחמש שנה נצח עשרים ושנים מלכים ויכנע את כל הגוים תחתיו ויום מולד אלכסדר כזרחה השמש ביום רביעי כבוא השמש מת. ויתר דברי אלכסדר וכל אשר עשה וימי מלכותו שתיים עשרי שנה הנם כתובים על ספר מלכי מדי ופרס.

הערות ותקונים.

- עמוד הערה
- 1 1 כל ההקדמה הזאת עד "וזה התהלתו" אינה אלא בכ"י לונדון, וארשום את הכ"י הזה כ"ל או ל', ובכל מקום אשר אכתוב "כ"ל ויוסיפון" אציג נוסחת כ"ל ואגב אורהא נראה לעין כל כי כראי זה כן ראי זה.
  - 2 — עיין בהקדמה.
  - 3 — כן בכ"ל וביוסיפון, והוא Nectanebo, § 1.
  - 4 — כל זה בקיצור בליאון והוספות כ"י פאריס נמצאות בל' וגם ביוסיפון, וכעין זה כתב ס' הישר פ' שמות וז"ל: ויצו בלעם ויביאו לו דונג ויעש ממנו תמונת רכב ופרשים תבנית חיל אנניאס וחיל מצרים וישמם במים המהוכמים אשר אתו על ככה ויאחזו בידו כפות תמרים ויתחכם ויקסום בהם על המים ויראו אליו. . . .
  - 5 — בכ"ל המלך אינו הולך בבירתו לעשות קסמיו אלא אחר שוב המלאך ובליאון הוא נכנס שני פעמים ככ"י פאריס.

עמוד הערה

- 1 6 ל': לא נותר איש מפרס ועילם ואשור ומדי; וביוספון: לא נותר מאנשי מדי ופרס אשר לא שת לבו לעזרתו תכמונים ותרממונים בלמים וכראסאנים לזוים ותוגרמים כושים וערבים וערקים וסינים והודיים; ונגסחות כתבי יד ליאון שונות זו מזו, וז"ל כ"י Nouv. acq. 174 מפאריס: Parthi, Medi, Perses, Siri, Mesopotamii, Arabes, Bosphatri, Argivi, Chaldei, Bactrii, Scithes, Ircani atque Agiographi et alie plures gentes de orientis partibus innumerabiles.
- 7 — בלי ספק יש כאן השמטה וז"ל ל': ויאמר אליו הוי חלש ורך הלבב אמנם מרוב פחזותך ואימתך ושברון לבך וחתתך דברת כדברים האלה הלא ידעת כי הנצה והגבורה והתוקף אינם במרבית החיל ולא בעצם מספרו אך בחוזק הלב ואומץ הנפש הנה אריה אחד משחית מאה מהנה טלאים גדול ועתה לך לך כי לא איש חיל אתה, וכן הוא ביוספון וגם בליאון אך שם בקיצור.
- 2 1 המלות ההן נמחקות בכ"י פאריס ונמצאות בל' וגם ביוספון.
- 2 — Pelusium, ונחלף הפ' בב' כמשפט לשון ערבי, בל' בלנסיא והוא מ"ס.
- 3 — Æthiopia, הנ' במקום הת' כי בערבי האותיות ג' ת' י' וב' שוות ברמותן, הס' במקום הו' והו' הרומים בחבורם אל הש', ובכ"ל "אנטוכיא" וכן ביוספון דפ' וויניציא, אבל בד' הראשון "אנסופיא" כנוסחתנו.
- 4 — Quasi propheta egyptius, ובל' וביוספון: הגמוני בכל וכהניה וחכמיה.
- 5 — זה לשון ליאון: Post aliquantum temporis debet reverti ad vos ejiciendo a se senectutem.
- 6 — 2 §. היא Olympias, אבל בליאון השם נכתב Olympiadis, ובכ"ל וביוספון נביאדש" כי חשב המעתיק ש האל הוא ה' הידיעה, והב' במקום הפ' כמנהג הערביים, ובכל כ"ל גם במקום אשר סגנון לשונו שוה לכ"י פאריס "נביאדש", ובכ"י פ' "אלנפריוש" וצ"ל "אלנפריוש" או "אלנפריוש".
- 7 — יש כאן מלות נמחקות וז"ל כ"ל: ועל השלישית אותות נסיוני הכוכבים על מולדות הממלכות ובויות הלוח היו ארבעה אבנים יקרות ובהם סודות מכה הטבע והיצירה, § 3—4.
- 3 1 זה נמצא גם בכ"ל גם ביוספון, והוא טעות המעתיק הערבי כי בליאון איתא barba canis ornata, ומלת canis תרגומה שער לבן ונרמה לו כי הוא שם כלב.
- 2 — בכ"ל וכעין זה ביוספון: לא אחזיקך בחזקת מתנבא רק בחזקת איש אלהים קדוש Si hoc videro, non quomodo prophetam aut divinum, sed sicut deum adorabo te.
- 3 — זה אין לו שחר וליתא בכ"ל ולא ביוספון, וז"ל ליאון: Concepisti defensorem tuum et de patre suo Philippo. יציל אותך ואת פיליפוס אביו, § 5, 7.
- 4 — § 6

- § 8 1 4
 Ariolus 2 —
 בכל הספר נקרא אלכסדר ופעמים מועטות אלכסנדר, ובכל כ"ל אלכסנדרוס גם במקומות אשר דומה לשונו ללשון כ"י פאריס. § 9—10.
 כן גם בכ"ל, וביוסיפון בקול השור, וגירסת לייאון משונה מכל הנוסחאות האלו: Oculi ejus magni, micantes et non similibatur unus ad alterum, sed erat unus niger et alter glaucus; dentes vero ejus erant acuti, impetus illius fervidus sicut leonis. § 11.
 § 12 5 — בל' וביוסיפון י"ב שנה וכן בליאון.
 6 — בכ"ל וביוסיפון: אני תאב החכמה הזאת ועתה אינני הושב לך למאומה שאר החכמות אשר למדתי נגד החכמה הזאת ומדוע אחרת עד כה ללמדני אותה, § 13. ולעיל שורה 17 תחת ותראהו צ"ל [ויראהו].
 1 5 כן גם בכ"ל, אבל ביוסיפון נשמט הק' ונכתב פלוסיא, והוא Cappadocia, ובמקומות הרבה נחלף הד' בל' או ל' בד' כי בערבי דומות האותיות, § 14.
 2 — בכ"ל "מקליסיתאנוס" וביוסיפון "מקלסתאנס" (בד' ראשון בטעות קלסתיאנוס) והוא Callisthenes, והמעתיק שלנו החליף אות הני' ב"י הדומה לה, § 15.
 3 — נשמט בכ"ל וביוסיפון "והכמת החויון" מנכשבנאס (כפי ד' ראשונה מכשבאנש כפי ד' ויניציא), והוא Anaximenes.
 4 — צ"ל וימשש, ולעיל שורה 33 צ"ל כזה: וישלה [ידן].
 1 6 כעין זה בל' וביוסיפון, אבל בליאון רק Pater, si potest fieri, ergo dirige me sedentem in curro, § 16.
 2 — בכ"ל בטעות פאשתוור, וביוסיפון פאסתיוס, והוא Ephestius.
 3 — בכ"ל ניקולאש מלך אדראנש, וביוסיפון ניקולאס מלך אנדריאס, בליאון: Nicholaus arridorum (174); rex aridorum, ardeorum (8503); אולי היה לפני המעתיק הערבי ספר ככ"י 174 וקרא aridorum, aridonorum, וגירסת היוסיפון נפלאה מאד כי לייאון האדומי טעה בקראו את Ps.-Callist. אשר שם (ני' א' א' *ἄρδίου* (*Ἀρδέου*) ר"ל בן אנדראוס) והוא כשם היוסיפון, אבל אין בכך כלום כי הוא טעות היוסיפון אשר החליף אותיות כ"ל, וצ"ל בכ"י שלנו אדרנס במקום אדרנס. § 17.
 4 — בכ"ל וב"י בשפת גאווה.
 5 — בכ"ל אדראנשי.
 6 — ל': ואל יגבה לבך בהיותך בעל משרה לברך ואני משנה לאבי המלך כי הנבורה מכניע את בעליו וממך אותו והצעיר והשפל גובר על המתנאה, Non elevetur cor tuum in superbia (Deut. VIII, 14), quia habes honorem regalem super te. Solet enim inveniri in humano fatu, quando major perveniet ad parvitatem et parvus perveniet ad magnitudinem.
 7 — ל' מוסיף (כראוי): ויאמר ככה יעשה לכלב אשר אין בשת בפניו כמוך, Tolle hoc quod tibi decet, catule, accipere, quia non erubescis.

עמוד הערה

- 8 6 בכ"ל ובי' קלאופטרא, ובליאון Cleopatra, ואולי החליף המעתיק שלנו אות הק' בפי' הדומות זו לזו. ולי נראה כי הוא ט"ס, 18—19 §.
- 9 — כן ביוסיפון סליגאוס ובכ"ל סליגנוס והוא ט"ס, ובכל הנוסחאות האדומיות Lisias ולא מצאתי מקור הטעות. אחר להוליר צ"ל [בן].
- 1 7 בכ"ל אלמניא ופרובינצא מארצות מערב, וביוסיפון ד' ראשון „ארמניא וברנצה" וברפוס וינ' ובהרשים „וכראסנא"; ובליאון Inter ea nuntiatum est Philippo regi quod elevasset arma contra eum armenia provincia, ולמעתיק הערבי נדמה כי שתי מלות האלו שמות שתי ארצות הן וזה ראייה אחרת כי היה לפניו ספר אדומי והוא יושב קרוב לאותן המדינות, 20 §.
- 2 — בכ"ל ביתיניא וגם כן בי' דפ' ראשון אבל ברפ' האחרים בט"ס בריטיניא והוא Bithinia. ובס' Canonica Alexandri השם גם Britonia, ראה Zingerle, דף 54.
- 3 — כן בכ"ל, ובי' ד' ראשון בושני, אך למטה יושנים וברפ' החדשים כראבונים ובליאון pausanias; ואולי הי' במקום הפ' יען כי בערבי (בכתבי יד) המלות דומות קצת, או במקום ב'.
- 4 — בכ"ל אנגליא וביוסיפון אנגליא, והשם הזה אינו נמצא רק בכ"י Egeae, S. ראה Zingerle שם.
- 5 — כל זה אין לו הבנה וזה לשון כ"ל: ובבא יושנים בירת מקדוניא הגיע חיל אלסכנדרוס לשוב ממדינות אלמניא ופרובינצא אחרי אשר לכדם וידע יושנים בבאו ויצא ממדינת מקדוניא אל מדינת יתאם (ביוסיפון „יואנים") הקרובה אליו ויתאזר לצאת לקראת חיל אלסכנדרוס ויוגד לאלסכנדרוס אשר עשה וילך לקראת מחנהו וידבק חרבו עם גדודיו ויצא בתוך המחנה ויך בחרבו על ראש יושנים וימיתו . . . . . וכן ביוסיפון.
- 6 — בכ"ל וביוסיפון ולהנמו.
- 1 8 בכ"ל ובי' אנשי מקדוניא ותראסיה ותלאשיה Macedones, Thracii et Thesalonicenes, § 21.
- 2 — בכ"ל ובי' בטעות: ואל תבטחו בבשר ודם כי אל אלהים לברו כי הוא יושיעכם מכף הקמים עליכם.
- 3 — כעין זה בכ"ל אך בקצת שנויים ויוסיפון שוה לכ"ל.
- 4 — הלשון משובש ודברי כ"ל וי' (השונים) נראים יותר והם כלשון ליאון. כאן מוסיפין כ"ל ויוסיפון: וימלוך אלסכנדרוס תחת אביו והוא בן שש ועשרים שנה והיה חכם וגבור מלחמה ושם רבו ארסטו' החכם וזה אלסכנדרוס לא דמה לאביו ולא לאמו כי צורת פניו היתה כצורת אריה ועינו עגולות הימנית מבטת למעלה והיא שחורה והשמאלית מבטת למטה והיא (שחורה) לבנה כעין התול ושניו כשני הכלב והיה גבור כאריה מילדותו. בראשית ממלכתו חשב אנשי מלחמותיו ומצא מקדונים שנים רבוא והמשת אלפים וכולם אנשי חנית ואנשי חץ שמונת

- אלפים ושבע מאות ואנשי הרב שנים רבוא וחמש מאות ושאר עם 4 8
היודעים כל מלחמה שלשים רבוא ושש מאות ויוצא חמשים אלף דגרי
זהב ויתן לבעל הדרו להוציאה ויתן כסף לצבא לרוב מאד. מכאן
ואילך ספור היוסיפון אינו דומה עוד לכתב יד לונדון ולא
לכתב יד שלנו.
- Tragacantes, ובכ"י פ' 2477, Tragantos, והשם מזויף בכ"ל, § 22 5 —
יש כאן טעות והלשון מסורס וז"ל בכ"ל: ותאמר אליו כומרתו, וכן 6 —
בליאון, ובמקום זקורה צ"ל זקורה, Zacora.
- בכ"ל: ויאמר לו הצלם מה לך רכלאוש (Herculis) ויתנכר אלסכנדרוס 7 —
אל השם הזה ויאמר לו הוי צלם אבילון למה זה תשנה את שמי
עתה הראית כי לא נאה לך כבוד ולא להקריב לפניך, ובוה מוכן לשון
כ"י שלנו, והשם אדריק הוא Illiricus, ובל"ל: וילך אל האינקלים הירוק,
ונראה כי סבר שמואל אבן תבון שמלת אל היא ה' הידיעה, ואינקלים
הוא "ארץ" בערבי.
- ל': שלנא, Salona. 8 —
בליאון ליתא, § 23. 9 —
- כאן מוסיף כ"ל: ויעבור משם בארץ ברבריא וילך עד ים אוקינוס וירא 10 —
מימיו זכים וצמחים ויפשוט בגדיו וירחץ בו וירעו לו המים ויכאב
בראשו ויחלה מאד וירפאהו פיליפוש הרופא במשקים והירקות. וזה
נמצא גם ביוסיפון והספור הזה יבוא עוד בארוך להלן.
- ל': ויהן בערי אקלים ואקריטש ופרניטש, ובליאון רק ad Pharaniti- 11 —
dam insulam.
- Taphorisi, Taphosiri, § 24—25. 1 9
- ל': וימצא שם סירות קבועות בתחתית ההר אשר היה נובע מכל אחת 2 —
מהם י"ב עינות מים וכולן הולכים אל הים. החביות והסירות אינן בכ"י
ליאון שלנו וז"ל: in quo erant ville XV et flumina XII . . .
que impetu suo ingrediebantur in mare.
- כן בכ"ל, ובליאון: Quomodo iste mons non mutabitur de loco 3 —
suo, sic et nomen tuum nullomodo mutabitur.
- ל': ויפגע בו להודיעו עת מותו ואיכותו. 4 —
כן בכ"ל, Ascalona. 5 —
- ל': מכל פנה ופנה, והמלות ההן צריכות להבנת הנבואה. 6 —
- ל': חסידה, ובליאון ubi infinite aves convolaverunt et in 7 —
circuitu crete sederunt et comederunt eam.
- בכ"ל רק "מדינות רבות יתכלכלו ממנה" וכן בכ"י פאריס 174 (Nouv. acq.) 8 —
כל הסיפור הזה חסר בכ"ל והוא נמצא בליאון 9 —
- § 26—27, 28—29, Siria 10 —
- ל': אחר נסע לדמשק ויבקיענה ויסע משם לביתר. ובליאון נמצא גם 11 —
שם דמשק אך לא ביתר.

עמוד הערה

- 1 **10** זה אינו בכי"ל, Cilicia et Rodus, § 27.
- 2 — לי: ברמנסאן, Parmenion.
- 1 **11** לי: בכל וארצות שנער, ואלערק הוא שם ככל בערבי ו"אל" הוא ה' הידיעה.
- 2 — כאן מוסף כי"ל: ויפקוד על העיר חיל גבורים וימליך עליהם מלך ושמו אנדרומאנוס, וכן הוא בליאון אך שם השם Andromachus והני תחת כי בט"ס.
- 3 — בכי"ל רק "שרביט", ובליאון zocani, § 29.
- 1 **12** § 30. לעיל דף 11, שורה 36 צריך למחות [עליך] ולקרא המלך.
- 2 — לי: כי עבדיו אנחנו כי אין בנו יכולת לעבור על פיהו ואם תחינו אדוננו המלך בזה תראה תהלתך וגדולת פרשת מלכותך.
- 3 — לי: ויאמר אליהם הלילה לי מעשות כדבר הזה ולא אריץ עמכם פרש אחר לקשור על ריוש אף כי אלף פרשים לא תוסיפו דבר אלי עוד כדבר הזה כי לא יתכן למלכים לחתור אחרי הקשר והבגידה.
- 4 — אולי צ"ל אל צבא השמים, ותשיר מלשון שר וכל זה אינו בכי"ל, § 31.
- 1 **13** כן בכי"ל, ובליאון Antiochus, Antiochus והוא שם השליש, § 32—33.
- 2 — Asia.
- 3 — לי: וחמלו עליו בדרך לאט כי לא נגמלהו בסכלותו ולא נפקוד עליו חטאתו מרוב קלותו ושפלותו נגד עינינו וכי הוא צעיר לימים.
- 4 — כל האגרת מסורסה בכי"ל.
- 5 — Granicus, ובכי"ל: כי אלי חנה על המים הידועים במחוזות המרקיים, וכן הוא בוואלריוס (Valerius), § 34—35.
- 6 — Sementem papaveris, ובכי"ל: זרע הפרגין.
- 1 **14** לי: ממדינת תימן, ובליאון Arabia, § 36.
- 2 — Amonta.
- 3 — הוא Iemen ובכי"ל: וכשמעו את מסע אלי אל מדינת הפריקיים נחפו וימהר ללכת לערוך מלחמה אל מדינות הערקיים לקראת גודר אלי.
- 4 — לי: אמנם זה רע למראה ורע למאכל ומי יודע אם אלסכנדרוס דומה אליו.
- 5 — לי: ויען אמונתאן ויאמר אמת עם המלך באשר המשיל את חיל אלסכנדרוס ככה וגם אמנם קרה לי הרב קשה ומלחמה חזקה אשר לא קרה לי מימי כמוה והיה עמי חיל אשר לא יספר מרוב ולא נמלט מהם בלעדי המעט אשר לפני המלך.
- 6 — בכי"ל ליחא. § 37, Sardis, Gordien.
- 7 — לי: וימרדו בו אנשי המדינה ולא רצו להעלות המס אשר היה משפטם לתת לו ויצר עליה עד הבקיעו אותו ויצו להרוס חומותיה, וכן בליאון.
- 8 — לי: היכל השמש, In templum Solis.
- 9 — לי: אשמנדראש נגד מדינת טראבראש, Samandro, Scamandro.
- 10 — לי: ארכלומאט, Comedus, Cletomedus, Clitomedus, Clitomidis.
- 11 — הוא Hellespontus והמעתיק הערבי לא ידע כי מלת Pontus הוא שם יוני "ים", ובכי"ל גם כן "נשר" אבל אחר המלה הזאת יש חסרון, § 38—39.

- 12 14 ל': ארבעים אלף וכן בליאון, ותבין הוא Thebas, § 39.
- 1 15 Isminca, A sminea, Hismenea, Hysminea.
- 2 — ל': וילך לקראת אלסכנדרוס וישתחו לו וינגן בחללים אשר בידו למעלות הקולות הירועות לנגן לפני המלכים ויאמר לו אלסכנדרוס הן אחרי פעמך לבוא המנגן ולו קדמת לבוא היה טוב לך. והשרש לחן בלשון הגרי היא נגן בעברי.
- 3 — ל': לוטומיקוש, Clytomachus.
- 4 — הוא "לפני" בלשון ערבי.
- 5 — ל': קרונתיא, Corinthum. וצ"ל ויצאו אליו אנשי העיר. § 40.
- 6 — הוא שחוק יודע בארץ פרס, ובליאון in curibus.
- 7 — Platea. ובכ"ל בלחניא, הב' במקום הפ' והנ' במקום ה', § 41.
- 8 — ל': אשתגרוש ולהלן אשתגרוש, Strasagoras.
- 9 — צ"ל בדאינה ובכ"ל: המיוחס אל דיאנה, In templum Dianae.
- 10 — ל': אתיניא, § 42, Athena.
- 1 16 כן בכ"ל, § 43. ולעיל בסוף שורה 9 צ"ל הכינוי לכם הנשק.
- 2 — ל': מאנשי הרבו, ואיני יודע מאין באו השמות הורים האלה.
- 3 — ל': אשקלין, Eschilus.
- 4 — ל': שמעו אנשי אתיניא אם אתם הושבים לערוך מלחמה עם אלסכנדרוס כאשר יועין לכם דומישתיאנוש ולא תעשו כן עד תדעו באמת כי יכול תוכלו להלחם בו והיה בדעתכם את זה אזי תקימו את דבריהם אשר הבטחתם (!) האיש ואם אין קחו לכם עצה טובה ובאו בממשלתו וסורו אל משמעתו כי לא יתכן לחכמים מהוכמים כמותכם לבחור אשר לא תדעו קיצה ולא להכנס בדבר אשר לא תדעו מה יהיה אחריתו.
- 5 — ל': המשים, וכן בליאון.
- 6 — צ"ל לא שלחו, § 44.
- 1 17 ל': כי אני לא הייתי מרמה לחנות על מדינתכם בהכרה ולא למשול עליה בכחי אמנם הפצתי להלוות אליכם שרי ועברי כאחים המיודעים, וכעין זה גם בליאון.
- 2 — ל': ואחר כן לא השוו דבריכם את מעשיכם בתתכם את דומשתיוס בבית הכלא להראות כי עצתו אשר השיאכם לא היתה נכונה, ובליאון Attamen de illis gloriosissimis rethoricis quos habetis non scio quomodo in carcerem habetis Demandem (Euclidi, Endiden) propter bonum consilium quod vobis dedit pro salute vestra, et Ypostenen similiter persecuti estis propter hoc et ipsum duces vestrum Socratem interfecistis.
- 3 — ל': ולא הריצותם לי עשרת החכמים אשר שאלתי ואשר השאלתם אותי באשר עשיתי קטונתיא [צ"ל לקרונתיא] אין להאשימיני על ככה כי הם אנו לנפשי עלי ובערכם אתי מלחמה, וכן בליאון.
- 4 — ל': סוקראט האלהי.

עמוד הערה

- 17 5 ליתא בכ"ל ולא בליאון.
- 6 ל': אנשמאנש הוקן אשר היה מרעי אבלט, Anaximenes.
- 7 ל': וישב קרוב לשער העיר בוכה ונאנה, Sedebat ante portam
ejus cum fletu exspectansque regis Alexandri presentiam.
ותחת ער בא צ"ל עד בא.
- 8 הלשון מסורס בכ"ל: שאלתי ובקשתי שתטה מהדרך הזאת ויאמר לו..
- 9 ל': ויאמרו לו קהלת דימקרטיוס הפילוסוף אלהי השמים ינחילך מעולמנו
זה אשר לא הנחיל למלך זולתך וישב אותם אלסנדרוס כמשחק ויאמר
הן דברתם והעמקתם דבריכם ויצאתם מן הכלל כאילו אינני מאמין
שיש לאלהים עולם אחר מלבד עולמנו זה אשר אנחנו בו היום רע
עשיתם, ולשון ליאון משונה: Sed et Demochritus et ceteri
philosophi et rethores ceperunt inter se disputare dicentes
plures esse mundos. Alexander respondit: Ego autem ad-
huc nec unum subegi. ורעאקראטוס הוא מ"ס במקום דמאקראטוס.
- 10 § 45, בכ"ל: לקרימוניא, וכן בליאון.
- 11 ל': ויעלו מקצתם על החומות ומקצתם באו באניות בלב ים, וכן בליאון.
- 12 ל': אני וועץ אתכם להשען על המצוה אשר צוו אתכם אבותיכם
לבלתי תערכו מלחמה את אשר לא תהיו בטוחים אם תנצחוהו ואל
תשענו על כחכם ועוצם ידכם כי מלפנים הייתם לי כאחים ורעים ואני
רואה היום כי בקשתם להראות כחכם ועוצם ידכם, ולשון ליאון בכ"י שלנו
ונראה לי כי אחר "מעביר אותם" היה נכתב "באש" והסופר השמיטו
לפי שדומה למלת "בראש" הבאה אחריו.
- 18 1 בכ"ל ליתא, והוא Cizicum. § 46.
- 2 ...Bizancium ubi nunc Constantinopolis dicitur
- 3 ל' בטעות: בלקדוניה Calcedonia.
- 4 כן בכ"ל, ולהלן כראוי אנדירה, והוא Abdira בחלוף אותיות ב' ונ'.
ל': ויסע משם אל ארצות יוסיפיה ופיעת (?) מדינת ינשוניא מארצות
הכלריים עד בואם אל המים הידועים בשאנים [צ"ל כשאנים], ובליאון:
Et inde transiens Bihostia venit in Olinchio (Olinthio) et
deinde Caldeapolis . . . et venit ad fluvium qui dicitur Xenis.
ועל דבר השם הראשון נראה כי החליף המעתיק שלנו הב' בק' הדומה
לו בערבי ומעתיק כ"ל ב' השווה לו, ות' בפ' הדומה לו, ועל דבר
השם השני השמיטו שניהם את "אל" וכתב המעתיק שלנו אנטוכיא
כשם שכתב מקדוניה תחת לקדמוניא על השתוות המלות קצת.
- 6 ר"ל כי נעצבו יותר על מרכבותיהם.
- 7 צ"ל לוקארש ובכ"ל לוקרש, Lucrus. § 38.
- 8 בכ"ל ליתא וכל דברי דריוש וחביריו משונים בל', ובליאון כבנוסחתנו
Optando nos illum ejicere de Elleda, ejiciat nos de Persida.
- 9 ל': ארשקורדש ולהלן ארשקרוש, Oxiacher, Oxiaches, ואולי ההליפו

- 18 9 שני המעתיקים את הו' בר' הרומה לו ונשמט הש' בכ"י שלנו בט"ס ותחת Oxiacher היה Oxiachres כבלשון יוני *Oξιάχρης*. והשם נכתב בנוסחאות שונות בכ"י אדומים Ochater, Oxiather, Ocsiather. כן בליאון, ובל' אלף ות"ק.
- 19 1 ל': אכן ידוע כי הכלב החוק והאמין לא יפחידוהו צנה ואלפים ואם הם רבים אמנם יננס ביניהם ויפירם אחת הנה ואחת הנה *Nosti quia unus canis maximam gregem animalium spargit. Ita et sapientia Grecorum superat multitudinem barbarorum*. תחת ויאכל עוד צ"ל ויאכל עד.
- 2 3 בכ"ל: כי היונים מלאים קנאה ונבורה מכל האומות אשר על פני האדמה, כעין ליאון.
- 4 ל': והמש מאות וכן בליאון § 47, ועיין היטב הערות Zingerle ד' 174 ושם תראה כי נסדרו כראוי החלקים (§) הבאים אע"פ שנראים כמוקדמים ומאוחרים.
- 5 ל' לב, וכן בליאון
- 6 ל': אלמניא הגדולה, *Armenia magna*, § 48.
- 7 ל': אנדריאנה *Andriaci* וצ"ל בנוסחתנו אנדריקה, ובשם אנדריאנה הנ' השני בחלוקף אותיות ב' וק' בערבי או נ' במקום כ' בט"ס. ובשורה 22 נשמט בדפוס סימן 8 על [ועם כל זה], וכן הוא בכ"ל במקום "יעור".
- 9 כן בליאון ובל': צוה אלכסנדרוס חלוצי הצבא ומכירי דרך הנהר לעבור לפני העם.
- 10 מכאן ועד והשלימו ליתא בכ"ל וגם בליאון.
- 11 § 56. ל': נשתלוש וצ"ל בנוסחתנו נשתלוס, ובליאון כ"י *Nostadi, S.* אך בנוסחאות אחרות המובאות בס' *Lamprechts Alexander* לחכם *Karl Kinzel* (Halle, 1885) ד' 211 *Nastardus, Anastaldus*: באן מוסף ל': הן היה כבר על העבד לקרוא את שלום אדוניו באגרתו ואת לולי הצרה אשר הכרחתני להודיע למלך ... וכן בליאון.
- 13 ל': בראשון *Coxari*, אולי הב' במקום הב' וקרא המעתיק הערבי *Coraxi*.
- 14 : מטראנוס, *Civitas Mitriadis* וכאן מקום לשאול אם המעתיק הערבי קרא תמיד היטב שמות האנשים המקוטעים בסופם בכתבי יד לטין ובוה יובנו הרבה שבושים.
- 15 כאן מוסף ל' ספור שלם הנמצא בליאון, § 51: ואחד משרי דרויש בא אל אלכסנדרוס ויאמר לו אדוני המלך אני משרי דרויש והייתי נושא ונותן במלכותו ובעבודתו באמונה ולא הטאתי לו מאומה והורדני מממשלתי וגרשני ממלכותי ואני באתי לעבדך הריץ עמי עשרת אלפים מגדודיך ואוציא עמהם את כל גדוד דרויש ואפילם ואעמיד לפניך דרויש ויאמר לו לך שוב אל אדוניך כי לא אפקידך על הילי כי פך הרשיעך בקשרך על אנשי עירך ותצא מתוכם ומי ישען עליך כי עשית זאת ויסב את פניו השר ויצא מאתו נכלם ונבאש.

עמוד הערה

- 16 19 ל': שתפשין ואספקיר, Stapsi et Sphictyr, § 52.
- 20 1 § 53.
- 2 — ל': ודע כי כל האלוהות אשר במזרח יוכל להעתק ולנוח במערב ומחשבתך לא תקום ולא תהיה. Quod si hoc potest fieri, ergo orientales dii pergunt habitare in occidentem.
- 3 — 3 במקום זה יש בני"ל: דע כי הרבר ירחיקך מנגדינו לכן הויק האנשים ההם ככל אשר תוכל ועשה להם כאשר יעשה האדם לאויביו כי זה לא ימיר מעלתך וקלותך ושפלותך אצלי וסוף דבר הנך תדע מה יהיו קורותיך ממני בקרוב. Unde pro certo scias quia quantumcum- que bene illis feceris, me non habebis amicum et econtra, si male illis feceris, me non habebis inimicum. Sed tamen ne pigriteris meis, sed crucia illos ut filios inimici, quia quandoque in ultimo sententiam dabo tibi.
- 4 — § 54.
- 5 — 5 אולי צריך להוסיף כאן „דע“, ובל': אולם את אשר השבת כי אני מתנדל כי אהבתך ואיבתך שקולות נגדי בשוה, וגם הלשון הזה אינו מדוקדק יפה וה"ל ליאון: De eo autem quod scripsisti nobis de bonis et honore quod fecimus in tuis ut non habeamus te exinde amicum, quod si itaque illis bene fecimus, non fecimus pro tuo amore.
- 6 — 6 ל' מוסיף כאן: וכאשר הוני ועשרי לא תפול לדמיון הונך ועשרך כן מעללי גדורותי לא [נדמן] למעלליך ואודותיך, וכן בליאון אך במקום הון ועשר איתא Non est similis mea diadema tue.
- 7 — § 60.
- 8 — 8 ל': בצורת שטורנוש אשר הוא שם ככב שבתאי בלשון יוני והיה לבושו בנדים ראשיים וסגנים ומוזין בוין אנשי מקדוניא. Deus . . . Ammon in figura Mercurii portans regalem clamidem atque macedonicam vestem. ובמקום מוזנו ככל זוגם צ"ל מוזין ככל זינם.
- 9 — 9 ל': אמלון, Eumilus.
- 10 — 10 צ"ל הנפלטים.
- 11 — 11 ל': חרקל, Tigris, ובוסיפון ארסטגן ולהלן איסתרנן, הוא Stragana.
- 12 — 12 ל': ויפגע בו להרשותו ללכת עמו ולא אבה, ואחר כן מוסיף ל': ואלסנדרוס נודיין בוין אשר ראה בחלומן, וכן בליאון, ורוחב הנהר בל' שלישים ומאה אמה באמת הגדולות.
- 13 — § 61.
- 14 — 14 ל': וכלם היו נפלאים מתמונתו והיו חושבים היותו מלאך ממלאכי מרום כי כן שת אלהים בלבבם. Mirati sunt in figura ejus, esti- mantes illum deum esse.
- 15 — 15 ל': השיבם אני אנפישארטוש מפרת (?) שלחני אלסנדרוס אליו,

	עמוד הערה
ובליאון: Apocrisarius sum regis Alexandri ואולי השם אנפישארטוש הוא שבוש במקום Apocrisarius ר"ל שליח.	15 20
צ"ל ויכרע.	16 —
ל': ויאמר לו דרווש עד מאד הרחבת את לשונך לרבר גדולות אכן רחבו דברך וגדלת לשונך לא אשיבך גמול עליהם אמנם אני מכפר לך כל זאת והיה בבית המשתה עמי היום בטרם תשמע את תשובתך כי אלסכנדרוס כבד את מלאכי וגם אני אכבד מלאכיו, ובליאון רק: Pro certo scias, quia nullo modo me turbant dicta tua, sed tamen comede hodie mecum ad cenam meam sicut missus, quia Alexander invitavit missos meos ad cenam suam.	1 21
§ 62	2 —
לשון כ"ל משונה בסדרו מנוסחתנו.	3 —
ל': אנביאלים ולהלן אנאבלום, Anepolis, § 63.	4 —
§ 64	5 —
§ 55	1 22
כל השמות האלה חסרים בכ"ל, ובליאון, Syria, Capadocia, Cilicia, Peflagonia, Arabia, וארכיא הוא מ"ס במקום ארכיא ויש לחמוה אם היה המעתיק הערבי מאנשי ערב אפשר שיצא שגגה כזאת מלפניו לכתוב ארכיא תחת ערב.	2 —
§ 57	3 —
ל': שבריומן ממדינת סליסיא, ובליאון Inter hec nunciatum est Alexandro Darii adverbium cum plurimo exercitu veniente et viam angustam Tauri montis apprehendere לפי זה הוא הר טורוס וזה ראייה אחרת כי הספר הערבי הוא העתקת ספר למין, § 47.	4 —
ל': ס"ג מיל, וכן בליאון.	5 —
ל': ובצאתו ממנו תתעוותו פניו.	6 —
ל': ברמאניוס, Parmenius.	7 —
§ 49. ל': שלש מאות אלף רגליים וכן בליאון.	8 —
ל': ובתו, ובליאון due filie.	9 —
בכל כ"י ליאון אין שם לאיש הזה ולהלן נקרא Persa barbarus, אולי סבר המעתיק כי הוא שם האיש ובכ"ל בריינוס.	1 23
§ 66—67	2 —
ל': ודריוש בבואו אל ספוליס רצוין ונגוע בא אל בירתו ויפל על פניו ארצה וישא את קולו ויבך על ההרס והחרבה אשר נפלו במלכותו ויקונן על הפרשים אך שבת מלכותם וינבל דרווש אשר היה גלוי לכל העמים ונודע לכל יקר והון ונותר עני וכואב כהיום, הוי בן אדם האמנם גדל בנצה אשר יהיה לו ביומו ולא ידע מה יהיה מחרתו ברוך חי העולמים המרים והמשפיל כאשר יהפוך וזמן אשר יישר בעיניו.	3 —
צ"ל ארצי.	4 —

- 5 23 ל': מאת דריוש המלך אל אדניו אלסכנדרוס שלום רב, בדעתי הדרך ויקרך וגדולת הכמתך ותבונתך וכי הכר תכיר בזמן ובגידתו אודיעך כי אם עשו הזמנים רצונך וקיימו מעט מזער והשכילוך במעשיך אל תשען אליהם ואל תשעה להם כי מעט מזער יעמדו, ותן לבך אל כבוד ארתחששתא אשר מלכותו גדולה וממשלתו הרחבה נודעה לכל בשר והזמן הצליח דרכו וסרו כל המלכים אל משמעתו ובחזקתה גבה לבו וישארו יצרו ויחשוב כי לא היה למעלה ממנו ולא במעלו ויפילו הזמן ויורוהו בחציו ויגעהו עד לארץ ועתה נתןך אלהים עליון על כל ממלכות הארץ ולכן ראוי לך לאחוז בדרך לאות ולמופת, ער כאן ומיד אחר זה וישנום למול חדקל . . . כי השמיט הסופר כל הספור עד דף 24 שורה 27 מזה החבור.
- 6 — *Habuit turpitudinem in Elleda*, אולי קרא המעתיק הערבי *servitudinem.*
- 7 — *Promitto tibi thesauros quos habeo in Rada (Miniada) et Susis et Mactra, quos thesaurizaverunt parentes mei subtus terram.*
- 8 — זה נגד לִיאֹן: *Statique unus ex principibus militie cui nomen erat Parmenion.*
- 9 — על מלות "נתונות" ו"בטל" יש סימן בכ"י להראות כי אינן כראוי, ואולי צריך להניח כזה "מדינותיו נתונות לי [ואוצרותיו] גם כן".
- 10 — *Si vicerit nos, utinam salvare valeamus nosmet ipsos quanto magis ut teneamus ejus matrem sorores uxorem et filias.*
- 11 — § 69
- 12 — *Pedestribus hominibus per singulos aureos tres solidos.*
- 1 24 §§ 58—59
- 2 — *Persipolis, § 60, 65.*
- 3 — *Et cum transire non possent, insequentes eos Macedones interficiebant eos.* אפשר צ"ל רדות הכות ולכוד ובכ"ל ויכוס עד בלתי השאר להם שריה.
- 4 — כאן מוסף ל': פרשים גבורים הן רגלי ופרשים.
- 5 — ל': נהר פרת.
- 6 — מכאן ועד "החורף" ליתא בכ"ל, § 68.
- 7 — ל': והוצה למדינה היו מצבות בהם קברי . . .
- 8 — ל': מלאכי פרס שריה וכהניה.
- 9 — ל': וימצאו שם קבר נינוש שירבה הקדמוני והיה קבור בתיבה חרושה מאבן טובה והוצה לה תמונות בולטות ממיני אילנות ובעלי חיים והאבן ההיא היתה מזהירה כזכוכית המראה אשר בתוכה, וכן הוא בליאון ומלת בנוס הוא Ninus בחלוף אותיות נ' וב', ושירבה הוא שיריה בחלוף ב' וי'.
- 10 — *Ametistus*
- 11 — ל': סיפלוס, § 71

- 25 1 ל': כרסאן וכן צ"ל, Igitur fugiens Darius voluit ad Parthos, attingere.
- 2 — ל' מוסף: כי המלכים אינם שמהים בדם המלכים Non est gaudium imperatori invenire alium imperatorem interfectum.
- 3 — זה אין לו הבנה כלל וצ"ל ויקבל חרב, וז"ל כ"ל: ויקרב אליו אחד מהם ויכהו בהרבו מכה רבה ויקבל דרויש את החרב בזרועו וישנה אליו הבירו ויכהו שנית עד אשר נפל דרויש מוכה ארצה ונגוע.
- 4 — § 72. ל': ויאמר לבקש אחרי הרוצחים וירכב עד קצה גדודיו וילך ויבא מדינת סיפלוס וכאשר ידעו בבאו העומדים לפני דרויש נטשוהו נופל על פניו ורמו שפוך ארצה, וכעין זה בליאון.
- 5 — ל': אל יגביה את לך בני אלסכנדרוס הזמן המצליה דרכך ואל תגבה ככהך ועוצם ירך ולו עלית עד עבי שחקים כי כל זה כצל עובר Non elevetur mens tua in gloria propter victoriam quam habes, etiam si operatus fueris que operati sunt dii et manus tuas ad celum tetenderis. § 73.
- 6 — Et nunc memet ipsum in potestate non habeo, ול' מוסף: ואני מהלה פניך לקברני בכבוד כי לך יהיה זה לתפארת, וכן בליאון.
- 7 — השם „וערכם" אין לו שחר, ובכ"ל: ואני מהלה פניך שתנהג כבוד לדרונניש [צ"ל רדוגניש] אמי ולאחותי כי הם תחת כנפך, ובנוסחתנו צ"ל רדגואניש, Rodogonen ובכ"ל Rogodonem S.
- 8 — ל': רושנן, Roxanen.
- 9 — ל': ויצו אלסכנדר (sic) את עבדיו הרופאים לחנמו כמשפט גדולי מלכי פרס.
- 10 — Plorabant enim Perse non tantum pro morte Darii quantum pro pietate Alexandri, ובכ"ל בטעות: ואנשי פרס היו בוכים מבכי אלסכנדרוס אשר הגדיל הרבה מבכיותם.
- 11 — ל': העשווי למושב המלך הפרסי, § 74.
- 12 — ל': ויאסף אליו גדודי פרס ומקרון ויצו לכתוב אמנה ולקראה על הצבא ולהריצה אל כל המקומות אשר דברו מגיע לבעבור לכת על שביליה ולבלתי הטות ממנה ימין ושמאל.
- 13 — ל': וזאת אגרת אמנה אשר כרת אותה מלך המלכים אלסכנדרוס בן המלך אמון האלוה ונביאדש המלכה אל כל נסיכי פרס ושפסריה, דעו כי מלך המלכים אלסכנדרוס מצוה אתכם להלל את אלהי השמים והארץ כעל כל אשר גמל אתכם וימשול עליכם מלך אשר יהיה מטיב לכם ואל תשיתו לבככם לכל אשר קרא אתכם ממלחמות אשר היו בינו ובין מלככם כי כל זאת [לא?] היה ברצונו אך בהפצר כי הראהו אמון המלך אשר היה בעזרו כי לא יכלה מבלעדי המלחמות ההם והוא משבח ומודה לשם ומצוה ומהור שיהיו כל הכנענים והסוהרים... ונוסחה זאת דומה יותר לליאון.

עמוד הערה

- 14 25 (בטעות המדפיס 13) ל': ויהם את הצבא ויצו אלסנדרוס להקשיב אליו ולהטות און לדבריו ויאמר אנשי המון פרס . . . וכן בליאון וכן צ"ל, וטעות נפלה בספרנו, § 75.
- 1 26 ב'ל' אינם עונים שנית אבל "קצת העם העירו עליהם".
- 2 — ל': אז צוה לאסור ידיהם על כתפיהם ולנשואם אל קבר דרויש ולהתוך ראשם שם.
- 3 — ל': דורנוס, Duritus, בחלוף אותיות ו' נ' ות'.
- 4 — צ"ל וישם אותו בראש השופטים.
- 5 — ל': ויתן על ראשו כתר משפט וממשלה, § 76.
- 6 — ל': ויאמר לו דרויש המלך צוני לקחת רושנן בתו לאשה ואני רוצה לקיים מצותו וישלח ויביאה לפניו בלבוש מלכות ותשב בימין אלסנדרוס ויעש משתה גדול לכל שריו ועבדיו וישמחו . . . ובמקום עברו עבדי המלך שרי פרס צ"ל ויעש המלך משתה לעבדיו ולשרי פרס.
- 7 — ב'ל' ליתא, Iterum rescripsit eis ut colerent nuptias Roxanen filie darii quam acceperat sibi uxorem.
- 8 — § 77, Hyrcania, ל' ארתאניה.
- 9 — ל': וישיבו אליו מס האורבנים והמקלאנים Subegit Hircanos et Anglos, ובמקום אורבנים צ"ל אורכנים.
- 10 — ל': בארתיה, Parthia.
- 11 — ל': ומשם אל סיתיא, Scythia.
- 12 — ל': היו נפלאים מתמונת בני אדם הנכרים בשאר המדינות והיו האומות ההם אוכלים בשר בעלי חיים נא ולא היו קוברים את מתייהם אמנם היו אוכלים את נבלתם.
- 13 — ל': אל פאת דרוס, Et adduxit eos in terram aquilonis.
- 14 — ל': פרונובתרוס ושם השני בוראנש, Duobus montibus quorum est vocabulum promunctorium boreum.
- 15 — ל': אמה, Cubitos.
- 1 27 Venit ad portas Caspias.
- 2 — צ"ל אלבנייה, Albania, וב'ל' בניאה כאלו היה "אל" ה' הידיעה.
- 3 — Per terram desertam et spaciosam et per flumina inaquosa et per colles cavernosos.
- 4 — ל': לבא בתוך בני שחק ומעיין תנין ולדרוך נתיב לא ירעו אדם.
- 5 — ל': מקדון ויון, וכן בליאון.
- 1 28 § 78, ל': פרנמאן, In Indiam Phasiacen. הרי במקום ו' הדומה לו.
- 2 — Mense Julio deficiente.
- 3 — צ"ל ויכתב לו פוור מלך הודו ספר לאמר.
- 4 — ל': אם תאמין.
- 5 — ל': להרמות לעליון ולמשול על כל משכנות הארץ, Cum sis mor- talis homo, quid prevalet facere deo והאל הוא פוור בעצמו.

- 28 6 צ"ל בקוש, Dionisius Bachus, ל': זכור אל תשכה באיש אשר שלטונו ידוע אצלכם ואודותיו וגבורותיו.
- 7 § 79, ל': ויהי בקרא אלסכנדרוס אותה ויצו לקרוא אל הצבא וייראו מאד ויאמר אליהם אלסכנדרוס אל ירך לבבכם מדברי פור מלך הודו ושיתו לבבכם אל אגרת דריוש ורחב מליו ודעו כי טבע אנשי המדינות האלה ולבם כדמות היות השדה אשר לא תקרבנה לארץ נושבת כי אם מלחה והנם בוטחים בעוהם ועתה תראו איך יפלו בירכם, In veritate enim dico vobis quia omnes barbari assimilati sunt bestiis cum quibus terram inhabitant, videlicet tygribus, pardis et ceteris bestiis. Itaque confidentes in agresti virtute sua habent exinde audaciam et raro occiduntur ab hominibus.
- 8 § 80
- 9 ל': וארבע מאות פיל, כן בליאון.
- 10 ל': ועל כל פיל שני גנות עץ ועל כל נג שלשים איש גבורים המושים כל אלה שולף חרב מלבד הסוסים והפרדים, וכן בליאון.
- 11 Tendentes promoscides, ובלי ידיהם, כי אין שם בלשון הקדש לעצם הוה, ובטעות נכתב בפתוחם.
- 12 בלי ליתא.
- 13 § 81
- 14 צ"ל זהב, ובלי כרמים נושאים בהם ענפים ושריניהם זהב Vineae que habebat folia aurea.
- 29 1 ל': אבנוס, Ebenea.
- 2 ל': בחכמת התשבורת, ותשבורת הוא תרגום הנדסאי בערבי.
- 3 § 82, ל': מרונייא וכן צריך להיות כי בערבי הדי והוי אינם משונים אלא בנקוד, ובליאון Amazonum. . . ובכ"י S נכתב תמיד Amozones.
- 4 Thalistria, בחלוקה אותיות כי ות, ובלי פלישתירי והשבוש בא מדמיון אותיות פי ות, בערבי כראש המלה, ותחת מלך צ"ל מלכת, ומרווניא הוא מוויניא בחלוקה אותיות רי ווי בערבי.
- 5 § 83
- 6 ל': כים הגדול.
- 7 ל': עם המקנה והצאן.
- 8 צ"ל יוצאים.
- 9 ל': ואם תמות אחת מהן במלחמה תהיה נחלתה אל הנקבה אשר נלחמת עמה.
- 30 1 § 84
- 2 ליתא בכ"ל, ובליאון Tres partes hujus mundi subjugavimus nobis, id est Asia, Europa et Africa. אולי אוריה תחת אורבה.
- 3 ל': ותובילנה אליו שי ויקבלהו מהן ויעל מעליהן.

	עמוד	הערה
זווא שם ספרדי palafren.	4	30
§ 85.	5	—
ל': ק"נ מרגלים וכן בליאון.	6	—
Et mense augusto cepit ire per ardentissimum solem בל' ליתא,	7	—
§ 86.	8	—
ל': ושלש, ובליאון .pedites trecenta milia.	9	—
מכאן ואילך (מלבד באגרות דינדימוס ואלכסנדר) אין עוד שנויים בין כ"י פארים וכ"י לונדון רק זער שם זער שם.	1	31
כן בכ"ל.	2	—
§ 87.	3	—
Cancri.	4	—
Nominabatur autem ipsa bestia secundum indicam linguam	5	—
Odontetiranno. לכן צ"ל אודאנתראן וכן בכ"ל.		
צ"ל ותרמס, ובליאון quinquaginta et duos.	6	—
Et quantum de animalibus mor- המעתיק לא הבין לשון ליאון	7	—
debant statim moriebantur, homines vero nullo modo nocebat morsus eorum ut exinde morerentur.		
Vespertiliones, וצ"ל קפודים כבכ"ל.	8	—
Aves magne ut vultures, colorem: יש כאן טעות כי ז"ל ליאון:	1	32
habebant rubicundum pedes, et rostra habebant nigros.		
§ 88.	2	—
ל': ארתקמאן, ובליאון In loca Batrianorum, ולא ידעתי מקור הטעות ולמה אמר המעתיק „כי היא עיר רחבת ידיים“.	3	—
Gentes qui nominaban- גם זה טעות כי שארש הוא שם האנשים-	4	—
tur Seres, ובכ"ל ליתא.		
§ 89.	5	—
ל': השני, Altera die.	6	—
ל': ויהם.	7	—
Videntes hoc Indi ceperunt acriter pugnare זה נגד ליאון,	8	—
cum eis.		
Alexandria Yepiporum.	9	—
§ 91.	10	—
מכאן עד „במגדל“ ליתא בל'.	11	—
Deinde venit ad Chorasmos, ונדמה למעתיק העברי כי סוף המלה שמם הוא שמש, ובשם בנרשמס (או כראוי כנרשמס) הני' בלבד בטעות במקום הו'.	12	—
Restae, וראשונה הוא Restas Cantenos	13	—
ובכ"ל אישתקתונש והוא Restas Cantenos, וצריך להגיה ראשתקתונש.		

- עמוד הערה
- ל': אקלים קופידש, ובליאון Chophides, על כן צ"ל בנוסחתינו קופיראש. 14 32
- בכ"ל במקום דראכנס בראכנאס, והשמות האחרים חסרים, ובליאון: 1 33
- Venit ad Rancas et Enegetas, Pariniasque et Parapomenos et ad Asprios, אולי הד' של דראכנס בא ממלת ad, וצ"ל דראכנס, ובשם השני אברשים הב' במקום הנ', ועל אודות תמים אולי קרא המעתיק הערבי puras תחת Parinias או נרמה למעתיק העברי כי הב' הוא ת' ור"ג הם מ', ובמקום כרמיונים צ"ל כרמיונים, ובמקום אספיום אספיום.
- כאן מוסף ל': וידרכו בשביל אשר היה בו מיני אלנות גבוהים, וזה אינו בליאון, § 92.
- ל': שמונה, ובליאון שבעה. 3 —
- ל': בגדי שש, ובליאון: Indutas horrida vestimenta. 4 —
- כך בל' ובט"ס בכ"י פ' מושך, Tenentes armas argenteas eo quod eramen et ferrum non habebant. 5 —
- כך בכ"ל, ובטעות בכ"י פאריס: המזיקות הבהמה. 6 —
- ל' בערבה, In quandam paludem siccam. 7 —
- ל': אזוביתאמס וצ"ל אנביתמוס, הנ' במקום הב' Ippopotamus. 8 —
- ל': ליתא, והוא טעות המעתיק כי אלסלחפה בערבין הוא testudo, וכן בליאון: Ut testudo. 9 —
- ל': בוחימסר, Buhemar, והוא שם נהר, § 93. 10 —
- § 94. 11 —
- בטעות בכ"י שלנו: כמה היו שונות. 12 —
- § 95. 13 —
- ל': על שפת הים, Consuetudo illorum erat in flumine et in terra habitare. 14 —
- ל': י"ב אמה, Statura earum alta pedibus duodecim. 15 —
- מכאן ועד כבהמות ליתא בכ"ל. 16 —
- ל': נשים ידועות בלמיאן, que dicuntur lamie, ותחת שוקיהם בל': עקבותיהם וכן בליאון.
- ל': שבעה אמות, sedes septem. 18 —
- § 96. 19 —
- ל': בחצי, וכל זה טעות כי כן נכתב בליאון: Tunc exercitus murmurantes ceperunt dicere inter se quia hoc accidisset pro eo quod nos homines mortales intraremus in terram deorum. Tunc Alexander cepit confortare eos dicens: Viri comilitones fortissimi, nolite terri, quia non accidit hec tempestas propter iram deorum, sed pro autumpnali equinoctio accidit quod nunc factum est.
- § 97 2 —

	עמוד	הערה
ל': כחמש מאות, וכן בליאון.	3	34
ל': לכרות.	4	—
ל': אור השמש.	5	—
§ 90, Oxidraces	6	—
בלי ליתא.	7	—
ל': גימינוש פישתוש בלשון יון, Gymnosophistes.	8	—
Corruptibiles gymnosophistes Alexandro homini.	9	—
מכאן ועד יצירתנו ליתא בלי.	10	—
ל' מוסיק: כי לא נרצה להתעסק במה שלא היתה כונת האלהים ביצירתנו, וזה ליתא בליאון.	11	—
כל זה חסר בכ"י S אך הוא בספר Pseudo-Callisthenes וכלי ספק היה נמצא בנוסחת ליאון אשר היה לפני המעתיק הערבי.	12	—
ל' מוסיק: ולבקש מותרות של הבל.	13	—
כל הרברים אשר בין [ ] חסר בכ"י שלנו.	14	—
צ"ל נמצא.	15	—
ל' מוסיק: כי כל אשר נראה עמך הבל ואיננו מחיל שלימות הנפש ולא נצטרך ממנו דבר, וליתא בליאון.	1	35
ל': מרוע תתפאר בעולם הזה ונלחם לשלול שלל ולכוז בו ומחר תעזבוהו לזולתך והומן קצר אשר חננך האלהים להשלים נפשך אתה מוציא בזהבליים ואין לך צר ואויב בכל מלכי הארץ כמוך, וכל ההוספות האלו חסרות בליאון.	2	—
Mare nullo turbatur nisi cum ventus ingressus fuerit in eo.	3	—
ר': כאשר תאמרו ועמכם האמת, גם זה הוספת המעתיק.	4	—
ל': ולולי זה לא היה ביניהם הברל.	5	—
§ 105	6	—
ל': ולא עשה להם דבר, Et dimisit eos illesos.	7	—
ל': ויחן שם כבא השמש, ובכ"י שלנו בט"ם בהרטה על כי לא זכר הסופר פסוק של שופטים, י"ד, י"ח.	8	—
כן צריך להוסיף על פי ל'.	9	—
וזה גם כן.	10	—
ל': שמו בלשון הורו קנגאן -Gangen quam Physon sacra scriptura commemorat, § 98.	11	—
ל': באב ותמוז, Excepto mense Julio et Augusto.	12	—
ל' מוסיק: וכל רואיהם יכירו ממראיהם כי אור החכמה נגה עליהם, וליתא בליאון.	13	—
ל': לאיזה אומה הם מתחסים והמלאכים עברו שם החדשים בסננה גדולה וילכו שם, ובכ"י פאריס בט"ם ולאיזה עת מתייאשים.	14	—
Bragmani, והמעתיק לא הבין כי אל הוא ה' היריעה, וצריך לקרות אלבראהמה.	15	—

- עמוד הערה
- 35 16 ל': וישבו המלאכים ויודיעוהו מי הם ויחפזין . . .
- 17 ל': מהם מלאך והם בדוגיא קטנה אשר היתה אתם לעבור הנהר,
Cum parva navicula.
- 18 ל': להוליכה אליהם.
- 19 צ"ל לאלבראהמה.
- 20 ל': דרנוס מלך הבראהימה, Didimus, Dindimus, והשם נכתב בפנים
שוונות.
- 21 ל': ותסתפקו.
- 22 ל': מהבלי המציאות וקניניו כי הם באמת הכל הכל, וליתא בליאון.
- 23 ל': להרריך עצמי.
- 24 ל': גדלתי על . . .
- 36 1 זה נכנס בפנים הספר בטעות המרפס בלי רשותי והוא הוספת כ"ל
וכל ההוספות אשר בהן ידבר מאריסטוטלים אינן נמצאות בליאון והן
מלאכת שמואל אבן תבון, ואני אעתיקן בהערות.
- 2 ל': מופת מוחלט.
- 3 ל' מוסיף: ולא למשמע אוני הגשמיים ולא למראה עיני החושיים הייתי
סר כי אם סרתי אוני [אחרי] עיני (ו)שכלי תמיד והקשבתני כל הימים
למילי החכמים באוני וראיתי כי יש חכמה אשר כל המציאות מודה
בפארה ומהללה, וליתא בליאון.
- 4 ל': ותהלוכיה.
- 5 ל' מוסיף: ולא יגרע מכם דבר.
- 6 § 99
- 7 ל': כהן אלבראהימה ומאת כל עמו העומדים על קו האמת והדורשים
מלכות החכמה ופארה ולא בויין מלכות הארץ ופחיתותיה אל אלסכנדרוס
הנקרא מלך המלכים ומלכותו מלכות ארציית והוא מבקשים מרכו
הארץ שלום, ליתא בליאון.
- 8 ל' מוסיף: ואתה נבוכך על זה אם לכך שוה קולמוסיך כי מעשיך לא
יעידו על זה, בליאון ליתא.
- 9 יש כאן ערבוב דברים בכ"י פארים כי אחרי "כמעשני" נכתב "הגדול
הן היתה ראיתי" . . . מחלקים הנמצאות ונתחיי הבאים עתה כראוי
דף 39 שורה 10—שורה 36, ותקנתי המעוות על פי כ"ל וליאון. וכאן
מוסיף ל': והעידות לנו דבר אריסטו ואנחנו כבר מודים לו כי הוא
שלמון כל החכמים שרם באך פה ידענוהו אנחנו וגם שרם הולדו ספרו לנו
אבותינו באו וכל מי שהללתו [מין מהלל?] ראוי לו יותר, ואמנם נגית
אותו ביחסך עצמך לתלמיד לו וחלילה לו שתיוחס תלמידו אחר שלא
תעשה כמעשיו והו גנאי גדול כמעט שהוא יעדיר ויקביל כל מהללך
אשר ערכת לכבודו, אמנם מה שכקשת להתרמות לענינינו לא תוכל
על זה לעולם לא אתה ולא ארסטו כי אלו היה הוא מכתינו היה יוצא
מגדר בני אדם בכלל ונכנס בכת המלאכים בעורנו חי החיים הגופיים

- 9 36 ואף כי אחרי מותו שהמיתה ההיא היא החיים הנצחיים לו ולדומים לו ולהולכים בדרכיו אמנם גדולו בין המנהג הרע שביניכם הפחית ממעלתו ואף אם הוא השלם שבאנשים העולים בשלמות דרך החקירה כאשר אמרת אתה וכאשר ידענו אנהנו טרם אמרך מה שאמרת ואין להאשימך...
 10 — ל: כי אתך רעים והטאים לאמת מאד מאד הלא תראה כי אם תעשו יושר מעט לא תעשוהו כי אם בהפצר הנביאים אשר רואים [צ"ל כופים] אתכם לעשותו וקצת מרעים מכם לפי הנראה ממעשיך שאתה מהם יתנהגו על פי אלילים וצלמים והולכים בחיך ולא ראו אור ואנהנו לא נתנהגו לא על פי דת ונביא ולא על פי צלם ואליל כי הבהמות הם שיתנהגו על פי מצוה מוולתם אמנם אנהנו מכירים מעצמינו ושרש ההכמה ויסודה ושכלנו הוא מורה לנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה ולא דרכינו דרכים ולא מחשבותינו מחשבותיכם.
 11 — ל': אחרי שלטון ההבל וממשלת בוז ימנעוך מלחקר . . . ולמה נפגע לריק לפתור פאר חכמתנו לאיש דורש ריק והבל כמוך.
 12 — צ"ל ולמען לא נמנע ממך לקח.
 13 — ל' מוסף: ולא נדע מה הוא הטא ופישע, וליתא בליאון.
 14 — מכאן ועד "ומוונה" ליתא בכ"ל וגם בליאון.
 1 37 ל': ולא נחפוץ להשביע גופינו קדחות ומכאובים באכלנו דברים שלא יאותו בעין הדעת ובתבונת השכל, על כן צריך להניח בכ"י שלנו: אין אנו הושבים להשביע את נפשותינו מכל השובע אשר לא יתכן בעין הדעת.
 2 — ל' מוסף: לא ככם אשר מעשיכם ופיכם ובקשתכם המותרות סבה לקוצר ימיכם ולקורבת קציכם, וליתא בליאון.
 3 — ל': ולא זקן יגיע לראבון נפש אמנם זקינינו כולם עד עת מותם בריאים ושלמים, ותחת ונער צ"ל יגיע.
 4 — ל': אמנם אחר הגמל הנער בינינו לא נקרב לחלב כלל.
 5 — ל': ואין לנו מלאכה אלא בהכמה.
 6 — ל': וכאשר ישמע הצדק יטה לבבו אחריו ואם יש את נפשו דבר כוב בשמעו הצדק יטה לבבו אליו וישוב מאחרי הכוב ויטה לבבו אחרי הצדק כי לא יבקש אחד ממנו . . .
 7 — ל' מוסף: כי מעבר החוק אין תכלית לו.
 8 — כן בל'.
 9 — ל': וזה הדבר אשר נאמר אליך דע כי לא דרש . . .
 10 — זה אין לו הבנה, וכל המאמר בקצור בכ"ל ובליאון.
 1 38 ל': אמנם אתם אנשי יון וכלל האומות טועים וזלת הנבדלים והבוחרים דרכי השם הנשבים ביניכם הם באמת כשבויים ביניכם והנה ארסטוטלוס אלו היה בינינו היה חפשי מעול רוע מנהגיכם והיה עולה במעלתו כפלים וביניכם הוא עבד ושבוי ואתם המירתם תושיתנו בטעותכם כאשר..
 2 — ל': באמת.
 3 — ל': כי אם בהוראת ההכמה ובהבנות הטבעית הנמצאות לנו.

- 4 38 צ"ל חכמת, ובל': טובת חכמת ההגיון והמליצה ולדבר צחות מפני ששערי החכמה נעולים בפניכם וזה החכמה מפתח לה וקצתכם ילמדוה להתפאר על חכמיה בתיקון מלותיו והטענותיו אמנם אנהנו הפצנו לדעת תקון הענינים ואמתתם וחכמת ההגיון תוליד עמנו מבטן אמנו ולא נלמדה ולא נצטרך לה אמנם נלמוד החכמות האמתיות באות ומופת שכלי שאין ספק עליו ולכן לא נחפיץ את הפצכם ולא נתור אחרי הננינות...
5 — ל' מוסיף כאן: ובוה יהנה וישמה וישיש כל אחד ממנו עד יגדיל בשמחתו ולעולם לא נקבל שמחה כי אם בדברים הנצחיים כי השמחה תמשך אחר נושאה וסבותיה ואנהנו סבות חכמתנו ושמחתנו נצחיות ואנהנו בנפשותינו נצחיים ושמחותינו גם כן נצחיות ואתם סבות שמחתכם נפסדות ואתם בסבותיכם נפסדים ושמחתכם נפסדת.
- 6 — בלי ספק יש כאן טעות המעתיק וי"ל ל'און: Sed tamen, si placet, dicimus in aliquantulum de vestra doctrina propter quod nostra dura tibi esse videtur. Vos Asiam, Europam et Africam in parvo termino concludere dicitis, vos lumen solis deficere facitis, dum cursus sui terminos armis exquiritis. ובל': כי איך יוכל למשול על יצרו ולהדמות לנו מי שגדל במקדוניה ואפריקה ואשיא ואורויא הארצות הגורמות שממה וחרבה לנפשות בעלי בינה והם הושבים בערכם מלחמה כי יכסו את עין הארץ בגדודיהם...
7 — ל': ותשימו בכחם (?) להם קבורות, ואולי צ"ל להם בטניכם קבורה.
8 — מכאן ועד „הנאוף והזנות“ חסר בכ"ל: ובל'און Nam testimonium potestis accipere a Jove deo vestro et a Proserpina dea vestra quam colitis quia ille multas feminas adulteravit et illa multos viros secum concumbere fecit :S ולהלן נאמר בכ"ל: Jovem dicitis autem tenere spiritum aeris.
1 39 ל': מינים.
2 — ל': תכפרו, ובכ"ל פאריס בטעות כפרתכם.
3 — על המאכל ליתא בל'.
4 — ל': חלף שלמיכם.
5 — ל': ואנהנו נראה כי כל אשר תבקשו מטובות העולם הזה אינו בלתי ...
6 — ל': תעבירוה במשנאיה שהם מעשיכם.
7 — ל': וכפי החוקים אשר חקקתם לכם שופטים למקצתכם דין תמורת דין מקצתכם לפי הרכה האונסים שביניכם לא לפי משפט אמת ותשימו...
8 — ל' מוסיף: ולהתתעב באלו התועבות ומשפטכם מספח וצדקתכם צעקה.
9 — ל': כי אם האבן אמכם ואביו אביכם כי יסורכם מן האדמה ואליה תשובו.
10 — ל': והצלמים.
11 — ל': והטהורים אצלו הם המתקדשים מטומאות העולם ומוריקים מעליהם המים הטמאים אשר במעשיהם והמפנים שכלם ודעתם מקניני המותרות לא ככם אשר נגעה מדת השקר בכם וחליתם חולי אשר בו תמותו.

עמוד הערה

- 12 39 ל': הנביאים.
- 13 — ל' מוסוף: כי אתם בהייכם מתים ומיתתכם מיתה שלמה נצחיית ואנחנו נחשבנו חיים והיא בנו חיים גמורים נצחיים לעולם ועד.
- 14 — ל': ולכל אבר ואבר מכם.
- 15 — ל': הכומרים, *Minerva de capite Jovis nata*.
- 16 — ל': תשאנס, *Juno*.
- 17 — ל': מגוף שבחאי, ובליאון: *Junonem pro eo quod fuit iracunda, dicitis deam cordis esse, Martem pro eo quod fuit presilis bellorum, dicitis illum esse deum pectoris*, ויש כאן בנוסחתינו ערבוב דברים, ושעה המעתיק בסברו כי מארס הוא נקבה.
- 18 — ל': מראחס, *Mars*.
- 19 — ל': ונברא ממנה מאדים והמשיל על הלב, בזה גם טעות כי מארס ומאדים איש אחד הם.
- 20 — *Mercurium pro eo quod fuit multum loquax, dicitis eum esse deum lingue*; ומכאן ועד „וכל זה“ חסר בכי"ל.
- 21 — *Venerem pro eo quod fuit mater luxurie, dicitis eam esse deam membrorum genitalium*, והשמיש המעתיק כל הדברים הנוגעים להרכולים ולבקוש ולקופידו ולסיריס.
- 22 — ל': ולכוכב סלת השמים ולבונה, וי"ל ליאון: *Marti offertis aprum, Baccho hircum, . . ., Jovi mactatis taurum, . . ., Veneri immolatis columbam,* ואולי אחר ולכוכב צריך להוסיף „תשאנס“ כי בליאון: *Junoni offertis parvonem*.
- 23 — ל': ולתשאנס חברתה טלאים וציל ולאנתיאס, ובליאון השם *Athene*. חסר כי מינרבה ואתיני אחת הן, *Minerve noctuam occiditis*.
- 24 — ל': לבנות את היכלו בהרים ובגבעות כאדו תחשבו שהמלאכים והכוכבים שכורים וקצבים.
- 1 40 *Altaria Herculis coronatis ex frondibus arboris populi, tem-plum Cupidinis rosis ornatis*, הני במקום ב' והם במקום ד'.
- 2 — ל': אוהבים הבשר והיין או בעלי שחוק ונאוף ואהבו הוונות והציצים והפרחים או חולים ירצו דברים טובי ריח וכאלה שטויות רבות.
- 3 — 3 בט"ס מן הן הריעה מאד, ואולי תחת בוצנים צ"ל בציצים.
- 4 — ל' מוסוף: ואתם בעצתכם המעוותות תעשו בכל אשר תעשו ולא בעצת נביא אמת ולא חכם שלם, ראה פתי אתה ורעיך הנמצאים אתך ועמך הנבל היש ברעות ארסוטטלים השלם דבר מרעותיכם הישתדל במעשה ממעשיכם איך תיוחס לתלמיד לו, אמנם אתם כולכם שוא הויתם ואין ועמל קצרתם כל ימיכם והכוכבים עם בוראם מקציפים עליכם ואתם בכלל בכל צד במעלה פחותה, מעוטה ונקלה בשו וחכלמו כי מעשיכם יעידו על מחשבותיכם והאמת נרדף ביניכם והשקר אהוב אצלכם ולכן מותכם טוב מחייכם ואנחנו אדונים לכם ואנחנו כונת בריאת מין האדם

	עמוד הערה
לא אתם הטועים הפתאים והאל יכפר בעד סכלותכם לבל יחרה האלהים בנו בנללכם.	4 40
§ 100.	5 —
ל': בחרפו אלוהותיו ונעבדיו.	6 —
ל': דרנוס כהן אלבראהימה	7 —
ל': וכי כל מלאכת מחשבת בני אדם נתנם האל בהם לאפס ולאין וכן כל אשר נתן בשכל וטבעו מההתבוננת השאת ופשע. ותחת בטבע לכם צ"ל ב' להם, ובליאון: Si ita sunt omnia ut dicis, ergo soli vos estis in hoc mundo boni homines, qui nulla mala facitis, ut dicitis, qui non habetis in consuetudine facere ea que humana natura facere solet, qui dicitis peccatum esse omnia que nos facimus et diversas artes que apud nos sunt peccata esse denuntiatis, volentes destruere omnes consuetudines quas humana natura hactenus habuit.	8 —
ל': ננאי.	9 —
ל': להקים האבנים ולשרפם ולעשות סיד.	10 —
ובליאון רק: In hoc manifesta ratio est quia non habetis fer- rum cum quo laborare possitis ista que diximus.	11 —
ל': ולא תסחרו כי אין לכם בהמות לרכוב.	12 —
ל': וכן כל אשר נתן בשכל האנושי מדקות המלאכות והאומניות היתה מתנתו לריק והנכם היום דומים לבהמות, ואולי צריך להוסיף „ראויה“ אחר „מתנתו“.	13 —
כל זה אין לו שחר וז"ל ל': והילד חופץ להתעלל ולשחוק והעלם להתענג ולהסגיל והזקן מחשבתו תרחק משני העינים האלה ויבקש התמימות ובהגיעו אל קצו מת ובטל מן העולם, וז"ל ליאון: Infantia gaudet in simplicitate et juvenus in presumptione, senectus tardatur in stabilitate. Quis enim queret in puero astutiam aut in juvene constantiam aut in sene mobilitatem. וכן נראה לי להגיה בנוסחתנו: . . . ונדבקת אל המנוחה וההזרה אשר (ר"ל לפי ש) הילד אין לו כח לעשות מעשה כי לא תניע תמימותו (ר"ל כי בתמימותו = simplicitas אין לו תנועה) והבחור מתמים כל כחותיו כי הגיע אל תוקף חייו . . .	1 41
ר"ל כי אם חקו הנכון לו.	2 —
ל': דרנוס, § 101.	3 —
ל': ורתינו.	4 —
ל' מוסף כאן: ואין לתמוה כי אתך תלין משונעתך.	5 —
ל': השנויים והתמורות.	6 —
ל': ואו יתום וישלם בשכלו ודעתו ויתבונן איך הפליאו האלהים מכל בעלי חיים בדעתו למאוס ברע ולבחור בטוב, ובליאון רק: Deus autem	7 —

עמוד הערה

- . . . . . *varias operatus est causas quia non poterat stare mundus sine varietate multarum rerum et dedit arbitrium homini ad discernendum de omnibus que in mundo sunt.* 7 41
- ל': כי הרעבון ישביעוהו המאכלים והצמא ישקימוהו המימות . . . 8 —
- § 102 9 —
- כאן מוסיף ל': ואני מורה לכם כי ממדותיכם אתם מוכרים שאתם בעלי חכמה ומה שאשמתם אותי שאני מעובדי הצלמים הלילה לי מזה אבל אני מאמין כמה שהבינותי שאתם מאמינים ובאמונת ארסטוטלים ומורה שאין שם אלוה אלא אחד מיוחד לברו, אמנם צלמי התועבות נתכנו למען העמים אשר אין בהם כח לעמוד בהיכל החכמה ומשכנה ולו יכולתי לעבור עליכם הייתי עובר אמנם לא ארצה לעשות זה מכמה סבות לא אוכל להגידם לכם ושלום לכם והאל יגדילכם ויגדיל חכמתכם ואתכם שלום. וכל זה ליתא בליאון. 1 42
- ל': נבזה עשרים אמה. 2 —
- § 103 3 —
- .Actea 4 —
- ל': וראה שם חיות משונות ומצא אילנות דומות לתפוחים וירא שם אנשים הנקראים פטיקו וצואריהם ארוכים וידיהם [. . .] ויצו לתפוש מהם וברחו והמיתו מהם שנים ושלשים והם המיתו מאנשיו מאה במספר ובתוך היער ההוא ענקים . . . וההוספה הזאת אינה בליאון. 5 —
- ל': שש מאות וחמשים וארבעה, ובליאון שש מאות ול"ד, על כן צריך להגיה כו" [מאות] ול"ד. 6 —
- ל': ק"ו וביום השני הלך אלסכנדרוס במערות הפראים וימצא חיות גדולות ויעמדו שם שלשה ימים . . . 7 —
- § 104 8 —
- מכאן ועד להגישה לפניו ליתא בל'. 9 —
- ל': אראמנתין, Ad quendam montem Adamantinum § 106, 10 —
- ל': והמש מאות, וכן בליאון. 11 —
- אולי צ"ל אנשי אמת. 12 —
- ל': ואנטונינוס, Ptholomeus, Antigonus 1 43
- ל': וברדיקוס, Perdicas 2 —
- ולא היה ככרכלת התוכיים ליתא בל', ובליאון 3 —
- Illa vero avis habebat in capite cristam similem pavonis et fauces cristatas circa collum fulgore aureo, postera parte purpureus, extra caudam roseis pennis, in qua erat ceruleus nitor.*
- .Fenix 5 —
- § 107 6 —
- ל': אבן הפרה, אולי טעה המעתיק הערבי וקרא Prasaxa במקום Prasiaca אבל זה אינו נראה לי, ובשם פרארבקא הב' במקום ה"ו והר' תחת ז'. 7 —

	עמוד הערה	
ל': צלאבה, וצ"ל צלאכה.	8	43
וכן בל', Cleophilis Candacis.	9	—
ל': בסיתכוס והוא ט"ס במקום בסיתכוס, Psittachus, וננוסחתנו הפ' במקום הק' או ט"ס.	1	44
צ"ל כלובי.	2	—
Rinocerotes, וצ"ל רנסורין.	3	—
ל': וארבע מאות עירים נמרים אלה.	4	—
ל': כי שמעה כי מנהג האלוה לבוא בדמות המלאכים בלילה, וזה אינו בליאון.	5	—
§ 108	6	—
ל': קנדאולש, מרסיקוש, פראכתור, Candaulus, Marsippus, Carator.	7	—
בשם מרסיקוס הק' תחת הפ' ולהיפך בפראכתור.		
ל': בדרך בבירקה, ולהלן ביברקא, Rex Bebricorum.	8	—
Antigonus.	9	—
ל' מוסיף: ויאמר לו תלמי אל קנדאולש אני שולח מלאכי זה לפניך עמך אל אמך והשיבהו לי שלם בנופו כאשר עשה הוא לך ולאשתך ויאמר קנדאולש עלי לעשות זה, וליתא בליאון אבל הוא ביוסיפון.	1	45
כן בל', Dydalas.	2	—
ל' מוסיף: ותאנים כאבני הרחים ושאר פירות נפלאות, ובליאון רק: Et nuces ferentes fructus sic majores quomodo pepones.	3	—
§ 109	4	—
כאן מוסיף ל': וירוצו אמו ואחיו לנשק את קנדאולש ויאמר להם כברו ונשקו את האיש הזה המושיעני כי הוא אנטיקון מלאך אלסכנדרוס וטפסרו וישאלוהו איך הושיעך ויספר להם חמעה וינשקו את אלסכנדרוס אחיו ואמו ויכבדוהו וינשקוהו, זה נמצא אות באות ביוסיפון.	5	—
חסורי מחסרא וז"ל כ"ל: ועל הגולה שני כסאות זהב מעולפים פנינים ועומדים על שתי צלעות הגולה.	6	—
ל': כל זה נאה ליונים לא לכם, וההוספה נמצאה ביוסיפון.	7	—
ל': ותאמר למה תאמר זה ויאמר כי לו ראו את הרבר הזה במדינותינו היה נחשב להם ויקר עצום ותפארת גדולה ותאמר לו אמת דברת ...	8	—
ל': כי לו ידע אלסכנדרוס זה יהרגני שאני נקרא בשמו, וליתא בליאון, וכעין זה ביוסיפון: ותחייב את ראשי למלך.	9	—
בטעות: לדגלים.	1	46
בטעות: וילדותך.	2	—
ל': אמנם תשובתך זאת סכלות נמורה לא אשיב לך עליה, Sicut sapiens imperator dixisti?	3	—
ל': הסתר ענייך, וכן צ"ל.	4	—
ל': ואעידה האלהים עלי כרצונכם.	5	—
ל' מוסיף: ואם תהרגני הוא ילחם לכם על נפשי ויהריב מלכותכם	6	—

עמוד הערה

- 6 **46** כי לא טובים אתם מדרוש ופור ושאר המלכים העצומים אשר הכניע והשפיל ונצה וההריב מלכותם, וליתא בליאון, וכעין זה ביוסיפון.
- 7 — ל' מוסיף: ותאמר לו קה נא אמנה מהאיש הזה ואשביעהו כרצונך...
- 8 — ל' מוסיף: ויניחה פראכתור וילך לו וכאשר שמעה המלכה את דברי אלסכנדרוס צותה להוציא כל איש מעליה וישאר אך הוא והיא בבירה ותאמר לו עתה ידעתי כי איש חכם אתה ובחכמתך נצחת הממלכות כי לולא זאת כבר היית מת ותצו המלכה לכבד את אלסכנדרוס ולהשיבו אל מהנהו ותתן לו עטרת זהב ופנינים ומעיל ארגמן ושריון קשקשים ממולא כלו בנפך ויהלום ומתנות אחדות מדברים נפלאים לא נודעו לאלסכנדרוס עד היום ההוא, וכעין זה בליאון, וכן ביוסיפון.
- 9 — § 110
- 1 **47** בליאון הם אלילים.
- 2 — ל': הישן קשיש, והוא Sesonchosis.
- 3 — כן בלי, ובליאון Ego sum origo omnium deorum, ונראה כי סבר המעתיק הערבי כי origo הוא שם האלוה.
- 4 — Ego te vidi in terra Lybie
- 5 — ל': החכמה האלהית.
- 6 — ל': ויודיעהו כי הוא היה אלסכנדרוס בעצמו ויפלא בעיניו מאד ויודה לאל אשר הצילו מיד פראכתור אחיו ויאמר לו אלסכנדרוס הודע זה לאחייך לבל יחשוב כי לשוא נשבעתי לו, וליתא בליאון.
- 7 — § 111
- 8 — בלי רק: ושם פתנים עצומים בעלי קרנים בראשם ובקצות קרניהם אבנים מזהירות כתרשיש ושם אילנות ופירות נפלאים, ובליאון: . . . . ad . . . . quendam vallem que erat plena ex magnis serpentibus habentes in capitibus maximos smaragdos. Ipsi namque serpentes vivunt de lasere et pipere albo quem gignit ipsa vallis. . . .
- 9 — § 112
- 10 — ל' מוסיף: מכים שאר הבהמות בפרמותיהם והורגים אותן מיד וראשיהם . . . , וליתא בליאון.
- 11 — ל': וארבעים פרשים, וליתא בליאון.
- 12 — § 113
- 13 — ל': הנקרא זקן הים, ובליאון: Nec non et tunicas factas de vitulis (vitulis) marinis seu et vermes quos de ipso flumine vetus, אולי סבר המעתיק שמלת vitulis באה משרש .vetus
- 14 — § 114
- 1 **48** בטעות: אלסכדרוס.
- 2 — בליאון הם אנשים.
- 3 — § 115
- 4 — ל': מגארדס, ובליאון venit ad mardos.

	עמוד	הערה
ל': שמנה רבוא רגלי וששה רבוא פרשים, וכן בליאון.	5	48
ל': המנארדסיים.	6	—
.Calamus	7	—
ל': הוי אלסכנדררוס פתי אתה עושה משפט מגוף חכם אשר פרסות רגלי סוסי יודעים יותר בחכמה ממך אמנם מה לי וגופי לא אחוש כי עתה אקיץ משינת עולם ההבל להיות ער ביקיצת עולם הנצחות ואתה דע . . . וליתא בליאון.	8	—
ל': מנארבה, Ambira.	9	—
ל': ובלשון הישמעאלים אלבהר אלאחמר.	10	—
.grifes	11	—
ל': ומימי אוקיאנוס סובבים לה כנחש, וכן בליאון.	12	—
ל': הברובינה, ובליאון רק: in loco campestri.	13	—
ל': המעתיק לא הבין לשון ליאון: Laudantes eum quasi deum, א נראה לו כחירוף.	14	—
.§ 116	15	—
.Catenis ferreis	1	49
ל': פן יכויהו, וכן צ"ל במקום ויסיבוהו.	2	—
.§ 117	3	—
.§ 118	4	—
ל': הפלפל, וכן בליאון multitudine piperis.	5	—
.§ 119	6	—
ל': בטופלוס, והוא ט"ס במקום כנופלוס Cynocephali.	7	—
ל': שלשים אמות.	8	—
.§ 120	9	—
.Bucephalia	10	—
.§ 121	1	50
ל': בלשון הגרים אלמא ואלשמס ר"ל המים והשמש, Ad fluvium qui dicitur sol, וצ"ל במא אלשמס.	2	—
.§ 122	3	—
.§ 123	4	—
מכאן ועד כמת פתאום חסר בל'.	5	—
ל': קרטנני Ex Karthagine.	6	—
ל': לונבדרדיא, Africa, Yspania, Ytalia.	7	—
ל': וארמיניא, Insulae Sylicie et Sardie.	8	—
ל': מזרה ומערב צפון ודרום מכל מקום שיש בו ישוב, Provinciarum totius mundi.	9	—
.§ 124	10	—
ל': תלמי, ובליאון Ariolus.	11	—
.Jupiter altissime	12	—

עמוד הערה

	§ 125	1	51
תחת	ל': אנטיבטרום וכן הוא להלן בכ"י שלנו, Antipatrus, ובליאון תחת	2	—
	אתיניא in Macedonia.		
	ל': ולו שני בנים שם האחד יובאש והוא היה שר המשקים לאלסכנדרוס	3	—
	ושם השני אליאש והוא שר האופים לו, וזה נגד ליאון, Yolus qui		
	dicebatur Jobas.		
	Cassander, והוא באמת אה ליובאש.	4	—
	כאן נכתב השם כהוגן.	5	—
	Viderat Alexander in sompnis interfeci se cum gladio Cassandri	6	—
	ל': והפותר היה תלמי, ובליאון Ariolus.	7	—
	§ 126	8	—
	§ 127	9	—
	Symeon notarius meus	10	—
	ל': עשרת אלפים ליטרין, Aura talenta mille.	11	—
	1 צ"ל תרתי מי.	1	52
	ל': אלסכנדריא.	2	—
	Ptolomeus sit princeps Egypti et Affrice Arabieque et super	3	—
	omnes satrapas orientis et usque Baccaran (Bactran) et		
	detur ei uxor Caliapatra quam nupsit Phylippus genitor meus.		
	Phylo sit prin- ולהלן נאמר Python sit princeps Syrie majoris	4	—
	ceps Ylirie, ונראה כי השמיט המעתיק כל הדברים הבאים אחר		
	Python עד Phylo יען כי השמות דומים זה לזה, על כן לא העתיק		
	Phylotos sit p. Cilicie		
	Apropatus . . . Medie	5	—
	Scino . . . Susaniene gentis	6	—
	Antigonus Philippi filius . . . Frigie majoris	7	—
	הוא שם יקונייא ובכ"ל רק פרובינציא הגדולה.		
	Leonnatus sit p. Frigie majoris	8	—
	Nearcus . . . Lycie et Pamphylie	9	—
	אלמניא, ומכאן ואילך הסר.		
	Cassander . . . Carie	10	—
	הפ' במקום הק' השוים.		
	Meander . . . Lybie	11	—
	על כן צ"ל מאנדיר על מדינת לוב.		
	Lismiacus sit p. Tracie et regionum	12	—
	הלשון מסורס וז"ל ליאון: ponti maris		
	השם תתייא נמחק בכ"י ואולי הוא תרסיא.		
	Phylippus et Arideus frater meus	13	—
	יש כאן טעות כי בליאון: sint principes Ypoloponensium.		
	Seleucus Nichanor Antiochi filius sit p. in suprema castrorum.	14	—
	Jobas et filii Antipatrisint p. supra stipatores et satellites regni.	15	—

- עמוד הערה
- Niciote sint liberi et eligant sibi seniore[m] qualem voluerint 16 52
ויוסיפו ט"ם במקום ניוסיפו או ניוסיפו.
- 17 — ר"ל מי שתוצו.
- 18 — § 128.
- 19 — מכאן ועד בראותכם בקצור בל': ויבאו אליו כל המקדונים ויעמדו לפניו בכלי נשק ובראותם אלסכנדרוס צוה להפשיטם כלי הנשק.
- 20 — ל': ואתם אנשי מקדונייא המליכו עליכם את הישר בעיניכם ואת אשר ייטב בעצחכם.
- 21 — בארדקוס, Perdicas.
- 22 — ל': היה זקן בתוכם, אולי צ"ל כי בא בימים, ובליאון רק Perdicam proconsule[m].
- 23 — § 129.
- 24 — Speleucus, היק' תחת הפ' והפ' תחת הק' השוים ברמיונם.
- 1 53 ל': אשר במדינת אתינייא.
- 2 — ל': ויהי מולדו יום רביעי בשבוע ראשון להודש סיון כזרח השמש ומתו יום ראשון בשבוע וראשון להודש אייר כבא השמש ומיתתו היתה על יד סם המות. ובליאון (במקום אחר) Natus est quinto die mensis decembris stante, defunctus est secunda die stante mensis marcii.
- 3 — ל': המתה.
- 4 — § 130.
- 5 — ל': אחת למעלה ואחת למטה.
- 6 — ל': למד בהכמות ובשבע שנים כבש ולכד . . . ולשון ליאון בכנוסחתנו.
- 7 — ל': ולא היה בעולם מלך אשר מרד בו ואשר לא היה תחת רשותו.
- 8 — זה אין לו הבנה ובל' כראוי, ולא עמדה גבורתו ומלכותו לעורו ולא הועילה בדבר [כאשר] הגיע קצו ותכליתו, וכל זה חסר בליאון.
- 9 — מכאן ועד סוף ליתא בל' אבל שם: אמר תלמי המלך יהי לכם כל חכמי לב אלסכנדרוס ואודותיו למופת ואל תדרשו העולם הזה למותר כי ראשית האדם הבל ואחריתו בושא וכלמה.
- ויהחם תלמי על הספר הזה ויקראהו ספר תולדות אלסכנדר וקורותיו והוא כתבו מכתב ידי שמעון סופר אלסכנדרוס שהיה מצוהו אלסכנדרוס לכתוב את כל אשר קורה לו בעת המקרה לבד מספור מותו ואיך מת ואיך צוה שהוא מכתב תלמי וספורו.
- נשלם זה הספר והעתיקו החכם החוקר על סודות המציאות והחכמה באמת ר' שמואל ב"ר יהודה אבן תבון זצ"ל מרמון ספרד והעתיקו בזמן אשר העתיק ספר המורה אשר לא יסולה בכתם אופיר, וזה הספר

עמוד הערה

נמצא ביד קצת אנשים בהעתקת אחריו והוא משובש מאד כי הוא
העתיקו מלשון (?) והמעתיק השלם העתיקו מלשון הגרי ללשון עברי
תהי משכורתו שלימה.
חס ונשלם תהלה לאל עולם הוא לברו ואין זולתו ביל"א, ע"כ לשון
כ"ל ועיין בהקרמה.

אגרת

חי בן מקיץ ל' סינא.

עם פירוש תלמידו י' זילא

העתקת ר' משה ב"ר . . .

הוציאה לאור ע"פ כתב יד טורין האחד והמיוחד

דוד בר' יהודה קויפמאנן.

פתח דבר.

הספר הזה אשר תוכו רצוף חירות כי במשלים ורמזים ידבר אלינו הוא בעצמו פתרון חידה אשר לא היה לה פותר. מסי אגרת תשובה לר' יצחק ׳ן לטוף ידענו שהיה לפניו ספר בן סינא הנקרא בשם יחיאל בן עזריאל (עיי' התחיה לר״ש זקש ב' נ"ג וס' קובץ על יד א' ס"ח) וגם ר' שמעון דוראן בספרו קשת ומנן שהעתיק הרמשי"ש במ"ע הח' ברלינער הנקרא מאנאצין ד' צד י"ו (ח' י"א) מזכיר ס' חי בן יקצאן לן סינא ולר' יוחנן אלימאנו נעשה המהבר למפרש כי אלה מלוי אשר נמצא בספרו שער החשק (עיי' אלפראבי להרמשי"ש 115 הערה 49): וכן יראה מדברי ב"ם [= בן סינא] בפ"י לחי בן יקיץ. ויהי בהגלות נגלות לפנינו אוצרות כ"י טורין ברשימת Peyron ונקו למצוא פשר דבר הכ"י אגרת חי בן מקיץ השמון שם — תקותנו נשארה מעל כי גם פה לא נפתרה החידה ובמקום הפתרון לא הוגד לנו כי אם: „נשלמה אגרת חי בן מקיץ עם באור החשוב המעולה בן סנא“ (צד 227). ואני מאו נכסוף נכספתי לראות את הכ"י הזה ולא יכולתי להשיגו עד שנרצה לבקשתי ידידי הח' ד"ר ברלינער והעתיקו במסעו לארץ איטאליאה בשנת 1885 מההל ועד כלה בני ימים רצופים והעתק הזה היה לעיני רמשי"ש וגם היה לו ליסוד מוסד בדבריו אשר הביע על כל דברי חי בן מקיץ עניניו בספרות הערביים והעברים גם יחד במאמרו אשר ענדו עטרה לו ידידי ד"ר ענערס בדיואן הראב"ע אשר הוציא לאור (צד 177 עד 182). ואני לא אשנה פה את פתרונו אשר מצא הלא דבריו ברור מללו כי ספור ׳ן סינא הנקרא בשם חי בן יקצאן נעתק לעברית שתי פעמים הפעם האחת בדרך שיר ע"י הראב"ע והפעם השנית כאשר יצא מפורש מפי תלמיד ׳ן סינא חמכונה בשם אבן זילא ע"י איש אשר לא הודיע לנו את שמו הטוב כי רק אפס קצהו ראינו בכ"י היחיד בעולם אשר בו נשארה לנו העתקתו לפלטה ה"ה כ"י טורין CCXIII. A. VII. 1. אשר הנני מוציאו לאור כי קולמוסו של המעתיק לא פלטה כי אם שם משה בן ובמקום השם אשר קוינו לשמעו אחר זה נמצא חסר לא יוכל להמנות עד אשר לא נדע זה משה האיש מה היה שם אביו או שם משפחתו. אם כן אפוא צדקו דברי כותבינו הקדמונים בזכרם שם ׳ן סינא על ס' חי בן מקיץ וגם האלימאנו לא

העתיק כי אם מה שמצא כתוב כי ההעתקה העברית מזכרת כאמת שם בן סינא במקום בן זילא כמפרש הספר. ועתה נכין גם כן על נכון דברי מאסף דיואן הראב"ע ה"ה ר' ישועה בר אליהו הלוי אשר אסף גם את שירי ר' יהודה הלוי וזכה לו אלוה לשובה בראש השיר חי בן מקיץ להראב"ע אשר אעתיקם פה מערבי לעברי: האגרת אשר ידבר עליה על ג' העולמות בדרך משל וחידות והוא משימה בפי בן בלי שם חי בן מקיץ כיאות למטרתו ותוא הלך בה בעקבות אגרת חי בן יקצאן המיוחסת לאבן סינא.

ויהי בעברי על פני העתקת כ"י טורין ואראה כי בכבודות תנהג וכי לא נבר המעתיק עד שנעשה לו היסוד הערבי הקשה והחמור כמין חומר ביד היוצר כי אם התחקה על שרשי רגלי הכותב הערבי אשר יכסה את רעיוניו במלים סתומים וחתומים שנראו לפעמים כדברים אשר אין להם שחר אמרתי לעמלי גואש ולא קייתי לבא עד תכונתו. איכבה אוכל ואוציא לאור, פחדתי בנפשי, ספר אשר לא נגלה לנו כי אם מעדותו של כ"י אחר הלא רק על פי שנים עדים יקום דבר וכל המרבה לדרוש ולחקור אחריו כ"י בגלותו נצורות מני קדם הרי זה משובח כי חסר הכ"י האחד ימלא האחר אבל האחד שיפול וילקה במגרעת מי יתקנהו ויגאלהו. גלוי וידוע לפני מי שהסכין באלה כי כל ההשערות שבעולם אשר נאמר לתקן על ידיהן דברי ספר הנשחתים בשגגת המעתיקים או בזדונם לו שקול ישקלו במאזנים יעלו יחד נגד כ"י אחר המשיח לפי תמו והמגלה דברי הכותב כאשר יצאו מעשו. ובכל זאת לא נסוגתי אהור ולא השיבותי ידי מכלות את מלאכתי כי בראותי שלא אמצא כ"י אחר ותושע לי הקירתי ביסוד הערבי והנני מודה להח' פראפ' A. F. Mehren בעיר קאפענהאנען את חסרו אשר עשה עמי ועם כל קוראי ההעתקה העברית אשר אני נוהג לפניכם היום במלאותו את בקשתי ובשלחו לי את ההעתק אשר הכין לו מתוך כ"י היסוד הערבי של י' סינא הנמצא בכ"י באוצרות הבריטיש מוזעום בעיר לאנדאן ובכית עקד ספרי ליידיען בארץ הוללאנד ואשר עליו יסד את העתקתו הצרפתית ואת מדברותיו אשר הוציא לאור כמ"ע Le Muséon חלק ה' צד 411 עד 426. ומלבד ב' אלה הכ"י אשר השווה כבר הח' הג"ל ויותר על הכ"י השלישי אשר נמצא באקספארד אשר יזכיר גם הוא יש עוד כ"י רביעי מהיסוד הערבי בעסקוריאל 703⁴ כאשר ראיתי ברשימת הח' דערענבורג ח"א 499. על פי ארבעתם ובצרוף עם ההעתקה העברית אשר גם היא תחשב בתור עדים נאמנים נוכח לראות היסוד הערבי יוצא לאור כצורתו אשר יצא בה מתחת ידי אבן סינא. ויהי בקראי בספור הערבי ואשתומם על ההעתקה העברית כי היא נעשית באמונה ועם כל הקושי והכבודות אשר תמנענו לרוץ ולקרוא בה השביל המעתיק לתרגם את כל דברי היסוד אשר לפעמים עגנה תשכון עליהם כי י' סינא לא כתב בו כדרכו בספריו הפילוסופיים בלשון צחה וברורה כי אם בחר במחשכים ובמליצות נשנבות עד שיש בספרו הקמן הזה מלות ורות ומתמיהות יותר מבספריו הגדולים. לפעמים הפליא המעתיק למצוא את המלות הנכונות בטוב טעם ורעף והוא משתמש גם כן בדברי חז"ל במשנה ובתלמוד כאשר הראיתי באיזה מקומות בהערותי ויבחר גם כן בלשון נופל על לשון כמו: פאה נכרית במקום: מחו אחר. וגם על זאת יגדל ערך ההעתקה הזאת כי היא אחת מן הסגולות הקרות אשר נשארו לנו להעיד על כבוד תקפה של

לשוננו הקדושה אשר הריקו אל כליה כל מהמדי הערביים ככל החכמות אשר שגבו בהם. ואם כי רבו כמו רבו ההעתקות העבריות אשר צמחו על שדה תרומות הפילוסופיא הערבית רק מעט מועד נשאר לנו מהעתקות שירים פילוסופיים וספורים הלציים אשר יסודתם בערבית.

ולחיות מאשר יקרו בעינינו נכבדו דברי ׳ן סינא העמקים וכמטרה נשגבה ונדולה נראתה בעיניו להלביש את הערבי מחלצות לשון הקדש צלחה רוח השיר על הראב"ע ותפש באומנותם של המעתקים לכבד את יריד נפשו ר' שמואל ׳ן גאמע ושלשת בניו ר' יעקב ור' יהודה ור' משה אשר ראיתי את שמותם מציצים מן חרכי רמזיו בדיואן צד 146 עד 147 אשר לשמם ולזכרם תאות נפשו בשוררו את החי בן מקיץ. כדאי הוא ספרנו שיצא לאור לנלות את עוצם תקפו של הראב"ע בלשון הקדש ואת יקר תפארת מלאכתו כי רק עתה נדע מה פעל ועשה האדם הגדול הזה הרם בענקים אשר חשב בעצמו את שירו הזה למלאכה נכבדה בתתו אותה לענקים לגרורות אהובו ר' שמואל למען תהיה חליפתו ותמורתו של השיר אכן בחן הנאבד מאתנו אשר שר ר' שמואל בשלש מאות וחמשים בתים לכבוד הראב"ע ה"ה בתי הש"ן אשר עולים במספר יחד עם מלת ספיר כי שניהם בניכסריא 350 כאשר הכרתי גם כן מבין אשגבי דבריו החתומים בדיואן צד 144 למטה וצד 145 למעלה. שיר חדש בפי הראב"ע כי אם כי הלך בעקבות ׳ן סינא לא עשה עבודת פרך לבא כנפל רסנו ולאסור את עצמו במרכבתו וללכת כבהמה בכקעה לרגל המלאכה אשר לפניו אבל רק עשה כמתכנתו אשר הראה לו אבן סינא וכאשר ישארו הרוח ללכת כן ילך בלי לפנות ימין ושמאל אל דברי הערבי ורק לעתים רחוקות נוכל להכיר מתוך צעיף דבריו מליצת היסוד כי הוא יברא בריאה חדשה יבחר מלין ויכביר הרזים כרוחו הכביר וכירו החזקה. וגם בעצם השיר ובתכונתו עוב בסופו את דרך הערבי וקפיץ ודלג על כל הדברים אשר נקרא בהעתקתו האמיתית וביסודו של ׳ן סינא אחר אופקי הככבים ובכלל קצר הראב"ע ורק תוכו של השיר הציג לפנינו וקליפתו ורק ואנינו סופר ומונה כאשר יעשה הערבי בדעתו כי מנינים ומספרים מדויקים אינם מדרך השיר. ואני לא אבין מה היה לו להח' מעהרען ומה ראה על ככה בשפטו את מעשה אצבעותיו של הראב"ע ובכתבו עליו בפתחתו שם 413: la traduction ou le remaniement bien ce traité n'est qu'une traduction maladroit maladroite ובשנותו את משפטו צד 425: ce traité n'est qu'une traduction maladroit. ואני לא כן עמי ולבי לא כן יחשוב ואקוה כי גם הקוראים השופטים יתנו אמון לדברי ויצדיקוני.

אבל עודנו הפרוץ מרובה על העומד כי אני לא השוויתי עם היסוד הערבי כי אם יסוד ההעתקה אבל לא פירושה כי ׳ן זילא אינו נמצא עד עתה כי אם בכ"י יחיד ומיוחד בעולם באוצר בריטיש מוזעאום במספר Add. = 16, 659 אשר משם לא ישולח החוצה. ולמען אשר לא ישאר עוד ספק כי העתקתנו היא פ"ן זילא הוא ולא אחר בקשתי מהח' R. Hoerning סוכן האוצרות בבית הנגנים הנ"ל שיעתיק לי בטובו איזה מקומות מתוך הכ"י כאשר יקרה מקריהם כי הח' הרמ"ש לא ערך כי אם פתיחתו (דיואן צד 178) והוא העתיק בערי ב' מקומות אחר מתוך הכ"י f. 21a והאחר והוא סוף הפירוש ואני אציגם הנה היסוד אשר

הפנתיו לאותיות עבריות תחת הערביות אשר כתב בהן מול ההעקקה למען ברר הדבר כי אהה המה.

צד 17 שורה 15.

ואם אומית הממלכות ילכו אליה ויסחרו אותה רמו בו אל מהלך הככבים הנבוכים הנזכרים במה שקדם מגלגל המזלות ומהלך כל אחר מהם ממזל אל מזל ורמו באמרו ויסחרו אותה אל תנועותיהם הסבובית אשר יתחילו ממקום ויכלו אליו בעינו הנה כאלו הככבים בסבובם בהם והעקקותיהם אליהם בעינם סוחרים בהם.

f. 21a.

ואן אמם אלממאלך יסאפר אליהא ותתרדר פיהא אשארה אלי מסור אלכואכב אלמתחורה אלמדכורה פימא תקדם פי סלך אלברוג ומ(x)צ[ס]יר כל ואחר מנהא מן ברוג אלי ברג ואשארה בקולה תתרדר פיהא אלי הרכאתהא אלמסתדורה אלתי יבתדי מן מוצע ונתי צ"ל וינתחי אליה בעינה פכאן אלכואכב בדוראנהא ואנתקאלאתהא אליהא באעיאנהא מתרדרה פיהא.

והא לך סוף הפירוש ביסוד ובהעקקה:

עמד עליו והביטו ולא יטו ממנו וזולתו כליו השיגהו מההתענג בו מה שלא ישיגהו מההתענג בזולתו במה ששיגהו כפי יתרון מה ששיגהו משלמותו על מה ששיגהו משלמות זולתו הנה ישוב באופן לא יבחר אצלו תענוג אחר ולא יטה בעינו אל זולתו הנה הוא כאלו ישיב עיונו והשקפתו בהתמדה עליו לא יטה ממנו כל זמן שיהיה אפשר לו האלהים אם לא [אם] יהיה זה המשיג (והנה) [נהנה?] בדברים אחרים ימשוהו ויטוהו מדעתו הנה יהיה או מצטער בנטותו ממנו נמנע מההשקפה בכללות עליו ואלה הם אשר נעזר בשם ית' מהם מרעתם ונוקם והאל המיישיר אל מה שבו הטוב והשלום.

וקף עליה לחטה לא ילפתה ענה ג(ט)י[רה] אי ילחקה מן אלאלתדאד מא לא ילחקה מן אלאלתדאד בגירה פימא יורכה בחסב פ(x)צ[ל] מא ידרך מן כמאלה עלי מא ידרך מן כמאל גירה פיציר בחית לא י(ו)עשןק] עליה לדה אכרי ולא יעדל בנטרה אלי גירה פכאנה יגעל נטרה ולחטה וקסא עליה לא יצרפה ענה מא אמכנ(ה) [ה] אללהם אלא אן יכון הדא אלמדרך ממנוא באמור אכרי פינאדבה ויצרפה ען ראה פכון חניד מכרהא ערי אלאעראץ ענה ממנועא מן אלאקבאל באלכליה עליה והדה הי אלתי יסתעאד באללה מנהא ומן שרהא וגאילתהא ואללה אלמסור למא פיה אלכ(ב)י[ר] (ב) [ו]רחמתה.

וליהות אשר לא היו לפני מן הפירוש הערבי הזה כי אם ב' נגרים האלה הנני מספר פן נשאו בהעקקה העברית איזה שניאות ונפשי יודעת מאוד כי אין לבוא עד תכלית הדיוק ואמתת הדברים בלי משען כ"י אחרים או בלי השוואת היסוד ובאמת מקום הנחת להתגדר בו באיזה ענינים אשר עמדת עליהם הרבה ולא זכיתי בהם להסיר המכשלה מדרך הקורא אם כי מעטים המה ונער יכתבם, כי לא אהבתי ללכת בגדולות ולפנות אל השערות מבהילות אשר אין להם יסוד מוסד באותיות הכ"י ובאפשריות ההתחלפויות והתמורות אשר הסכנו למצוא אותן בשגגת המעתיקים. והקורא ישפוט בעצמו כי מגמתי היתה להציג לפניו את הכ"י כצורתו כאשר נטל לעשות על כל איש אשר יוציא לאור כ"י יחיד

ומיוחד בעולם ועל כן הצנתי את השערותי גם במקום אשר נראות כוודאיות וברורות בין הצאי מרובע ונסחאות הכ"י המוטעות הכאתי גם כן אצלן בין הצאי עגולה למען יבחר הכוחר וישפוט השופט. ולהקל מעל הקורא ולהסיר המכוכה במקום הספק רשמתי נקודות באיזה תיבות אשר אחריותן עלי כי לא נמצאו בכ"י. המספרים אשר תמצא בין שני הצאי עגולה ירמוזו על דפי הכ"י אשר מתוכו העתיק הח' ברלינער והמספרים בחצי עגולה שמאלי יעירו הקורא על ההערות המעטות אשר קצרתי בהן במקום שהיה לי להאריך. ולהיות שהיה ההעתק לפני בירי הרמשי"ש ונמצאה בו הגהה מידו הצנתי את שמו עליה כנאות. ועל טוב יזכר שם הרב הח' ר' שמואל גירון היושב על מדין בעיר טורין אשר לא הס על עתותיו ועל עמלו ועבר עוד הפעם על פני כל הדפים הנדפסים להשוותם עם הכ"י ותקן וברר וצרף במקומות לא מעטים שהי משכרתו שלמה מאת ד'.

בודאפעסט, ט"ז שבט תרמ"ז לפ"ק.

דוד ב"ר יהודה קויפמאנן.

[חי בן מקיץ.]

לא מאהבת התנשא ותשוקת ההתנדרי. בהיותי מחבר הבורים וסדרים מסדר. ולא להניף יד וראש להרים. אני מעתיק ספרים. כי הנה עם רוב סכלותי. לא נעלמה ממני ולא נסתרה מעיני הולשת השנתי. וידעתי גם אני התנאים [ה]מצטרכים בהטבת זה הפעל אשר החלותי. כאשר הנירו בספריהם החכמים [ה]מקודמים איתני עולם. אשר אני אחזה לי היותי מופשט תאכם [צ"ל מרובם¹] ואולי מכלל[ה]²]. אולי [צ"ל אולם] הניעני אל זאת המלאכה מלאכת ההעתקה. קספי להשביע נפש שוקקה. ורצותי למלאות לה הוקה. ועוללות מבציר החכמה והסגולה. ללקט ולהחזירה³. לאכסניה שלה. כאשר התפרסם היות שרשי האמת עצי עדן מאז בנבולנו נוטעו. ועתה בעונותינו סחרו אל ארץ מלפנים בה [לא] נודעו. והנה ראיתי זה הספר קמן (מ)[ה]שיעור. יקר ונחמד מזהב סגור. ושמן חכמות בתוכו אגור. ובכפלי י(ד)[ר]יעותיו שובצו אבנים יקרות⁴ ודברות המודות. מדובר בו נכבדות. והוא מאמרים המשליים צפוניהם פרי החכמה. ורי עדות לזה אשר האישי אשר לבארו נהליץ נתפרסם עניינו ובחכמות ידו רמה. ובראותי שושן טובו ועוצם מעלתו. ואת יקר תפארת גדולתו. פשטתי בגדי וצללתי בים לשון הערבי להוציא משם פניני ולקחת ממנו עמדתו. לא נסוגותי אחור ולא מנעני עומק שפתו. וכבוד לשונו ובה' בטחתי למען חסדו יעזר לי וברוב רחמי יראה בעיני [צ"ל בעיני]. כי הוא ידע לבכי ומנמתי לפניו תבוא והוא יבחן רעיוני. לכן אם מחפשים מחפשי מומין יחפוני. מה לי ולהם ומה אני והנני. לא אבטח מהמצא בהעתקה שניאות. לשתי סיבות הקודמות פגשתי בקצת מלות נשנכות ממני פליאות. ואולי היה בסיבת השמטת תיבה או אות. ואשען על היות הכונות לפי מחשבתי צרופות וברורות. ערוכות על מלאות ושמורות. ואיך שיהיה הנה מעט התועלת בענינים הנשגבים הוא רב האיכות. לזאת החומל עלי והרן אותי לזכות. ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלהי ישענו נבור בארץ יהיה זרעו (ב)[ג]נאם⁴) הצעיר משה בר. . . ההודאה לאל רבון העולמים ורחמי על כל נביאיו ושלוחיו הטהורים.

¹ ר"ל שהוא ערום ונעור מרב התנאים האלה ואולי מכלם.

² עיין מה שכתבתי על המעתיקים במאה ה"ג והי"ד למספר הנחוג אשר אמרו להחזיר החכמות אשר הורתם ולידתם בקדושה בתוך עם בני ישראל ורק אברו והתמלטו אל עמים שונים עד אשר היו לנו לילדי נכרים בספרי על החוששים הנקרא Die Sinne צד 4 - 3 הערה ד' וה'.

³ עיין מאור עינים ג' ב' (מנמובה של"ד) קנז על אבני החושן הנתונות בין כפלי.

⁴ על לשון הפייטנים כנס עיין צונץ ז"ל בספרו על הפייטנים צד 638.

ואחר זה הנה החזיק בם [צ"ל החווקם]⁶, ערת אחי, על שאניד באור ספור [חי בן יקטאן] הכניע מהלקתי בהמנע והתיר קש(ת)[ר] מהשבתי [ה]הארכה והדחיה ונמשכתי להצליה בם [צ"ל להצליחם] ובאל ית' הישרה:

אמר הנה כבר נמשכו אלי עת עמדו בארצי מעט⁽²⁾ מחברי עד קצת התרים הרמים⁶ הנכללים באותה הבקעה.

ביאור נמשכו הורה בזה על שהענינים כלם נתלים בהמשכת האל ית' אותם ושמה שלא ימשך מן הצד העליון לא יצא אל המציאות עת עמדו כלומר זמן עמידתי וארצי (א)[ר]צה איבריו וגופו אשר הם משכן כחותיו (נ"ב²): והורה בזה עד קצת שהיה בו פוגש לענייני הגוף ורצה בזה מה שיצטרך להעזר בו מכלל(ת)[ס] וביחוד מה שהוא בראשיתו וזה בדמיון והמהשבה ומה שלפניהם מהכחות המשיגים מן החושים החצונים והחוש המשותף ההרים הרמים הם הדברים הרחוקים מן הענינים אשר היו כהם תחלה והם עם זה יענג[?] התבוננותם והערוך אליהם ובהם הם הדברים הנלמדים הנכללים באותה הבקעה רצה בו קרבתם עם זה לכח השכל ושכונתם אליו כי הנלמדים נכללים באופן מה בכח השכלי:

פרק וכאשר היינו משוטטים בא זקן אלינו נהדר כבר נמשך כימים ועברו עליו השנים והוא ברעננות החווק לא רוצץ ממנו עצם ולא נודעו⁶ לו יסור[דר] ומה שעליו מהוקנה דעת הוקנה⁶:

ביאור רצה בו מה שפנו אליו מן התנועה השכלי ושוטטות הנפש לבקשת המושכלות והתבוננותם בא אלינו זקן נהדר רצה בו מה שיקרה לכח השכל אצל התבוננות מהישרת השכל לו או השפעת אורו עליו ורצה בזקן הנהדר השכל הפועל אשר הוא המיישיר באמת הכח השכלי אל ציור המושכלות והמוציא אותם מן הכח אל הפעל כפי מה שהודיע במקום אשר בו באר באמרו הזקן הנהדר עם קדמת זמנו ואורך השארותו והוד שיכתו. ועל זה בעינו הורה באמרו בימים ועברו עליו השנים והוא ברעננות החווק כלומר לא ישנהו הזמן אבל עניינו קיים מתמיד לא ישתנה כמו שישתנו החמריים להקקותו מערובת החמר והרוממותו לצאת מן הכח אל הפעל לא רוצץ ממנו עצם (ו) לא יחסר כח מכחותיו ולא תקרה לו חולשה (מ)מה שלא ימלט ממנו מי שנתיהרה פעולתו ר"ל שיש לו פעל מיוחד יסור ממנו מסוגלת פעולתו כמו שיחסרו בהכרח החמריים ותקרה להם החולשה מענינם הראשון רמו בזה אל שכליותו המופשט בפעל והעדרו הסבה המחייבת השגוי ומה שעליו מהזקנה דיעות הזקנה הורה בו על שהוא עם רחקו מהחסרונות אשר יתחדשו כמי שיבא עליו הזמן הארוך מן הדברים ההווים

⁶ ר"ל כאשר הפצרתם בי, אחי, שאספר לכם מעשה חי בן מוקיץ, בקשתי מנוס ומפלט לי באמרי שדבר לא יתכן וכל מחשבתי היתה להדיחכם בתחלת ממושבה עד אשר נדרשתי לאשר שאלתוני לעזור לכם ולתמוך בידכם. והמעתיק ינהג בכבודות בראש דבריו כי בא כפפל רסנו של המחבר והרגם את דבריו מלה במלה מלאכת פוך.

⁶ לפי הערבי צ"ל לשדו חמד אשר סביבות הבקעה.

⁷ = נכתב בצדו.

⁸ נודעו. המלה הזאת נבראה בצלם הערבי תצעצע.

⁹ העתקתו צדקה פה מהעתקת הח' מעהרען צד 14—413.

הנה כבר יעזור במה שמחייבהו קדימת הזמן בוקנים מן ההדר וההוד והנעת (3) השלמות:

פרק והתעוררתי להתערב עמו והשתלח מעצמות [נפשו] מעורר אותי להכנס אליו ולדבר אותו ונטייתי בחברי אליו וכאשר קרבנו אליו הקדים לנו שלום והשארות והתקשט בלשון [צ"ל בלמוד] מקובל והתעוררנו אל הסיפור עד שהגענו לשאול לו מתכונת ענינו ולדעת ממנו נמוסו ומלאכתו גם שמו וארצו:

ביאור והתעוררתי להתערב עמו כלומר ידעתי ההתיחסות אשר בין השכל האנושי והשכל הפועל והכריחנו להנהיגו ולשגרו והשתלח מעצמות נפשי מעורר אותי להכנס אליו ולדבר אתו רמו בו אל מה שהוא בטבע השכל בכה מהנטיה לצאת אל הפעל בהדבק בשכל הפועל כי הנה שלמות השכל האנושי אשר הוא בכח ותלך בהדבקו בשכל הפועל והשפע האור מצדו עלינו וזה נשלם במה שהורה עליו באמי' להכנס אליו ולדבר אתו ענינו לכוון אליו ולנטות משאר הכחות אליו ונטייתי בחברי אליו כלומר הוצאתי זאת התכונה הטבעית אשר לשכל האנושי מן הכח אל הפעל וכונתי להשקף אליו לכונת ההמשכות מצדו והכיריו רצה בו שאר כחותיו אשר אין מנוס לו בתחילת הענין שלא יעור בהם ביציאה מן הכח אל הפעל וכאשר קרבנו אליו הקדים לנו הוא כלומר כאשר פנינו אליו ונטיינו בכללות (ע) [א]ליו הקדים לנו שלום והשארות כלומר ואם היתה ההשקפה אליו ממנו תהיה תחלה הנה ההשפעה אשר הורה עליה באמרו שלום והשארות תהיה ממנו בתחלה שהנה ההכנה תהיה מן המתפעל וההשלמה תהיה מן הפועל והתקשט בלמוד מקובל כלומר היה אשר הגיע אותו אלינו מן ההודע(ת) [ה] הרוחנית הורה עליה אמרו למוד מקובל כלומר הודעה מתיחסת אמתית וצודקת למה שעליו מציאות מה שהודיענו אותו שהנה בענין האמת והצדק תכליתו והתעוררנו אל הספור כלומר הגיע ממנו ההכנה ומאתו ההשפעה וההודעה עד שהביאנו הספור לשאול לו מתכונת ענינו [ו] כלומר התעוררנו אל האמת מהותו ושאר ענינו בהיות מופשט מן החמר או מתערב בו באופן מה שהנה תכונת ענין הדבר הוא אמתתו אשר (נ"ב היה) בה מה שהוא ולדעת ממנו נמוסו ומלאכתו גם שמו וארצו כלומר (מ) [ר]צינו עם ידיעת תכונת אמתתו העצמיית שנדע גם כן הדברים המקריים המיוחדים בו והבלתי מיוחדים ורצה בנימוסו ומלאכתו הענינים אשר ילכו דרך המקריים ובשמו וארצו הענינים אשר ירצו (4) מרוצת העצמותיים כי היה השם הוראתו הוראת הגדר אלא שהוראת השם על הדבר הוראה כללית והוראת הגדר הוראת(ת) [ה] מחולקת:

פרק אמר אם שמי הנה הוא חי בן מִקִּיץ ואם ארצי הנה היא בית המקדש¹⁰ ואם אומונתי הנה היא השול[ט]מנות בקצוי הארצות (כ"א העולמות) עד שתנחתי בהם ספור ופניתי אל אבי והוא חי וכבר נתן לי ממנו מפתחות אל [צ"ל כל] החכמות והיישירנו[ו] [ו] אל הדרכים ההולכים אל פאות העולם עד שהייתי בשוטטות[ו] [ו] בפאות [צ"ל באופק] העולם:

¹⁰ גם פה התחקה המעתיק על שרשי הגלי הערבי אשר יקרא לירושלם בית אלמקדס והראב"ע בחר בשם העברי: עיר הקודש.

חי בן מקיין

באור אם שמי הנה הוא חי מתחיל כמה שהור' על אמתתו ואמרו חי מה שנוצר עליו מן השכליות המופשט והניע מה שאחריו ממנו כי הנה החי נתלה בחוש והתנועה ושם החוש רומז בו אל השכליות [גיב ושם התנועה] רומז בה אל המצא מה שאחריו מאתו ואמרו ואבי מקיין הורה על שמציאותו אינו בעצמותו אבל מזולתו כי היה מציאות הבן באופן מה מן האב. ובאמרו מקיין הורה שאותו הזולת אשר מציאותו ממנו הוא יותר יקר ממנו כי היותר (ה) יקר שבעניני החי שיהיה מקיין כי החי איפשר שיהיה ישן ושיהיה מקיין ועת היקיצה ממנו יותר טוב ויותר יקר מענין השנינה כי השנינה דומה (ב) [ל]כה והיקיצה לפעל והורה זה על שהוא שלם במוחלט לא יתערב בו מה שבכח באופן מן האופנים ואמר ואם ארצי היא בית המקדש רצה בארץ מה שירויץ מרוצת הסוג כי היה הסוגיות הנגלה בהמון נתלה בארץ ורצה בבית המקדש העולם השכלי המקודש מההטמא בעניני הנשמיים ורצה באמרו ואם אומנותי הנה היא השוטטות בקצווי העולמות ההמשך אשר בו מהשכיל מה שאחריו מן הנמצאות הנמשך להשכילו ההתחלות הראשונות ולהשכילו עצמותו עד שהנחתי בהם ספור כלומר ידעתי להם היותר יקרה שבידיעות והוא ההשכלה כי היו הידיעות החושיות תחת זאת כמו שהודעתי במקומו ואמרו פני' אל אבי והוא מקיין כלומי שתכלית רצוני ואמתת כונתי ידיעת אבי על התחלותיו הראשונות מהאמת הראשון והשכלים הפועלים אשר הם ממוצעים בינו ובין הראשון אשר הורה עליו באמרו והוא מקיין וכבר נתן לי ממנו מפתחות החכמות כלם כלומי אני קונה חכמותי מאבי ורמז בזה אל שהסוג מן ההשכלה אשר לו והוא ההשכלה ההתחלית היוצרת לצורות הפועלת להם לא אשר תהיה מדובקת (5) קרובה נפשית כי היה זה המין מן ההשכלה הוא המיוחד באותם הענינים כמו שאמר ואצלו מפתחות התעלומה לא ידעם אלא הוא הנה היישרנו(ו) [י] אל הדרך ההולכת אל פאות העולם כלומי שם לי בזה היישרה אל כלל הנמצאות עד שהייתי בשוטטותי באופקי העולם כלומי הספקתי בזאת היישרה המתוארת על האופן הנזכר מהשוטטות הרבנית⁽¹¹⁾ כשהיו הנמצאות כלם התקבצו אלי יחד עד שידעתיים ברגע מבלתי לכת מהם מדבר אל דבר ויקובץ נכלל בלתי צריך אל החילוק:

פרק והיה מעט מה שנעוּבְהוּ משאול ממנו השאלות בחכמות ונתכוּנן ממנו עמוקותיהם עד שנחלצנו⁽¹²⁾ [אל] חכמת הכרת הפנים רואית מהמכתבו⁽¹³⁾ בה מה שהגעתי עד⁽¹⁴⁾ סוף הפליאה:

⁽¹¹⁾ השוטטות הרבנית = theosophische Meditation. עיין בלקוטי רש"ט פלקירה מס' מקור חיים לרשב"ג ג' ל"א: השוטטות כהם. והמלה: הרבנית או הרבניות נכנתה בתכנית המלה הערבית: רבאני עיין במקום הנזכר: בידיעת הרבנית כלומר האלהות ובכוזרי א' צ"ה ההשגחה הרבנית ושם צ"ב הבריאה הרבנית ובשירי עמנואל דפוס לבוב צד מ' ז': העולם הרבני ובפרקי ההצלחה המוחסוים להרמב"ם (קובץ ב' ל"ב) באורים הרבניים ושם צד 34 ב': מאמרים נבואיים ורבניים.

⁽¹²⁾ תפש בלשון ערבי תלצלנא.

⁽¹³⁾ נסחא בלתי נכונה נודמנה פה להמעתיק כי תחת אצאבתה היתה לפניו מלת: א טאבתה ולפי היסוד הערבי ר"ל כי ראה שקלע הזקן אל השערה ולא יחטא.
⁽¹⁴⁾ המלות הנמצאות בפירושו: מה שגזרתי לו נכונות כפי הערבי: קצית לה.

ביאור והיה מעט מה שנעזבהו משאול ממנו השאלות כלומי לאשר ממנו ההשלמות וקבלת השפע עד שנחלצנו אל הכמת הכרת הפנים כלומר הכמת ההגיון¹⁶) וקראה הכמת הכרת הפנים כי הכרת הפנים היא ידיעת ענין האמיתי הבלתי ידוע מתכונת הדבר באמצעות דברים נגלים מתכונותיו כן הכמת ההגיון יגיעו בה מדברים נגלים והם ההקרמות אל דברים נסתרים והם הדרושים והתולדות וראיתי מהטבת^(י) [ו] בה מה שגזרתי לו [עד] סוף הפליאה כלומר ידענו מענין ההגיון מה ששפטנו עמו שאין הטבה אלא למי שהיה השענו ואת החכמה ובקשתי האמת על זה הדרך:

באור [צ"ל פרק] וזה שהוא התחיל כאשר הגענו לדבר בה ואמר שחכמת הכרת הפנים היותר בטוחה שבחכמות אשר תפלוש¹⁶) במחש(ב)[כ]יהם הנה יתפרסם כמעט ממנה כל מה שנכסה ממך והוד(ר)[ר]וך אליו והתרחק ממנו הוא כפי שיעורה:

[**באור**] הורה באמרו שחכמת הכרת הפנים היותר בטוחה שבחכמות אשר תפלוש במחש(ב)[כ]יהם ממנה פלוש אל תקנותה לאדם כה וכל כו להגיע אל המושכלות בידועותי¹⁷] עוד אמר הנה יתפרסם כמעט ממנה עד סוף הפרק רמזיה אל מה שיגיע לאדם בכח ואת החכמה מהכרת הצדק מן הכוב והאמת מן השקר הנה תהיה אמונתו לצדק ולקחו האמת ובטלו הכוב והרחיקו השקר כפי שיעורה וכפי חיובו:

פרק ושהכרת הפנים תורה אותך על הכהיר שבמדו(ר)[ת] והנבחר מהיצירה והנאות מהטבעים כשמששה אותך יד ההצלחה שאירתך ואם הפציר כך הגנות בהמשך בזוללות תתעקם:

באור אמרו שהכרת הפנים (6) תורה אותך על הבהיר ובו רמו כו אל מה שנוצר עליו האדם מן ההכנה לחכמו והידיעות והמעלות וקנות המדות המשובחות ואמרו כשתמשך יד ההצלחה שאירתך ואם הפציר כך הגנות בהמשך בזוללות תתעקם רמו כו אל שהוא עם זה מוכן אל הפחיתות ושהוא אל כל אחת משתי התכונות ישוב ר"ל שתי תכונות החשיבות והפחיתות כפי מה שיחיבו המביאים מן המנהגים והפעולות וזולת זה כפי מה שהתבאר במקומו:

פרק וסביבך אלה אשר [לא] יסורו ממך והם חסרה רעה [צ"ל חבורה רעה] תוכל לקחת רשות מהם והנה הם ישימוך הפכפך או ישמרך שמורה מעולה:

באור אמרו אלה רמו כו אל הכחות הגופניות אשר לא יבדלו מן הכח השכלי אשר הוא לאדם באמת והוא המדובר אליו לברו מן השכל הפועל ואמרו

¹⁶ הראב"ע לא כנה בשמות את החכמה או המלאכה הזאת ולפי דעת הרמב"ש (עיי

דיואן צד 168) כסה את שמה תחת לשונו כבוננה.

¹⁷ המלה פלוש נמצאת הרבה בפי רש"ט ו' פלקירה עיין לדוגמא לקוטיו מס' מקור חיים

ה' ג"ה—ס"ב.

וסביבך כל מה שיתמיד מנהיג לנוף ונתלה בו ההתלות הידוע והורה באמרו והם חבורה רעה על שעניניהם וכונותיהם ומכווניהם נבדלים וזרים ורחוקים מעניני כה השכלי שהנה כל רחוק מדבר הוא רע בהיקש אליו ואמרו לא תוכל לקחת רשות מהם כלומר לא תנקה אל הפועל המיוחד כל זמן שהתמידו וזה שכל ההשכלות האנושיות מעורבות בדמויות א"א [=אי אפשר] שתנקה[ה] השכלה מעורב דמיון ורצה באמרו והנה יריבו עמך או ישמרך (מ) זין מופלג¹⁷) שהכח השכלי טרוד בהתעוררות והדפיקה ומוכן להתערב לשאר הכחות ולהמשך אחריהם בהרבה מן הענינים או ישמרך זין מופלג שלם במה שתקנהו מכה משובה תוכל בו להכניעם ולרחותם ולמשול עליהם ולהמשיכם אליך בשאר פעולותם וזה הוא כה החכמה הלמודית והחכמה המעשית¹⁸):

פרק אולם זה אשר לפניך הנה הוא מגדף כהפלגה יחבר השקר ויישר המעקשים ויביא אליך ספורים ולא תטה הנפש להאמינם וכבר חובר האמת [מהם] בשקר והתערב צדקם ככוב עם שהוא עינך ומבטך ומדרכו שיב[ו]א לך מה שנסתר מצדך ונעלם ממעמדך ואתה טרוד לברור זה האמת מחשקר שבו וללקט החרם שבו מהברולח שבו ולנקות ישרו מערכובי טעותו כי אין לך מנום ממנו הנה פעם לקח ההישרה בידך ורחת אותך מהסכים אל התעיה ופעם העמיד לך המבוכה ופעם השוה נגלה הנטיה :

באור אולם זה אשר לפניך רמו בו אל כה הדמיון ותארו במגדף כמה שישפוט בו מהשקר ובמפליג (8) לרבו מה שישתמש בו ממשפטים בלתי מועילים ולא אמתיים והורה באמרו יחבר השקר ויישר המעקשים על שמתכונתו וטבעו זה הפעל וזה שהוא נוצר על דמות הדבר בדבר מזולת שידמה אליו כמו שידמה המושכל במוש ועל הקות הדבר מזולת שיהיה מה שיחקרו אליו משל לו כמו שיחקרו חום יתחדש בנוף ד"מ [= דרך משל] בדברים האדומים והמרה השחורה שהניע בו בדברים פחותי המראה ופחד יקרה לנפש בצורות הדברים הנוראים ויביא אליך ספורים לא תטה נפש להאמינם כלומר שמשפטיו והספורים אשר יספרם אליך אינם ממה שישתוה להם מחוץ מה שסיפר בו בהם והורה באמרו כבר חובר האמת מהם בשקר והתערב צדקם ככוב על שהוא ואם היה בכלל משפטיו מה שהוא אמת ומסכים למה שעליו הענין אשר שפט הנה לא ימנע האמת מהם משקר יתערב בו ולא צדקם מכוב נפחיתהו וינגהו לא יוכל לנקות משפטיו מן השקר והכוב והורה באמרו עם שהוא עינך ומבטך על החוש המשותף והוא הכה אשר יוכלו [צ"ל יובלן] אליו המוחש[ת] כלם אשר כאלו הוא וזה הכה דבר אחר(ר)[ד] וזה הכה באמת עין ומגל וצופה¹⁹) לנפש יביא אליה הספור מה שנסתר מצדה ונעלם מן מעמדה ר"ל המוחשות בעניניהם כי היו רחוקים ממעמד הכה השכלי וכאשר הניע מצד זה הכה ישתמש בהם השמושים אשר יחיבו אותם משפטיו מהשבת הכלליות מהם והוצאת המןיות

¹⁷ לפי הערבי צ"ל: או שיהיה סביבותך שומר שלם וזין מופלג ושמידה מעולה הם ב' העתקות למושג אחר.

¹⁸ עיין בספרי על התארים 311.

¹⁹ עיין בספרי על החושים 81 הערה 94.

באמצעותם ואתה טרוד רצה בו שהכה השכלי הוא הכרת צדק מה שיביאהו החוש המשותף והרמיון מהכוב שבו ולשמור צדקו וישרו להשתמש בו ולסמוך עליו ולבטל הכוב שבו והטעות וישוב ולא יסמוך עליו כי אין לך מנוס ממנו כלומי שהכה השכלי מצטרף אליו או אל מה שיביאהו אליו להעזר בו בעצם פעולותיו ורמו באמרו הנה פעם לקח ההיישרה בדרך אל הענינים אשר יקרו לנפש מצד זה הכה וזכר חלקי אלו הענינים וזה שהוא אם שתוכל הנפש להנצל מתעית זה הכה וינתן לה הכה המיוחד בה ואם שתניע מצדו על מבוכה ומעוט התיישרות אל האמת ממנו ואם שתלאה מזה לאות ותחשוב בשקר שבו שהוא אמת ובכוב שבו שהוא צדק:

פרק וזה אשר מימינך שכל כשהתעוררה רתיחתו לא תכניעתו החברה ולא ישק[י]טהו המחוק כאלו הוא אש כעצים או זרם [מים] במקום מדרון או גמל גבור (9) שטוף בומה או צבוע שכול:

ביאור וזה אשר מימינך שכל רמו בו אל הכה הכעסני ורצה באמרו מימינך לרמוז אל שמדרגת הכה הכעסני יותר עליונה ממדרגת הכה האחד[ר] [ר] התאגני אשר תארו בש הוא על השמאל כי היה הימין יותר חזקה מהשמאל וזה שמטבעו מה שתארו [צ"ל שתארו מה ששטבע] בו מן המהירות והוא להחזיק בסברא מכלתי הכרה ולא ידיעה ולהמשך מה שיאות לו מכלתי הנהגה ולא הסתכלות ורצה באמרו כשהתעוררה רתיחתו לא תכניעתו החברה ולא ישקישו המתון על שזה הכה חזק הנהגה אדמוני מאד כשהתעורר יקשה הדבר להשיבו בעצה או במענה רך ודקמהו בתכונתו וזאת באש יוקרת שיקשה לכבותה וזרם מים במקום מדרון ירד בכה ולא ימצא דרך להשיבו ולדחותו ובגמל גבור בחור וילך נכהל ופניו למטה (ב) [ב]מבוהל לבקש הנקבה ולא יתרחשו [צ"ל יתרחשו] מזה הופך [צ"ל הורף] וצבוע שכול כלומי לבייה מתו ילדיה וגורם שתשולה נכה דרישתם ולא יעמוד נגדה מתנגד ולא ידהה אותה מְכונתה דוח(ק) [ה]:

פרק וזה אשר הוא משמאלך הנה הוא מזוהם וזולל עריץ שטוף בומה לא ימלא בטנו אלא העפר ולא ישק(ו) [י]טרעבנו כי אם הטיט בלגימ(ה) [א] כהלעטה בתאווה כאלו הוא הזיר נתרעב ואחר²⁰ שולח במתיקות:

ביאור וזה אשר משמאלך הנה הוא מזוהם רמו בו אל הכה התאוני ותארו במה שהשטבע עליו מן הזוהמא והעריצות והשטיפה אל חווק הנטיה אל המשגל והאכילה והורה באמרו לא ימלא בטנו אלא העפר ולא ישק(ו) [י]טרעבנו כי אם הטיט על שהוא לא ינוח מסגולת פעולתו מהיובי העריצות והשטיפה עם אורך ההתעסקות אבל הוא מתמיד הפעל המיוחד בו ואמר בלגימא בהלעטה בתאווה רצה בו (ני"ב מיני) מה שיניע ממנו על דרך מה שהוא מוטבע בהם והתמדת הנעת אותם המינים ממנו ומהלגימא וההלעטה והתקוה והתאווה ודמהו להזיר מתרעב ואחר שולח במתיקות שיביאהו הרעב החזק למרוד על מי שירצה למונעו מזה:

²⁰ כמו: ואחר כן בחמת רעבנו ישולח למלא נפשו במתיקות.

פרק אהה עני הנה כבר הצמדת באלה הצמד לא יצילך מהם אלא גירות תקחך אל ארץ לא ידריך בה הרומה להם וכשלא יהיה עת אותו הגרות ואין החלץ לך מהם תרמם ירך ויגבר עליהם שולטנות(ן) [ך] השמו(ר) [ר] שלא תחמנע מהם רסנך או שתקל הנהנתך אבל החראה מתגבר עליהם (10) בטוב המחשבה והטריחם בטורח המאסר והחבישה שהנה אתה אם תחוק עליהם העבדהם ולא יעבדוך ומשלת עליהם והם כך לא ימושלו:

באור אהה עני הנה כבר נצמדת באלה הצמד רצה בזה מה שעליו הכח השכלי מחוקק הךבך אלו הכחות אליו וההכרח אשר בשכונתו אליהם בעבור הגוף ושאינ הנקות לו ולא מפלט מהם כל זמן שיתמיד עם הגוף אבל אמנם יהיה אפשר לו המפלט בגרות אל ארץ לא ידרוך בה כיוצא בהם כלומי הברל מהגוף בכללות וההליכה אל העולם השכלי אשר הוא מרומם משיהיה מעון אל כיוצא באלו הכחות וכשלא יהיה עת אותו הגרות כלומר הזמן שתתמיד שלא יגיעך עת אותו הענין ולא נטייה עדין מאלו הכחות הנתיג ענין נפשך הנהנה תנצל עמה מנוקם ותרפתם וזה כשתהיה ירך על ידיהם ואדנותך וכך גובר על אדנותם וכחם מבלתי שתמשך להם באופן מן האופנים או תכנע להתגברותם בסכה מן הסכות אבל התראה עליהם מתגבר בטוב המחשבה כלומר היה ראש עליהם ומנהיג להם ומסדר פעולותיהם ומביא אותם על שקידת השווי במעשיהם שהנה אתה כשתחוק עליהם העבדהם ושמתם סרים למשמעתך ולא יעבדוך ולא ישריחוך [צ"ל ישריחוך] ותהיה עליון להם להתגברותך ולא יתגברו עליך:

פרק ומהנהגות טבעך בהם שתמשול בזה המתהפך הנורא על זה הסכל הזולל יגער בו גערה וישכרהו שברון ושחתהנהג להשתרר על זה המתעקש הקשה בפתוי וזה הסכל החנף ותשמרהו שמירה⁽²¹⁾

ביאור ומ(ת) [ה] נהגות טבעך בהם רצה בו אופן הנהגה עד שיגיע אל המכונן הנרצה מהם שיעזר בכח הכעסני המתואר בהפ(ה) כפכות והמורא למשול על הכח התאוני המתואר בסכלות והזוללות וידחה המתו דחיה וישבר בזה כחו וש(מ) [ת] ודרג⁽²²⁾. להשתרר על זה המתעקש הקשה כלומר ושתעזר בכח התאוני לכטל הכח הכעסני ויכנע בזה הכנעות ויתישב בעבור הנהגתך התישבות:

פרק ואולם זה המתעה הנמתר הנה לא תטה אליו אם לא יבא אליך (11) בטוח מן ההזיה והטעות ואו הצדיקתו הצדקה ותותר מחקל כמה שיגיעהו אליך ואם התערב הנה אתה לא תעדי(ו) מפריו מה שהוא ראוי לקיימו ולאמתו:

ביאור ואולם זה המתעה הנמתר רמו בו אל הדרך אשר יהוייב ללכת בה בהנהגת הכח המרמה כדי שתקבין הבטחון מטעותו וההעזר במשפטיו

⁽²¹⁾ לפי הערבי צ"ל והכנע תכנועהו ולפני המעתיק היתה נסחא משונה פתחפטה חפטה תחת: פתחפצה כפצה וקרוב לומר שהיסוד המונח לפניו היה נכתב באותיות ערביות והראב"ע יעיד על צדקת הנסחא ביסוד הערבי ואלה אפוא דבריו צד 140 שורה 8: והכניע השוטה מהם כמתאוה והמתאוה בשוטה.

⁽²²⁾ כמו שתתדרג ר"ל שתהיה הולך ומרגל את עצמך להיות שורר עליו ותמלה הזאת מורגלת בפי המעתיקים ע"פ הערבי וגם פה נמצא ביסוד הערבי חסדרג.

ושעלותיו והוא בשלא תבשה בו בטחון גמור עד שתהיה באופן תכיר הצדק שבו מן הכוב והצדק שבו מן האמת בהניחך סידור תשוב אליו מזה ומאזנים תשקול בהם עניניו וזה הוא בו או בטוח מן ההזיה והטעות ואפשר שהוא רצה בזה הסדרים ההגיוניים הנה כשעשית זה ויכולת על רמו זה הבטחון הצדיקה או הצדקה ולא תמנע מן ההמשך כמה שיגיעהו אליך ואם היה עובר מעורבב מעורב הנה אתה לא תעדי(ר) ממה שיביאהו אליך מה שא"א לך מבלתי קיומו והגיעו בעת פעולותיו מן ההשכלות:

פרק וכאשר תאר (נ"ב לי) זאת הכת מצאתי קבול מוכן להאמין מה שתאר אותם וכאשר כיונתי לנסותם דרך הבוחן (נ"ב התאמת) המוגדר מהם יאני בעסקיהם ושימושיהם פעם ידי עליהם ופעם להכיר (צ"ל להם יד) עלי ומאל העוזר על השכונה עם זאת הכת עד עת ההפרד:

באור כאשר תאר אלי זאת הכת רצה בו כאשר הסתכלתי עניני אלו הכ(ח)[ת]ות מצאתים נאות(ה)[ס] למה שתארם בו ונתוספה אלי אמונה במה שבארו מתכונותיהם וקיימתי ציווי במה שהיישירני אליו מהנהגת ענינם והגעתי על תכונה ממוצעת בהנצל מהם וההצטער בחרוניהם ועל זה הורה באמרו הנה פעם ידי עליהם ופעם להם יד עלי:

פרק אחר זה התיישרתי זה הזקן בדרך השוטטות התיישרות זריו ענייה משתוקק אליה ואמר אלי אתה ומי שהוא בדרך מרמיון שוטטותי מוסר(י)[ו] דרכו עליך או עליו סגור או (צ"ל או) ועורך ההפרד ואליו זמן קצוב לא הקדימיהו ולכן הסתפק בשוטטות מעורב בעמידה תשוטט פעם ותתערב עם אלה פעם וכאשר נחלצתי(י) לשוטטות בתכלית זריוותך נדבקתי עמך ונפרדת מהם וכאשר פנית נכחם נעתקת אליהם ונפרדת ממני עד שתוכל להפרד משורש מהם:

באור אחר זה התייש(ב)[ך] תי זה הזקן בדרך השוטטות כלומר כאשר מצאתי השכל על זה השלמות באופן הוא מתיישר אל (12) החכמות והידיעות נודרותי להלך בכמו דרכו ולקנות החכמה ולהשלימה והתחננתי אליו שיישירני אל ההליכה בזה ואמר אלי אתה ומי שהוא בדרך [. . .] מוס(ד)[ך] כלומר העין (צ"ל המין) מההשכלה האנושית בהנקות מעורב הרמיון והחוש ובתמידות והדבקות בלתי נפסק במנעי התכונות הגופיות ובהתכוננות הכולל למושכלות אשר אין תכלית להם מבלתי החלוק הנשען על אחת אחת מן המושכלות ובהגע(ת)[ך] אליה מבלתי טורה ולא עור ולא לקיחת הוראה ולא התפתחות כדרישת האמצעי. ורמיונה אין דרך לה ולא לכווצא מהגופיים להגיע אליו ולהשתמש בו כל זמן שתתמיד על תכונותיהם מפיגשת הענינים הגופיים האלהים אלא אם(28) תשתדל להבדל מהנוף ולהפרד ואל זה זמן משוער לא יסכול התוספת(ו) בו ולא החסרון עור אמר

(28) האלהים אלא אם. לשון שנוע כדרך המליצה הערבית: אלהים אלא אשר תרגומה בפי המנעיקים וגם בהעתקתנו (עיין בסופה) האלהים אם לא עיין בס' אמונה רמה צד 26 שורה 27, 53 שורה 15 — ובספר אור ה' (דפוס ווינץ) דף נ"ד ופ"ט: — וע"ד השבועה האלהים המורגלת בפי רבא עיין ספר השנתי האסיף א' צד 196, 201.

ולכן ת[ה] סתפק בשוטטות מעורב בעמידה כלומר השכלה בלתי נקייה מעירוב הדמיון והחוש ובלתי מתוארת כתמידות והדבקות אבל תצליח ותכונן בהפרד אליה [ו]היות מתחבר אליו ומתנועע וכאשר נפגרת ממני היית מתחבר לנחות הגוף ומתדבק לא תפסק וזהמתך וחתיתך שמנינותך עד עת הפרדך מהם בכללות וזה יהיה אחר המות והפרד הנפש מהגוף:

פרק ושבנו אל ספור הדברים לשאול לו מאקלים אקלים ממה שהקיף ביריעתו ועמד על ספורו ואמר שגבולי הארץ שלשה גבול יכלוהו שני המדברות וכבר הושגה אמתתי וסודרו הספורים הנגלים ותחכופים ותנפלאים בגלות מה שיקוף עליו ושני גבולים נפלאים גבול אחורי המערב וגבול אחורי [צ"ל לפני] המזרח לכל אחד מהן יש סימן וכבר הושם בינו ובין עולם הגופים גבול נסתר לא יעבור כס כי אם הסגולות הקונים יכולת ושהוחנו הרכות והמשך בטבע⁽²⁴⁾:

באור ושבנו אל ספור הדברים לשאול לו מאקלים אקלים ממה שהקיף ביריעתו ועמד על ספורו כלומר רצינו לעמוד מצדו על ידעת הנמצאות כלם המושכלות מהם והמוחשיות ולהקיף בהם כי מצאנו השלמות האנושי נתלה בזה ומגיע בדרכו ואמר שגבולי (13) הארץ שלש רצה בארץ הנמצאות הטבעיות המעורבות לחמר המוכנות לשני והוא בזה הפרק יבאר עניניהם וזאת עניני הנמצאות השכליות והבלתי מעורבות לחמר הבלתי מוכנות לשני ורצה בגבולי [ו] השלשה מה שיחלקו אליו אלו הנמצאות הטבעיות והם המורכבות המוחשיות וההיולי והצורה ורמז באמרו הגבול אשר יכללוהו שני המדברות המורכבות המוחשיות בשתי עולמות הארץ והשמים והם אשר יקבצום ב' המדברות אשר הם הארץ והרקיע ואמר וכבר הושגה אמתתו עד סוף הפרק כלומר שהם מושגים בחוש וקדם האדם אם מה שימצא לפניו הנה בסגולת הקצוות הגוף ואם מה שיסתר ממנו הנה בספורים התכופים⁽²⁵⁾ אשר יתכפו אליו מפאת מי (שגב) [ו]אה אותו ורצה בשני הגבולים הנפלאים ההיולי והצורה. אם מה שאחורי המערב הנה הוא ההיולי ואם מה שלפני המערב [צ"ל המזרח] הנה הוא הצורה ולכולם יש סימן כלומר לכל אחד מההיולי והצורה יש עצמות ואמתות כבר הושם בינו ובין עולם הבשר גבול נסתר כלומר שכל אחד מהם אינו גלוי המציאות אבל יש בין כל אחד משניהם ובין האנשים מחיצה ונדר. לא יעברו להשיגו כי אם הסגולות כלומר לא ידעוהו אלא אנשים מסוגלים נבדלים במה שיקווה מן היכולת כלומר כה ולא ימשך לאדם ביצירה והטבע וזאת הקנייה:

פרק וממה שיקנהו, תרחיצה במעיון הומה אשר בגבול מעיון הנח [צ"ל הב"ח]⁽²⁶⁾ השוקט כאשר התיישר השט והתהדר בו ושחה מן מימיו

⁽²⁴⁾ אולי צ"ל: ולא ימשך [לאדם] בטבע כאשר העתיק בפירושו וזה מוכן הדברים לפי היסוד הערבי.

⁽²⁵⁾ עיין מה שכתבתי על הוראת שורש חקף בספרי על התאים צד 247 הערה 247 וצד 282 הערה 88 והלשון: הספורים התכופים נמצאת אצל מעתיק ספר אמונה רמה צד 78 שורה 13 וגם פה נמצא ביסוד הערבי הלשון אלמתואתרה.
⁽²⁶⁾ מעין הבעלי חיים יתאים עם היסוד הערבי: עין אלחיאן.

המחוקים התפשטה כמעשיו²⁷) ממנו פליאה תפסק ותכרת ממנו בת המבוכה
ההיא ולא יצלול בים המקיף ולא ילאהו הר גבוה ולא ידחהו השטן בעת
נשותו אחרי החתו ובקשנו ממנו תוספת ביאור על זה המעין ואמר הנה יהיה
שתגיעו אל עת המחשך הקיים כפאת הקוטב לא יתפשטו עליה הניצוצים
בכל שנה עד זמן מוגבל והנה מי שהתיחד בו ולא יקי(ו)ן[ו]ן בו יגיע אל מקום
רחב בלתי מוגבל כבר התהלך בו האור ויפגש תחלת כל דבר מעין הומה
(ו)ן[ו]משך ממנו נחר כל ימי הארץ²⁸) מי שהתרחץ בו יצוף על פני המים
ולא יתנועע אל הטביעה ויעלה [אל] אוחם ההרים הגבוהים ולא תמער רגלו
עד שיחלץ בסוף אל שני הגבולים הנסתרים:

באור וממה שיקנה זה הכח הרחיצה במעין הומה ורצה במעין הומה
ההניון והרחיצה בזה המעין הוא לשישת השכל²⁹) והיותו מוכן (14) בסדרי
ההניון להגיע אל האמת בידיעת הנמצאות ורצה בהומה המועיל אל הכח הדברי כי
ההמיה היא קול המים ורמו בה אל הדבר אשר תועילוהו אל זאת החכמה ואל קנין
היכולת על הנעת המושכלות בידיעות ורצה באמרו בשכונת (ה) מעין הב"ה [צ"ל
הב"ח] השוקט כלומי שהכמת ההניון מצרנית לחכמות האמתיות וכלי [יגיעה?] יגיעו
בה אליהם ומעין הב"ח הוא החכמה האמתית אמר כאשר התישר אליו השט
והטהר ושתה ממימיו המתוקים כלומר כאשר נמשך מושך (גיב דורש) החכמה
להתישר אל זאת החכמה והגיע אליה ולטש שכלו ושתה ממנה כלומי קנה אותה
על דרך הקנין התפשטה כמעשיו ממנו פליאה כלומר נמשך והגיע אליו
ממנו כח לא היה לו קודם ויכל בו לכרות אותה המבוכה על ההקפה במיני
הנמצאות וההליכה בהם בלא עמל ולא ליאות ולא יצלול בים המקיף כלומי
לא ישקע בסכלות המקיף לכל זולת הגבולים בכמו זה הכח ולא ילאהו
הר גבוה כלומי העליה אל מדריגות החכמה והוא החכמה האמתית ולא ידחהו
השטן בעת נשותו אחרי החתו כלומר לא ידחהו מן האמת הספקות ומיני
המבוכה הנלוים אל בני אדם המתחברים להם בסכלות והתעיה אשר הוא הסכלות
החזק עוד אמר ובקשנו ממנו תוספת ביאור על זה המעין ואמר הנה
יהיה שתגיעו אל עת המחשך הנצב כפאת הקוטב כלומי הספקות והדמיונות
המבוכות הקורות אל נכות האנשים כפי מדרגותיהם ורצה כפאת הקוטב הנפש
האנושית אשר עליה יסו(ג) [ב]בו בני אדם ומצדה הנהגת הגוף ויתר הכחות הדבריות
להישירם אל הסרתם ונלות האמת שבהם. עד זמן מוגבל כלומי עד עת ההתחזקות
כמה שיקנהו מן היכולת אשר יוכלו בו על זה. והנה מי שהתיחד בו [ג] לא
יקוץ בו כלומר מי שרצה לעיין במבוכות ההם ולחקור מהם להסיר הספקות שבהם
והוכן בידיעת האמת מהם יגיע אל מקום רחב בלתי מוגבל שכבר התהלך
בו האור כלומר יגיע בסוף הענין אל מה שהוכן לו מן השלמות וקבלת התועלת
באור החכמה ויפגש תחלת כל דבר מעין הומה כלומי חכמת ההניון ימשוך

²⁷) צ"ל במעיו או באיבריו לפי הערבי פי גוארחה. ואולי נתחלפו הנקודות אשר על
האותיות בנסחת המעותיק עד אשר נראתה לו מלה: גוארחה

²⁸) כך הבין המעותיק את המלות הערביות עלי אלברוך ונראה שהדין עמו והח' מעהרען

הלך בדרך מרחוק צד 418.

²⁹) על לשישת השכל עיין רשימת כ"י בערלין ע' 104 (מש"ש)

סמנו נהר כל ימי הארץ. כלומי תהיה משך והגע(ת)[ה] לשכל ההיולי המוכן לידיעות למה שקנהו מן החוש מן הידיעות הראשונות מי שהתרחץ בו יצוף על פני המים ולא יתנועע אל הטביעה (15) כלומי לא יטבע בסכלות אבל יגבר עליו וימשול בו ויעלה אל אותם ההרים ולא תמעד אשורו, כלומי תגיע מדריגתו כחכמת ההגיון אל שישוב באופן ישקף אל האמתות בזולת לאות ישנהו ולא עייפות ישיבהו ממגמתו עד שיהלץ בסוף אל שני הגבולים הנסתרים כלומי יעין באמתות ועצ(ה)[ם] הנמצאות וישקף מהם תחלת כל דבר ההיולי (מ)[ה] צורה אשר קראם שני הגבולים הנסתרים:

פרק ודבר(י)נו עמו מן הגבול המערבי לקורכת ארצנו אליו ואמר שבקצת המערבים [צ"ל המערב ים] גדול חם כבר נקרא בספר האלהי⁽³⁰⁾ מעין חם שהנה השמש אמנם ישקע [ואמפתו (ו)א]משך זה הו(א)ם מאקלים נמנעת הגדרת רחבו אין ישובו [צ"ל ישוב בו אלא] גרים באים אליו והחשך משקף על פניו ואמנם יגיע אל התולכים אליו ניצוץ אור כשתפנה השמש לערוב וארצו מקיימת כשהתיישיבה בישובים [צ"ל כושבים] הקיאה אותם וישוכו בה אחרים תחתם ויתיישבו בה ובנו על מקום מרוצת המים והושם המחלוקת בין אנשיו גם הרחיצות [צ"ל הרציחות] וכל כת שתאמץ חמשול לחרום כת האחרים ותענוש אותם שיגלו יבקשו מנוחה והשקט ולא ינצלו גם הטובים⁽³¹⁾ זו לע[גם]⁽³²⁾ לא ישובו:

באור ודבר(י)נו עמו וכו' כלומר בקשנו תחלה ידיעת ההיולי ואמי שבקצת המערבים [צ"ל המערב ים] גדול חם רמו בו אל ההיולי וכוה השם נקרא בספר אלקראן כשאמי ית' עד שכאשר תגיע אל מקום עריבת השמש מצאה שוקעת במעין חם ועריבת השמש בו לכת הצורה אליו והתלבשונה בו וימשך זה הים מאקלים שוקם כלומי אקלים חרב וזהו אקלים ההוות הנפסדות תחת גלגל הירח מקבץ הגדרת רחבו כלומי שהוא רחב יכלול כל מיני המתהוים והיסודות אשר מהם יורכבו ההוות אין ישובו [צ"ל ישוב בו] אלא גרים [וכן] כלומי הצורה המתחדש(ו)ת אליו ממקום אחד[ך] [ך] רחוק ממעין ההיולי והחשך משקף על פניו כלומי מדרך ההיולי שלהם שיהיה בלא צורה הנה שם יהיה החשך משקף על פניו כלומי מושל כי הצורה היא אור מכותנה [צ"ל מתוכנה]⁽³³⁾ אל בעלי הצורות בה יסור החשך מן ההיולי ואמנם יגיע אל התולכים ניצוץ אור כשתפנה השמש לערוב כלומי שההוים נפסדים יתלבשו אורם מצורותיהם הנקנות כשיחולו הצורות כהיוליהם ויתחברו בה וארצו טובעיי [צ"ל טובעני]⁽³⁴⁾ כלומי שאלו ההוים הנפסדים לא יתישבו בהם הצורות ולא יתקיימו כמו שלא יתקיימו בארץ הטובעני תמונתיה וכחותיה ותבניותיה כשהתיישיבה ביו[ש] [יש]בים הקיאה אותם כלומי מדרכו שיתעקבו⁽³⁵⁾

⁽³⁰⁾ עיין בס' אלקראן שערי י"ח, פ"ד.

⁽³¹⁾ נסחא אחרת נודמנה לפני המעתיק: פלינבני קרארא ולא יסתלץ אלאיאר.

⁽³²⁾ השכיל להשתמש בדברי הנביא הושע ב' ט' ולתרגם המלות הערביות והלא דידנהם

אשר מובנם וזה דרכם ויסודם: זו לעגם.

⁽³³⁾ צ"ל מתוכנה ע"ד תכן נשמות עם אור הראשון ועיין דוקעם בס' נחל קרומים מ"ח.

⁽³⁴⁾ כמו מימי מקום רפש ופיש עיין תענית י"א.

⁽³⁵⁾ מלה המתעקבוה נוצרה בצלם המלה הערבית מתעאקבה ובתבניתה עיין למשל במורה

עליו הצורות ולא תתישב (16) בו צורה אבל יומר בחליפה או הפכה בתכונה הנה הוא לעולם יקיא הצורה ותבטל ממנו ותשיגהו וזלתה ויתישבו בו ויבנו בנינים אל מקום מרוצת המים כלומי שכל הווה בו נפסד בלא ספק וכבר הושם המחלוקת בין אנשי(ג)ו כלומר שאלו הצורות המתעקבות המומרות עליו שונאות מתהפכות ומתבררות (ב) [כ]אלו קצתם שונא קצתם הנה הם יתרחצו [צ]ל יתרחצו במקומותיהם ואי זה כת מהם כלומי שתנבר בכחה תמשול כלומי שהצורה שהיה ראוי לה ההיולי כפי מוגי היסודות הצטייר בה ההיולי ובוטלה הצורה האחרת הקודמת ונענשה המתחלת הקודמת לגלות ממעונה ולהתרוקן ממנו (1) [י]בקשו מנוחה ולא ינצלו גם הטובים כלומי שהכוונה היא קיום אותם הצורות בעינם אם היה אפשר ובעבור שלא יהיה אפשר נשמר קיומם בקבלת התמורה וההתעקבות. וזו לעגם לא ישבותו כלומי שאלו התכונות טבעיות לאלו ההווים הנפסדים לא ישתנו בתכונה מן התכונות בטבעיהם:

פרק וכבר ילכו אל זה האקלים כל ב"ה וכל צמח אך הם באשר החישבו בו ואכלו ממרעיתו ושתו ממימיו וכסו אותם כסוים] זרים מצורותיהם הנה יראה האדם בהם שכבר לבש עור[ר] בהמה וצמחו עליו צמחי העצ[ש]ובים וכן ענני כל סוג אחר. וזה האקלים אקלים חרב נמתח מתנהג בקטטה ותעוררות והריב וההרג יקבל החור מקום רחוק ובין זה האקלים ואקלימכם אקלימים אחרים:

ביאור וכבר ילכו וכו' כלומי שמדרך הצורות החיוניות והצמחיות שיתלבשו בזה ההיולי ובאלה החמרים אך הם כשהגיעו בו והתטבעו³⁶) החמרים בהם תכוסה זאת הצורה המחודשת בכסוים זרים כלומי מקרים יתחייבו לה בסבת ההיולי הנה יראה האדם כלומי דמיון זה שהצורה האנושית ד"מ כאשר הניע בחמר בה חוברו מקרים נפלאים מתמונה מה מוגבלת ומצב מוגבל לא תוכל להתיחד בתמונה זולת תמונה ולא שיעור זולת שיעור ולא מצב זולת מצב וכן כל אחד מהמ[י]נים זולת המין האנושי הנה הם לא יתמלשו ממקרים יתחברו ביחוד צורותיהם וזה האקלים וכו' זה התאר הוא כלל מה שתארו וחלקו בדבור הקודם מתכונות ההוות הנפסדות ובין זה האקלים ואקלימכם רצה באקל[י]מים המ[י]נים המחצבי[ם] והצמחיים והחיוניים ורצה באקלימכם המין האנושי:

פרק אך אחורי זה האקלים ממה שְׁיִלֹּה לעגולת עמודי הרקיע אקלים דומה בו בענינים מהם שהוא מְדַכֵּר בלתי מיושב אלא מגרים נכריים ומהם שהוא יגנוב האור מפאה נכרית ואם היה אל חלון האור יותר קרוב מן

הנבוכים א' ע"ד, ד' אשר שם יעתיק תריוו (ע"ג): והמקרים הם המתחדשים בביאת זה חכף סור זה והוא הלך בדרך הרשב"ת שתרגם והמקרים הם המתחדשים הבאים עליו דבר אחר סור דבר אחר אבל ר' יהודה ז' חבון העתיק המליצה הזאת בכוחו ה' י"ח ב' מקרים מתחדשים עליו באים עליו זה עקב זה.

³⁶ הוראת המלה הזאת הגולדה על ברכי ישמעאל משונה פה ממוכנה בפי המעתיקים אשר ישתמשו בה בהוראת sich abdrücken ופה מובנה: einen Eindruck, ein Gepräge erhalten. ועיין מה שכתב על מלת טבע ושמושה צונץ וצ"ל בספרו על הפייטנים צד 634 ועל שרש המְטַבֵּעַ ונרדפו חקק, החתם, התרשם עיין ספרי על החושם צד 112 הערה 46.

הנוכר לפניו ומהם שהוא מעמיד יסודות השמים כמו שאשר לפניו מעמיד יסודות הארץ תזאת ומקיים איהם אבל היושבים בזה (העולם) (האקלים) מיושבים אין גול בין הבאים אליו אפי' בשוה מחט ולכל אומה יש סמן מוגבל לא יתגבר בו זולתם לקחתו:

באר אך אחורי וכו' רמז בו אל הגרמים השמימיים אשר הראשון מהם וממה שילוח אלינו גלגל הירח וסופם ותכליתם גלגל התשיעי ושם אותם אקלים אחד אחורי האקלים הקודם זכרו כי היה טבעם נבדל לטבע ההוות הנפסדות ואם היה דומה לו כפי מה שזכר בענינים מהם שהוא מדבר בלתי מיושב אלא מגרים נכרים כלומי שאח(ר) [ד] ממה שידמו בו הגרמי[ן] ההווים הנפסדים שהם בעלי ההיולי מופשט בבחינת עצמותו מן הצורות ואמנם יתחדשו עליו הצורות ויבאו אליו ממקום זולתו הנה כאלו היא בקעה בלתי מיושבת אין שוכן בה כי אם גר נכרי יבא ממקום אחד ומהם שהוא יגנוב האור מפאה נכרית כלומר אמנם יתדמו ג"כ שכל אחד משניהם יקבל האור מפאה נכרית(ם) [ת] כלומר מצד נכרי אליו וזה כי להם טבע היולאני מקבל הצורות ויקובל אורו מטבע שכלו נותן הצורות ושם אותם גונבי האור כלומי יקחו מה שאינו להם בעצמותם מן האור כמו שהגנב יהויק כמה שאינו שלו מן הממון ואם היה יותר קרוב [אל] חלון האור כלומי שמוצא האור ומחצבו אשר הוא הענין השכלי בכלל יבא ממנו האור אל הגרמים השמימיים בלא אמצעי ויבא ממנו אל ההווים הנפסדים באמצעות השמימי[ן] הנה יהיו בעבור זה השמימיים יותר קרובים אל המוצא כלומי יותר חוק[י] קדימה וזה כפי מה שנודע באמתות הקודם והמתאחר במקומו וזה שהוא מעמיד יסודות השמים כמו שאשר לפניו מעמיד יסודות הארץ ומקיים אותם כלומי וממה שיתדמה בו כל אחד משניהם אל האחר שכל אחד משניהם מקיים היסודות כלומי נושא צורות [ג] ומעמיד אותם, אם הנושא לצורות הקיימות הנה הוא מעמיד ומקיים יסודות ואמותיו השמים המוסרות מן ההוויה וההפסד ואם הנושא לצורות החולפות המתחלפות הנה הוא מעמיד ומקיים ליסודות ואמותיו הארציים השקולות בהויה וההפסד אבל היושבים בזה האקלים מיושבים אין חמס בין הבאים אלי(נ) ו אפי' בשוה מחט כלומי אבל זה האקלים ר"ל אקלים השמים ואם היה מיושב בגרים הנה היושבים בו מתיישבים בו ר"ל צורותיהם לא יפרדו מהם ולא יבוטלו בהפניהם הנה לא יחמוס קצתם שוה מחט מקצת כמו שעליו הענין בהוות הנפסדות אבל ענינם בזה מתחלף לפניכם ונבדל לו כמו שיורה עליו אמרו ומכל אומה סימן מיוחד לא יראה(87) עליהם זולתם בהתגברות:

פרק והישוב היותר קרוב אלינו ממנו בקעה תשכון בה קטני הגופות מהירי התנועות ומדינותיהם שמונה. וילוח אליה ממלכה אחרת יותר קטני הגופות מאלה ויותר כבדי תנועות יהגו בספרים ובמשפטי הככבים והמלסמאות ואחיות העינים והמלאכות הדקות והמעשים העמוקים ומדינותיהם תשע. וילוח אליה ממלכת אנשים נמשכים אחר הקישוט מדברים גדולים ששים

⁽⁸⁷⁾ המלה הערבית יטהר תסכול ב' העתקות האלה יתגבר ויראה גם יחד ועל כן נמצא הראשונה ביסוד והשנית בפירוש.

שכתי כמו הארץ צ"א פעם ושעור גרם הככבים הקיימים אם בגודל הראשון הנה כל אחד מהם כמו הארץ ק"ח פעם ואם אשר בגודל השני הנה הם כמו הארץ צ' פעם ואם אשר בגודל השלישי הנה הם כמו הארץ ע"ב פעם (נ"ב ואם אשר בגודל הרביעי הלא הם כמו הארץ נ"ד פעם) ואם אשר בגודל החמישי הנה (הנה) הסכמו [צ"ל הם כמו] הארץ ל"ו פעם ואם אשר בגודל הששי והוא היותר קטן ממה שיראה מן הכוכבים אשר היו אפשר להקישם הנה הם כמו הארץ י"ח פעם הנה היותר גדול שבגרמים השמימיים והכוכבי והיסודיים אשר היה אפשר להקישם בשעור הוא השמש. עוד הכוכבים הקיימים אשר בגודל הראשון והם ט"ו כוכבים עוד כוכב צדק עוד כוכב שבתאי עוד הכוכבים הקיימים הנשארים כלם כפי מדרגותיהם עוד מאדים עוד הארץ עוד נוגה עוד הירח עוד כוכב ולוה שם הירח קטן הנוף כלומ' בהקש אל הגרמים הנזכרים ותארו במהירות התנועה כי הוא יחתוך לגלגל המולות בכ"ו יום וחצי וה' שעות בקרוב וכוכב יתכחה בשלש (20) [מאות] וחמשה וששים יום ורביעית יום ונוגה במשך זמן כוכב. והשמש באותו המשך בענו [צ"ל בעינו] ומאדים בשנה פרסית [וי' חדשים] וט"ו [צ"ל וי"ב] יום בקרוב וצדק ב"א שנה וי' חדשים י"ד [צ"ל וכ"ן] ימים וחצי ושבתאי בכ"ט שנה וה' חדשים וז' ימים והכוכבים הקיימים בתנועה ל"ו אלף שנה ולוה שם הירח מהיר התנועה ואמר ומדינותם ה' מדינות רמו אל הגרמים שתחלק עליה ממלכתו ותכלול עליהם כפי מה שיהיב מה שנמצא לו מהתנועות שהנה נמצאו אליו ה' תנועות וחייב שיהיה לכל תנועה מהם גרם בפני עצמו כפי מה שהתבאר עניינו בספרי התכונה ותלוה לה ממלכה אנשיה יותר קטני הגופות מאלה ויותר כברי [צ"ל כבדי] תנועות רמו בו אל גלגל כוכב וחייב שיהיה השוכן בו אשר הוא כוכב יותר קטן הנוף מהקודם אליו ויותר מאוחר תנועה ממנו ואתה תדע זה ממה שהובא בזכרון שעורי הגרמים ושעורי התנועות במה שקדם מהפרק ותארו בְּהִגִּיהַ בספרים ובמשפטי הככבים וזה כפי דעת (בעלי) משפטי הככבים וספרם הוראת כוכב על אלו הענינים הנזכרים עוד אמר ומדינותם שבע [צ"ל תשע] הוא יורה בו על מה שהתבאר בשער הירח. וילוה אחריה ממלכה אנשיה [נ]משכו אחר הקשופ עד סוף הפרק רמו בו אל גלגל נוגה ותאר בו נוגה באלו התארים והוא ג"כ כפי דעת [בעלי] משפטי הככבים וילוה אליה ממלכה כבר נוסף לשוכניה התפשטות רמו בו אל גלגל השמש ותאר השמש (כ)[ב]שהיא נמשך אליה ההתפשטות בנשם ורצה בו גודל שעורה אשר נתיחדה בו מבין זולתה וילוה אליה ממלכה תשכון בה רמו בו אל גלגל מאדים וילוה אליה ממלכה גדולה רמו בו אל גלגל צדק ו' א' ממי ישכון בה אומה רמו אל גלגל שבתאי וילוה אליה וכ"ו רמו בו אל גלגל הככבים הקיימים ורמו באמרו רחבת הקטורים אל שעור מרחקו מן הארץ וגודל שעור הקף שטחו כי היה מרחקו מן הארץ ר"ל רחק שטחו היות(ר) שפל ס"ה אלפי אלפים ושלוש מאות וע"ה אלף ות"ר מלין הנה יהיה קטרו מאה ושלושי אלפי אלפים ושבע מאות וט"ו אלף מיל. ואולם מרחק שטחו היותר עליון הנה אין דרך לדיעתו ושעורו ר"ל שעור הקף שטחו היותר שפל ד' מאות וי' אלפי אלפים וה' מאות וי"ח אלף וה' מאות וע' מיל הנה כשהורה זה בקטרו הנה הניעה מהשטח היותר שפל ממנו ואולם שעור הקף שטחו היותר עליון ושעור הקף פשוטו ושטחו היותר עליון הנה אין דרך לדיעתו ג"כ לסבה וזכרונה במה (21)

שאחרי רמזו באמרו רבת הישוב אל הככבים הקיימים אשר לא נודע מספרם) ולא יגיע בה האדם להגיע אליהם בכלל(ה) [ס] אלא שאשר היה אפשר הקשו ונודע מהם מספרו הוא אלף וכ"ב ככבים¹) ואמרו מדבר אין בו מדינות כלומר בקעתם לא תחלק אל מדינות לל"ו חלקים ויחד כל חלק מהם בתנועה בלתי מתחלפת ונודע זה מאשר הם לא יקרבו קצתם אל קצת ולא ירחקו קצתם מקצת אבל הם שמורי המרחקים כאלו הם כלם תקועים בגשם אחד יתנועע הוא ויגיעם בתנועתו זאת ואמנם עיירותיהם ארץ ר(פ) [ע]ה וצ"ה מקום אחד שוה בלתי מתחלק אל בקעות מתחלפות מחולק ב"ב חלקים רמז בו אל אזור זה הגלגל אשר יקרא גלגל המזלות וכבר חלקוהו בשכל על י"ב חלקים נקרא כל חלק מהם בשכל בשם והם טש"ת סא"ב מע"ק ג(ד) [ד]²) ושמש מחנות כי היה שעור מהלך כל הולך מן הככבים הקיימים והנבוכים מוקש אל גלגל המזלות והורה באמרו לא תלך כת אל מקום כת אלא כשנתרוקן (ת) [מ] קומה מהפנים ותפנה אז ללכת אחריה על מה שזכרתיו במה שקדם משמירת מרחקיהם מה שבני גיהם הנה לא ישיג אחד מהם האחר עד שיתקבץ עמו במקום כי לא יחנה אחד מהם במקום אלא כאשר הלך ממנו אשר קדמו הנה (ה) [ח]נה זה השני וכבר נעתק מזנו הראשון עוד אמר ואם אומות הממלכות ילכו אליה ויסחרו אותה רמז בו אל מהלך הככבים הנבוכים הנזכרים במה שקדם מגלגל המזלות ומהלך כל אחד מהם ממזל אל מזל ורמז באמרו ויסחרו אותה אל תנועותיהם הסבוכות אשר יתחילו מקו' ויכלו אליו בעינו הנה כאלו הככבים בסבובם בהם והעתקותיהם אליהם בעינים סוחרים בהם:

פרק וילוח אליה ממלכה לא יושג אופקה עד היום אין מדינות בהם ולא מחנות ולא ישכון בה מי ששיגיגהו הראות ויושביה הרוחניים מן המלאכים לא יחנו בה בני הבשר ומהם ירד על מי שילוח אליהם הצויו והגזרה ואין אחוריהם מן הארץ מיושב הנה אלו ב' אקלימים בהם ירכקו הארציים והשמימיים בעלי השמאל מן העולם אשר הוא המערב:

באור ו' א' מ' וכו' רמז בה אל גלגל התשיעי הנקרא הגלגל הישר ואמרו לא יושג אופק [ ] עד היום כלומי לא [ ] ין]דע שעור גרם זה הגלגל³) לפי שלא ימצא (22) דרך אל ידיעת זה כמו שימצאו דרכים אל ידיעת שעורי שאר הגלגלים והככבים להתרוקנו מן הככב אשר הודיע שעור גלגלו ובאמצעות קרבו ורחקו מן הארץ כלו' רדתו אל שפל הרום [צ"ל הרום] ועלותו אל גובה הרום⁴)

¹) עיין המבשק (דפוס ארם צובה) ל"ו ושם תמצא גם שעורי הככבים הנבוכים ועל דבר מספר הככבים הקיימים אשר בגלגל המקיף והם אלף וכ"ב עיי' מה שכתב ר' י"מ זקש זצ"ל בספרו על פיוטי ספרד רל"ב הערה א'.

²) — מלה, שור, ראומים, סרטן, אריה, בתולה, מאונים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים עיין צדה לדרך א' א' כ"ה (דפוס סבינוטטה ל' למטה), מבקש ל"ו, שבילי אמונה (דפוס ריווא) כ"ה.

³) ועל כן אמר הראב"ע בחי בן מקיץ (דיואן 143 שורה אחרונה): על כן לא תמדד עוגתו ולא ידע שיעור קומתו. ומלת תמדד איננה צריכה תקון או השערה אם ננקדה: תמדד (ש"ב ח' ב') ואולי צ"ל עוגתו תחת עוגתו ותהיה כמו עוכיו של רקיע (תגינה י' ג').

⁴) עיין בספר הגדרים פי' מלות גובה רום ושפל רום.

פרק ויחלץ ממנו אל עולמכם זה וכבר ידעתם] מה שיכלול אותו לעין ולשמוע אוון וכאש הכלתה [צ"ל וכאשר כלתה] פאת המזרח תמצא השמש תורחו בין שתי משפחות⁽¹¹⁾ השטן כי הנה לשטן שתי משפחות משפחה (ה) [ת]עופף ומשפחה תהלך והאומה המהלכת מהם שתי כתות כת במדות הצבועים⁽¹²⁾ וכת במדות הבחמות ובין שתיהן מתנוול [ל]לקת מתמיד ושתיהן יחד בעלי השמאל מן המזרח ואולם השטנים אשר יעופפו הנה מדבר[ות]יהם בעלי הימין מן המזרח ולא יוכללו במין מן הברואים אבל אפשר שיתיחד כל איש מהם במלאכה⁽¹³⁾ נפלאה הנה מהם יצירה נכנית משתי יצירות או שלש או ארבע כאדם יעופף ואפעה לו ראש חויר ומהם יצירה הוא גולם יצירה כמו איש הוא חצי אדם או איש הוא נפרד רגל אדם ואיש הוא כף אדם או זולת זה מן ה"ב"ח ואינו רחוק שיהיו הצלמים המעור[ר]ים [כ] [ב]ים אשר יציירו⁽¹⁴⁾ אותם הציירים נעתקים מזה האקלם ואשר ימשול על ענין זה האקלם כבר סדר מאזיניהם חמשה לרגל ושם אותם ג"כ נושאי כלים למלך הנה שם יתפשו מי שיכרח משוכני זה האקלם⁽¹⁵⁾ ויקוימו הספורים המגיעים ממנו ויוסגר מי שיכרח אל מנהיג ה' [ה] הצופים אשר בשער האקלם ועמהם כלו לו התפושים חתוכים בספר סגור חתום לא יראה אותם המנהיג ואמנם עליו להגיע כלם אל שומר אוצר יעמידם לפני המלך אמנם התפושים הנה יחזיק בהם זה הסוכן ואמנם כליהם הנה ישמרים סוכן אחר וכל⁽¹⁶⁾ מה שנקשר ונתחזק עולמכם במינים עולים וירבו בו האדם וה"ב"ח וזולתם ילוה לצורותיהם מוג מהם והוצאה⁽¹⁶⁾ להם ומשתי אלו המשפחות מין שילך אל אקלמכם זה ותנוע[ה] [ה] [ע] האנשים בנפשות עד שתרד לעומק הלכבות אם המשפחה אשר בצורת הצבועים ומשתי המשפחות השמאליות הנה היא תרויב באדם רע ותביא מכעים אליו הנה תוציאהו מדעתו ותקשט אליו רוע המעשה מן ההריגה והתקוממות והרמאות והוספת הנטירה והאיבה בנפשות ותשלח על החמס והעושק ואולם המשפחה [ה]אחרת משתייהם הנה לא תסור תבעיר [ו] [נ] [מ]חשבת האדם ליפות המגונה מן הפעל והמכוער מן המעשה והיות כזוב בו ולמשכו ולזרוו עליו כבר רכבה מרכב[ה] [ה] [ת] ⁽¹⁷⁾ התפצר והרגילה השקידה עד שתביא אל זה:

⁽¹¹⁾ החכם מעהרען צד 421 העתיק entre les deux cornes de Satan וההמשך יורה עליו כי המעתיק העברי צדק ממנו.

⁽¹²⁾ במובן עיש צבוע והם החיות הרעות הרגום מלת: אלסבאע.

⁽¹³⁾ לפי הערבי בצפה צ"ל בסגולה או בתואר כאשר כתוב בפירוש.

⁽¹⁴⁾ לפי הערבי ירקמהא ובוה יודע איפוא מקור המלה: רקמה במובן צורה אצל הפיישנים עיין שירי שלמה הערת הח' דוקים צד 58 הערה 7 ובהושענה צלם דמות ורקמה. ומנחם כתב במחברתו במלה אחת: גלמי ורקמתי תבניתו וצורתו.

⁽¹⁵⁾ מכאן עד ומשתי אלו המשפחות לא העתיק הח' מעהרען צד 421 כי היסוד נשתה והמעתיק העברי החנהג בכבדות לרגל המלאכה.

⁽¹⁶⁾ אולי היה לפני המעתיק הנסחא: ואכראגא איאהא ולא כאשר היא אצל מעהרען: ואמדהא.

⁽¹⁷⁾ עיין במוסרי הפילוסופים ג' ורכבת מרכבת היאוש והמליצה הזאת. נבראת בצלם הערבי ודמותו.

באור ואולם ההיגיון והמדבר הנה הוא ירמוז אליו באמרו ויחליץ ממנו אל עולמכם זה כלוי צורת האדם וכבר ידעתם מה שיכלול אותי לעין ולשמוע כלומי וכבר ידעתם מה שיכלול זה המין וידעתם סגולותיו והענינים הקורים אליו מצד שהוא זה המין עוד אמר וכאשר כלתה פאת המזרח קצאת השמש תזרח בין שתי משפחות השטן כלוי בשתפנה מזה האקלם וצורתו ותטה בבחינת ענינו אל זה החלק ממנו תמצא הצורה האנושית אשר היא השכל האנושי וזרחה כלוי מופשטת מן החמר בעצם עצמותה עומדת בעצמה נכונה לזה ההשארות אחר הפסד הגוף שהנה הוא הורה על זה הענין באמרו תזרח כמו שהורה בערי(ב) [ב]ה במקום אחר על ההשקע בחמר וההתטבעות בו וגם פורש בזה מאת ית' ספור מאברהם ע"ה¹⁸) כי הנה ההשקע במקומות עריבה מה וכאשר זכר שהיא כפי זה התאר הני משאר הכחות שם אותם שתי משפחות כלוי במינים [ציל ב' מינים] מן הכחות ושם שתי משי יחד מן השטנים לרחקם ממה שתאר בו השכל מהשמירה וההשארות ושטנה הוא חוק ופיוס שתי המשפחות באמרו משפחה תעופף ומשפחה (מ) [ת] הלך רצה במשפחה (26) אשר תהלך הכחות המניעות ממנו ודמה ההשגה בעופפות ודמה ההנעה בהליכה לחווק תנועת העופפות וההנעה בה אל הדברים הרחוקים ולאחור תנועת ההליכה וההנעה בה אל הדברים הקרובים עוד חלק המהלכים אל ב' הלכים קראם שתי כתות כת במדות הצבועים ורצה בו כח הכעסני וכת ב' הב' ר"ב כח התאוני ובין שתיים מחלקת מתמיד רצה בו היצום אשר בין שתיים והמחלקת אשר לכל אחת מהן עם האחרת ותנבורת כל אחת משתייהן כשתחוק האחת תחלש האחרת ושם מקום שני מן [ני] זאת המשפחה המהלכת השמ[א]ל מהמזרח הוראה על צד מדרגתם וקצורם ממדרגת המשפחה האחרת המעופפת אשר שם מקומה הימין באמרו ואולם השטנים אשר יעופפו הנה מדברותיהם בעלי הימין מהמזרח ור"ב הכחות המדמות מן האדם וזכר שהם לא יוכלו בסוג מהברואים ור"ב מה שי[ני] וחד זה הכח ומה שנברא עליו מן החקר וההרכבה והחלוק שהנה מטבעו הוא לחקות כל מה שהשי[ני] נתהו הנפש בדבר ידמה בו על כן הרכבת הצורות אשר השיגם נפרדות וחלוק הצורות אשר תשיגם מקוצצות אמ' אם אפשר שיתיהד כל איש מהן בתאר נפלא כלוי שכל דבר מושג אליו הנה הוא יחקהו בחקוי זה [...]. בו כמין ממ[ני]ני ההרכבות והחלוקים ועל זה הורה ב' הנה מהם יצירה נבנתה מב' יצירות או ג' או ד' ר"ב פעל ההרכבה ומהם יצירה ר"ב מעשה החלוק ואינו רחוק שיהיו הצורות המעורבות אשר יציירו אותם הציירים נעתקות מזה האקלם כלוי לולי זה הכח המחקה המרכיב המפרק לא היה אפשר למציירים שיציירו מה שיציירוהו מן הדברים הורים הנפלאים אשר אין מציאות בעולם כלוי לא הונחו ההבלים והכובים והחדושים המתחלפים הנפעלים אמר ואשר ימשול על זה האקלם רצה בו הנפש האנושי אשר היא שורש ומבוע לשאר הכחות הגופניות ומסדרת אותם במדרגותיהם המיוחדת בהם כבר סדר מאזינים חמשה לרגל ר"ב החושים ההמשה החצונים אשר הושמו בגוף כבעלי [היים] הספורי[ני] במלכות אמר ושם אותם ג"כ נושאי כלי המלך כלוי שם אותם (ב) [כ]נושאי[ני] השלחי

¹⁸ עיי' קראן שער ו' אות ע"ה.

והחרבות יתפשו שוכני זה העולם כלו יצורו וקיימו אותם בעצמותיהם ויפשיטום מחמ(ד) [ר]יהם מין מן ההפשטה. אמר הנה שם יתפשו מי שיברח ויק[ן] יימו הספורי המגיעים כלו יעשה בדברים המגיעים אל החוש שני מעשים אחד מהם (27) הפשטת הצורות הנשמיות מחמ(ד) [ר]יהם והשני החוקה באותם הצורות הנשמ' על מה שהם עליו אחר תשומותם והוא אשר הליץ ממנו באמרו ויתקיימו הספורים המגיעים ממנו ויוסגר מי שיברח אל מנהיג חמשת הצופים אשר בשער האקלם ועמהם כליהם בספר סגור חתום לא יראה אותם המנהיג אשר יוסגר אליו הבורח החוש המשותף והנה זכר שהנה יוסגרו אליו הבורחים ועמהם כליהם כלו ירגישם כמו שהם מבלתי שישקוף על מה שעמהם מכליהם כלי הענינים המהוברים הבלתי מוחשים אמנם עליו להגיעם כלם אל סוכן יעמידם לפני המלך רצה במלך הנפש האנושי אשר אליה שמשוג הכללי כלומי ילך מן החוש המשותף אל החוש הכולל ורצה בסוכן הכח השומר אמר ואמנם האסורים הנה יחזיק בהם זה הסוכן כלו שהצורה המוחשת (ו) [י]טרה בה זה הכח השומר והוא אשר יקרא דמיוני ואמנם כליהם הנה ישמרם סוכן אחר כלו שהענינים המהוברים בצורה יקובלו מסוכן אחר כלו מהכח המפשט [צ"ל המשפטי] תחלה ואחר לכה הווכר ור"ב כל מה שנקשר ונתחזק עולמכם עד סוף הפרק מה שרמו אליו תחלה מן החקוי וההרכבה והפירוק עוד אמי ומשתי אלו המשפחות מין שתלך אל אקלמכם זה ותנוע(ה) [ע] האנשים בנפשות עד שתדר לעומק הלבבות ירמו אל הכח הכעסני שהנה הוא ימשול על הנפש וישלחה אל המעשה הכעסני כשישיג דבר נתעב ומויק בו ויניעה וכח דחיית זה ממנו אם בהנקם בשוה או בה(ה) [ר]ינה או ברמאות או במין מה ידחה בו הרע והנתעב והמויק ואח"כ הודיע מה שיעבור הנבול בזה ואמי וישלח על החמס והעושק כלו עם שיעשה לא על האופן הראוי בעת הראוי כמספר התנאים התוריים עד שיגער בו כח השכל ויש[ן]יבהו אל הראוי במי שנתחזק בו השכל אם בטבע ואם במנהג ואולם המשפחה האחרת משתיהם עד סוף הפרק כלו הכח התאוני משניהם ימשול על הנפש וישלחה על המעשה התאוני כלו כשנ[ן] שיגהו צורך אל דבר ערב ונתאב במאכל או במשגל הנה הוא יעורר להביא זה אל עצמו ושהוא לפעמים יעבור הנבול ויעורר על הפלגת המגונה והמכוער מן הפעול' והמעשים כלו על שיעשו לא על האופן אשר ראוי ובשעור אשר ראוי ובמשפט התנאי התוריים אלא אם יגער בו השכל ויחזירו למוטב כמי שנתחזק השכל בו אם בטבע אם במנהג:

פרק ואמנם המשפחה המעופפת הנה היא תיפה הכוב במה שלא נראה ולא צויר אצלה והש(כ) [כוח] העבודה לטבעי ולמלאכ[ו] [ח]י וחשים ברעיון האדם שאין צמיחה [אחרת] ואין גוד[ו] [מ]ול לרעים ולטובים ואין מנהיג על המלכות ויש מהמשפחות כתות קרובות אל גבולי האקלם אשר אחורי אקלמכם אשר ישולבו בו המלאכים⁽¹⁹⁾ כבר הוסרו משטיפת התענוגים ופנו

⁽¹⁹⁾ לפי הערכי יחסרו כאן המלות: הארציים אשר יתנהגו במנהג המלאכים וע"י שווי מלת המלאכים נפלו הדברים אשר בין כי אלה הקצוות ועיין בפירושו.

אל מנהג הטובים מן הרוחניים. ואלה כאשר התערבו עם בני אדם לא יענו אותם ולא יתעו וטהרתם טובה מטהרת בני גולם והם מתחבאים [ומעוררים]⁽²⁰⁾ ומי שהגיע אחורי זה האקלם נכנס באקלם המלאכים והמחובר בארץ מהם אקלם ישכב[ו] בו המלאכים הארציים והם שתי כחות כח בעלת פאת הימין והיא יודעת ומצוה וכת ניכחית לה בעלת פאת השמאל והיא מצווה ועושה ושתי הכחות ירדו אל אקלם הנג'⁽²¹⁾ לטויל ויתחלכו עולי' בשמים ויאמר שהשומרים [ונכבדי הסופרים מהם ושהיושבת המצווה]⁽²²⁾ היא צופה הימין ואליו ההוראה וההקוי והעומדת העושה היא צופה השמאל ואליו הכתיבה:

באור ואולם המשפחה המעופפת כל'י הכה המדמה הנה היא תקשט הכוב במה שלא נראה כל'י מדרך זה הכה לתת אפשרות בענינים השכליים ולכוב בהם כי היתה השגתו (ו) ההשגה החושיית ואין לו ההשגה השכלית בשום אופן ותשבה העבודה לטבעי ולמלאכ'ו[ת] כל'י שהוא נודע אליו והוצרך לקיים התחלה ראשונה ויצרת נעבדת. הנה אמנם קיימה על שהיא טבעי בגלגל או ככב או גשם מלאכותי בצלם או בצורה כפי מה שייסברוהו עובדי הככבים ועובדי הצלמים ותשים ברעיון האדם שאין צמיחה אחרת ואין גמול לרעים ולטובים ר"ל ישים במחשבת האדם שאין צמי' אחרת ושאין השארות לנפש וקראו צמיחה אחרת מאמרו ית' ויצמיה בס במה שלא תודעי כל'י תשארנה נפשותיכם נברל'י לחמר מופשט'ו מהנוף ושאין גמול ועונש אליה ואין מנהיג על המל(א)כות(י) כל'י הוא מכחיש מנהיג העולם אשר הוא העומד בעצמותו הכלתי צריך אל נושא בעמידתו ולא אל סבה במציאותו עוד אמר ויש מן המשפחות כחות יתקברו אל גבולי האקלם אשר אחורי אקלמכם ור"ב שיש מן (29) המהלכים והמעופפים כחות וקבוצין]ם כבר הוכחו ונתים(ד)[ר]ן במין מן המוסר והתוכחה והם (ציל' ורמו) לזה באו' הם שכנים לאקלים אחורי אקלמכם ישבו בו המלאכים הארציים להדמותם במנהגות החשובים אל המלאכים והתישרם בהישרתם והיותם הולכים בנימוסיהם ור"ל במלאכים כל עצם שכלי מושג לשכלים והמלאכים הארציים הם הנפשות הבשריות כבר הורמו משגיפת התענוגים יכלו [ציל' כל'י] אלה הכחות הדלו מהמעשים התענוגיים שיעשה סוגם ונעלו משגיפתם וסכלותם ופנו אל מנהג הטובים מן הרוחניים כל'י נמשכו אל עצת השכל וקנו המדות הנרצות אם המהלכים הנה כשיעובו החשטף בפעולות הכעסניות והתאוניות ואם המעופפי[ן] הנה בהמשכם אחר משפטי השכל ומעוש מחלקתם והתעצמותם עמו ונטייתם ממנו ומגזרותיו וא' באשר התערבו עם בני אדם לא יענו אותם ולא יתעו כל'י שהכסעני והתאוני הקונים התאר הנו' ואם הם כחות גופיות לא

⁽²⁰⁾ י' סינא יאמר שהמלאכים האלה הם הרוחות אשר יקראו אותם הערביים בשם גן והן והמעתיק תרגם את שמות הפרטים האלה כפי הוראתם.

⁽²¹⁾ ביסוד הערבי נקרא: פי אקאלים אלג'ן ואלאנס ר"ל: אל אקלימי הרוחות ובני אדם ונסחא אחרת היתה לפני המעתיק או קרתו מקרת כלתי שתור כי החליף המלות גן וגנה. ⁽²²⁾ לפי הערבי אשר לפניו היה לו להעתיק: ושהיושב לצד ימין הוא מן המצווים ואליו ההוראה ושהיושב לצד שמאל הוא מן העושים ואליו הכתיבה. המעתיק טעה בהבנת מלת מרצד ותרגמו צופה תחת מקום ר"ל מקום (הצפיה והכונה). והמעתיקים תרגמו את שם ספר החכם הערבי אלגזאלי הנקרא: מראצד במלת כוונת.

ימנעו מחברת השכל ומעוור אותו על פעולותיו וההשלם במושכליו כן כבר נודע שהצורך מביא אל פעולות החוש והדמיון בהנעת הנפש אל שלמותה כמו שנודע במקומו אמר והם מתחבאים ומעוררים רצה במתחבאים הכח הנתלה בהרגש מן החושים והדמיון וזולת זה וקראם מתחבאים להסתרם והתחבאם במושכלות מאמרו י"ב²³) וכאשר הסתיר עליו הלילה ראה כוכב כל' ידע מצד החוש והדמיון ענין הנמצאות ורצה במעוררים הכעסני והתאוני אשר הם שני שריגי הכח המתעורר והליץ מהמתעורר במעוררים כאלו כח המשתוקק מעיר ומעורר אל הבאת הערב והחית המויק ומי שהגיע אהורי זה האקלם בעל שתי המשפחות נכנס באקלם המלאכים כל' כשעברת בעיוןך מדרגת אלו הכחות הנופיות המניעות אל ידיעת ההשגה (נ"ב החושיית תניע אל ידיעת ההשגה) השכלית והמחוכר מהם בארץ אקלם ישכנו בו המלאכים הארציים ר"ב הנפשות המדברות האנושיות והמדרגה הראשונה ממדרגות המלאכים אשר ענינם והנרצה מהם המשיגים השכליים היא מדרגת המלאכים הארציים אשר הם הנפשות (ו) המדברות האנושיות והם ב' כתות ר"ב הכח השכלי כת בעלת פאת הימין כל' המדעיית ושם אותה בעלת פאה (30) פאת הימין לחשיבותה ויתרונה על האהרת המעשית ולזה שם אותה מצוה ושופטת ומשלחת ומכרעת וכת נכחית אליה רמו אל המעש[י] ושם אותה מצווה ופועלת ריל מתעסקת על משפט המצוה והשופט המשלח והמכריח(ח) [ע] אשר הוא השכל המדעי ושתי הכתות ירדו אל אקלם הגן והשעשוע לטייל ויתלכו עליו בשמים רמו בזה אל שני צדי הענין שניהם שהנה הם פעם ישקיפו על השכל הפועל נמשכים ממנו ופעם ישקיפו על הגוף מנהיגים [אנ] וכן התבאר מה שבין שני הצדדים לנפש במקומו ויאמר שהספורים [צ"ל שהשומרים] ונכבדי הסופרים מהם רצה בשומרי[ן] ונכבדי הסופרים כח השכל מאמרו י"ב²⁴) נכבדי הסופרים יודיעו מה שהתפעלו וזה לפי שהשכל הוא אשר ישמור האדם וינהיג ענינו והוא אשר יקים ועמיד בעצמותו מה שיש[ו]נהו מן המושכלות ושהיושבת המצוה הצופה הימין ואליו ההוראה כל' שהמדעיית מהם היא התחלת ההיישרה למה שיהויב שיודע ושהעומדת העושה צופה השמאל ואליו הכתיבה כל' שהמעשית מהם היא אשר אליה יפנה ויגיע הענין בעשות מה שיהויב שיעשה:

פרק ומי שמצא דרך לעבור זה האקלם נחלץ חושים אל מה שאחורי השמים וראה מעשה היצורים הקרמונים ולהם מלך אחד נשמע ראשון והראשון מגבוליהם הוא מיושב ועברו מלכם הגדול מכוונים אל המעשה המקרב אליו קורבה והם אומה חסירה לא ישמע בהם תרעומת או תאוה או זמה או עול או קנאה או עושק כבר נשענו בישוב שבסוף זאת הממלכה ועמדו עליו מחישיבים במדינות יש(ב)לכנו בהיכלים גבוהים וכנינים רחבים התנהגו בגבול חמר הבנינים ההם עד שהגבול לא ידמה חמר אקלמכם שהנה הוא יותר קיים מן הזכוכית והאודם ושאר הדברים שיתאחר כלויים והפסדם וכבר הושלם לאלה ימי חייהם ונתארכו דורותיהם ולא ישחתו לעולם ולעולמי עולמים ועשחונותיהם ישיבת המגרשים והם נשמעים:

²³ עיין קראן שער ו' אות ע"ה.

²⁴ בס' אלקראן שער ס"ב אות י"ג.

באור ומי שמצא דרך לעבור [זה] האקלם כלו' אקלם המלאכים הארציים נחלץ חושים אל מה שאחורי השמים כלו' שהמדרגה האנושית והשכל המיוחד בה מיצרנית ושכונה (31) למדרגה השמימית והשכלי' והמיוחדים בה וראה מראה²⁵) היוצרים הקדמונים ירצה בו הקודמים כלו' שהענינים הנברלים לחמר קודמים בעצם והרושם על הענינים המתלבשים בו ולהם מלך אחד נשמע כלו' שאלו הנברלים יגיע במדרגותיהם אל ראשון מחוייב המציאות והכל שופע מאתו ונמצא בו ומסוכב ממנו הנה הוא המלך המסתפק בלת(ה)[ם] והם אשר תחת מלכות הצרכים אליו ורצה שנשמע התנהג הכל כפי הנהגתו ובמשפט גורתו וחפצו לא יסור דבר ממנו מהגורה הראשונה והחפץ הראשון והראשון מנבוליהם מיושב יעב(ר)[ד] מלכם הגדול רמו בו אל הנפשות הנגליות אשר בהם ההתנועעות הנרצה באמרו המקרב אליו קורבה שהנה המתקרב ממנו היא השלם וקורבת כל דבר ממנו היא היותו על שלמותו המיוחד בו והם אומה נקיה כלו' מרוממת מן הכחות הארציות הכעסניות מהם והתאוניות ולזה אמר לא ישמע בהם ערעור או תאוה או זמה והם ענינים נתלים בכח (נ"ב) תאוני או עול' או ל[קנ]אה או עו(ס)[ש]ק והם ענינים נתלים (בכח הכעסני) בכח הכעסני כבר נשענו בישוב שבסביבות²⁶) זאת הממלכה ועמדו עליו כלו' הוא כח מחובר בנשמים השמימיים ולזה הליץ מזה הענין מאמרו והם מתישבים במדינות כלו' נפשטים מהחמר לגמרי אבל מתלבשים בו מין (מ)ההתלבשות יש בנו [צ"ל ישכנן] בהיכלים גבוהים כלו' הם צורות לגלגל אשר דמה אותם כרחקם והנשא מקומם בהיכלים הגבוהים והבנינים הרחבים התנהגו בנבול החמר שלהם לגבלו במה שלא ידמה חמר אקלמכם כלו' שהחמר הנגללי נברל לחמר הארצי כאלו הוא מין אח(ד)[ר] מן החמר והכדלו לו הוא שהוא לא יפרדו ממנו צורותיו ולא יתעקבו עליו (מ)[ה]צורות כמו שיתעקבו על החמר הארצי ושהוא לא ישתנה שנו[ר] יובן בו לקבל בו צורה אחרת ואל זה דמו [צ"ל רמן] באמרו שהוא יותר קיים מן הזכוכית והאודם ושאר הדברים שיתאחר כליתם הנה הוא זה תאר חמריהם ואחר כיון לתאר זאת הצורה אשר תתלבש בהם ואמר וכבר נמשך אל אלה ימי חייהם ונארכו דורותיהם הנה לא ישחתו לעולם ולעולמי עולמים כלו' שאלו הכחות לא יבטלו ולא יפסדו כמו (נ"ב) שיבטלו) שאר הכחות המחבורות למין האחר מן החמר ועשתונותיהם ישיבת המגרשים כלו' השקידה בארץ וההשמע ר"ל ההנעה לגלגלו:

פּרָק ואחר-אלה אומה יותר חוקת ההתערבות עם מלכם ממונים (32) לשרת הכסא בעמידה כבר נשמרו שלא יחפרקו. במעשים וזקקו בחיותיהם²⁷) והורשו להביט הכסא העליון ולחופף²⁸) סביבו והסתפקו להביט אל פני המלך

²⁵) לפי הערכי דרי"ה והוא זרע או גולם.

²⁶) כך צריך להעתיק לפי הערכי רב"ץ. ותחת מליצת כבר נשענו אשר אין לה מובן היה לו להעתיק: והם צוו לשמור סביבות הממלכה הזאת ויעמדו שם והמעתיק קרא וכלוא תחת אשר היה לו לקרוא: וכלוא.

²⁷) תפש בלשון היסוד: ואלהפוף הו"ל.

²⁸) לפי היסוד הערכי אשר לפנינו: ללקרבי ר"ל שנתן להם לקרוב אל השכינה ולפני

בדביקות אין הפרד בו וקושטו בעדי הר(ב)קות²⁰) ביצירות והפלוש במחשבות והבקיאות ברמזות והרעת הבהיר והיופי המבהיל והת(ב)אונה המופלגת והושם לכל אחד מהם גבול מוגבל ומקום ידוע ומדרגה מונחת אין חולק לו בה ולא שותף וכל מי שזולתו ינשא עליו או יקל בנפשו לעמוד תחתיו והיותר קרוב מהם במדרגה מן המלך אחד והוא אביהם והם ילדיו וצאצאיו (וממנו) יגיע אליהם דבר(י) המלך וחקיו ומפלאות תכונותיהם שטבעיהם לא ימהרו אותם אל הזקנה והישישות ושהאב מהם ואם היה יותר קודם בזמן מהבן הנה הוא יותר צבוע ממנו ויותר בהיר והרור ממנו ולכלם פרושים כבר חדלו מקיבוץ הממון והקנינים:

באור ואחר אלה אומה יותר הזק התערבות עם מלכס רמו בו אל השכלים הפועלים הנבדלים מחמר לגמרי ורצה באמרו יותר הזקי התערבות במלכס מה שאלו השכלים עליו מן ההתייחסות ומהתלות עם זולתם בעבור ההנעות כמו שהם עליו הנפשות הקודם זכרם ממונים על שירות הכסא מעומד כלוי מדרכם הקיום על התכונות אשר הם עליו ולא ישיגם שנוי מהם ולא העתק כבר נשמרו ולא יתפרקו במעשים כלוי הם יתעלו מפנישת המעשים וההשתמש במעשים וזקוקו כחותיה והורשו להביט הכסא הראשון ולחופף סביבו כלוי הם היותר קרובים שנבנראים אל הראשון האמתי והכחות אליהם באמתות מבלעדי זולתם ורמו אל אופן [קן]רבתם אופן אינו למי שתחת מדרגתם באמרו להביט הכסא העליון ולחופף סביבו באופן שלא תקדם להם בזה בת ורמו אל תמידות זה הענין אליהם והעלמו בזולתם ממה שהם עליו באמרו ונמשכו להביט אל פני המלך בדבקות אין הפרד בו וקושטו בעדי הרקות ביצירות כי אין ביצירות דבר יותר דק באמת מצוירותיהם אשר הם ההשכלות והפלוש במחשבות כי אין דבר מהשכלים יותר מפלש מ(ס)[ש]כליהם אשר בהם השיגו אמתת הראשון אשר ילאה מהשיגו באמת זולתם והבקיאות ברמזות כי אין דבר ממה שזולתם יותר מפליג מהם בזה אל ההשגה אבל כל משיג הנה אמנם ישיג מה שישגינה בהישרת אלה השכלים (33) אליו הדעת הבהיר כי אין דבר מן הדעת המיוחס לכל בעלי דעת יותר נפלא לשכלים מדעתם וזה לחזוק אורם והתנכרותם על שכלי המשתדלים לאמתם ולדעת אמנותם והיופי המבהיל כי אין דבר יותר עצום היופי מיופים אשר הוא היופי האמיתי העצמותי זולת הטוב המקרי המושל אשר לזולתם והתכונה המופלגת כי אין דבר מהתכונות יותר שלם מת(ב)[כ]ונותיהם אשר לא יתערב בהם חסרון ולא יפחיתם קיצור והושם לכל אחד מהם גבול מוגבל ומקום ידוע ומדרגה מונחת מצד הקורבה והרוחק הראשון לא יחלוק אחד מהם אל האחר באותה המדרגה ולא ישתתף לו בה כי היה לכל אחד מהם מקום מן הקורבה אינו לאחר וזה המקום אם תחתיו ואם ממעל לו ועל זה הורה באמרו הנה כל מי שזולתו התנשא עליו או תבגע עליו נפשו לעמוד תחתיו עוד רמו אל המדרגה הראשונה ממדרגותיהם

המעתיק היחה הנסחא: אלקוי ועל כן תרגם: הכחות והתחלפות שתי המלות האלה יתבאר ככתיבה הערבית.

²⁰ לפי הערבי: אללמף.

באמרו והיותר קרוב מהם במדרגה מן המלך אחד והוא אביהם והם ילדיו וצאצאיו ורצה בו השכל הפועל הראשון אשר הוא המחדש הראשון באמת וקראו אביהם כי היה מציאות מה שזולתו מן הראשון באמצעותו וממנו יניע אליהם דבר המלך והקיו כלו כמו שמציאותם באמצעות מציאותו כן מה שכם השפע האלהי וההשכל הראשון אמנם הניע להם באמצעותו ו(ב)[מ]צרו. ומפלאות תכונותיהם שטבעיהם לא ימהרו אותם אל הזקנה והישישות רמו אל היותם מובדלים מהניע רושם הזמן אליהם והמנע השגת החסרון בהם המניע לזולתם מאורך הזמן וזה להנקותם מהתלבשות חמר והכחות הגשמיות אשר התבאר במופת שהם בלא ספק בית ושהם ימנע עליהם הלא - תכלית ושהאב מהם ואם היה יותר קודם מהבן הנה הוא יותר צבוע ממנו ויותר טוב רואי רמו אל הקרימה העצמותית אלא שהוא העלימה בקרימה הזמנית ואמר שאשר הוא יותר קודם בעצמות הנה הוא יותר מופלג ויותר שלם הכח והפלטת כחו היא היותו סבה ועלה למה שתחתיו והוא עלול לו ויותר טוב רואי רמו בו אל עליונות מדרגתו על מדרגת מי שתחתיו וכלם פרושים כבר חדלו ר"ב אל היות מהותם מופשט מהיולי גופני ובכלל מן יסוד גשמי ועמידתם בעצמותיהם מבלתי צורך אל נושא:

פרק והמלך היותר רחוק מהם בזה כדרכו (34) ומי שיוחס לו אל יחס שרשי הנה כבר נטה ומי שערכ להשלים שבחיו הנה הוא הווה כי כבר יבצר יכולת המתאנן ונטו מדרכו המשלי' ולכן לא יודרו בזה הנושא אותם עליו ולא³⁰) יחלק לאברים אבל הוא כל ליופי פנים ולטוב יד [ובחתיק יופיו על מראה כל יופי ויעלים כבודו (מ)[ח]גבורת כל כבוד וכאשר חשב להסחכל בו אחד מהמופפים סכיב גדלו סגר הסכלות ראותו והציץ לואה אפשר שראותו שיחטף³¹) קודם הביטו אליו והיה יופיו מסתיר יפיו והיה הראותו סבת הסתרו והיה הגלגל[ח] סבת העלמו כמו השמש אם נכסתה מעט ורחה עליך הרבה ולפי שהפליגה להגלות נסתרה הנה היה אורם סבת הסתרים וזה המלך מתראה על מי שתחתיו בתכונה שלא יזיקם בפגישתו ואמנם ירוצצו ויוכחו מחולשת כחותיהם להביטו והוא מטיב משפיע מופלג (ו)החסידות רב ההגעה רחב ההסתפקות ומי שראה רושם מחשבותו עמד על רגליו וחביטו ולא יטחו ממנו זולתו:

באור והמלך היותר רחוק ובי' כלו' שהם ואם היו מתוארים כמה שיתואר בו הראשון האמתי מן ההפשטה וההסתפק מבלתי נושא הנה המלך נפרד בזה התאר כי להם התייחדות מה בענין גשמי והוא שכל אחד (ו) מהם הוא מניע על דרך התשוקה לגלגל מן הגלגלים ומיחסם אל הנהגת אחד מהם בהמשכות מיוחד יקנהו ממנו מבלעדי זולתו הנה לו יחס מה אל נושא מיוחד ואולם המלך אשר הוא הראשון האמתי הנה הוא מתרומם מזה מכל אופן ולזה יתואר בשהוא קיום והוא הפלגת תאר הקיום והעמידה ולא יתאר אחד מהם בזה. הנה הוא בעמידה בעצמות וההסתפקות מבלתי נושא ביותר עליונה שבמדרגות ובאופן לא ישתתף

³⁰) תחת אלא כתבאין היה לפני המעתיק: ולא יתבאין.

³¹) תפס בלשון היסוד: יכתף.

לו בו³²) זולתם ומי שיחס אל יחס שרשי הנה כבר נטה התחיל מהנה לזכור מעט מתארי הראשון האמתי ואמ' שמי שיחס אותו אל שורש מחומר או צורה או פועל או תכלית³³) הנה כבר נטה מהאמת כי הוא לא ייחס דבר מאלה השרשים כי הוא אינו מורכב שיהיה לו חמר ולא צורה ואינו מסוכב שיהיה לו פועל או תכלית אך הוא הפשוט אשר אין הרכבה בו בשום פנים והסבה הראשונה אשר אין סבה לפניו במציאות והנמצא הראשון אשר אין ראשונות לזולתו קודם עליו בתארו. הנה כבר חשב בטל (35) ואיך יהיה זה ותארו המיוחדים בו לא ישתתף לו בו זולתו אלא בשם ואין תואר מתארו שיש לזולתו בו שתוף בשום פנים ואמנם יודעו על אופן דמוין ישתתף לו בה זולתו הנה לא יהיו יודעים לאחד על אמתתם. אמר כי כבר יבצר יכולת המתאר כל'ו אין ביכלת אחד ממתארו שיתארוהו באמתת מה שהוא עליו למה שקדם מן הסבה בזה אמר ונטו מדרכו המשלים ולכן לא יקוה להועיל הנושא אותם עליו כל'ו ועם זה הנה המתאר אותו אם התר לתארו לא על דרך התקוה בהגיע אל אמתתו בשום אופן אבל על דרך מה שינשא מהמשלים בדרך דמות הדבר בדבר לא ימשכו אחריו הענינים כי הנה אין מתדמה לו בדבר מן הענינים ולא מהמשל הנה איך יומשל במה שלא יתמשל לו או ידומה במה שלא ידמהו הנה היה הנפש העניני(ם) [1] משעה אל המדמה מלדמותו בדבר מהם או שאף המשל עליו באחד מהם אמר ולא יתחלק לאברים אבל הוא כל ליופי פנים ולטוב יד כל'ו לא יתחלק על אופן מהאופנים החלוקיים לא האכותיים מהם ולא השעוריים הנה אין הבדל בין חלק מעצמותו לחלק אחר לא כמו שתבדל הצורה לחמר ולא כמו שיבדל האבר לאבר. ואיך יהיה זה ואין אפשרות בו למין ממיני החלוקה לא בכח ולא בפעל אבל הוא אחר מכל צד ואם נכחנה עצמותו היה השלמות המוחלט אשר הוא היופי המוחלט והתכונה אשר (מ) ייחס מן האברים אל הפנים ואם יבחן חיותו סבה למציאות מה שימצא ממנו והיות מציאותו שופע על הנמצאות היה המשיב המוחלט גם הטוב המוחלט אשר ייחס מן האברים אל היד ואין בו זולת שתי אלו הבחינות והוא בהם כפי מה שראוי שיהיה עד שאין יופי ולא יקר יותר שלם מיפיו ויקרו ואין מציאות ולא כבוד יותר שלם ממציאותו וכבודו ובוה הורה באמרו (1) [1] כהיק יופיו על מראה כל יופי ויעלים כבודו תנבורת כל כבוד אמר וכאשר חשב להסתכל בו אחד מהמחופפים סביב גדלו סגר הסכלות ראותו כל'ו אחד מהקרובים אליו אשר הם השכלים הפועלים לא יוכל להשכילו אשר הליץ ממנו בהסתכלות כפי טבע מה שהוא עליו מההיות והאמות בעצמות אבל תהיה ההשגה אשר (א) [1] תקצר מהשגת הראשון לעצמותו קצור רב כי הנה הוא לא ישתתף לו בהשגתו עצמותו אחר מן המשיגים אותו הנה המשתדל להשיגו על אופן המופלג הוא נמנע בסכלותו (36) ממנו וסתום העין מלראותו מתאונן על כונתו מתעצם לו אם יגע יחשך הראות ממנו למה שיפגש מהאור האמתי הנה כאלו הוא ישולל לראותו בעבור הבישו אליו עוד זכר שהסבה בזה תנבורת

³²) על הנקום הזה ירמוז מלי האלימנו בספרו שערי החשק באמרו וכן יראה מוכרי ב"ם
 [= בן סינא] כפי' לחי בן יקי' וכו' כאשר הביאם הח' רמב"ש בספרו אלפראבי קמ"ו בהערה
 מ"ט אבל הרברים אינם מתאימים עם דבריו העתקתנו כאשר העיר כבר הרמב"ש בדיואן קע"ח.
³³) הן המה חר' סכות הנורעות אשר לארסטו עיי' בספרי על התארים 277 הערה 71.

אורו ויפיו אשר יעבור הגבול אשר יהיה אפשר עמו להשיגו ולמה שעבר זה הגבול שב כאלו המסתיר והמונע מהשיגו הוא עצמותו ועל זה הורה באמרו הנה היה יפיו מסתיר יופיו והיה הראותו סבת העלמו כלו למה שיהיה עובר גבול ההראות יש בו לא יושג להראותו היה הראותו סבת העלמו מן המשיגין] והמשיל זה בשמש שהוא מן האור(ד)[ר]ים והמוחשים שהנה ואם סבה במה שיראה לחוש והשגת מה שיושג מן הנראים למה שיגיע מנפילת אורה עליהם עד גבול מה הנה היא למה שהפליגה התכלית באורה ועברה הגבול לאו הראות ומהסתכל בה והשיגה למה שתפלאם ותנבר עליהם באורה הנה כאלו היא אם נכסתה בלומי שהסתירה מהאורה מעט הושגה ולפי שנגלתה בתכלית והתיחדה בשלמות האור היו זה ההגלות המופלג והאור הבהיר מסתירים אצל המבין]טים אליה והמכוונים להשיגה וזה המלך משקיף על מי שתחתיו עד סוף הפרק בלומי אין ראוי שיחשב שסבת קצור המקצר מהשיגו היא ההקפדה או כילות³⁴ ממנו עליו בהשתכלותו והשגתו אבל הסבה בזה מה שנוצר עליו בסבת מדרגתו במציאות האפשרי מן הלאות ו(ה)חסרון הכח אשר בו יוכל על זאת ההשכלה וזאת ההשגה מכה הנותן לו אפשרות זה, והוא מטיב משפיע כלו שמי שבחן עניינו מצד מה שילך אל הנמצאות השופעות ממנו מצאו משפיע עצמות שאר נמצאות שופע ממנו ג"כ כלל ענייניהם ותאריהם והאור(ד)[ר]ים המיוחדים מעצמותיהם ו(ו)[י]מן להם הענינים ההכרחיים להם ממצאותם וההכרחיים להם מטוב תכונותיהם ותוקף עניניהם והוא הענין אשר הליץ ממנו באמרו מופלג החסידות רב ההגעה רחב ההסתפקות כולל התהואחר [. ואחר] יגיע למי ששיגש [צ"ל שישיג] ממנו מה שמדרכו שיש[י]גהו שיש ביכולתו שיגיע אליו מרושם יקרו ושלמותו מן הכבוד ואמי מי שראה רושם מיקרו מה עמד עליו והביטו ולא יטהו ממנו זולתו כלו השיגהו מההתענג בו מה שלא ישיגהו מההתענג בזולתו (מ)[ב]מה שיש[י]גהו כפי יתרון מה שישיגהו משלמותו על מה שיש[י]גהו משלמות זולתו הנה ישוב באופן לא יבחר אצלו תענוג אחר ולא יטה בעיונו אל זולתו הנה הוא כאלו ישיב עיונו והשקפתו בהתמדה עליו לא יטה ממנו כל (37) זמן שיהיה אפשר לו האלהים אם לא [אם] יהיה זה המשיג (והנה) [נהנה] בדברים אחרים ימשכוהו ויטוהו מדעתו הנה יהיה אז מצטער בנטותו ממנו נמנע מההשקפה בכללות עליו ואלה הם אשר נעור בשם ית' מהם מרעתם ונוקם [צ"ל ונוקם]. והאל המיישיר אל מה שבו הטוב והשלום:

אמר³⁵ חי בן מוקיץ ולולי שנדרשתי אליו לחיות שכן עמך היה לי בו עסק מנעני ממוך ואם הרצת תמשך (עמ"י) אלי ושלוי.

גשלמה אגרת חי בן מוקיץ עם באור החשוב והמעולה בן סנא.

³⁴ אין כילות וכו' עיין בספרי על התארים צד 245, 246.

³⁵ וקודם הדברים האלה יחסרו מן היסוד הערבי איזה מלות אשר נפקד מן מקומם כהערתקתנו ואלה אפוא הם כהערתקה לעברית: ויחידה הסגולות מבני אדם אשר יקדישו את עצמם אליו ופגשו מטובותיו מה שיורים על פחיתות איקלימכם וקוטן ערכו והם יפנו ממנו וישאוהו.

נספחים

והם תקונים והוספות לפירוש יצירה ולקביץ על יד חלק ראשון.

הגהות לפירוש ר"י הברצלוני לס' יצירה והערות על המדרשים שמביא.

מאת

אברהם עפטיין.

במבוא צד XIII כתב הר"ר שוח"ה: אמנם עמוד 107: בדרש, ובנוף הכ"י בדרש אנכי. הוא בודאי מפסיקתא רבתי כמו שהעירוני בע' 305. ומה ראה לרעת הר"ל שכתב בהדושו ל"ביר ע' 20 על אנכי דר' מאיר וכו'. . . ור"ל בפס"ר באנכי דעשרת הדברות ע"כ. — דבריו אלה אינם מוכרחים. פירוש המלות „בדרש אנכי“ הוא, בהדרש שעל הפסוק אנכי, כי לכונה זאת משתמשים הקדמונים בדבור דרש או מדרש. ע' שערי תשובה ס' קכ"ב דאמר במדרש ונבון לחש זה המבין וכו', וכונתו להניגה י"ד, ור"ל בהדרש שעה"פ ונבון לחש אמרו זה המבין וכו'. והרמב"ן בתורת האדם שער הגמול כתב: במדרש אמרו בהתהלךך תנחה אותך בעוה"ז וכו', והוא בסוטה כ"ה, וכונתו לומר: באגדה שעל הפסוק בהתהלךך אמרו וכו'. וגם הברצלוני בעצמו משתמש בדבור זה לכונה זאת. ע' בפירושו צד 38: ומדרש ושער רישיה וכו' ומדרש רבוא רבון וכו' ומדרש דינא יתיב וכו'. וכמו כן ישתמש במלת דרש. ע' צד 5: ולדרך שאמור בדרש ובנפן שלשה שרינים במסכת שהיטת הולין וכו'. ובצד 14: ואמור רבנן נמי במכילתא דואלה שמות בסוף דרש לא תעשון וכו'. ועל כן נראה שגם באמרו בדרש אנכי כונתו לומר בדרש שעל הפסוק אנכי. ובפרט שבמלת אנכי ישתמש הברצלוני לציין בה הפסוק אנכי ד' אלקיך. ע' צד 118: שבשכר אנכי. . . וכיון שקבלו אנכי. ואין שום הוכחה מכאן שהפסיקתא ל"י הדברות היתה נקראת מדרש או דרש אנכי. — והנה הר"ר ברילל הביא לזה ראייה ממה שבעל אות אמת אומר „באנכי רבה“ (ב"ת תרמ"ו 115) אך גם מזה אין שום הוכחה, כי בעל א"א מקצר מאד בלשונו, וכותב ד"מ „בנשא רבה“ (צד ע' ע"א ד' שאלוניקי) וכונתו לומר בכמדבר רבה פ' נשא. וכן באמרו באנכי רבה, כונתו לומר בפס"ר דבור אנכי. וכשם שלא היה שום מדרש נקרא בשם נשא רבה כן לא היה שום מדרש נקרא בשם אנכי דבה.

(¹) גם אני לא כתבתי שהפסיקתא לעשרת הדברות היתה נקראת „דרש אנכי“, רק אמרתי כי מ"ש הברצלוני בדרש אנכי כונתו לדרש אנכי שבפסיקתא וכעת אשר הזכירני דעתו של הר"ר ברילל שהדרשות בפס"ר פ"כ—פכ"ה, היו בפני עצמן בס' הנקרא בשם „מדרש עשרת הדברות“ (גם מדרש מתן תורה (b) כמ"ש: ביאהרביכער שלו ח"ד 128), אינו מוכרח כי כונת הברצלוני להפסיקתא, כי אולי כונתו למדרש עשרת הדברות הנ"ל. — ואחרי כל זאת אין זה רחוק כי המעיר בבראשית רבה יקרא את מדרש הנ"ל בשם אנכי על שם תחלתו כמו שנקראו כן מדרשי חז"ל ושחר טוב על שם תחלתם. (שוח"ה)

צד 1 שורה 6 כתב הברצלוני: בורא הכל שברא כל מקרה וכל מודע וכל דמות וכל תמונה וכל גוף . . . והעיר ע"ז הר"ר ק"מ בזה"ל: צ"ל מודע כמו מאורע, והמלה הזאת נמצאת במובן דבר ממשט בס' דקדוק וכו' וע' לקמן . . . כל מורעים צ"ל מאורעים. ע"כ. לע"ד אין ההגהה הזאת נחוצה, גם אין הוראת מאורע דבר ממשט. בעלי הלשון עושים חלוק בין עצם הדבר, ועליו מורה השם: ובין קניני הדבר ועליהם מורה הפעל ותואר השם. ובבחינת היות הקנינים חולפים ותלויים בזמן, קוראים אותם מאורעים ומקרים. וז"ל בעל התינאן: וכל מה שברא הקב"ה הוא דבר שיש לו שם ונקרא יש וכו' והוא הנקרא בל"ע אלגוהר וכו' ולא"ל הגופות מאורעין וקראין כגון עמד ישב וכו' והוא הנקרא אל ערין⁽²⁾. והו שאמר בדקדוקי הטעמים (צד 60) דבר הווי שאינו מלמד על הענין, והשמות וכו', ר"ל דבר ההווה וחולף (המ"ל פירשו מלשון הבאי). וכן יאמר הברצלוני צד 121 שכל מאורעים רחוקים ממנו היינו קנינים. וקראו להם מאורעים בבחינת היותם אקצירענצען ולא עצם הדבר אמנם בבחינת היות הקנינים הסימנים שעל ידם נכיר את הדברים, קראו אותם בשם מודעים, כי פירוש מודעים סימנים, כמו שאמרו ומודע לבינה תקרא עשה מודעים לתורה (עירובין נ"ד) ופירש הברצלוני (צד 62) עשה סימנים וכו"ה בערוך. וע"כ יאמר ר' מנחם בר שלמה בספרו אבן בוהן (כ"י מינבען) וכלל הכל בעשר מודעות (המוזכר הי"ז 132). וברצלוני בעצמו מזכיר הדברים שהבאתי ממהברת התינאן ומשתמש במלת מודע במקום מאורעין. ע' צד 14: ועוד שיש ביצורים דבר שהוא גולם וגוף . . . בל"ע גוהר, ויש דבר שהוא מודע אין בו כח להעמיד בעצמו והוא נמצא מתחלף בגוף והוא הנקרא ערבי ערין. ובצד 16 יאמר: וכן כל מודעים רחוקים ממנו. ור"י הדסי יאמר: כי אינו גוף . . . ולו היתה (צ"ל היה) בדמותי ומדעי, החדשים יהיו חונים בו כנופי וגוף רעי (אשה"כ א"ב כ"ז ובשאר מקומות קורא לקנינים אפע היינו דבר שאינו מתקיים). והלשון בדמותי ומדעי דומה ללשון וכל מודע וכל דמות, כי מקניני הדברים היא גם הצורה הטבעית (מו"נ ח"ב הקדמה י'). היוצא מזה שהקדמונים השתמשו במלת מאורע להורות על הקנינים בבחינת היותם עוברים ומתחלפים, אקצירענצין. והשתמשו במלת מודע להורות עליהם בבחינת היותם סימני הדברים, אטריבוט. ואינו נחוץ איפא להגיה מאורע במקום מודע, ואדרבה בכל מקום שנמצא מודע בלא א' נחוץ לפ"ד להגיה מודע, ע' צד 91: מכל מודעים, צד 125 וכל מודעים, צ"ל מודעים, כי רחוק לומר שבכל אלה המקומות נשמטה הא'. ונס באבן בוהן אין א' במלת מודעים, והדל"ת כתובה בפירושו בלי כל ספק כמו שנזכרתי בהיותי במינבען.

צד 8 שורה 17 וכמפורש במדרש ששם עלו שבטים שבטי יה עדות וגו' שהיו ישראל מוליכין (מהלכין) בדגלים לארבע רוחות כתו' (כלומר) לכל רוח בצבע ומפה אות מאברהם ואות מיצחק וכו' והסימן א"י בצ"ע רח"ק וכו'. — הענין הזה נמצא בס' הפליאה או הקנה (ד' מ"ו דפוס פרימישלא) ולקחו בל"ס מאיזה מדרש קדמון שהיה גם לעיני הברצלוני. והנה הושוו בזה הדגלים עם אבני החשן. ע' תנחומא ובמ"ר עה"פ איש על דגלו. הרמב"ם (פ"ט מהלכות כלי המקדש) כתב שלמטה מבינמן היה כתוב שבטי יה, וכן מזכיר בעל המבחר בפ' תצוה וכתוב:

ו"יא שהיה כותב וכו' ולמטה מבנימן שבטי יה. וכן בזה אל הרמב"ם. ותתפלא מן בעל כ"מ שאינו כהבבלי סוטה ל"ד האומר שהיה כתוב שבטי ישורון. וגם אינו כהירושלמי יומא ספ"ז האומר שהיה כתוב שבטי ישראל. וע"כ נראה שהרמב"ם נשען בזה על המדרש שמביא הברצלוני כי ו"ל: וה' היתירה שנוספת באברהם אבינו הוסיף בה הקבי"ה ברחמי הרבים אות שניה משמו . . . והיה כתוב למעלה בדגלים יה ולכך כתיב ששם עלו שבטים שבטי יה.³)

והנה הקימותי שם מדרש חדש שהיה לעיני הברצלוני ובעל הפליאה, וזה יהיה לי לכפרת עון על שהכחשתי במציאות מדרש אנכי, או "אנכי רבה". ואחר שבמקום אחר (מאגאצין 1886) אני כופר גם במציאות מדרש הרנינו, ע"כ אעיר פה כנגד זה על מדרש חדש המדבר בענין שאנו בו, ולא ידענו ממנו עד כה מאומה, במאמרי השבטים באבני החשן והאפוד הבאתי את תרגום יונתן אודות הדגלים שאומר על דגל יהודה: וטיקסיה הוה ממילת תלת גונין כל קביל תלת מרגליתא דבחושנא סמוקא וירוקא וברוקא וביה חקוק ומפרש שמהת תלת שבטיא יהודה ויששכר וזבולן וכו'. ובדגל ראובן יאמר: שהיו צבעי האבנים אומורד ושבוזו וסכהלום, ומוסף: וביה הוה חקיק צורת בר אילא והוה חמי למתוי ביה צורת בר תורי ברם משה נביאה חלפיה מטול דלא ידבר להון חובת עגלא. ואומר שבדגל אפרים היתה צורת ריבא, ובדגל דן צורת נחש. וכל זה פלא כי יונתן בעצמו בפ' תצוה מסדר את האבנים באופן אחר וקורא אותם בשמות אחרים, גם מה זה שואמר שבדגל ראובן היה ראוי להיות שור? — גם הבאתי שם הגהה לס' ציוני ד' קרימונה דף ע"ד ע"ב שכתב: יודא מזלו טלה ואבנו אודם וכו' ראובן מזלו שור ואבנו נופך וכו' והעירותי שזה מיוסד על התרגום יונתן וע"כ סדר כן סדר האבנים גם ערבב סדר המזלות למען יעלה שור לראובן⁴) ויבאר עיני מה שאמר בת"י: והוה חמי למתוי ביה צורת בר תורי וכו'. והמאמר הזה של בעל ההגהה לציוני ישנו ג"כ בס' הפליאה הנזכר ומובא מהדילקוט ראובני. ובל"ס מצא כן באיזה מדרש שלא הגיע אלינו. וכעת מצאתי בס' ערוגת הבושם הוא פירוש על המחזור לר' אברהם בר' עזריאל, כ"י באוצר הספרים של מערצבאכער במינכען, שמביא בדף י"ד ע"א סדר הדגלים כמו שמביאים ס' הפליאה והציוני ו"ל: יהודה יששכר וזבולן טלה אריה קשת. אודם פטרה וברקת. ראובן שמעון גד. שור בתולה גדי. נפך ספיר יהלום. וכן שאר הדגלים כמו שהוא בס' הפליאה, ובדף ט"ו ע"א הוא מוסף: כתבתי מזלות ואבני השבטים כאשר ראיתי, אך באופן אמוצים אשר נוצצים עשה ראובן על אודם ומזלו טלה וכו' וכן מצאתי בברייתא החשן היו בר שנים עשר אבנים ועושיין בהן נקבים ומכניסין בהן שתי וערב ומניחין בהן האבנים עכ"ל. היוצא לנו מזה שלעיני בעל ס' הפליאה ולעיני בעל ערוגת הבושם היה מדרש שסדר אבני החשן והמזלות של השבטים באופן אחר ממה

³) ידוע שלהרמב"ם היתה מכולתא לס' במדבר, ובמאמרי השבטים באבני החשן והאפוד (בית תלמוד ח"ד 294) הראיתי שהרמב"ם הוציא משם דברים גם בנוגע לאבני החשן.
⁴) מצאתי שסדר המזלות באופן זה הוא ישן. בברייתא דשמואל פ"ו מחלק את תגלגל לדי' משולשים שהוא קורא טריגונין, ועולה לו ס"א"ק, שב"ג, תמ"ד סע"ד. גם המדרש הרש"א פ"ב מסדר כן המזלות. וגם בברייתא דשמואל יאמר שהטריגונין הראשון המזרחי הוא אש וכו', כמו שהוא בס' הפליאה. ועל פי זה נבין מה שאמר יונתן בשמות כ"ח י"ז: כל קביל ארבע טריגונין דעלמא, היינו כנגד הדי' משולשים. ופירוש טריגונין בתרגום ג"כ משולש ולא רוח העולם כמו שיפרש הר"ר לעוי באוצר"ש שלו לתרגומים.

שנאמר עליהם בתלמוד ומדרשים, והלך בזה אחר התרגום יונתן. גם הברייתא שבעל ערוגת הבושם מביא: החשן היו בו זכו ועושין בהם נקבים וכו' אינה בתלמוד ומדרשים, רק הלכה טוב בפי תצוה מביאה ג"כ וז"ל ובחשן היו שנים עשר אבנים ועושין בהן נקבים ומכניסין בהן שתי וערב וכו' הכל כמו שהוא בערוגת הבושם. — והברייתא והמדרש ההוא היו בהספרים שנאבדו ולא הגיעו אלינו. —

צד 19 שורה 10 גם 15 משלש מאות מאות ומשלש חלקים וצ"ל משלש מאות ומ' ושלש חלקים.

צד 38 שורה 1 במקום ומש"ע צ"ל ומל"ו והוא ר"ת ומלכים לנגה זרחך והוא סוף הפסוק המובא קודם לזה.

צד 64 שורה 6 חמש מאות קישיות יש כאן. מלת מאות מיותרת.

צד 66 שורה 14 על אומר תבניתם. צ"ל אומד.

צד 77 שורה 18 וחברו בזה הענין חבורים גדולים . . . משאר חיבור זולתן . . . שעשו אותם החיבורים . . . שחבר חיבור . . . המאמר התשיעי מחבור ר' דוד . . . מאכן סתירה למה שכתב הר"ר ק"מ צד 385 שבימי הברצלוני לא נפרצה עוד מלת חבור. —

צד 80 שורה 7 צ"ל: וכן נאמר על ריח המור כי הוא נאז וטוב לא כריח אחרת (היינו מור אחרת) שהיא נותנה לה, וככה ראה אשר האדם רואה בעין וכו'. והוספת רשד"ל שמביא הר"ר שוח"ה אינה נראית.

צד 100 שורה 18 ומצינו בהרבה נוסחאות מהלכות יצירה המצויין עדיין בידינו שכתוב בתחלת הספר או בסופו היכן: הדין ספר אותיות דאברהם אבינו דמתקרי ס' יצירה כל דיצפי ביה לית שיעורא לחכמתיה. כראש ס"י ב"י אוקספורד (נייבויער 1581) כתוב ג"כ: הדין ספר אותיות א"א דמתקרי ס' יצירה, ובסוף ב"י מינכען כתוב: נשלם ס"י והדין ס' אותיות דא"א דאתקרי הלכות יצירה כל דיצפי ביה לית שיעורא לחכמתיה (שטיינשניידער 115).

צד 106 שורה 20 כי ל"ב נתיבות אשר תחתייהם דברי הנביאים. הר"ר שוח"ה העיר ע"ז שבכ"י כתוב דרכי הנביאים. ואני אוסיף שבמקום הנביאים צ"ל הנבראים. וכן יאמר שם להלן: לכך פתח ספר יצירה בתחלת דבריו בל"ב שהוא הלב כי בלב ימצא האדם דרכי החכמות ודרכי הנבראים כולם שהכל בכלל ל"ב נתיבות פלאות. —

צד 110 שורה 21 ובזכות הציצית כלו המצרים. ספרי שלח קט"ו.

צד 125 שורה 19 וכן נמי יצחק אבינו בשעה שנעקד וכו' פד"א פל"א.

צד 147 שורה 26 וכן באמרך חצי גם הוא מעיד על אחד ובלתי האחד.

ע"כ. והעיר הר"ר שוח"ה שבכ"י יש מקום פנוי. ואין ספק אצלי שצ"ל: ובלתי האחד אין חצי.

צד 148 שורה 22 עשרה דברים יש בו. צ"ל שלשים דברים.

צד 151 שורה 34 והזכות היא אחדות הנפש וששונה צ"ל קדוה.

צד 153 שורה 34 אלא ויכול. צ"ל ואיך.

צד 154 שורה 30 כיצד חלוק השעה לאלף ותתכ"ז חלקים ורביעי. צ"ל

תתכ"ז ורביעי.

צד 155 שורה 5 ואעפ"י שאמרנו כי אלו עשרה עומקות צ"ל ששה עומקות
 צד 158 שורה 8 זכרו נקרא דכתיב. צ"ל נקרא אור דכתיב. וכן להלן
 בשורה 23 ואלו הן רוח ואש, הסרה ג"כ מלת אור.
 צד 159 שורה 32 שאל אדריאנוס קיסר את אונקלוס הגר א"ל העולם
 על מה הוא עומד א"ל על המים וכו' על ההרים וכו' ברוח וכו' קשורה היא בזרועו
 וכו'. צוה לעבדך להביא גמל א' במשאו וכו' והנקוהו וכו' וכלום חסר ממנו הלא
 נחסר ממנו אלא הרוח ללמדך שהרוח היתה סובלת אותו וגם את משאו והיא
 אחד מבירותיו עאכ"כ כי רוחו של הב"ה שהיא סובלת עולם ומלואו אח"כ א"ל
 המלך הקדוש בראם מיד פרש לו מעשה בראשית כי יש לכל הפיץ עת ומשפט.
 וכתב ע"ז ה' שוח"ה: לא ידעתי מקורו וע' ירושלמי חגיגה פ"ב: — והנה בירוש'
 שם אמרו: והארץ עומדת על מים לרוקע הארץ על המים, והמים עומדים על
 הרים, על הרים יעמדו מים, וההרים עומדים על רוח כי הנה יוצר הרים ובורא
 רוח, והרוח תלויה בסערה, רוח סערה עושה דברו, וסערה עשאה הקב"ה כמין קמיע
 ותלויה בזרועו שני ומתחת זרועות עולם וכו' ואח"כ עוד: ר"י בר פוי בשם ר' יוסי
 בי רבי יודה אדריינוס שאל לעקולם הגר קושטין אתין אמרין דהין עלמא קאים
 על רוחא, א"ל אין, א"ל מן הן את מודע לי, א"ל אייתי לי הונגין, אייתי ליה
 הונגין אשעינגון טעוניהון אקימון וארבעון, נסתון וחנקון, א"ל הא לך אקימון,
 א"ל מן דהנקתון? א"ל כלום חסרתגון לא רוחא היא דנפקת מינהון — ונראה
 שהמדרש המובא מברצלוני חבר שני המאמרים מהירושלמי ההוא והעתיק המאמר
 האחרון מלשון סורסי ללה"ק ופרשו. וזה דרך הילמרנו שמעתיק ומפרש מאמרי
 הקדמונים האמורים בל"ם. וגם בשמות עצמיים יעשה כן ויאמר ר' אבא הארמוני
 במקום ר' אבא סמוקה, ובמקום לדפני של אנטיוכא בירושלמי סנהדרין סוף פ'
 (הלך) יאמר לדפני של רבלתה (פס"ד ותאמר ציון) לפי שיונתן תרגם משפס
 הרבלה (במדבר ל"ד י"א) מן אפמיאה לדפני. במקום זחלין אפוי שבירושלמי נזיר
 רפ"ה, יאמר בפס"ד פרה הבהיקו וצהלו אפוי. — ⁵) וגם פה פרש הענין בלה"ק.
 ונמצא עוד קצת מזה בתנחומא א' בראשית סימן ז' בזה"ל: שאל אדריאנוס
 לעקילם על מה העולם עומד א"ל על הרוח, רצונך לידע הבא גמל והביא גמל
 ונתן משאו עליו א"ל עמוד ועמד שב וישב נתן עליו יותר ממשאו ונתן חבל על
 צוארו א"ל למשוך, משך זה מכאן וזה מכאן חנקו את הגמל, א"ל אמור לגמל
 שיעמוד א"ל אדריאנוס אתה הנקתו והוא יעמוד, א"ל ומה הרגת אותו או שמא
 חסר אחד מאיבריו א"ל הוצאת את רוחו, א"ל ומה הגמל לא היה סובלו ולא
 סבל את משאו אלא הרוח שבו וכו' ראה שבחו של המב"ה וכו'. וזהו קצור
 מהמדרש שמביא ברצלוני כי התנחומא הוא קצור הילמרנו. — ההעתקות של
 הילמרנו יועילו לפעמים להבין כונת הראשונים. עפ"י המדרש שברצלוני מביא

⁵ בירוש' בדפוסים הראשונים הגורסא היא: רבי הוה יתיב מתני בפרשת אין ממורין
 בבכור וחולין אבוי דבר פדיה חמתיה רבי אמר אנא ידע מה אנא אמר כדון אנא מימר וידבר
 ד' וכו'. וצ"ל: זחלין אפוי דבר פדיה וכו' הדין ידע מה אנא אמר וכו'. כי כן יש בקה"ר פ"ח
 זחלין אפוי . . . הדין ידע, וגם בפס"ד ד' פראג כתיב הדין ידע. והר"ר מא"ש נשען על נוסחא
 משושבת בירוש' וקרא חלוף אפוי, ועל נוסחא משושבת בפסיקתא דר"כ וקרא חלוף אפוי, ועל
 נוסחא משושבת בפס"ד וקרא חלוף. והוציא את המאמר מששמו ופרש הכין ידע מה אנא וכו'
 בתמיה כלומר לא הבנת אותו. ע' מ"ע אות פ"ב, ובאמת גם בפס"ד ד' פראג כתיב הדין ידע.
 וכ"ה בכ"י פרמא. ובפירוש מביא הערך מפסדר"כ זחלין אפוי. —

והתנחומא נבין מה שיאמר הירושלמי אקימון וארבעון, ור"ל שהוסיפו בכל פעם משא על הגמל, כי כשרוצים להטעין על הגמל משא נתנים לו סימן והוא רובין, ואח"כ יקום אם אין המשא כבד הרבה, ונראה שהיה המנהג כשלא רצה לקום משכנו אותו בחבלים שנתנו על צוארו. ובהמעשה של אדריאנוס העמיסו על הגמלים הרבה יותר ממה שיכלו לסבול ולא קמו ומשכנו אותם בחבלים ונחנקו. ופירוש נסתון וחנקון, לקחו וחנקו אותם ע"י המשיכה בחבלים. עיין ירוש' מעשר שני פ"ג נסתון בר קפרא, היינו לקח אותם, ע' לעווי, שורש נס. —

צד 166 שורה 18 לכך בכל שנה ליגמור. חסרה מלת המנהג אחר מלת לכך.
צד 166 שורה 33 מלמד שאומר לבית מן ת' לא' מן י' לא' הרי אמר מלמד לבית מן תשעה לא'. כ"ז משובש וצ"ל: מלמד שאומר אלף בית מן ת' לא', ומנין מן י' לא', ולא יאמר משי"ן לא' ומן תשעה לא'.

צד 173 שורה 13 וגם אמרו רבים בדרשותיהן שרנילין בהם כי אשמדאי הביא אדם א' מבני קין לפני שלמה המלך שהיה חולק עמו ואומר לו שבני אדם תחת הארץ והביא לו אדם א' מהם בשני ראשים וי"א בשבעה ראשים, כל המעשה ולפי שלא מצינו אותו המעשה בתלמוד לא כתבתוהו כאן. גם זה לקוח מאיזה מדרש שלא הניע אלינו, ושהיה לעיני בעלי התוס' שהביאו המעשה הזה בשם מדרש סתם מנחות ל"ז ע"א ד"ה או קום גלי, כמו שהעיר ה' שוח"ה. ובשיטה מקובצת (ש"ס ווילנא) מביא עוד יותר מזה. וזוהי אנדה בבלית, כי השם אשמדאי לא נמצא בירוש' ומדרשים קדמונים, ובב"ר פל"ו יש שירא שמרון (כ"ה גם בהדפוסים הקדמונים). בספר קדמון אחר של הנודחיםטען יכונה הרוח הרע המסית ומדיה בשם Samādhi (M. Müller Essays I 181). וזה השם היה נודע כנראה גם להפרסיים וממנו בא להו"ל השם אשמדאי ושמרון. כי רחוק בעיני שיהיה אשמדאי מורכב מכ' תיבות (עיין קאהוט) אחר שלא מצינו ההרכבה הזאת אצל הפרסיים עיין שפיענעל קדמוניות הפרסיים ח"ב 132 בהערה. —

צד 182 שורה 11 ואמר ליהושע נערו העלה הפתקין האלה וכו'. מזה הענין ידובר בסנהדרין י"ז ע"א וירוש' שם ספ"א, ובספרי ותנחומא בהעלתך ובכל המקומות האלה אין זכר שמשה אמר ליהושע להוציא הפתקין, ובפירוש נאמר שם שהוקנים בעצמם הוציאו, וכן מה שאמר הברצלוני שכתב על ע"ב פתקין שמות הע"ב וקנים שאסף, אינו בשום מקום כי גם לדעת ר"ג כתב עוד ב' פתקין חלקים (כהירושלמי) או ע"ב פתקין חלקים (כהתנחומא). —

צד 194 שורה 4 ובמדרש דר' תנחומא בענין פטירת משה קאמר בעת ששלח הב"ה לסמאל ליטול נשמתו של משה רבנו ולא היה יכולת ביד סמאל ליטלה וכו' וכתב ר' תנחומא בענין זה של פטירת משה רבנו שיצא הדיבור מלפני הב"ה ואמר לו לסמאל רשע רשע מאש של גיהנם נבראת ולאש של גיהנם אתה חוזר וכו'. הדברים האלה נמצאים במדרש פטירת משה ביה"מ ח"א⁶ 128 ולא בתנחומא, ואמנם הסבה שהברצלוני יאמר במדרש ר' תנחומא, היא שכל הדרש על פטירת משה היה כתוב לפניו בסוף מדרש דברים רבה על הפסוק הן קרבו ימ"ך⁷). ואצלנו נתקצר שם מאד אך יש עוד מאמרים שלמים ממנו. וגם מן המאמר

(שוח"ה)
(שוח"ה)

⁶ כמו שהעירותי עמוד 322.
⁷ ע"י צונץ ג"ס 146.

שהביא הברצלוני יש רמז שם: באותה שעה אמר הקב"ה לגבריאל גבריאל צא והבא נשמתו של משה וכו' ואח"כ א"ל למיכאל וכו' ואח"כ אמר לסמאל הרשע וכו' ויש שם כל הטענות שמען משה נגד סמאל וששב אל הב"ה בלא נשמת משה ומספר שהקב"ה א"ל לסמאל בא והבא נשמתו של משה מיד שלף חרבו וכו'. ונראה שפה הסרים הדברים שהשיב הקב"ה לסמאל רשע רשע וכו'. והנה כבר הראיתי במאמרי קדמות התנחומא צד 14 והלאה שהקדמונים קראו את הד"ר שלנו בשם מדרש תנחומא. וע"כ נראה שגם הברצלוני באמרו במדרש ר"ת כונתו אל הד"ר שלנו אשר בסופו היה לעיניו כל המדרש מפטירת משה. וגם ר"י הדסי מביא כל הענין בא"ב שם"ב וז"ל: אז אמר לו לסמאל ראש כל הסטנים צא והבא לי נשמתו של משה וכו' שב אל הקב"ה אז כעס עליו הקב"ה לך הבא לי במהרה נשמתו של משה וכו' רגזו לפניו סמאל ואמר לו איני יכול וכו' כעס עליו (הקב"ה) ויצא אז שחק עליו הקב"ה וכו' ככה אמר לו רשע רשע מאש של גיהנם נבראת ולאש של גיהנם אתה חוזר וכו'. ואחר כ"ז יאמר הדסי: אכן כל אלה וכאלה דברי רועיך חקוקים בפטירת משה ע"ה בקרובה של חג הסוכות חרות רבותך, ובספר רבי תנחומא רבך הגדול גדול מפרשיך — ולא כונו בזה אל התנחומא כי בהנ' אין שום דבר מצוויו ד' לסמאל לא בפ' ואתחנן ולא בפ' וזאת הברכה, ומדברי הדסי נראה שכל המדרש מפטירת משה היה בסוף ד"ר שלנו.

צד 200 שורה 1 וידענו כי אלו האותיות (במקום א"ה הכתוב שם) ויצאין מן הפה בלא עמל ובלא יגיעה והן אי"ו, וה"א היא במקום אי נחה. כצ"ל. וע להלן 206 גם 207.

צד 201 שורה 14 כי הזו צ"ל כיו"ד הזו.

צד 203 שורה 19 כי אם תחזור עשרה על השם כהלכתו, צ"ל כי אם תחזור היו"ד על ה"א, השם כהלכתו.

צד 206 שורה 20 כי בלה"ק מקומה תכתב כגון עשה קנה וכו' כצ"ל, ור"ל ה"א תכתב במקום הא' כי לדעת המדקדקים הראשונים ה"א היא במקום אלף הראויה לבא אחר קמין ע' קונטרס המסורת צד 6: והקלה שבשלשתם היא ה"א הנחה הנקראת בלשוננו פתח גדול נסתר כמו עשה בנה. ורצונו בזה ג"כ שהאלף נחלפה על ה"א עיי"ש 42 והערת הר"ר ק"מ פה. ועיין עוואלד בהנראמאטיק שלו § 85. ויפלו בזה דברי רש"ל במעשה אפוד 215 אות ט'.

צד 210 שורה 18 ולא יוכלו לעשותה שלא תחבול כצ"ל.

צד 210 שורה 32 במקום שתי תיבות צ"ל שתי אותיות.

צד 213 שורה 35 יהיה שירוק שער בראש. כצ"ל.

צד 213 שורה 36 חיבה מארבע אותיות רבו כ"ד הפוכות, ו' דברים מחודשים ד' מכופלים כצ"ל.

צד 224 שורה 28 ומלכות בכח באף צ"ל באלף.

צד 226 שורה 23 כל הענין משובש וכן צ"ל: והכל היו כמו לא היו (ר"ל מתחדשים) וכל היום כמו לא היו, כן יהיו כמו לא יהיו, והם ישים בלתי ממשים . . . אבינו אברהם בא לדעת . . . כאשר חקר ודרש ומצא הפצים רבים כי היו ישים ולא ממשים . . . עולם ושנה ונפש גם הם ישים בלתי ממשים מחשבים בלתי ממשים . . . וזולתי הפצים אין עולם, הם רוחניים נתהיים ובוהיים.

צד 227 שורה 7 עד שורה 19 משובש וערוב גרול וכצ"ל: המליך אות
 א' וקשר וכו' רייה בשנה וגויה בנפש זכר באמש ונקבה באשם המליך אות מ'
 במים וכו' וחתם בה ארץ וכו' המליך אות ש' באש וכתר לה כתר וצרפן זו עם
 זו וחתם בה שמים וכו' (עד כאן לשון בעל ס"י). להכנס לב יקרא נכון זה אברהם
 אבינו כי חקר ופילס ותיקן ואיזן כל מבל, כלי כל, צרף והקק שלש אותיות
 ונעשה תיבה מג' קולות דבור, כיצד אמש באמרך אמש הרי מקולות נעשה דבור
 ואין אתה יכול להבין כל קול בלי דיבור ולא תוכל להביש את הדיבור כי אם
 חקוקת האותיות, חקק א' ועשה אויר ואחרי כן מ' ועשה מים, מן ש' עשה אש.
 חזר והקק וחצב והמיר את האותיות ונשתנו לדיבור אחר כיצד אש"ם והם דיבור
 באמרך אשם. חקק מהן קולות ואינם נכרות כ"א חקוקת האותיות, חקק מהן ג'
 דברים וכו' חזר והקקן והמירן עכשיו מש"א וכו' מן השנים הראשונים וכו' ויהי
 האדם לנפש חיה. חזר והקק מא"ש תולדות שנה (וזה נעתק ממקומו ובה בסוף)
 חזר והקקן והמירן ונעשו שמ"א וכו' ונעשו שא"ם נשתנו ונעשו תולדות נפש ראש
 מאש גויה מאויר בטן ממים. —

צד 278 שורה 24 מביא מרס"ג: ובבחי מספר אותיות עשר הדברות הם
 תר"ב אותיות תן מהם תר"ג אותיות בנגד תר"ג מצות ישראל מן האותיות שבעה
 הם אשר לרעך ז' אותיות, וראה והבין שוורו וחמורו וכל דבר, זכר שם כל דבר
 המחובר. וע' נחל קדומים⁸ 3. הענין שהתר"ג מצות כלולות ב"י הדברות לקח
 רס"ג ממדרש קדמון. כי כן אמר בבמ"ר פ"ג סט"ו שתר"ג מצות כלולות בהן,
 וכן אתה מוציא תר"ג אותיות יש מן אנכי עד אשר לרעך כנגד תר"ג מצות זו
 יתירות כנגד ז' ימי בראשית. ושם בפ"ח (הוספה מאוחרת) הלוחות היו בהן תר"ג
 מצות כנגד אותיות מן אנכי עד אשר לרעך לא פחות ולא יותר. וכונתו שמונה
 רק עד אשר לרעך. כי עם שתי התיבות האלה עולה מספר האותיות תר"ג.
 ובשערי תשובה קמ"ט בתשובת רה"ג: זה ס"ת שאמרו כגון שכתוב בו מן אנכי
 ד' אלף עד וכל אשר לרעך שהן תר"ג אותיות כנגד תר"ג מצות שבתורה, וכן
 מביא הערוך ערך תפלה בשם ר' נחשון ע' איי הים. וגם הם השבו עד אשר
 לרעך ולא עד בכלל. אמנם בעלי התוס' עה"ת ס"פ יתרו כתבו: ומן אלף דאנכי
 עד כ"ף דלרעך יש תר"ג אותיות כנגד תר"ג מצות. וכנראה לא דקדקו בלשונם
 כי מנין תר"ג אותיות הוא רק עד א' דאשר לרעך — והנה רס"ג ראה את
 הילמדנו (ע' איי הים ס' נ"ט) וקרוב שגם ענין התר"ג מצות והאותיות שבי'
 הדברות לקח מילמדנו, וממנו שאב גם בעל במ"ר. ועוד יש בבמ"ר דבר אחר
 שנמצא מובא בשם רס"ג. ז"ל האבן עזרא שמות כ"א ט"ז: אמר הנאון למה
 נכנס זה הפסוק בין מכה אביו ובין ומקלל אביו והשיב כי הכתוב לא ידבר רק
 בהוה כי הנגנבים היו קטנים ונגדלו בארץ נכריה לא יכירו אבותיהם ויתכן שיכום
 ויקללום והעונש על הגנב. ובבמ"ר פ"ט ס"ד: כיוצא בו אתה אומר ומכה אביו
 ואמו וכו' וגונב איש ומכרו וכו' שעל זה נחתיב גונב נפש מישראל לאחר שהוא
 מכה אביו ואמו ומקללם לפי שאינו גדל עמם ואינו מכירם. הר"ר שי"ר תולדות

⁸ עיין גם בהנהגות והערות שלי עמוד 322. ויש להוסיף עוד מ"ש בתרגום המיוחס
 ליונתן עה"ת (שמות כ"ד, י"ב) ית לוחי אבניא דבהון רמיו שאר פתגמי אורייתא ושית מאה
 ותליסר פקודי"א. (שוח"ה)

ר' נתן הערה 44 חושב שהבמ"ר לקח זה מרס"ג. ולע"ד קרוב יותר לומר שרס"ג והמסדר של במ"ר שניהם לקחו זה מהילמדנו.

הערות מאת דוד קויפמאן.

(שייך לעיל עמוד 2)

אם כי רבה שמחתי בכל עת שאמצא מלה חדשה מפורשת ויציאת מפי מעתיקיני ומשוריריני אשר תעשיר את אוצר לה"ק הפעם הזאת עודני מחזיק בדעתי כי בכל מקום שנראה בס' הברנלוני מלה מודעים עלינו לתקנו ולהגיה: מודעים. אבל קצתתי במקום שהיה לי להאריך כי לוא השגיח הר"ר א"ש על דברי הקצרים: מודעים כמו מאורעים לא היה כותב כי מרחוק לומר שבכל אלה המקומות נשמטה הא'. הא' לא נשמטה וגם לא יעצתי להגיה מאורעים כי אם מודעים כי הברנלוני וכל (b) הכותבים אשר ישתמשו במלת מודעים תפשו בדרך הקדמונים אשר הפילו הא' עיי' לדוגמא תוספתא ברכות ג' י"א: מעין המודע כפי נסחת הדפוסים וגם הכי" גם יחד. ועתה נחפשה נא ונראה אם השכיל הר"ר א"ש למצוא ראייה מוכחת לדבריו שקראו לפעמים סימני הגופים ותאריהם בשם מודעים. העד הראשון אשר לדעתו יקים לנו את דבריו הוא ר' מנחם בר' שלמה אשר כתב: וכלל הכל בעשר מודעות. אבל מדוע לא בחר בלשון הדיל אם באמת יובנו דבריו כלשון תארים וסמנים ועוב מליצת מודעים וכתב מודעות? אין זה כי אם בעבור שרצה להודיענו מושג אחר כאשר נכיר בהשקפה הראשונה אם נקרא את דבריו המשחתיים בעצמם ובתמם: כל הדברים הנבראים והנמצאים כולן נהיו לפני הבורא מאז וכוללן בתורתו בהירהור מחשבות בני אדם וכלל הכל בעשר מודעות שבע מהנה בכלל שער הראשון אשר היא שאר [צ"ל שער] ליסודות הן המפעל העקר ואיכה וחיבור זמן ונציב וניצב. הכי" נלקה במקום הזה בחסר כדרכו בכלל אבל בכל זאת לא נפונה אף רגע כי על י" המאמרות ישא מלתו אשר יזכר בדקדוק לה"ק גם ס' התיאון צד 12 בס' דערענבורג באמרו: והגוף אחר והמאורעים תשעה והן כמה . . כיצד . . צירוף . . אנה . . מתי . . ישיבה . . קנין . . עושה . . נעשה. ולהיות כי העתקת שמות המאמרות מחולפת ולא תסכים אף מלה אחת בין שניהם אציג הנה איזה דוגמאות משמותם אצל מעתיקיני בימי הבינים ובראשם ההעתקה השנית מס' האמונות והדעות לר' סעדיה גאון אשר תכנה המאמרות בשמות בבי' מקומות מקומות אשר אין רמז למספרם ולכנוייהם ביסוד הערבי ובהעתקת ר' יהודה ן' תבון ה"ה המאמר השני צד 43 שורה ט"ז וצד 48 שורה ד' מלמטה ואני אעתיק הדברים כפי ההעתק מכי' פארמה 763 אשר ביד ירד נפשי שוחיה: ובעשר המאמרות [האמרות?] הנאמרות והנורות על כל הממשים וזה פירושם עיקר תואר כמה ואיך זמן ומכון טפל ומסמך קנין פועל ופעול.

יכללו כל הנבראים והנשכלים והמדעים בעשר אמריות מפני שכל ממש ריבוי וממש משושי וממש מדעי נכלל באלו האמרות ואין אחד מהם שריו על הויצר וזה פירוש שמותם הראשון ממש ונקרא נצב ועיקר ואר(ג)[ש], והבי מקרה

ונקרא טפל וגדש ועירע, והג' כמה, והד' אך, וההא זמן, והו' מכון, והו' טפל והח' סמוך, והט' קנין, והי' עושה ועשוי.

ומהמעתיק הזה ינק ושאב מחבר שירי היחוד עיי' קובץ מאמרי צונץ ח"ג 232 וכ' ועל המלות אדש במובן צורה וגדש במובן מקרה את הס' הנודע Wenrich, de auctorum graecorum versionibus 280 ודברי גייגער במ"ע החדש ח"י צד 8 ה' א'. והח' ר' יצחק ק' לשיף הזכיר את המאמרות בשמותיהם הערביים בספרו רב פעלים עיי' כוכבי יצחק כ"ה י"ב הוצאת יעללינעק ובהוצאת שענבלום (Lemberg 1885) כ"א ושתייהן צריכין תקון כדמות הוה: עשר מאמרות נקראות בלשון ערב אלמקולא"ת אלעשר"ה והם אלגוה"ר ואלכמי"ה ואלכפי"ה ואלמצ"א"ך ואלא"ין ואלמת"י ואלקני"ה ואלנסב"ה ואלפאע"ל ואלמנפע"ל והשמות שונים קצת מהעתק ס' מאמרות ארסטו הערבית שהו"ל Zenker וההעתקה לעברית לא חוה לנו ריב"ל במקום הוה. והעתקות ס' רוה חן והאמונה הרמה צד ו—ה וס' הגדרים ודומיהם לא אציג הנה ואסיים את השקפתי אשר אין מגמתה כי אם להראות אפס קצתו מרוב העתקות שמות המאמרות בשיר הירוע ממצרף ההכמה אשר הרפיסו מחדש אב"ן רש"ף בכרמל השבועי ח"ג 48 (ועיי' צד 50 דברי רמשי"ש) מכתב יד:

אחי השָׁבֵל סוד מרכבתך כי הוא כדמות שש ענלות צב

מפשיט עצמך מן המורים כשלוף להב מן הנצב

איכות וכמות, גם מצטרף, מתו, אנה עם המצב

קנין, פועל, גם מתפעל, או תכיר עצמך איך נחצב.

נסורה עוד הפעם ונראה כי שבע שמות של מנחם הם ז' מאמרות ועליהן ירמוזו גם מליו: עשר מודעות והשם מודעות רבוי של מודעת (ישעיה י"ב ה' כפי הקרן) או אולי של מודעה ובמקום אשר יאמרו המעתיקים על פי הערבי מאמרות בצלם דמות: מקולאת יאמר ר' מנחם בר שלמה מודעות להעתיק שם *κατηχορία* ומושגו. ואין פה מקום להתעקש ולומר כי הוא רבוי של היחיד מודע ומובני סימנים הלא עשר מודעות יחשב ולא תשע כי כאן נחשב גם העצם ונושא המקרים ומה ענין של סימן בעצם אשר הנהו המתואר בסימנים ואינו סימן בעצמו (3). וגם העד השני אשר הביא הר"ר א"ש יקום עליו לשטנו כי ר' יהודה הדסי יאמר: סרור אשור הט' כי אינו גוף דומה בעומקי ארכי ורחבי ארחי ורבעי: ולו היתה (ב)[כ]דמותי ומדעי: החדשים [צ"ל החדושים עיי' ספרי על התארים 281 הע' 86] יהיו חונים בו כנופי וגוף רעי ומובן דברין כי לוא היה האל כדמות האדם וכאשר ידע ויראה האדם את הדברים בעיני בשרו ורוחו כי או היה מחודש כמותו. ואין בזה דמיון ולא אבק המשך עם מודע ודמות וכשל עוזר ונפל עוזר וכל מקרה וכל מודע וכל דמות וכל תמונה הם ענין אחד ומלות שונות כאשר עיני הקורא תחוינה מישרים.

וגם תפשיני חנם הכותב באמרו: גם אין הוראת מאורע דבר מפשט ואני

צינתי דברי הח' דערענבורג אשר כתב על מלת מאורעים: Des nomes abstraits;

ונמוקו עמו כי כה יאמר ס' התיגאן: ובמאורעים כמו רוגז חורב אומר וצד 57

שורה 1: אלא בפועלים ובשמות ובמאורעים בלבד ופלי [יקר] הוא בנפעלים

שורה 4: ובמאורעים כמו דומה דומיה (ג).

ועל מה שהעיר הר"ד א"ש (עמוד 4) לצד 77 כי המלה חבר וחבור אשר בה ישתמש הברנלוני סתירה למה שכתבתי שלא נפרצה עוד המלה הזאת בימיו אשיב שלא אמרתי כי המלה לא היתה ולא נכראה כי אם לא נפרצה וזה אמת ונכון עיי' צונץ ח"ג צד 57 ואם אומר כי מליצת מנחם בן סרוק במחברתו: הויה על המחוקק לחקות תחת היה על הכותב לכתוב (עיי' דבריו על מלת בר) תוכיח כי מליצת: כתב לא נפרצה עדנה בימיו לא כחדתי אפשרות השתמשו במלה זו בכלל.

בודאפעסט ה' כסלו תרמ"ז לפ"ק.

דוד קויפמאנן:

להערות ה' שזח"ה עמוד 1.

(ב) גם זה אינו מוכרח. אמת שהיו הרבה מדרשים שונים לעשרת הדברות שקראו ותרנמו בשבועות כמו שכותב הכלבו סימן נ"ב וז"ל: ונהגו בשביעי של פסח ובראשון של עצרת לתרגם הפרשה וכו' ובזמן הזה לא זו המנהג ממקומו אבל הוסיפו עליו לדרוש עשרת הדברות בלע"ז. — אבל אין שום ראיה שהדרשות שבפס"ד מן פ"כ עד פכ"ה היו בפני עצמן בספר שהיה נקרא מדרש עשרת הדברות. הפסיקות ההן מכונות בהפס"ד גופה בשם פרשת מתן תורה, ואל זה יתכון המאורי לשבת קי"ח ע"א בהביאו מדרש מתן תורה, גם נרשם על הפסיקות הנוכרות: עשרת הדברות או עשרת דברייא, ואל זה יתכון רבנו בחיי בכד הקמח ערך שבועה בהביאו אנדה של עשרת הדברות. ובוה נפלו הראיות של הר"ד ברילל. בהפירוש המיוחס לרש"י על בראשית רבה כ"י מביא לפרשה ו': שאלו את ר' אלעזר עד היכן כבוד אב ואם וכו' ומסיים: בפסיקתא רבתי במדרש עשרת הדברות, והוא שם דבור רביעי. הרוקה בהלכות חסידות כתב: בפסיקתא אנכי ד' אלקין אמר ר"ח ב"פ נראה להם בפנים זעומות למקרא (אצלנו בטעות אמת) ואלו לא כתבו רש"י והרוקה בפירוש שלקחו זה מן הפסיקתא, כי אז היו אומרים שהפסיקות שמביאים היו בפני עצמן בספרים שהי' נקראים מדרש אנכי ומדרש עשרת הדברות! —

להערות ה' ק"מ עמוד 9.

(ב) הברצלוני וכל הכותבים תפשו דרך הקדמונים להפיל הא' ? לי לא נודע מי הם הכותבים והקדמונים האלה. — בכל מקום שמלת מאורע מובאת בספרי וירושלמי ובבבלי ומדרשים היא מלאה א'. ע' אוצרות השרשים. והברצלוני בעצמו שעליו אנו דנין כתב בצד 75: כי כל דבר וכל גוף וכל מאורע, ולא הפיל את הא'. במחברת התיגאן מובאת המלה הזאת חמש פעמים, והיא לא נפלה אף פעם אחת. גם בתוספתא דפוס ווילנא שלפני כתוב מאורע עם אל"ף. נשארה רק התוספתא הוצאת הר"ר צוקערמאנדל ששם כתוב מורע בלא אל"ף. בודאי מדוגמא כזאת לא נוכל ללמד על כל הכותבים והקדמונים.

(3) ר"מ ב"ר שלמה (עמוד 10). הוא ידבר מהלקי הלשון ועל כן יאמר

שהכל נכלל בעשר מודעות, כי בחלקי הלשון נכלל גם השם. העשר מודעות של הלשון הן הסימנים של הדברים כולם, כמו שהמודעות או תאמר המאורעות של ההגיון הן הסימנים של השם. —

(ג) (עמוד 10 למטה) המדקדקים הראשונים מכניסים תחת גדר המודעות גם את הפעל, וז"ל התיגאן: ולא לו הגופות מאורעין וקראין כגון עמד, ישב, הלך, סבב, נטה, שכב, רץ, שב, עלה, יחד, קנה, עשה, אמר, בחר, דבר, יצר, אכל, שתה, שמע, ראה, משש, הריח. הנוכל לומר על כל זה שהוא דבר מפשט? — לפי דעת המדקדקים הפעלים הם מאורעות יען שהם מלמדים על מצב חולף, על המקרה של הנוף. ובלשון ר"י בן גנאה "חדוש העצם למקרה ועשותו אותו". וע"כ לא נוכל לומר סתם שהמאורעות הן דברים מפשטים.

אע"ש.

תקונים והוספות לפי ס' יצירה לר"י ברצלוני*.)

מבוא הספר.

	עמוד שורה
המקור. צ"ל: המקורים.	19 X
וע"י לעיל שהוא במד"ש. צ"ל: (וע"י לעיל שהוא במד"ש).	32 XI
האשכול. צ"ל: האשכול).	36 —
צריך להוסיף: יש הרבה מן הפותרים 34.	XII
יש להוסיף: וע' 38.	1 XIII
שורה אחרונה. יש להוסיף: וע"י ע' 5 שורה 5.	—
מ"ש ע' 233. צ"ל: מ"ש ע' 323.	14 XIV
המתרגם 54. צ"ל: המתרגם 44.	14 XV
ר' חפץ. אמנם נראה כי לא ראה ספרי ר' חפץ רק ממה שמוכאים מאחד מן המחברים.	22 —
לא הודיע לנו זאת (מתי נולד).	36 —
החכם נראם. ולפניו הר"ש זקש נ"י בכבוד הלבנון לר' יהואל בריל ו"ל שנה ששית ע' 167 ועיי"ש מה שהראה כי גם הרי"ב העטור היה בברצלונה.	28 XVI
לשם. צ"ל: שמה.	30 —
והר"י הלוי. צ"ל: והר"י הלוי.	10 XVII
שמביא. צ"ל: שמוכא.	35 —
לא ידע. לא ידע היטב.	17 XVIII
שורה אחרונה. גם ר' נסים בר יעקב במגלת סתרים כתב: לפום עניית דעתי (ע"י בהוספה לאגרת רש"י ע' 65 שהוציא לאור הר"י ב"ג ה"ל בשנת תרל"ג במייניץ) אמנם הר"י ברצלוני כתב כן פעמים אין מספר.	—
צ"ל: וע' 48 וע' 75 וע' 77 וע' 79 וע' 146 וע' 189.	13 XIX
ובמקום האחרון וע' 16 וע' 33.	13 —
צור נעשיכמע ע' 483.	29 —
אך יותר נראה כי ר' יצחק ניאת היה בזה לעינים להרמב"ם אשר קדם ב"יה להר"י ברצלוני.	35 —
צ"ל XXI.	IXX
שללנינו. צ"ל: שלפנינו.	26 —
שורה אחרונה. מפי. צ"ל מפירוש.	—

(*) קצת מזה מוכא כבר בשמי במ"ע רעויע חלק י"ג, 137.

	עמוד שורה
ע' 160. צ"ל: ע' 106.	15 XXIII
ע' 160. צ"ל: ע' 106.	18 —
שניצלה. צ"ל: שניטלה. כמ"ש בס' האסופות כ"י גינסבורג ע"י להלן.	38 —
וע"י גם מ"ש יורדנו החכם ר"ד קויפמאן במ"ע רעוויע ח"ד 217.	5 XXV
שורה אחרונה. ונהפוך. צ"ל: ונהפוך הוא.	—
שורה אחרונה. מובא גם בתשב"ץ ח"א סי' קמ"ב.	XXVI
הנאון בע"ס העתים. ע"י לעיל: תמים דעים.	38 XXVII
23—22 והוא כמ"ש בכלבו.	XXVIII
לגאון זה. ע"י לעיל תמים דעים וארהות היים. וע"י גם בנמוקי יוסף כתובות לרף ד' (רף פי' מדפוס ליוורנו): והנגיד ר' שמואל ז"ל חולק וכו' עכ"ל הנאון ז"ל.	13 XXIX
ע"י גם תשב"ץ ח"א סי' קמ"ב. וע"י לעיל ר' יעקב בן הרא"ש בטור חו"מ סי' ט'.	33 —
בש"ס. צ"ל: בש"ס.	
סיע. צ"ל: סיוע.	27 XXX

על המביאים ספרי הר"י ברצלונני יש להוסיף עוד:

32. נמוקי יוסף כתובות לרף נ"ד (רף צ"ג מדפוס ליוורנו): וכ"כ הרישב"א ז"ל וכו' ונותנת למי שתרצה אם התנו כן וכן כתב הרב אלברצלונני ז"ל ורבנו הגדול ז"ל נמי כתב וכו'.
33. ר' יהודה בר יעקב לאמיש בספר האסופות כ"י גינסבורג (ע"י מ"ש עליו החכם רש"י נ"י בצופה למגיד שנה י"ב 405 והחכם גראס במאנאצין להח' ר"א ברלינער שנה עשירית ע' 65). מביא כמה פעמים את הרב ברצלונני ואת ספרו העתים כמו שהודיעני בטיבו הרב ר' יהודה לובעצקי במכתבו אלי (כ"א מני"א תרמ"ו), וז"ל: "מצאתי בספר האסופות אשר להנאון ג"ב אשר לקחתי אותו אל ביתי מהח' רש"י, שמביא כ"פ את ס' העתים. והנני לרשום לו: בדיני יו"ט סי' ג"ב, כתוב בס' העתים הולה מאכילין אותו חמץ עפי' בקיאין. בדיני אבלות סי' י"ד, נשאלה בחבורה לענין שמועה רחוקה אם עולה יום א' לפני הרגל למנין ל' כמו שעולין למנין אבלות והשיב מוריני דפלונתא דרבוותא היא בס' העתים. — בה' טריפות סי' א'. בשאלת החכם ר' יהודה בן החכם החסיד ר' אברהם בר' מאיר ריאה שנשלה ולא נבדקה הרב הגדול רבי ברצלונני הכשירה וזקיני חולק מטעם שהיו בודקין בריאה ואין בודקין בשאר טריפות [היא המובא מהראב"ד בתמים דעים כמ"ש במבוא ע' XXIII — שוח"ה]. — ובס"י ט"ו בדיני סירכא. וזה שאני מתיר השיב מר צדוק אם כדברך כן הוא אין אנו חולקין כלל כמו שכתב הרב ברצלונני ז"ל בסירכא וכו' [היא המובא גם ביבין שמועה לרשב"ץ כמ"ש במבוא XXIX — שוח"ה] ושמעתי מהחכם ר' יוסף בעל שמועות [ע"י רעוויע חלק י"ב, 82 — שוח"ה] ושם כו' כמו שכתב הר"י ברצלונני הנ"ל ועוד שם וכן כתב החכם הנשיא הגבור. — ע"כ העתיק לי הרב ר"י לובעצקי, ות"ח לו. 34. ר' חסדאי קרשקאש בהקדמת ספרו אור השם כתב: חבורים כוללים

כ"א חבור ההלכות אל ר"י אלפסי שהוא כולל ג' סדרים והחבור הגדול שעשה אדוננו הר"ר יהודה הנשיא אלברגלוני באריכות גדול ובמהלקות הגאונים ותשובתם (וע"ז העירני האברך רד"ב צימעלס בשם הרב ר' ישראל הלוי רב הסעמינאר בברעסלא) — וגראה כי ממנו לוקח מ"ש בשלשלת הקבלה: והכר חבור גדול במהלוקת הגאונים ותשובתם (ע"י מה שהבאתי במבוא ע' XXI). וזוה ראייה למה שכתבתי שם שאין זה חבור מיוחד. — והנה ממה שכתב בס' אור השם כי חבור הר"ף כולל ג' סדרים, עלה על לבבי לשער כי הר"י ברצלוני חלק ג"כ חבורו לג' חלקים. היינו ע"ס נשים וע"ס נזיקים. וחבר ס' העתים ע"ס מועד כמ"ש ר"ל כשבת דף ל"א: עתך זה סדר מועד (כמ"ש במכתב חדשי להחכם גרעין ש"ד 480) אך הוסיף בסדר מועד גם ברכות וה' קמנות וגם חולין ווי"ג (ולדעת ידידנו החכם ר"ד קויפמאנן, ס' זמנים הוא חלק מס' העתים, ועתים הוא על המצות הנוהגות בכל ימי השנה, וס' זמנים הוא רק על הימים טובים). — וכאשר הודעתני זאת לירידי רד"ב צימעלס, כתב לי בשם הרב ר' ישראל הלוי הנ"ל ראייה להשערתי זאת ממ"ש הג"מ היד"א בשם הגדולים ערך ר' מנחם בר שלמה (המאירי) כי המאירי סידר חיבורו כפי סדר הש"ס שהיו לזמרים הגאונים ברכות תענית מגילה וכו' שבת עירובין חולין. וזה סדר לימוד הגאונים בסדר מועד. וע"י גם תולדות המאירי לר"ז כוכב טוב אשר בראש פ"י המאירי לאבות אשר הוציא לאור עמוד VII וע' VIII בהערה — והר"י ברצלוני הלך גם כזה בעקבות הגאונים. — וע"י בר"ף דפוס קושטנטינא רס"ט בסוף מו"ק כתוב כדברים האלה: „אלה דברי החכם הר' אלי הלוי יצ"ו וכו' וראינו לחלק הספר הזה לב' חלקים וכללנו בחלק האחד עם סדר מועד חולין וע"ז להיות שלם בתורת האדם וברכות לראש משביר כדי שתהיה תחלתו יראת שמים ע"ד מאן דבעי למהו חסידא יקיים מילי דברכות וסופו יראת שמים והוא בטול ע"ז וכינונו ברפוס זה לדעת הגאונים ולדעת ר"י ברצלוני.

35. פי' אדר"ע כ"י הנמצא ביד החכם ר"א יעללינעק כמ"ש בקונטרס המגיד שלו ע' 5 בהערה בזה"ל: „בקובץ כ"י אשר לי הכולל אדר"ע עם פי' וקבלה מעשיית מצאתי ברף ק"ו ע"ב בזה"ל: והרב ר' יהודה ברנ"ל ז"ל כתב בהלכותיו ב' פירושים לענין זה והוא לך לשונו לפי' לעניית דעתין חוינא ביה תרי פירושי חד שנתעטף הקב"ה כשליה צבור במראית העין וכו' ואירך פי' וכו' שכל דבור ודבור שיוצא מלפניו נברא בו מלאך וכן הכא וכו' מלאך מעוטף כשליה צבור כדי ללמד למשה". — ונ"ל ברור כי צ"ל פה: והרב ר' יהודה ברנלוני, אשר הביא שני אלה הפירושים גם בפ"י ספר יצירה עמוד 38. וכאשר שאלתי להחכם ר"א יעללינעק לעיין עוד הפעם בנוף הכ"י, ענה ירידי ואמר לי במכתבו אלי: „אין ספק שר"י בורגיל בכ"י שלי הוא ר"י ברנלוני הגם שהעתקתי נכונה היא.“ —

הגהות והערות.

עמוד	לעמוד שורה	
279	4	צריך להוסיף: וע' ע' 84 וע' 116.
286	38	12 במ"ש צ"ל: כמ"ש.
287	43	29 דלא. צ"ל: שם. דלא.

	עמוד	לעמוד שורה	
	289	51 27	כמ"ש. צ"ל: כמ"ש שם.
300	96 7		נשמט כי מלת "תורה" היא מיותרת, וכן ליתא במשנה. ואולי נזכר פה מאשר כתב אח"כ: מדבריו למדנו אפילו לא שנה אדם וכו'.
305		9	בהערה שורה מלמטה: מהות. צ"ל: מהיות.
314	156 14		מאלהין וע' ע' 116 שורה 21 וע' 199 שורה 29.
315	157 33		במדרש משלי גם בפסיקתא.
320	184 40		נשמט: מלת "רבתי" היא מיותרת, ואולי צ"ל: דכתי' (דכתיב) ונכתב מלה זאת ב' פעמים בטעות.
323	199 29		117. צ"ל: 116.
333	4 121		126. צ"ל: 126.

והנה בעמוד 330 העירוני לעמוד 262 שורה 33: "וכתב רבינו האי גאון", לעיין בארחות חיים דף ק"ו. אמנם כעת נ"ל כי מה שמוכא בפ" ס' יצירה מרב האי גאון אין זה מה שמוכא ממנו בארחות חיים. כי אמנם התשובה המובאה בא"ח היא אשר נדפסה על שם ר' שרירא בסוף ס' שאלות ותשובות להרשב"א ז"ל וזולתי מן הרבנים ומן הגאונים וצ"ל קוסטנטינא רס"ו (השאלו לי בטיבו ידידי הרב מו"ה ר"ג ראבינאוויטץ), ויען כי הספר הוא יקר מאד במציאות, הנני להעתיק בזה התשובה הנ"ל, וזהו נוסחה:

שאלת אדוננו שרירא גאון לתחיה.

אם יכול אדם לזכות אביו או בנו או קרובו או חבירו כגון שיש חובות על אותו הנפטר ופורע לבעלי חובות או שנתן צדקה כדי שיזכה אביו או בנו לחיי העולם הבא מועיל למת כלום אם לאו. ואם זה שנתן החי ממון המת מועיל או בין כך ובין כך אינו מועיל. וידיענו אדוננו להיכן דעתו נוטה באלו הדברים. תשובה. כך אנו רואים כי פריעת חובות שעל המת מועיל ודאי למת כי החוב עליו הוא ויש לו להקב"ה להשתלם כנגדו ממה שיש לו ולתתו לבעל החוב כי התשלומין שיש לו לאדם על יוצרו שני פנים הן אחר מתן שכרו של מעשיו הטובים שעשה בחייו והמצוות, ואחד מהם משהביא עליו הקב"ה מן הצער והמכאובות בעולם הזה שלא בתורת פורענות, אם גדול הוא ואם קטן יש לו עליו תשלומין, ומתן שכרן של הוכיות הוא הנאות מויו השכינה שבאות לו דרך כבוד ויקר ומעלה וגדולה שעושין לו לפי מעשיו ומשבחין ומקלסין אותו על זכותו, ותשלומין שעל הצער ומכאובות הנאות בלבד שאין בהם כבוד ולא שבה ולא מעלה לפי שאינן על מעשה שעשהו ברצונו ולא טרה שנשא ונתן לעשות רצון יוצרו אלא דברים שנעשו בו על כרחו אם גדול אם קטן מאל התשלומין ראוי להשתלם חובות שעליו ולתת לבעלי חובות במאזני אמת כשיעור מה שיש להם עליו, וכן אם הצר הוא לאחרים בחייו ולא יכלו להשתלם עליו ראויין הם להשתלם מה שראוי להם מהתשלומין האלו שפירשנום. על כן בזמן שיש עליו חוב או גול או עשק או כחש בעמיתו או בפקדון או בחשומת יד הרי שיש עליו שני דברים. אחד מהם שעור החוב שיש עליו לגזול ולעשוק ואחד מהם פרענות שחייב לשמם כי עבר על המצות, החוב שעליו לגזול ולעשוק יכולין בניו ואחיו וקרוביו ורעיו לשלמהו אחריו ולא ישאר עליו כלום לפי שהגזול והעשוק ובעלי

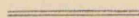

החוב כבר נשתלמו מה שיש להם ואין להם כלום. אבל פרעונות שהיב למקום כי עבר על המצוה הרי הוא כשאר עבירות ואין ביד אנוש להקל אותה ממנו בודאי. אבל אם צדיק אחד מבקש עליו רחמים בין בנתינת צדקה לעניים, אפשר שהקב"ה מיקל ממנו בזכות בעל הזכות. ואין אנו נוטלין העניים אצלו לבקש עליו רחמים ונהנים, אם יש בהם מי שבידיו זכות שראוי לישא פניו ולהקל מזה, אפשר שמועיל לו, אבל לא מוחוק שמועילין לו, אלא יהי רצון מלפני הקב"ה שישמע להן, ואם לאו אין שומע להן אעפ"י שהם בעלי זכות. אבל חובות שנותנין לבעליהן בודאי נפטר מהם ממה שיש לבעלי החוב, ולזכותו למתן שכר אין ביד כל עיקר, ואין מעלתו וגדולתו והנאתו מזו השכינה אלא לפי מעשיו, ואפילו כל צדיקי עולם בקשו עליו רחמים וכל צדקות נעשו לזכותו אין מועילין לו בזאת. זהו דעתנו ברבר זה לפי מה שהוא נוטה ומי"י נשאלה הפקת רצון לנו ולכם ולכל ישראל. —

וסיום תשובה זאת נמצא אות באות בס' ארחות חיים לר' אהרן הכהן דף ק"ז אך מיוחסת שם לרב האי"ו ו"ל.

ביעליטין, כ"ד כסלו תזמ"ר לפ"ק.

שוח"ה.

הערות לספר אגרת התשובה להחכם לט"ף.

(בקבץ על יד חלק ראשון עמוד 46).

בס"ס א': על כמותך אמרו מטעי נאמנים מאבן השאובה שאלת החכם חצי תשובה עכ"ל. ואין שחר ללשון מאבן השאובה. ובלי ספק צ"ל תחתיו: טאבן החשובה. והוא כנוי לספר: מבהר פנינים אשר בו כתוב מאמר "שאלת חכם חצי תשובה" וקראו ככה בעבור אשר מבהר פנינים הוא האבן החשובה מכל האבנים הטובות.

בס"י ל"ד: והנאסר הוא שהורה כתל . . . כל עכ"ל. הדברים האלה נשחתו עד מאד. ונלקו בחסר ובשבוש. וכה צ"ל: והנאסר לא היה מה שהותר וכו' כגון כחל. וזהו מובן היטב על פי המקור אשר הוא בחולין (ק"ט ב') עיי"ש על אודות כהל (בח"ת, ולא ככתוב פה בטעות בתיו) ושאר הדברים הרמזים פה במלת וכו' אשר אנכי הגהתי תחת מלת: כל.

בס"י י"ד יש שגגה גדולה. הביטת וראה את הכתוב שם: הביאו ראיה מ"ר חנינא בן דוסא שהיה יחיד ולא היה משיג לככר לחם ושהיו תמיהים עליו וגם בקשו חביריו עליו רחמים ויצאה בת קול ואמרה תרצו שאחריב עולמי עכ"ל. והספור האחרון לא היה ולא נברא מעולם לא בקשו חביריו עליו רחמים אך להפך הוא בקש תמיד רחמים על חביריו ככתוב בברכות (ספ"ה). ובת קול אשר יצאה בימיו לא אמרה כי אם: כל העולם לא ניוון אלא בשביל חנינא בני וכו'. ומאמר: "תרצו שאחריב עולמי" אמר ד' בחלום חזיון לילה אל ר' אלעזר בן סרת ככתוב בתענית (כ"ה א'): נחא לך דאפניה לעלמא וכו'.

יעקב רייפמאנץ.

נוספות

על

מורה מקום המורה

לקוטות מאת מ"ש

70.

ורעיוניו בחבלי שוא משוכים
ובספר שמו מורה נבוכים
ולו בין מלאכי צור מהלכים
ושבר צמאון עוברי דרכים:

אשר הלך במחשביו השכים
הנה תמיד ב"ד ספרי תעודה
אשר חבר גביר הרמב"מ ז"ל
והפיץ מעינות חכמה בחוצות

¹ לפי המשקל צריך לקרא: כמול.

71.

אכן לכרות לשון דמה
לשואל את מספרם מה
איש את אישו במלחמה⁸:

בלשון האיש עברו מורה
כי בלשונות אישים² נלחם
יענה חלקי מורה הכו

¹ בהעתק: עבר, ותקנתי לפי השערת ד"ר פארגנס — מורה א' ו' ? — עיון המזכיר
ו"ד ע' 8, רשימת כ"י בערלן ע' 102 הערה 3 — ⁸ לא אחשוב שכיוון במלה זאת למספר
פרקי המורה ח"א וח"ב.

72.

השכל מן השמים
אכלו לא לחם יומים:

הנני¹ מממיר לכם לחם
לקטו ממנו איש על פי

¹ במקום ב' תנועות.

73.

דומה לעיני הוא אלי נבל
רוח נכאה בל ישחת חבל
הגו בסכלותו כשבר נבל³:

מורה אשר מנו דרכיו נכהו
חכם לנגן בו ינגן [ו]יאמיץ
אמנם אויל יקרב לנגן בו יום²

¹ בכלי? — ² ביום? — ³ ישעיה ל' ו"ד, וס" 7 דומה בענינו.

74.

מורה מאורנו ויורנו
עת תהנה נפשי בהגיוניו
שכל והמשכיל והמושכל
מגן וצנה הוא לצרות

לעלות בשכלנו לרום הביון
תשיש כמו כלה באפריון
יתן לנפשנו מקום פדיון
ישיב שכינתו להר ציון:

75.

נופת מחכים פתי ולכל
[מאיר נרן] באשון; השך
דובר סרה עליו הרף
ומעציבו ובקולו לא
[דומה האיש] הזה לכסיל
על זאת עצמה [חולת] לבו

בנוך דרך ישר מורה
ובארץ תלאובות מורה
העל² רוח קדשו מורה
ישמע כל איש סודר ומורה³
אליו חצי כסלו מורה
ויהי עיניו למאור⁴ מורה:

¹ ב' תנועות — צ"ל האל — צ"ל מורה, או לא נחשבת הוי"ו במשקל, ועיין סי' 51.
² צ"ל למאור? ועיין סי' 45, 67.

76.

עת לא יכלו לשתות מים
הוריתים עץ וישליכו
עליך נפש עיפה²
אם נטמאת³ ותמעול מעל
אם לא שמת תחת אישך

ממי מרה וצעקו¹
אל המים וימתקו
נובעות (?) מני מים קרים
הם מי המרים המאורים
הנקי ממי המרים:

¹ ויצעקו? — משלי כ"ה כ"ה, חטוף במקום תנועה — במרכיב ה' כ"ז: אם נטמאת, וכאן נטמאת מפסוק כ'.

77.

עת לא מצא העם לשתות
וילונו על משה לא-
הכה בצור ויזובו

מיום חיים וייגעו
מר מה נשתה פן יגעו
מי השכל וישאבו:

מראה מקום השירים הנוספים.

השירים האלה נמצאו ונעתקו ע"י ידידי הח' נייבויער, רק סי' 73, 75
נעתקו ע"י ד"ר פריעדלענדר בלונדון.

70. כ"י אורי 250 (רשימת נייבויער 625), ובראשו כתוב: לרב רבינו
יוסף, ויתכן שהוא ר"י עקנין.

71. כ"י גינצבורג 6.

72. כנ"ל 572.

73. כ"י בריטיש מוזיאום נוספות 14764.

74. בסוף כ"י גינצבורג 771.

75. כ"י ברי מוז' כנ"ל (73).

76. כ"י גינצבורג 572.

77. כנ"ל (76).

מראה מקום השירים הראשונים (69—1) ושנויי נוסחאות ותיקונים.

בכ"י הנ"ל נמצא קצת מהשירים הנ"ל והנם נעתקים לפנינו ע"י ידידנו הנ"ל, גם נעתקו בעבורינו ע"י החברה השירים הנמצאים בכ"י פאריס 840 ולא פרטם הרשימה (20) והנם (דף קי"ט)

1. מפי חכם בקש תורה	אם באריכות אם בקצרה
דבר [דבריי?] חכמה מפילוסוף	קבל ולפום צערא אנראי
ולכל דבר תהיה נבר	כי שבעים פנים לתורה
- 2—4 ס" 9, 51, 7 שלנו,
5. שכל אנוש משכיל יעור ולא ירדם
להיות מאד נוהר נשמר בתואר אל
בו דברה תורה כלשון בני אדם
- 6, 7 ס" 52, 53.

8. אלהים גם במאמרו	והיו כל יצירות אל
שלוחיו שם צבא שחק	כנכריאל ומיכאל
ומול מעשיר ומחכים	ויש מול לישראל

זה השיר לקוח מראש חלק משפטי הכוכבים מס' מדרש החכמה לר' יהודה בן שלמה הכהן ונדרסם ברשימת גאלרדענטהאל ע' 70, שיחסו בטעות לר"י אלהריוי. וברף ק"ך נמצאו חרוזים בנוים על י"ג עקרים, מתחילים: שלש עשרה אדנים הם אחי בין.

ואין כוונתי פה לצייץ כל השנויים שמצאתי בהעתקות כי רבם הם מעיות ברורות אין צורך להודיעם.

1. בכ"י גינצבורג 771 ייוחס לר"י אלהריוי, כי נמצא אחר (ידי משה 29) וכתוב בראשו: עוד לו. ונמצא ג"כ בכריש' מוד' Bibl. Reg. 16 A 11.
7. בכ"י פאריס 759 במקום לפי נמצא עלי (נייב'), ונראה שנשאר בן מנ"א עלי יסוד. ובכ"י גינצבורג 7 וכפאריס 840 קשורים במקום סדורים.
9. ויחיל, בכ"י פאריס 840 ויחיו, ונראה עקר.
22. בראש כ"י גינצבורג נמצאו שורות ב' וג', יב' מתחלת: הוי כל פניה בשדה עזה (!), ואפשר שכבר נכרתה שורה א'.

¹ מקור המשל הזה, שהביא בוקסמארף באוצרו ע' 1932 בשם רבנו, אבות ספ"ה, ולא מצאתיו בספרי דוקעס ושוהל, ולא בערוך החדש ובאוצר מליץ של ר"י לוי, ולא במליץ דרבנו. ² גם נמצא שם שיר יהגו (31 או 32?) ועוד שיר שאין לו יוזם אל הרמב"ם (ענין ציית ותפלין וזכר המורה ח"ג ס"ד בכללות) אבל בעבור חשיבותו אדפיסנו כאן לפי העתק ידידי הנ"ל.

עובדי אליל שמו לאותותם פסיל
ואם [לנו?] פתיל כנף לאות משמרת
אביס גליל שמי (?) ואבין בעליל
ביקר גדולת אל והתפארת
אשום כליל על ראש ועל ידי גליל
קשר מציאותם במ מאד נקשרת

42. בכ"י גינצבורג 572, ובראשו: לכתה"ר אברהם בכמ"ר משה [בן] מיימון ו"ל בשמעו כי נשרף המורה. ובכ"י גינצבורג 6 בשורה האחרונה: לא כן.
51. כ"י פאריס 840. ובכ"י גינצבורג 6 יודעי דת במקום דעת, והוא יותר נכון אבל נגד המשקל.
52. בכ"י פאריס 840: נאמן קם על קו צדק, וכן מצא יודי ר"א יעללינעק בסוף סי' משרת משה כ"י ר"ג קורניל.
53. בכ"י פאריס 840: הנמשך, במקום הנמצא.
60. בכ"י גינצבורג 572 (עיין למעלה 41) כתוב בראשו: וכאשר ידע כי ה' לקח נקמה מאותם שסכבו שריפת המורה בכריתת לשונם. ושם במקום מורי כתוב מורים. ובכ"י גינצבורג 6 כבר נשתבש, ובמקום פריץ לפני, כתוב: תחת, וכן בכ"י פאריס 837 (כ"כ לי יודי הנו').
- ע' 29 השיר נלגל סובב נמצא ג"כ בכ"י באדל' (נייבויער 1575 ע' 550).

ההערות האלה שלה לנו יודינו ההכם ר' דוד קויסמאנן.

1. עקבי השיר הזה נודעו לי בראש מכתב ר' הלל בן שמואל אשר כתב על דבר ספרי הרמב"ם אל הרופא ר' יצחק בן מרדכי (עיין המדה ננוה י"ח וקובץ תשובות הרמב"ם ג' י"ג) כי לשון האגרת: מצמית לאדונותיך את כל יצוריו יזכיר את ראש דברי השיר: אדון יצרו, והלשון: כשמוע אוני צלצלי פעמי פעמוניך דומה לדברי ר' יהודה הלוי: ונשמע עד ספרד פעמוני, וגם המאמר: וממרחק הפיחו בו סמי רקתך, אינו אלא רעיונו הנעלה של השיר: ורקח מרחקי תורה בצוען והריחו בשנער קנמינו. והיה כי יאמנו דברי נתנלה לנו כזה עדות שכבר בימי ר' הלל חשבו את השיר הזה לשבח הרמב"ם והעתיקוה עם ספריו ביחד ורק על כן נודע לר' הלל כי מקובץ שיריו של ר' יהודה הלוי לא הכירו. השורה הדי' בשיר הזה תמצא במלות דומות בשיר אחר של הלוי, עיין גנוי אקספרד צד 19: מיודעי במדעי מצאתים והיו רעיוני לי לרעי.
21. בשורה השנית חסרה הברה אחת ממשקל שמונה תנועות, ובצר 25 צ"ל תשובות רמב"ם ה"ג.
29. בשורה ג' צ"ל נשוכי הכסילות כפי המשקל, ובשורה ב' צ"ל בשמו וכן נדפס בהקדמת החרוי.
32. שורה 7 צ"ל האגרות, ורצה לומר שיוכל להביא עדים וראיות מוכיחות על אפשרות הפלאים והנסים מספרי האגדה.
- שם שורה 11 אולי צריך לפרש כפי נוסחת כ"י שוח"ה כי לשון תארו אל מוטבע, והוא שיחסו אל הטבע ולכחותיה הברורים והבלתי נפלאים את פלאי היוצר ועולה יותר יפה מלשון הנוסחא אשר לפנינו.
- שם שורה 12 לשון "ספר" נולד על ברכי הערבי: אספאר, והוא ספרי הקודש אשר ספוריהם ומצותיהם היו למשל ולציור בעלמא כפי המימוניים.
- שם שורה 68 צ"ל האת תכם לבב.
- שם שורה 91 צ"ל ולא נגמרו ע"פ המשקל.

39. שורה 13 צ"ל רחוקות האמונה [עיין שם ע' 32, אבל לדעת ד"ר עגערס אין צורך תקון כלל, כי נמצא ברתוקות בפתח ותיו דגושה].
42. השיר הקטן הזה נמצא גם בכ"י ס' יצירה ותשובות רב האי גאון אשר לי ובראשו כתוב: הרוז עשה בן הר"ם במז"ל (עיין על צורת כתיבת שם הרמב"ם הזאת ההערה הנפלאה בס' צונזין ולה"ה 346 b Zur Geschichte) [ועיין למעלה עמוד 4 בראשון] בשמעו נשרף המורה בצרפת — ואלה חלופי הנוסחאות אשר מצאתי בכ"י: דברי המורות, הם ואך, אין זה אבל עלה, ומלאך.
43. שורה 1 צ"ל ואם זורה.

עוד שלח לנו ידידנו הח' שח"ו האלב ערשטאם העתק פתיחת ר' נחום להעתקת אגרת תימן לרמב"ם כפי העתק ר' ולמן שטערן (כוכב טוב) מכ"י די רוסי 755, והיא כבר נדפסת במוכר ט"ו ע' 13. ומצאתי שבכל אחת משתי ההעתקות יש טעויות כאשר תראה מהחילופים אשר אציגם לפניך:

שורה 1 אדונינו גאונינו שם בהיפך — 2 שם ענינה — מצאונה —
 3 דלה (כאשר שערתי) — 4 לאטו — 5 לעורה — 7 לגאולתינו (ואני הושד המעתיק שהחליף המלה הקשה: לרחותנו, במלה מובנת) — 8 אם (במקום ואם), אחר: מכלי אל כלי, דלג הכוכב טוב, בלתי כותב טוב, על בי שורות שלמות בעבור שהמלות האלה נמצאות פעמים — 10 בו טעמו וריחו (מתוקן על פי הפסוק?) עמוד 14 שורה 1: עלי מעשר — 2 אין, במקום מנין!

ורוב ההקרמה הזאת נמצא בכ"י באדל. 610 (רשימת ניבויער 158). ובסוף כ"י הנזכר נמצא שיר המעתיק בלתי נדפס, משקלו יחד וב"ת יחד וב"ת יחד ותנועה, וגם את זה שלח לנו ידידנו הנ"ל לפי העתקת רו"ש, והוא:

ראה מכתב אשר נכתב ונתתם	עלי לזהות ברית ובאש פלדות
והניע למשה [איש] אלהים	בפה אל פה ומראה ולא בחידות
לחוק לב לאמין יד לעורר	בנות ציון בפח גלות להודותי
והוא מגדל והוא חומה בצורה	והוא משגב והוא סלע מצודות
והוא ארמון לכל הולך ישימון	לצל מחום ובית לתעודות
והוא שער אשר סוגר ואין בא	ואין יוצא לכל בעל פקודות
למען מלשון קדר בריה	קרשים מלשון הגרים וידות
אבל נחום יצקהו במענה	לשון קרש לשון נכרים לידות
ותקוה שם שמו להיות בתקת ²	שני תולע ליום אף וחרדות
יום טובה היות שרים ושרות	ותענוגי אנוש שדה ושדות
לרב נתן שלחהו למען	שמו יצא בדורו איש חמדות.

וגלמוד מכאן שר' נחום שלחו להכם שמו ר' נתן, ואפשר שהעתיקה במצותו, גם אמר כאן בפירוש שקרא המאמר תקוה מענין תקות הרוש (יהושע ב' י"ח), ולא פתח תקוה (הושע ב' י"ד), ואפשר שקרא ההקרמה פתח תקוה?

כתבתי אחר עברי על השבעים, בהצי הדיש טבת שנת עזי וזמרת יה.

¹ לפי השערת ד"ר עגערס צ"ל לכודות — ² ג"ל שצ"ל כתקות.

תוכן הענינים:

צד		
V—XVI	תולדות אלכסנדר (הקרמת המוציא לאור), מאת ישראל הלוי	— —
1—82	מהנ"ל	— —
I—VI	חי בן מקיץ (פתח דבר), מאת דוד קויפמאן	— —
1—30	מהנ"ל	— —
1—9	נספחים: הגהות לפירוש ספר יצירה לר"י ברצלוני, מאת אברהם עפשטיין	— —
9—12	מאת דוד קויפמאן	— —
13—17	מאת שוח"ה	— —
18	הערות לאגרת התשובה להחכם לאמ"ף, מאת יעקב רייפמאן	— —
1—6	נוספות למורה מקום המורה, מאת מ. שטיינשניידער	— —